

SLOVENSKA KOLEDA

za leto

1859,

Trič

slovenskemu ljudstvu v poduk in razveselovanje.

Vredil

ANTON JANEŽIČ.

Izdalo društvo sv. Mohora.

V CELOVCU.

Natisnil Janez Leon.

II 809 34.16 7, 8

1899

1899

1899

030022298

DRŽ. BIBLIOTEKA V LJUBLJANI
Nacionalna in Univerzitetna knjižnica

Navadno leto 1859

imá 365 dni ali 52 tednov in en dan, se začne s saboto in se končá s saboto.

Godovinsko številstvo za leto 1859.

Zlata številka	17	Rimska številka	2
Epakta	XXVI	Nedeljska številka	B
Solčni krog	20		

Premakljivi prazniki.

Pepelnica 9. marca.	Nebohod Kristusov 2. junija.
Cvetna nedelja 17. aprila.	Binkoštna nedelja 12. junija.
Velika noč 24. aprila.	Sv. Trojice 19. junija.
Križev teden 30., 31. maja.	Sv. Rešnega Telesa 23. junija.
in 1. junija.	1. adventna nedelja 2. novembra.
	Post terpi 62 dni.

Postni dnevi, razun tistih od pepelnice do velike sabote, so s † zaznamovani.

Prepovedani dni,

ob katerih se po cesarski postavi ne smejo ne igre, ne plesi, ne druge očitne veselice obhajati:

Na pepelnico. — Na dan Mariinega oznanjenja. — Sv. veliki teden in na veliko noč. — O binkoštih. — Na dan sv. rešnjega Telesa. — Na dan rojstva Marije device. — Na dan vsih svetnikov. — Tri zadnje dni adventne. — Na sveti dan ali Božič.

Solnce z 13 planeti.

☉	Solnce,	1,448.000	krat večje od zemlje.
☿	Merkur,	16	" manji " "
♀	Venus,	$\frac{1}{10}$	" " " "
♁	zemlja	—	" " " "
♂	Mars,	$4\frac{3}{5}$	" " " "
♁	Vesta,	14.841	" " " "
♃	Juno,	172	" " " "
♁	Cerera,	53	" " " "
♁	Palas,	116	" " " "
	Astraa		
♃	Jupiter,	1474	" veči " "
♄	Saturn,	1037	" " " "
♅	Uranos,	83	" " " "
♆	Neptun	?	" " " "

Nebeške znamenja.

 Oven		 lev		 strelec	
 bik		 devica		 kozel	
 dvojčki		 vaga		 vodnar	
 rak		 škorpijon		 ribe	

Znamenja za lunine krajece.

 mlaj. | prvi krajec. | šip (polna luna). | zadnji krajec.

Čvetere letne dobe.

Pomlad ali vigred se začne 21. marca ob treh zjutraj.

Leto ali poletje se začne 22. junija 54 minut po dvanajstih zjutraj.

Jesen se začne 23. septembra ob treh 6 minut zvečer.

Zima se začne 22. decembra ob osmih 59 minut zjutraj.

Merknjenje v letu 1859.

Letos bo sonce štirikrat in luna dvakrat merknila; v naših krajih vendar ne bode viditi.

1. Pervokrat bo sonce merknilo 3. februarja ob enej 55 minut zjutraj. Viditi bo le okoli južnega pola.

2. Pervokrat bo luna merknila 17. februarja ob desetih 2 minuti pred poldnem. Viditi bo v Ameriki, Avstralii in v izhodni Azii.

3. Drugokrat bo sonce merknilo 4. marca ob šestih 32 min. zvečer. Viditi bo v severni Azii in v severno-zahodni Ameriki in severnih krajih tihega morja.

4. Tretjokrat bo sonce merknilo 29. in 30. julija ob devetih 26 minut zvečer. Viditi bo v severni Azii, v izhodnih delih Amerike in v severnih krajih Evrope: v Izlandii, ferejskih otokih in v severnem delu Laponskega in Finlandskega.

5. Drugokrat bo luna merknila 13. avgusta ob treh 42 minut popoldne. Viditi bo v Avstralii, deloma v Azii, Afriki in v južnem delu Evrope.

6. Štertokrat bo sonce merknilo 28. avgusta ob štirih 36 minut. Viditi bo v majhenem južnoizhodnem delu Afrike, v južno ležečem delu Madagaskare in v južnih delih atlantiškega in tihega morja.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Sabota	1 Novo leto		
Ko je bil umerl Herodež. Mat. 2.			
Nedelja	2 B Makari, puščavnik	 	☾ Mlaj 4. dne ob 6. uri 1 min. zjutrej. — Meglevno vreme.
Pondelek	3 Genovefa, devica		
Torek	4 Tit, škof		
Sreda	5 Telesfor, papež		
Četertek	6 Sv. 3 Kralji		
Petek	7 Valentin		
Sabota	8 Severin, opat		
Ko je bil Jezus 12 let star. Luk. 2.			
Nedelja	9 B 1 Ep. Julian.	 	
Pondelek	10 Paul puščavnik		
Torek	11 Higin, papež		
Sreda	12 Ernst, opat		
Četertek	13 Hilari, škof		
Petek	14 Feliks, mučenec		
Sabota	15 Maurus, opat		
Od ženitnine v Kani Galilejski. Jan 2.			
Nedelja	16 B 2 Ep. Marcel, papež	 	
Pondelek	17 Anton, puščavnik		
Torek	18 Priska, devica		
Sreda	19 Kanut, kralj		
Četertek	20 Fahjan in Boštjan, mučenika		
Petek	21 Neža, dev. in mučenica		
Sabota	22 Vincenci, mučenec		
Jezus ozdravi gobovega. Mat. 8.			
Nedelja	23 B 3 Ep. Device Marije poroka	 	
Pondelek	24 Timotej, škof		
Torek	25 Sv. Pavla spreobernenje		
Sreda	26 Polikarp, škof in mučenik		
Četertek	27 Janez, Krisostom		
Petek	28 Paulin, patriarb		
Sabota	29 Franz Salezi, škof		
Od viharja na merju. Mat. 8.			
Nedelja	30 B 4 Ep. Martina, dev. in mučen.	 	
Pondelek	31 Peter N.		

☾ Mlaj 4. dne ob 6. uri 1 min. zjutrej. — Meglevno vreme.

Pervi krajec
12. dne ob 8. uri
28. min. zjutraj
Zelo merzlo, potem
meglevno vreme.

☾ Šip 19. dne
ob 10. uri 54 min.
zjutraj. — Sneg in
dež.

Zadnji krajec
25. ob 9. uri 50
min. zvečer. —
Sneženo in nepri-
jazno vreme.

Solnce stopi
20. dne ob 1 uri
34 min zvečer v
znamenje vodnarja.

Dan je dolg 8 uri
23 minut.

Solnce izhaja ob sed-
mih 52 minut.

Solnce zahaja ob štih-
reh 15 minut.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Torek	1 Ignaci, škof in mučenik		
Sreda	2 Svečenica		☉ Mlaj 3. dne ob 2. uri 10 min. zjutraj. --- Jasno in merzlo.
Četertek	3 Blaž, škof in mučenik		
Petek	4 Veronika, nuna		
Sabota	5 Agata dev. in mučenica		
Od dobrega semena. Mat. 13.			
Nedelja	6 B 5 Ep. Rotija, dev. in mučenica		☾ Pervi krajec 10. dne ob 8. uri 45 min. zvečer. — Deževno in megleno vreme.
Pondelek	7 Romuald		
Torek	8 Janez iz Male		
Sreda	8 Polona, dev. in mučenica		
Četertek	10 Skolastika, devica		
Petek	11 Dezideri, škof		
Sabota	12 Eulalia, devica		☉ Šip 17. dne ob 11. uri 47 min. zjutraj. — Zlo neprijazno in merzlo.
Od gorušičnega zernja. Mat. 13.			
Nedelja	13 B 6 Ep. Katarina Rici		☾ Zadnji krajec 24. dne ob 3. uri 27 minut zvečer. — Sueženo in viharo vreme.
Pondelek	14 Valentin		
Torek	15 Favstin, mučenik		
Sreda	16 Juliana, devica		
Četertek	17 Konstancija		
Petek	18 Flavian, višiškof		
Sabota	19 Konrad, puščavnik		
Od delavcev v vinogradu. Mat. 20.			
Nedelja	20 B Septuagesima Elevteri		Solnce stopi 19. dne ob 4. uri 0 min. zjutraj v znamenje rib.
Pondelek	21 Eleonora		
Torek	22 Sv. Petra stol		Dan je dolg 9 ur 26 minut.
Sreda	23 Marjeta Kartonska		
Četertek	24 Matija, apostolj		
Petek	25 Viktorin		
Sabota	26 Aleksander		Sonce izhaja ob sedmih 31 minut.
Od sejavca in semena. Luk. 8.			
Nedelja	27 B Sexagesima Leander		Sonce zahaja ob štireh 57 minut.
Pondelek	28 Roman		

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Torek	1 Albin, škof		☉ Mlaj 4. dne ob 8. uri 16 min. zvečer. — Sneg, potem suho in merzlo vreme.
Sreda	2 Simplici, papež		
Četertek	3 Kunigunda, cesarica		
Petek	4 Kazimir, spoznovavec		
Sabota	5 Friderik, škof		
Od slepega poleg pota. Luk. 18			
Nedelja	6 B Qinqna Pustna nedelja.		☉ Pervi krajec 12. dne ob 5. uri 45 min. zjutraj. — Jasno, pa velrovno in merzlo.
Pondelek	7 Tomaž, Akvinski		
Torek	8 Janez od Boga, spokornik		
Sreda	9 † Pepelnica. Čiril in Metod, škofa		
Četertek	10 40 mučencev		
Petek	11 Herakli, mučenik		
Sabota	12 Gregor, papež		
Jezus se je postil 40 dni. Mat 4.			
Nedelja	13 B 1 Quadr. Rosina, udova		☉ Šip 18. dne ob 10. uri 51 min. zvečer. — Zelo merzlo.
Pondelek	14 Matilda		
Torek	15 Longin		
Sreda	16 † Kvatr. Heribert, škof		
Četertek	17 Jedert, devica		
Petek	18 † Kvatr Eduard, kralj		
Sabota	19 † Kvatr Sv Jožef.		
Jezus se spremeni na gori. Mat. 17.			
Nedelja	20 B 2 Rem. Joahim. oče Marije		☉ Solnce stopi 21. dne ob 3. uri 49 minut zjutraj v znamenje ovna.
Pondelek	21 Benedikt		
Torek	22 Oktavian		
Sreda	23 Viktorin, mučenik		
Četertek	24 Gabriel, arhangelj		
Petek	25 Marije oznanenje		
Sabota	26 Emanuel, škof		
Jezus hudiča izganja. Luk. 11.			
Nedelja	27 B 3 Oculi Rupert, škof		☉ Dan je dolg 10 ur 56 minut
Pondelek	28 Guntram		
Torek	29 Ciril, škof jer.		
Sreda	30 Kvirin, mučenik (Sredpost)		
Četertek	31 Amos, prerok,		☉ Sonce izhaja ob šestih in 45 min.
			☉ Sonce zahaja ob petih in 51 min.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji.	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Petek	1 Hugon, škof.		☀ Mlaj 3. dne ob 11. uri 32 min. zjutraj. — Deževno, potem prijetno vreme.
Sabota	2 Francišek Pavlanski		
Jezus nasiti 5000 mož. Jan. 6.			
Nedelja	3 B 4 Lätare Rihard		☾ Pervi krajec 11. dne ob 0 uri 26 min. zvečer. — Jasno in vetrovno.
Pondelek	4 Izidor, škof		
Torek	5 Vincenci		
Sreda	6 Sikst, papež		
Četertek	7 Herman		
Petek	8 Doniž škof		
Sabota	9 Klemens		
Judje hočejo Jezusa kamnjati. Jan. 8.			
Nedelja	10 B 5 Judika Tiha ned		☀ Šip 17. dne ob 10. uri 11 min. zjutraj. — Nestanovitno, potem deževno vreme.
Pondelek	11 Leon (Sv. glave pr.)		
Torek	12 Juliana		
Sreda	13 Hermenegild		
Četertek	14 Tiburci		
Petek	15 Maria sedem žalosti		
Sabota	16 Kalist, menih		
Jezus jezdi v Jeruzalem. Mat. 21.			
Nedelja	17 B 6 cvetna nedelja		☾ Zadnji krajec 25 dne ob 5. uri 51 min. zjutraj. — Večkrat deževno, potem lepo vreme.
Pondelek	18 Apolonia		
Torek	19 Krescencia		
Sreda	20 Sulpici, mučenik		
Četertek	21 † Veliki četertek		
Petek	22 † Veliki petek		
Sabota	23 † Veliki sabota		
Jezus vstane od smerti. Mark. 16.			
Nedelja	24 B Velikonočna nedelja		☀ Dan je dolg 12 ur 47 minut.
Pondelek	25 Velikonočni pondelek		
Torek	26 Klet, pap.		
Sreda	27 Peregrin, sponovavec		
Četertek	28 Vital, mučenik		
Petek	29 Peter, mučenik		
Sabota	30 Katarina Senenska		
			☀ Sonce izhaja ob petih 41 min.
			☀ Sonce zahaja ob šestih 28 min.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji.	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Jezus se prikaže zbranim učencem, Jan. 20.			
Nedelja	1 B 1 Quasimodogen Filip		☀ Mlaj 2. dne ob 11. uri 9 min. zvečer. — Toplo vreme z dežjem.
Pondelek	2 Atanazi		
Torek	3 † Najd. sv. križa		
Sreda	4 Florian, vitez in mučenec		
Četertek	5 Piji V. papež		☾ Pervi krajec 9. dne ob 6. uri 5. min. zvečer. — Poldne toplo, popoldne vetrovno.
Petek	6 Janez pred l. vratmi		
Sabota	7 Stanislav, škof		
Jez sem dobri postir, Jan. 10.			
Nedelja	8 B 2 Misericordia Mihael		
Pondelek	9 Gregor		
Torek	10 Izidor		
Sreda	11 Fabi		
Četertek	12 Pankraci		
Petek	13 Servaci škof		
Sabota	14 Bonifaci, mučenik		☀ Šip 16. dne ob 10 uri 12 min. zvečer. — Oblačno vreme.
Še malo in me ne bote vidili, Jan. 16.			
Nedelja	15 B 3 Jubilate Sofija		☾ Zadnji krajec 30. dne ob 11. uri 55 min. zvečer. — Lepo in toplo vreme.
Pondelek	16 Janez Nepomuk		
Torek	17 Jošt		
Sreda	18 Venanci		
Četertek	19 Celestin, papež		
Petek	20 Bernardin, mašnik		
Sabota	21 Feliks, kapucin		
Grem k njemu, kateri me je poslal, Jan. 16.			
Nedelja	22 B 4 Cantate Julija		Solnce stopi 21. dne ob 4. uri 8 min. po poldne v znamenje dvojčkov.
Pondelek	23 Desideri		
Torek	24 Joana		
Sreda	25 Urban, papež		
Četertek	26 Filip Neri, mašnik		Dan je dolg 14 ur 27 min.
Petek	27 Beda, spoznovavec		
Sabota	28 Vilhelm, vojvoda.		Sonce izhaja ob štireh 44 minut.
Ako bote očeta prosili Jan. 16.			
Nedelja	29 B 5 Rogate Maksim		
Pondelek	30 Angela J.	} Križev teden	
Torek	31 Angela N., nuna		Sonce zahaja ob sedmih 11 minut.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Sreda	1 Gratian, (Križev teden)		☉ Mlaj 1. dne ob 8. uri 16 min. zjutraj. — Prijetno vreme.
Četertek	2 Vnebohod Gospodov		
Petek	3 Klotilda, kraljica		
Sabota	4 Kvirin, škof		
Kader pride učenik. Jan. 15. 16.			
Nedelja	5 B 6 Exaudi Bonifaci		☾ Pervi krajec 7. dne ob 11. uri 22. min. zvečer. — Lepo in toplo vreme z dežjem.
Ponedelek	6 Norbert, škof		
Torek	7 Robert, opat		
Sreda	8 Medard, škof		
Četertek	9 Primož in Felician, mučenika		
Petek	10 Marjeta, kraljica		
Sabota	11 † Barnaba apostelj		
Ako me kdo ljubi. Jan. 14,			
Nedelja	12 Binkoštna nedelja		☾ Zadnji krajec 23. dne ob 3. uri 38 minut zvečer. Toplo, potem deževno vreme.
Ponedelek	13 Binkoštni ponedelek		
Torek	14 Bazili, škof		
Sreda	15 † Kvatr. Vid, mučenik		
Četertek	16 Beno, škof		
Petek	17 † Kvatr. Rajner, spoznovavec		
Sabota	18 † Kvatr. Marcel, mučenik		
Bodite usmiljeni. Luk. 6.			
Nedelja	19 B 1. pob. ned. sv. Trojica		☉ Mlaj 30. dne ob 3. uri 46 min. zvečer. Vroče, potem dež s treskom.
Ponedelek	20 Silver, papež		
Torek	21 Alojzi spozn.		
Sreda	22 Ahaci, mučenik		
Četertek	23 Sv. rešnje Telo		
Petek	24 Janez kerstnik		
Sabota	25 Prosper, škof.		
Od velike večerje. Luk. 14.			
Nedelja	26 C 2. pob. ned. Jan. in Paul		☉ Solnce stopi 22. dne ob 0. uri 54 min. v znamenje raka.
Ponedelek	27 Hema		
Torek	28 † Leon II., papež.		
Sreda	29 Peter in Pavl ap.		
Četertek	30 Sv. Pavla spomin.		
Dan je dolg 5 ur 45 min.			
Sonce izhaja ob štireh 5 minut.			
Sonce zahaja ob sedmih 50 minut.			

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Petek	1 Teobald, pušč.		
Sabota	2 Marije device obinskanje		☉ Pervi krajec 7. dne ob 6. uri 59. min. zjutraj. — Vroče, dež s treskom.
Jezus sprejema grešnike. Luk. 15.			
Nedelja	3 B 3. pob. ned. Heliodor		
Pondelek	4 Ulrih, škof		
Torek	5 Domici, mučenec		
Sreda	6 Izaia, prerok		
Četertek	7 Vilibald, škof		
Petek	8 Elizabeta, kraljica		☉ Šip 15. dne ob 1. uri 59 min. zjutraj. — Lepo vreme.
Sabota	9 Anatolia, devica		
Od velikega ribjega vlaka Luk. 5.			
Nedelja	10 B 5. pob. ned. Amalia		
Pondelek	11 Feliks in Fortunat		
Torek	12 Mohor in Fortunat, muč.		
Sreda	13 Marjeta		
Četertek	14 Bonaventura, škof		
Petek	15 Henrik, cesar.		
Sabota	16 Praznik skapulirja		☉ Zadnji krajec 23. dne ob 4. uri 31. minut zjutraj. Sonce zlo pripeka. Treski.
Od farizejke pravičnosti. Mat. 5.			
Nedelja	17 C 5. pob. ned. Aleš		
Pondelek	18 Friderik, škof		
Torek	19 Vincenc Paulanski		
Sreda	20 Marjeta		
Četertek	21 Prakseda, devica		
Petek	22 Maria Magdalena		
Sabota	23 Apolinar, škof		☉ Mlaj 29. dne ob 10. uri 49 min. zvečer. — Toplo vreme.
Jezus nasiti 4000 mož. Mark. 8.			
Nedelja	24 C 5. pob. ned. Kristina		
Pondelek	25 Jakob vel., apst.		
Torek	26 Ana, mati Marije device		
Sreda	27 Pantaleon, mučenec		
Četertek	28 Inocenc, papež		
Petek	29 Marta, devica		
Sabota	30 Abdon in Sem. muč.		
Varujte se lažnjivih prerokov Mat. 7.			
Nedelja	31 B 7. pob. ned. Ig. Lojol.		Dan je dolg 15 ur 26 minut. Sonce izhaja ob štireh 3 minut. Sonce zahaja ob osmih 3 minut.

Von D. in Lind yowapen -
Für den Landen Johann, ninykantz:
Anfangen f. d. Landen 2 Jahr 97/50
Loverle f. d. Altan 67 -

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Pondelek	1 Sv. Petra vezi		☾ Pervi krajec 21. dne ob 4. uri 27 min. zvečer. — Prijetno toplo vreme.
Torek	2 Porciunkula		
Sreda	3 Najdenje trupla sv. Štefana		
Četertek	4 Dominik, spoznovavec		
Petek	5 Marija snežnica		
Sabota	6 Spremenitev Jezusova		
Od krivičnega hišnika Luk. 16.			
Nedelja	7 B. S. pob. ned. Kajetan		☽ Mlaj 13. dne ob 5. uri 40 min. zvečer. — Dež s treskom.
Pondelek	8 Ciriak mučenec		
Torek	9 Roman mučenec		
Sreda	10 Lovrenc, mučenec		
Četertek	11 Suzana, mučenica		
Petek	12 Klara, devica		
Sabota	13 † Hipolit, mučenec		
Jezus joka nad Jeruzalemom. Luk. 19.			
Nedelja	14 B. 9. pob. ned. Eusebi		☽ Mlaj 28. dne ob 6. uri 19 minutah zjutraj. Dež.
Pondelek	15 Mar. dev. nebovz. Velika gosp.		
Torek	16 Rok, spoznovavec		
Sreda	17 Liberat, mučenec		
Četertek	18 Helena, cesarica		
Petek	19 Ljudevik, škof		
Sabota	20 Bernard, opat		
Od farizeja in colnarja. Luk. 18.			
Nedelja	21 B. 10. pob. ned. Janez		☀ Solnce stopi 23. dne ob 6. uri 13 min. v znamenje device.
Pondelek	22 Filibert, mučenec		
Torek	23 Filip Benicii, spozn.		
Sreda	24 Jernej, apostelj		
Četertek	25 Ljudevik, kralj		
Petek	26 Cefirin, papež		
Sabota	27 Jožef Kalasanc		
Od gluhega in mutastega. Mark. 7.			
Nedelja	28 B. 11. pob. ned. Avgustin		☀ Dan je dolg 14 ur 42* minut.
Pondelek	29 Janeza obglavljenje.		
Torek	30 Roza, devica		
Sreda	31 Rajmund, spoznovavec		
			☀ Sonce izhaja ob štireh 35 min.
			☀ Sonce zahaja ob sedmih in 37 min.

XII September ali kimovec ima 30 dni.

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Četertek	1 Tilen, opat		☾ Pervi krajec 4. dne ob 5. uri 10 min. zjutraj. — Lepi prijetni dnevi.
Petek	2 Štefan, kralj		
Sabota	3 Serafina		
Od usmiljenega Samaritana. Luk. 10.			
Nedelja	4 B 12. pob. ned. angelska ned.		☉ Šip 12. dne ob 9. uri 37 min. zjutraj. — Spremenljivo vreme.
Pondelek	5 Lovrenc Just. šk.		
Torek	6 Caharia, duh.		
Sreda	7 Regina, dev.		
Četertek	8 Marije dev. rojst. (Mala gosp.)		
Petek	9 Korbinian, škof		
Sabota	10 Miklavž Tolentin		
Od desetih gobovih. Luk. 17.			
Nedelja	11 B 13. pob. ned. Ime Marije		☾ Zadnji krajec 19. dne ob 11. uri 19 min. zvečer. — Stanovitno lepo vreme.
Pondelek	12 Macedon		
Torek	13 Notburga, devica		
Sreda	14 Povišanje križa		
Četertek	15 Nikomed. mučenik		
Petek	16 Ludmila, vojvodnja		
Sabota	17 Lihard, opatica		
Nihče ne more dvema gospodoma služiti. Luk. 7.			
Nedelja	18 B 14. pob. ned. 7 žal. Marije		☉ Solnce stopi 23. dne ob 3. uri 6 min. v znamenje vage ali tehtnice.
Pondelek	19 Lucia princes.		
Torek	20 Eustahi, mučenec		
Sreda	21 † Kvatre. Matevž, evangelist		
Četertek	22 Mavrici, mučenec		
Petek	23 † Kvatre. Tekla, devica		
Sabota	24 † Kvatre. Gerhard, škof.		
Od mladenča v Najmu. Luk. 7.			
Nedelja	25 B 15. pob. ned. Kleofa		☉ Sonce izhaja ob petih 17 min.
Pondelek	26 Ciprian in Just.		
Torek	27 Kozma in Damian, mučenca		
Sreda	28 Venceslav, kralj		
Četertek	29 Mihael, arhangelj		
Petek	30 Jeronim. cerkv. učenik		
Dan je dolg 13 ur 25 minut.			
☉ Sonce zahaja ob šestih 42 min.			

26. In Pensies ynowfan

26. In Triest ynowfan.

Don C. um 3 Wfa Janz nach Javia

abgerufen ist

Maschine 10

Leinwand 10

Wandtafel 32 Sch

Grüßblätter 20 Sch

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe ne nebesu in namisljeno vreme.
Sabota	1 Remigi; škof		☉ Pervi krajec 3. dne ob 9. uri 37 min. zvečer. — Hladno in oblačno.
Od vodeničnega. Luk. 14.			
Nedelja	2 B 16 pob. n. Roženkr. ned.		☽ Šip 12. dne ob 0 uri 57 min. zjutraj. — Dež.
Pondelek	3 Kandidus		
Torek	4 Francišk Serafinski		
Sreda	5 Placid, mučenec		
Četertek	6 Bruno, spoznovavec		
Petek	7 Justina, devica		
Sabota	8 Brigita, udova		
Od nar veče zapovedi. Mat. 22.			
Nedelja	9 B 17. pob. ned. Doniž		☾ Zadnji krajec 19. dne ob 6. uri 48 min. zjutraj. — Prijetni dnevi.
Pondelek	10 Franciška Borg.		
Torek	11 Burkard spozn.		☽ Mlaj 26. dne ob 1. uri 38 minut zjutraj. Stanovitno vreme.
Sreda	12 Maksimilian, škof		
Četertek	13 Koloman, mučenec		
Petek	14 Kalist, papež		
Sabota	15 Terezija, devica		
Od mertoudnega. Mat. 9.			
Nedelja	16 B 18. pob. ned. Cerkv. žegnanj.		☼ Solnce stopi 23. dne ob 11. uri 12 min. v znamenje škorpjona.
Pondelek	17 Hedviga, vdova		
Torek	18 Luka, evangelist		
Sreda	19 Peter Alkantara, franc.		
Četertek	20 Felician, škof		
Petek	21 Uršula, dev. in muč.		
Sabota	22 Kordula, dev. in muč.		
Od kraljeve ženitnine. Mat. 22.			
Nedelja	23 B 19. pob. ned. Janez		Dan je dolg 11 ur 40 minut.
Pondelek	24 Rafael, arhang.		
Torek	25 Krisant, mučenec		☼ Sonce izhaja ob šestih.
Sreda	26 Amand		
Četertek	27 Sabina, mučenica		
Petek	28 Simon in Juda		
Sabota	29 Narcis, škof		
Od kraljičevega sina. Jan. 4			
Nedelja	30 B 20. pob. ned. Marcel		☼ Sonce zahaja ob petih.
Pondelek	31 Wolfgang		

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Torek	1 Vsi Svetniki		
Sreda	2 Vseh vernih duš		
Četertek	3 Hubert, škof		
Petek	4 Karl Boromej		
Sabota	5 Emerih, kraljevič		
Od deset tisuč talentov. Mat. 18.			☉ Pervi krajec 2. dne ob 5. uri 24 min. zvečer. — Merzlo in meglevno.
Nedelja	6 B 21 pob. ned. Lenart		
Pondelek	7 Engelbert		
Torek	8 Bogomir, škof		
Sreda	9 Teodor, mučenec		
Četertek	10 Andrej Avelinski		
Petek	11 Martin, škof		
Sabota	12 Martin papež		
Dajte cesarju, kar je cesarjevega. Mat. 22.			☉ Šip 10. dne ob 3. uri 11 min. zvečer. Dež.
Nedelja	13 B 22. pob. ned. Stanislav		
Pondelek	14 Didakus, franc.		
Torek	15 Leopold, vojvoda		
Sreda	16 Otmar, opat		
Četertek	17 Gregor, čudodelnik		
Petek	18 Odo, opat		
Sabota	19 Elizabeta, kraljična		
Od razdjanja Jeruzalema Mat. 24.			☉ Mlaj 24. dne ob 2. uri 48 min. zvečer. Oblačno vreme.
Nedelja	20 B 23. pob. ned. Feliks		
Pondelek	21 Marije dev. darov.		
Torek	22 Cecilia, dev. in muč.		
Sreda	23 Klemen, papež		
Četertek	24 Janez od križa		
Petek	25 Katarina, dev. in muč.		
Sabota	26 Konrad, škof		
Od sodnega dne, Luk. 21.			Solnce stopi 23. dne ob 7 uri 52 min. zvečer v znamnje strelca.
Nedelja	27 B 1. adventna ned. Virgil		
Pondelek	28 Eberhard		
Torek	29 Saturnin, mučenec		
Sreda	30 Andrej, apostelj		
			Dan je dolg 9 ur 55 minut.
			Sonce izhaja ob šestih 46 minut.
			Sonce zahaja ob štirih 41 minut.

Ann 14. zu Dolina ymmer son, in Gpallhoff

der H. Thom. Seklir -

Safat 24 12

Spey - -

W. 111 - 80

M. 111 - 20

Quina 14

by 12

Ann s. Ober in Friedtynnen.
 Anwesenheit:

Agira - Farnum & Sohn	472	
Sniper - g. H. Langen	2752	4.72
6 H. Godebe & Sg	2797	
12 H. Abiedonlatz	1768	
		7714
Maja mm. & Frau Rumpf	27	
Ringmuller	2750	
Offen zu H. Bay	17	
H. P. ...	17	
Bosegemann	127	18750
		<u>30736</u>
Gupen - G. Lipp	2750	
C. F. Pauls	2750	
Frey ...	10	
Samm ...	15	
	10	
	47	

15. Dec
- 2 to Zlu - 60
  - 2 to Raff 92
  - 2 to Wofin 80
  - 2 to Zub 60
  - 1 to Angius - 56
  - 1 to Ruffen 64
  - 1 to ... 24
  - 1 to ... 12
  - 2 to ... 32

Dan in teden	Svetniki, prazniki in nedeljski evangelji	Znaminja	Premembe na nebesu in namišljeno vreme.
Četertek	1 Eligi, škof		☾ Pervi krajec 2. dne ob 2. uri 55. min. zvečer.— Meglevno, sneg.
Petek	2 Bibiana, mučenica		
Sabota	3 Francišk Ksaverian		
Janez kerstnik v ječi, Mat. 11.			
Nedelja	4 B 2. adv. ned. Barbara		☼ Šip 10. dne ob 4. uri 18 min. zjutraj. Merzlo.
Pondelek	5 Krispin. muč.		
Torek	6 Miklavž, škof		
Sreda	7 † Ambrož, škof		
Četertek	8 Čisto spočetje Marije dev.		
Petek	9 Leokadia, devica		
Sabota	10 Melhiad, papež		
Pričevanje Janeza kerstnika. Jan. 1.			
Nedelja	11 B 3. adv. ned. Damaz		☾ Zadnji krajec 10. dne ob 10. uri 21 minut zvečer. Zlo merzlo.
Pondelek	12 Maksenci		
Torek	13 Lucija, dev. in muč.		
Sreda	14 † Kvater Spiridion, škof		
Četertek	15 Irenej, škof		
Petek	16 † Kvater Adelhajt		
Sabota	17 † Kvater Lazar		
Janez oznanjuje kerst pokore.			
Nedelja	18 B 4. adv. ned. Gracian		☼ Mlaj 24. dne ob 6. uri 52 minut zjutraj. Jasno, pa zlo merzlo.
Pondelek	19 Paulil, muč.		
Torek	20 Dominik, opat		
Sreda	21 Tomaž apostelj		
Četertek	22 Demeter, mučenik		
Petek	23 Viktorija, dev. in muč.		
Sabota	24 † Adam in Eva		
Simon in Ana tempeljnu, Luk. 2.			
Nedelja	25 Božič ali rojstvo Jezusovo		☼ Solnce stopi ob 8. uri 59 minut zjutraj v znamenje divjega kozla.
Pondelek	26 Štefan mučenec		
Torek	27 Janez evangelist		
Sreda	28 Nedolžni otročiči		
Četertek	29 Tomaž, nadškof		
Petek	30 David, kralj		
Sabota	31 Silvester, papež		
Dan je dolg 8 ur 39 minut.			
☼ Sonce izhaja ob sedmih 30 min.			
☼ Sonce zahaja ob štireh 9 minut.			

Rodopis cesarske rodovine.

Cesar avstrijski: Franc Jožef Pervi, rojen na Dunaju 18. avgusta 1830, je prevzel cesarstvo 2. decembra 1848.

Cesarica: Elizabeta Evgenia Amalia, hči vojvoda Maks Jožefa na Bavarskem, rojena v Posenhofen 24. decembra 1837, poročena 24. aprila 1854 na Dunaju.

Cesaričine: 1. Sofia Friderika Dorotea Marija Jožefa, rojena 5. marca 1855, umrla v Budi 29. maja 1857.

2. Gisela Ludovika Marija, rojena 12. julja 1856.

3. Rudolf Franc Karl Jožef, cesarevič, rojen 21. avgusta 1858.

Bratje Nj. Veličanstva cesarja.

1. Nadvojvoda Ferdinand Maksimilian Jožef, rojen v Schönbrunu 6. julja 1832, poročen v Brtšelu 27. julja 1857 s Karolino, hčerjo kralja Belgiškega, rojeno 7. junija 1840.

2. Nadvojvoda Karl Ludovik Jožef Marija, rojen v Schönbrunu 30. julja 1833 poročen 4. maja 1857 z Margareto, hčerjo kralja Joana Saksonskega, rojeno 24. marca 1840, umrla 16. septembra 1858.

3. Nadvojvoda Ludovik Jožef Anton Viktor, rojen na Dunaju 15. maja 1842.

Starši Nj. Veličanstva cesarja.

Franc Karl, rojen na Dunaju 7. decembra 1802, poročen na Dunaju 4. novembra 1824 z Zofijo (Frideriko Doroteo Vilhelmino, rojeno v Monakovem 27. januarja 1805.

Očetovi bratje in sestre.

a) Ferdinand Pervi, rojen na Dunaju 19. aprila 1793, je postal cesar 2. marca 1835, se cesarstva odpovedal 2. decembra 1848, poročen po prokuraciji v Turinu 12. februarja 1831 z Marijo Ano Karolino, hčerjo Viktorja Emanuela, kralja Sardinskega, rojeno 19. septembra 1803.

b) Marija Klementina (Franciška Jožefa), gospa zvezdokrižnega reda, rojena 1. marca 1798, poročena v Schönbrunu 28. julija 1816 z Leopoldom (Jožefom Janezom) kraljičem Sicilijskim, kraljičem Salernskim, rojenim 2. julija 1790. vdova od 10. marca 1851.

c) Marija Ana rojena 8. junija 1804.

Predstarši cesarjevi.

Franc. Pervi (Jožef Karl), rojen v Florencu 12. febr. 1768, je postal cesar 1. marca 1792, umrl 2. marca 1835.

Četrta zaročenka: Karolina Avgusta, hči Maksimiliana Jožefa, kralja Bavarskega, rojena 8. februarja 1792, poročena po prokuraciji v Monakovem 29. oktobra 1816, vdova od 2. marca 1835.

Poduk o novih in starih denarjih.

Po cesarski postavi, ki je bila dana 27. aprila 1858 je bil o vseh Svetih (t. j. 1. novembra 1858) vpeljan v našem cesarstvu **nov denar**, kakoršnega še nismo imeli. S tim dnevom je postala za celo cesarstvo nova „avstrijska veljava“ edino postaven denar. Ker pa vendar ni mogoče, da bi se vsi stari denarji čez noč in dan (na enkrat) z novim denarjem zamenili, so cesar dovolili, da nam ostane za zdaj še nekoliko starega denarja; vendar se mora tudi stari denar ves po novi veljavi prerajtovati.

Stari denarji.

Ves šajnost denar, ki se je na spodnjem Koroškem še zmiraj jemal, in še več drugega denarja, je nehala veljati ob vseh Svetih; le sledeči stari denarji so še ostali v veljavi:

a) sreberni.

1. Križavec ali križasti tolarji po 2 gld. 12 kr.
2. Mali križavec ali polkrižavec po 1 gld. 6 kr.
3. Križavček ali $\frac{1}{4}$ križavec po 33 kr.
4. Tolarji po 2 gld.
5. Goldinarji ali mali tolarji po 1 gld.
6. Dvajsetice in lire po 20 kr.
7. Desetice in $\frac{1}{2}$ lire po 10 kr.
8. Šestice po 6 kr.
9. Peterke ali finfarce in $\frac{1}{4}$ lire po 5 kr.
10. Groši po 3 kr.

c) kufreni.

1. dvojače ali dvakrajcarja po 2 kr.
2. krajcarji in
3. polkrajcarji

Vsi drugi denarji, ki jih tukaj nismo imenovali, se po vseh Svetih ne jemljejo več za plačila, ker so bili že preklicani.

Koliko bodo veljali imenovani denarji po novi veljavi!

Veljali bodo imenovani stari denarji:

	Novoga denarja.	
1 križavec ali križast tolar	2 gld.	30 kr.
1 mali križavec ali $\frac{1}{2}$ križavca	1 „	12 „
1 mali križavček ali $\frac{1}{4}$ križavca	— „	55 „
1 tolar	2 „	10 „
1 goldinar	1 „	5 „
1 dvajsetica (stara)	— „	34 „

1 dvajsetica (novokovana)	. . . . .	—	gld. 35	kr.
1 desetica	. . . . .	—	" 17	"
1 peterka ali finfarca	. . . . .	—	" 8 $\frac{1}{2}$	"
1 groš	. . . . .	—	" 5	"
1 dvojača ali dvakrajcarja	. . . . .	—	" 3	"
1 krajcar	. . . . .	—	" 1 $\frac{1}{2}$	"
1 polkrajcar	. . . . .	—	" $\frac{1}{2}$	"

Novi denarji.

Novih denarjev smo dobili vseh vkup dvanajstero. So ali **kufreni** (kufraști) ali **srebrni** ali **zlati**.

Kufreni so:

1. Polkrajcar z napisom $\frac{5}{10}$ (kar je toliko kot $\frac{1}{2}$ ali pol.)
2. Krajcar z napisom 1.
3. Groš z napisom 3.

Srebrni so:

4. Petka ali peterka (finfarca) z napisom 5.
5. Desetica z napisom 10.
6. Četertin (četertgoldinar) ali petica z napisom $\frac{1}{4}$ po 25 novih krajcarjev.
7. Goldinar ali zlatnik z napisom 1 fl. po 100 novih krajcarjev.
8. Dvagoldinar ali dva zlatnika z napisom 2 fl. po 200 novih krajcarjev.
9. Mali tolar (zvezni tolar) z napisom; **Ein Vereinsthaler. XXX Ein Pfund.** Veljâ 1 goldinar in pol, to je 150 krajcarjev.
10. Veliki tolar (dva zvezna tolarja) z napisom: **Zwei Vereinsthaler XV Ein Pfund.** Veljâ dva mala tolarja ali tri goldinarje.

Zlati so:

11. Polkrona z napisom $\frac{1}{2}$ **Krone.**
12. Krona z napisom **1 Krone.**

Polkrona in krona nimata stanovitne cene. **Krona** velja sedaj okoli 13 gold. in 80 kr., **polkrona** pa 6 gld. 90 kr. novega denarja.

Prerajtovanje starega in novega denarja.

Preden jamemo prerajtovati stari denar v novega in novi denar v starega, je treba pred vsim drugim opomniti, da imâ novi goldinar 100 krajcarjev, ne pa 60, kakor stari goldinar. Najmanjši novi drobiž je polkrajcar, najmanjši stari pa $\frac{1}{4}$ krajcar ali vinar; zato starega vinarja ne moremo zamenjati za nov denar. Tudi ni vse eno, ali zamenujemo samo kufrene ali pa tudi sreberne denarje: zakaj za 3 kufrene stare krajcarje dobimo samo 4 $\frac{1}{2}$ kr. nove krajcarje za 1 srebrni groš pa jih dobimo 5; za 6 starih kufrenih krajcarjev bi se nam plačalo samo 9 novih krajcarjev, za sreberno šestico pa jih dobimo 10.

Premenjava starega denarja.

A. Kako se prerajtujejo krajcarji!

Stari krajcarji se prerajtujejo v nove, ako se številu starih krajcarjev prišteje še polovica in četertina (šerti del) tistega števila, postavim: Koliko novih krajcarjev da 16 starih? Prištej 16 krajcarjem polovico 8 in šerti del 4 to je $16 + 8 + 4 = 28$ novih krajcarjev.

Ali:

Stare krajcarje premenimo v nove, ako število starih krajcarjev sedemkrat vzamemo in število, ki ga dobimo, s številko 4 delimo; postavim 24 starih krajcarjev da 42 novih, ker $24 \times 7 = 168 : 4 = 42$.

B. Kako se prerajtujejo goldinarji!

Stari goldinarji se prerajtujejo v nove, ako se številu starih goldinarjev prišteva tolikrat pet novih krajcarjev, kolikor je starih goldinarjev; postavim: koliko novih goldinarjev da 13 starih? 13 starih goldinarjev je 13 novih in petkrat 13 krajcarjev, to je 13 gld. 65 kr. novega denarja.

C. Tabela za prerajtovanje starega denarja v novega. *)

Stari denar			Novi denar			Stari denar			Novi denar		
gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.
—	$\frac{1}{2}$	daje	—	—	2 ($\frac{1}{8}$)	—	15	daje	—	26 ($\frac{1}{4}$)	
—	1	"	—	—	12 ($\frac{3}{4}$)	—	16	"	—	28	
—	2	dajeta	—	—	3 2	—	17	"	—	29 2 ($\frac{3}{4}$)	
—	3	dajejo	—	—	5 ($\frac{1}{4}$)	—	18	"	—	31 2	
—	4	"	—	—	7	—	19	"	—	33 ($\frac{1}{4}$)	
—	5	daje	—	—	8 2 ($\frac{3}{4}$)	—	20	"	—	35	
—	6	"	—	—	10 2	—	21	"	—	36 2 ($\frac{3}{4}$)	
—	7	"	—	—	12 ($\frac{1}{4}$)	—	22	"	—	38 2	
—	8	"	—	—	14	—	23	"	—	40 ($\frac{1}{4}$)	
—	9	"	—	—	15 2 ($\frac{3}{4}$)	—	24	"	—	42	
—	10	"	—	—	17 2	—	25	"	—	43 2 ($\frac{3}{4}$)	
—	11	"	—	—	19 ($\frac{1}{4}$)	—	26	"	—	45 2	
—	12	"	—	—	21	—	27	"	—	47 ($\frac{1}{4}$)	
—	13	"	—	—	22 2 ($\frac{3}{4}$)	—	28	"	—	49	
—	14	"	—	—	24 2	—	29	"	—	50 2 ($\frac{3}{4}$)	

*) Ta tabela je prerajtana za vsakdanjo kupčijo; zatoraj smo $\frac{1}{4}$ krajcarje ali venarje odbili, ker jih ne moremo plačati v novem denarju. Vendar smo povsod tudi pravi znesek v novem denarju pristavili: post. 21 starih kraje, da $36\frac{3}{4}$ novih; mi smo pa postavili 21 kr. da 36 celih in 2 nova $\frac{1}{4}$ krajcarja (t. j. $\frac{1}{2}$).

Stari denar			Novi denar			Stari denar			Novi denar	
gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.		gld.	kr.
—	30	daje	—	52	2	13	—	daje	13	65
—	31	.	—	54	($\frac{1}{4}$)	14	—	.	14	70
—	32	.	—	56		15	—	.	15	75
—	33	.	—	57	2 ($\frac{3}{4}$)	16	—	.	16	80
—	34	.	—	59	2	17	—	.	17	85
—	35	.	—	61	($\frac{1}{4}$)	18	—	.	18	90
—	36	.	—	63		19	—	.	19	95
—	37	.	—	64	2 ($\frac{3}{4}$)	20	—	.	21	—
—	38	.	—	66	2	21	—	.	22	5
—	39	.	—	68	($\frac{1}{4}$)	22	—	.	23	10
—	40	.	—	70		23	—	.	24	15
—	41	.	—	71	2 ($\frac{3}{4}$)	24	—	.	25	20
—	42	.	—	73	2	25	—	.	26	25
—	43	.	—	75	($\frac{1}{4}$)	26	—	.	27	30
—	44	.	—	77		27	—	.	28	35
—	45	.	—	78	2 ($\frac{3}{4}$)	28	—	.	29	40
—	46	.	—	80	2	29	—	.	30	45
—	47	.	—	82	($\frac{1}{4}$)	30	—	.	31	50
—	48	.	—	84		31	—	.	32	55
—	49	.	—	85	2 ($\frac{3}{4}$)	32	—	.	33	60
—	50	.	—	87	2	33	—	.	34	65
—	51	.	—	89	($\frac{1}{4}$)	34	—	.	35	70
—	52	.	—	91		35	—	.	36	75
—	53	.	—	92	2 ($\frac{3}{4}$)	36	—	.	37	80
—	54	.	—	94	2	37	—	.	38	85
—	55	.	—	96	($\frac{1}{4}$)	38	—	.	39	90
—	56	.	—	98		39	—	.	40	95
—	57	.	—	99	2 ($\frac{3}{4}$)	40	—	.	42	—
—	58	.	1	1	2	41	—	.	43	5
—	59	.	1	3	($\frac{1}{4}$)	42	—	.	44	10
1	—	daje	1	5	—	43	—	.	45	15
2	—	dajeta	2	10	—	44	—	.	46	20
3	—	dajejo	3	15	—	45	—	.	47	25
4	—	.	4	20	—	46	—	.	48	30
5	—	daje	5	25	—	47	—	.	49	35
6	—	.	6	30	—	48	—	.	50	40
7	—	.	7	35	—	49	—	.	51	45
8	—	.	8	40	—	50	—	.	52	50
9	—	.	9	45	—	51	—	.	53	55
10	—	.	10	50	—	52	—	.	54	60
11	—	.	11	55	—	53	—	.	55	65
12	—	.	12	60	—	54	—	.	56	70

Stari denar			Novi denar		Stari denar			Novi denar	
gld.	kr.		gld.	kr.	gld.	kr.		gld.	kr.
55	—	dajeje	57	75	91	—	dajeje	95	55
56	—	.	58	80	92	—	.	96	60
57	—	.	59	85	93	—	.	97	65
58	—	.	60	90	94	—	.	98	70
59	—	.	61	95	95	—	.	99	75
60	—	.	63	—	96	—	.	100	80
61	—	.	64	5	97	—	.	101	85
62	—	.	65	10	98	—	.	102	90
63	—	.	66	15	99	—	.	103	95
64	—	.	67	20	100	—	.	105	—
65	—	.	68	25	200	—	.	210	—
66	—	.	69	30	300	—	.	315	—
67	—	.	70	35	400	—	.	420	—
68	—	.	71	40	500	—	.	525	—
69	—	.	72	45	600	—	.	630	—
70	—	.	73	50	700	—	.	735	—
71	—	.	74	55	800	—	.	840	—
72	—	.	75	60	900	—	.	945	—
73	—	.	76	65	1000	—	.	1050	—
74	—	.	77	70	2000	—	.	2100	—
75	—	.	78	75	3000	—	.	3150	—
76	—	.	79	80	4000	—	.	4200	—
77	—	.	80	85	5000	—	.	5250	—
78	—	.	81	90	6000	—	.	6300	—
79	—	.	82	95	7000	—	.	7350	—
80	—	.	84	—	8000	—	.	8400	—
81	—	.	85	5	9000	—	.	9450	—
82	—	.	86	10	10000	—	.	10500	—
83	—	.	87	15	20000	—	.	21000	—
84	—	.	88	20	30000	—	.	31500	—
85	—	.	89	25	40000	—	.	42000	—
86	—	.	90	30	50000	—	.	52500	—
87	—	.	91	35	60000	—	.	63000	—
88	—	.	92	40	80000	—	.	84000	—
89	—	.	93	45	100000	—	.	105000	—
90	—	.	94	50					

Premenjava novega denarja v starega.

A. Kako se prerajtujejo novi krajcarji v stare?

Novi krajcarji se prerajtujejo v stare, če vzameš novih krajcarjev le polovico in došteješ še sedmi del te polovice, postavim: Koliko starih krajcarjev da 14 novih? Polovica je 7 in sedmi del te polovice 1; po tem takem je 14 novih $7 + 1$ t. j. 8 starih krajcarjev.

ali

Novo krajcarje prerajtaš v stare: prideni številu sedmi del in vzemi potem polovico; postavim: 28 novih krajcarjev daje 16 starih krajcarjev; ker sedmi del 4 in 28 je 32 in polovica od 32 je 16.

ali

Novo krajcarje premeniš v stare, ako število novih krajcarjev štirikrat vzameš in dobljeno število s številko 7 deliš, postavim 63 novih krajcarjev da 36 starih, ker $63 \times 4 = 252 : 7 = 36$.

B. Kako se prerajtujejo novi goldinarji v stare?

Novi goldinarji se premenijo v stare, če se od starega goldinarja odšteje stari groš ali 5 novih krajcarjev in za vsak goldinar $\frac{1}{4}$ krajcarja pridene, postavim: 14 novih goldinarjev je 13 gld. 20 kr. starega denarja, ker odrajtamo od 14 gld. 14 grošev t. j. 42 kr. in temu še pridemo $\frac{1}{4}$ ali 2 kr. = 13 gld. 20 kr.

C. Tabela za prerajtovanje novega denarja v starega.

Novi denar			Stari denar			Novi denar			Stari denar		
gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.
—	$\frac{1}{2}$	daje	—	—	2	—	15	daje	—	8	3
—	1	„	—	—	3	—	16	„	—	9	1
—	2	dajeta	—	1	1	—	17	„	—	9	3
—	3	dajejo	—	1	3	—	18	„	—	10	2
—	4	„	—	2	2	—	19	„	—	11	—
—	5	daje	—	3	—	—	20	„	—	11	2
—	6	„	—	3	2	—	21	„	—	12	—
—	7	„	—	4	—	—	22	„	—	12	3
—	8	„	—	4	3	—	23	„	—	13	1
—	9	„	—	5	1	—	24	„	—	13	3
—	10	„	—	5	3	—	25	„	—	14	1
—	11	„	—	6	2	—	26	„	—	15	—
—	12	„	—	7	—	—	27	„	—	15	2
—	13	„	—	7	2	—	28	„	—	16	—
—	14	„	—	8	—	—	29	„	—	16	3

Novi denar		Stari denar			Novi denar		Stari denar				
gld.	kr.	gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.		
—	30	daje	—	17	1	—	72	daje	—	41	1
—	31	"	—	17	3	—	73	"	—	41	3
—	32	"	—	18	2	—	74	"	—	42	1
—	33	"	—	19	—	—	75	"	—	42	3
—	44	"	—	19	2	—	76	"	—	43	2
—	35	"	—	20	—	—	77	"	—	44	—
—	36	"	—	20	3	—	78	"	—	44	2
—	37	"	—	21	1	—	79	"	—	45	1
—	38	"	—	21	3	—	80	"	—	45	3
—	39	"	—	22	2	—	81	"	—	46	1
—	40	"	—	23	—	—	82	"	—	47	—
—	41	"	—	23	2	—	83	"	—	47	2
—	42	"	—	24	—	—	84	"	—	48	—
—	43	"	—	24	3	—	85	"	—	48	2
—	44	"	—	25	1	—	86	"	—	49	1
—	45	"	—	25	3	—	87	"	—	49	3
—	46	"	—	26	2	—	88	"	—	50	1
—	47	"	—	27	—	—	89	"	—	51	—
—	48	"	—	27	2	—	90	"	—	51	2
—	49	"	—	28	—	—	91	"	—	52	—
—	50	"	—	28	2	—	92	"	—	52	2
—	51	"	—	29	1	—	93	"	—	53	1
—	52	"	—	29	3	—	94	"	—	53	3
—	53	"	—	30	1	—	95	"	—	54	1
—	54	"	—	31	—	—	96	"	—	55	—
—	55	"	—	31	2	—	97	"	—	55	2
—	56	"	—	32	—	—	98	"	—	56	—
—	57	"	—	32	2	—	99	"	—	56	2
—	58	"	—	33	1	1	—	"	—	57	—
—	59	"	—	33	3	2	—	"	1	54	1
—	60	"	—	34	1	3	—	"	2	51	2
—	61	"	—	35	—	4	—	"	3	48	2
—	62	"	—	35	2	5	—	"	4	45	3
—	63	"	—	36	—	6	—	"	5	42	3
—	64	"	—	36	2	7	—	"	6	40	—
—	65	"	—	37	1	8	—	"	7	37	—
—	66	"	—	37	3	9	—	"	8	34	1
—	67	"	—	38	2	10	—	"	9	31	2
—	68	"	—	39	—	11	—	"	10	28	2
—	69	"	—	39	2	12	—	"	11	25	3
—	70	"	—	40	—	13	—	"	12	22	3
—	71	"	—	40	2	14	—	"	13	20	—

Novi denar			Stari denar			Novi denar			Stari denar		
gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.		gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.
15	—	daje	14	17	—	57	—	daje	54	17	—
16	—	"	15	14	1	58	—	"	55	14	1
17	—	"	16	11	2	59	—	"	56	11	2
18	—	"	17	8	2	60	—	"	57	8	2
19	—	"	18	5	3	61	—	"	58	5	3
20	—	"	19	2	3	62	—	"	59	2	3
21	—	"	20	—	—	63	—	"	60	—	—
22	—	"	20	57	—	64	—	"	60	57	—
23	—	"	21	54	1	65	—	"	61	54	1
24	—	"	22	51	2	66	—	"	62	51	2
25	—	"	23	48	2	67	—	"	63	48	2
26	—	"	24	45	3	68	—	"	64	45	3
27	—	"	25	52	3	69	—	"	65	42	3
28	—	"	26	40	—	70	—	"	66	40	—
29	—	"	27	37	—	71	—	"	67	37	—
30	—	"	28	34	1	72	—	"	68	34	1
31	—	"	29	31	2	73	—	"	69	31	2
32	—	"	30	28	2	74	—	"	70	28	2
33	—	"	31	25	3	75	—	"	71	25	3
34	—	"	32	22	3	76	—	"	72	22	3
35	—	"	33	20	—	77	—	"	73	20	—
36	—	"	34	17	—	78	—	"	74	17	—
37	—	"	35	14	1	79	—	"	75	14	1
38	—	"	36	11	2	80	—	"	76	11	2
39	—	"	37	8	2	81	—	"	77	8	2
40	—	"	38	5	3	82	—	"	78	5	3
41	—	"	39	2	3	83	—	"	79	2	3
42	—	"	40	—	—	84	—	"	80	—	—
43	—	"	40	57	—	85	—	"	80	57	—
44	—	"	41	54	1	86	—	"	81	54	1
45	—	"	42	51	2	87	—	"	82	51	2
46	—	"	43	48	2	88	—	"	83	48	2
47	—	"	44	45	3	89	—	"	84	45	3
48	—	"	45	42	3	90	—	"	85	42	3
49	—	"	46	40	—	91	—	"	86	40	—
50	—	"	47	37	—	92	—	"	87	37	—
51	—	"	48	34	1	93	—	"	88	34	1
52	—	"	49	31	2	94	—	"	89	31	2
53	—	"	50	28	2	95	—	"	90	28	2
54	—	"	51	25	3	96	—	"	91	25	3
55	—	"	52	22	3	97	—	"	92	22	3
56	—	"	53	20	—	98	—	"	93	20	—

Novi denar		Stari denar			Novi denar		Stari denar		
gld.	kr.	gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.	gld.	kr.	gld.	kr.	$\frac{1}{4}$ kr.
99	—	94	17	—	600	—	571	25	3
100	—	95	14	1	700	—	666	40	—
200	—	190	28	2	800	—	761	54	1
300	—	285	42	3	900	—	857	8	3
400	—	380	57	—	1000	—	952	22	3
500	—	476	11	1					

Bankovci ali papirnat dnar.

Z novim denarjem dobimo tudi nove bankovce po 5, 10, 100 in 1000 goldinarjev. Vendar ostanejo za nekoliko časa v veljavi tudi stari bankovci, ker jih ni mogoče vse čez noč in dan za nove zameniti. Dokler se ne prekličejo, veljajo stari bankovci v novih denarjih tolakole:

1 goldinarski bankovec velja	.	1 gld.	5 kr.	novega denarja.
2	"	2	"	10 " " "
5	"	5	"	25 " " "
10	"	10	"	50 " " "
100	"	105	"	— " " "
1000	"	1050	"	— " " "

Sledeči stari bankovci se jemljejo pri vseh cesarskih denarnicah: po 1000 gld. le do 31. maja, po 100 gld. 21. julja in po 10 gld. do 30. septembra; ko ta čas preteče, se ne jemljejo več za plačila; samo poglavitna denarnica na Dunaju jih prejema še za mesec dni dalje. Kedaj imajo nebati bankovci po 1, 2 in 5 gld. se bo pozneje dalo na znanje.

Stempelj ali kolek.

A. Za kvitinge in druge štampiljnu podveržene pisma.

Za znesk ^{ček}	do	20 fl.	—	gld.	5 nov.kr.
Čez 20	"	40	"	"	10 "
" 40	"	60	"	"	15 "
" 60	"	100	"	"	25 "
" 100	"	200	"	"	50 "
" 200	"	300	"	"	75 "
" 300	"	400	"	1	— "
" 400	"	800	"	2	— "
" 800	"	1200	"	3	— "
" 1200	"	1600	"	4	— "
" 1600	"	2000	"	5	— "
" 2000	"	2400	"	6	— "
" 2400	"	3200	"	8	— "
" 3200	"	4000	"	10	— "
" 4000	"	4800	"	12	— "
" 4800	"	5600	"	14	— "
" 5600	"	6400	"	16	— "
" 6400	"	7200	"	18	— "
" 7200	"	8000	"	20	— "

Kar je čez 8000 fl. je od vsacih 400 fl. en goldinar več odrajtovati; zneski pod 400 fl. se pa pri tem za polne vzamejo.

B. Za menice (Wechsel).

Za znesek	do	100 fl.	—	gld.	5 nov.kr.
Čez 100	"	200	"	"	10 "
" 200	"	300	"	"	15 "
" 300	"	500	"	"	25 "
" 500	"	1000	"	"	50 "
" 1000	"	1500	"	"	75 "
" 1500	"	2000	"	1	— "
" 2000	"	4000	"	2	— "
" 4000	"	6000	"	3	— "
" 6000	"	8000	"	4	— "
" 8000	"	10000	"	5	— "
" 10000	"	12000	"	6	— "
" 12000	"	16000	"	8	— "
" 16000	"	20000	"	10	— "
" 20000	"	24000	"	12	— "
" 24000	"	28000	"	14	— "
" 28000	"	32000	"	16	— "
" 32000	"	36000	"	18	— "
" 36000	"	40000	"	20	— "

Kar je čez 40000 fl. je od vsacih 2000 fl. en goldinar (rajniš) več odrajtovati; zneski pod 2000 se pa pri tem za polne vzamejo.

C. Po stanovitem znesku.

Pri vlogah do Nj. Veličanstva in do vseh oblastnij	30 n. kr.
„ prošnjah za podeljenje posebne pravice, javne službe	60 „
„ zapisnikih, ki veljajo za vlogo	70 „
„ dokladah in spisih rubrik	12 „
„ prepisih, ki niso vidimirani	30 „
„ prepisih, ki so vidimirani	60 „
„ izpisih, ki so vzeti iz javnih bukev	60 „
„ kerstnih, oklicnih, poročnih, smernih listih	30 „
„ posih in legitimacijskih kartah	60 „
„ posih in potnih bukvah za posle, delavce	12 „
„ spričbah zastran osebnih lastnost, o stanu kake reči	30 „
„ šolskih, učilnih, službnih spričbah	12 „
„ pismih o kaki pogodbi, o pooblastenji	30 „
„ pismih o pridobitvi nepremakljive reči, zemljišča, pohištva	30 „

Pošiljanje pisem po pošti.

Z novim denarjem smo prejeli tudi nove marke za pisma, ki jih pošiljamo po pošti, in sicer za 2, 3, 5, 10 in 15 novih krajcarjev. Marke za 2 n. k. so rumene, za 3 črne, za 5 rudeče, za 10 rujave in za 15 plave.

Pregled poštnine

ki se je plačevala do vseh Svetih in ki se imá v prihodnje plačevati.

<i>Pregled</i>	Do vseh Svetih se je plačevalo v srebernem denarju		Sedaj se plačuje v avstrijski ali novi veljavi	
	gld.	kr.	gld.	kr.
Za pismo, ne čez lot težko, za daljavo do 10 milj	—	3	—	5
„ „ „ „ „ čez 10 milj do 20 „	—	6	—	10
„ „ „ „ „ čez 20 milj	—	9	—	15
Za pismo, ki je dva, tri . . . . . lote težko, se plačuje 2, 3 krat . . . . . toliko.				
Za pošiljatve pod križnim zavitkom	—	1	—	2
Kazen za nefrankirane ali ne dosti frankirane pisma	—	3	—	5
Za rekomandacijo in returne recepise	—	6	—	10
Za pismo, ki se po listonošu izroči na mestu oddaje	—	2	—	3
Marke za časopise po 100	1	—	1	5
Za doklade k časopisom (za vsakih 100 iztisov)	—	24	—	42
Za izročevanje časopisov po listonošu (za vsak list)	—	½	—	1

Poštaina za denarne pisma in druge pošiljave.

Za vsako reč, ki se da na vozno pošto, je stalno plačilo 15 novih krajcarjev. Dalje je za vsake 100 glđ. vrednosti, pri 1 funtu teže in pri daljavi do 5 milj posebne voznine 2 nov. krajcarja. Za 2 - 3 krat večo vrednost, za 3 funte teže, za 2 - 3 krat 5 milj, je tudi 2 - 3 krat večo plačilo.

Plačilo za poročila po telegrafu.

Za poročila po telegrafu, ki nimajo več kot 20 besed, se plačuje pri daljavi					
	do	10 milj	—	"	60 n. kr.
"	čez	10 "	25 "	1 glđ.	20 "
"	"	25 "	45 "	1 "	80 "
"	"	45 "	70 "	2 "	40 "
"	"	70 "	100 "	3 "	— "
"	"	100 "	135 "	3 "	60 "

i. t. d.

Za vsakih 10 besed več se plačuje pri daljavi do 10 milj pridavek 30 n. kr., pri daljavi čez 10 do 25 milj 60 n. kr., čez 25 do 45 milj 90 n. kr. i. t. d.

Kolednica.

(Spisal Fr. Cegnar.)

Bog daj srečo! hišni oče,
Hišni oče, hišna mati!
Naj sprostrè nad vašo hišo
Svoje krila angelj zlati.
Mir, edinost in veselje
Iz višave v hišo trosi,
Drage vaše glave varje,
Dobre dela k Bogu nosi;
Skerb, bolezen in nesreče
Naj podi od praga hiše,
Z dobrotljivo svojo roko
Naj vam grenke solze briše;
Vaše upe, vaše nade
V svoje bukve zapisuje
In s perišcem polnim hrame
Vsako jesen napolnuje;
Hišno sleme ognja varje,
Polje toče in viharja.
Naj vas spremlja na vsih potih,
Sije vam njegova zarja!
Dobri ljudi, dobri starši,
Veselite se z družino!
Naj gorijo vaše serca
Za Boga in domovino;
Da razpel bo nad Slovenci
Svoje krila angelj zlati.
Bog daj srečo! hišni oče,
Hišni oče, hišna mati!

Sprava.

(Povest iz življenja lovskega. Poleg nemškega izvirnika svobodno izdelana.)

Ko začne jesen drevesa smukati in lastovke vidimo krog zvonikov letati, zbiraje se na daljno pot; ko začne merzel veter okoli hiš zvižgati — gotovo ni več daleč tista bela žena, ki pokrije s svojim širokim plaščem hribe in doline. Usmiljenega serca je, zemlja se ji smili in zato jo skrije kmetu, da jo pusti nekoliko časa v miru, da upehana popolnoma ne omaga. Spremeni se o tem času vse življenje po deželi. Kmetje napravljajo steljo in visoke smreke podirajo, ktere po zimi na saneh domú vozijo in cepijo, da morejo pod kotlom kuriti in živini sirovino kuhati, pa tudi zato, da lože zvečer pri peči posedé in katero vganejo.

Spremeni se življenje tako pri nas kmalo po svetem Mi-helu, ali če je lepa jesen, nekoliko pozneje. V goratih deželah, na priliko v Švajci, se začnejo take premembe poprej. Švajca je kaj gorata dežela: tam nimajo samo enega Triglava in Grin-tovca, ampak vsa dežela je preprežena s tacimi velikani, na katerih se nikdar sneg in led ne staja. Ker se je prigodba, katero vam hočem popisati ravno v tej deželi godila, bi bilo morda marsikomu vstreženo, kaj več zvediti o tej deželi.

Pretežavno in predolgo bi bilo, vso deželo natanko popi-sovati: zato si misli, ljubi bravec, vse hribčike, ki jih vidiš na poti iz Ljubljane do Novega mesta, ali pa če greš na Goren-sko, kar jih je clo do Podkorena, da so visoki in stermi kakor Triglav, ali če ti je Grintovec bolj znan, kakor on plešasti. Nikdar jih ne more pozabiti, kdor jih je vidil te orjaške velikane. Nehoté spozna človek božjo vsemogočnost in krasoto ter z ginjenim srcem roke povzdigne kviško: Gospod! velik si v svojih delih, moder v vseh rečéh in zemlja je polna Tvoje dobrote!

Ako gledaš in premišljuješ te velikane, te terdnjave ne-beške roke, zagledaš besede, ki jih je tresk in grom vsekali jim na čelo:

Večni mojster ukazuje,
Prid' zidar se sem učit.

Popisati pa ni mogoče krasote, kadar solnce zahaja in svoje zadnje žarke razlija po snežnih kopah. Ko bi trenil, za-

čnó kope žareti, svetlejšé ko živa žerjavca od spod proti verhu, — in kakor se je naglo začelo, tudi naglo mine; zato se srečnega šteje vsak potnik, kateri je kdaj vidil to žarenje gorá. Vender niso vse gore v Švajci tako visoke. Mnogo jih je, da so poraščene s starimi smrekami, na kterih so planine, kamor devajo Švajcarji po leti svojo živino na pašo. Ravnin sicer ni, doline so pa prijetne, polne studencev, plodne in lepe. Mnogo vasi in mest je v znožji gorá, pa tudi visoko v gorah so vasi in posamezne hiše, kakor pri nas po rovtih. Ne moremo si prijetnišega stanovanja misliti, kakor po leti v kočah visoko na rovtih; ali tudi nič nevarnišega ni, kakor spomladi, ko začne topli veter iz Afrike pridši sneg in led po gorah topiti (zovejo ga učeni „samum ali smum“ Lahje pa: „Sirocco“). Neizrečeno veliki plazovi gredó, nobena reč se jim ne more ustaviti, in gorjé vasi, ako se plaz odterga nad njo. Kadar začnó plazovi iti, pokajo skale, stresa se zemlja in huje bobni ko grom po nebesih. Še več družih nadlog morajo prebivavci teh krajev. Kdor še ni vidil nikdar plazú, naj gleda, kadar o talnem vremeni sneg iz visocih streh leti, in misli naj si, da ti plazovi, od kterih tukaj govorim, so včasih dve uri ali še bolj široki. Zidajo si pa zató ljudje tamkaj svoje pohištva na take kraje, kjer se ni bati plazov.

Vse to oznanuje prihod lepe pomladi. In res, ko-maj ponehajo te grozovite reči, je vse živo, vse zeleno in trate polne dišečih cvetlic. Na vse zgodaj se uže slišijo zvonci in pišalke pastirjev, kateri ženó živino v planine, kjer ostanejo do pozne jeseni. Misliti si ne smete jeseni takrat ko pri nas, ampak veliko prej začne sneg naletvati in kmalo ga je, da je kaj. Vračajo se zato pastirji s čedo in nabranim maslom in sirom domu. Pusto in dolgočasno postane po planinah, kjer ni žive duše, razun kacega orla, ki se visoko po zraku ladja. Še divje koze ali gamsje pridejo niže, ker po visočinah, kjer so po leti skakali, jim je sneg hrano zapa-del. Gams ali divja koza se ne loči dosti od domače, le da je lepša, ličniša, bolj strunasta in zato bolj gibčina, kakor domača. Glavo ima manjo kakor naše koze, posebno lepo se ji priliegata črna gladka nazaj zavihana rožička. Brade nima divja koza, parklje ima pa močnejše in ostreje od domače, zato

pa tudi gre po skalah, kakor bi jo veter nosil. Loči se slednič od naše koze, da ima štiri cize na vimenu, domača koza pa ima samo dva. Brani se s ostrima rogama, kadar jo napade požrešni orel ali če jo psi vpehajo, in večkrat se zgodi, da natakne kterega na rog. Človeka nikdar ne napade in le takrat je lovcu nevarna, ako jo je po štengah*) v kot pripodil, da ne more več naprej. Oberne se ter na ravnost proti lovcu gre, pa ne da bi memo skočila, ampak tišči se skale in rine v lovca, da si prosto pot zadobi. Gorje lovcu, ako je poprej ne ubije ali pa če jih je več skupaj. Ognejo se pa, če je le mogoče in raji visoko na drugo štengo poskačejo in veči del jih lovec mirno pusti nad glavo marširati, kamor jim je drago.

Kdor hodi nad gamse, mora pač pogumen in zvit biti. Noben človek ne prestopi več nevarnosti kakor lovec, pa tudi veselje njegovo je veliko. Vprašaj starega lovca, ali gre raji plesat na bal ali na lov, in bodi si svest, da prvemu vprašanju ne odgovori nič. Kdor je začel hoditi nad divje koze, ne opusti tega več, ako bi mu gotova smert nasprot prišla.

Divja koza spreminja kakor mnogo drugih gorskih žival barvo. Spomladi je belkasta, po leti rujava skoraj kakor serna, po zimi dobi černe dlake. Belih divjih koz ni še noben vidil, in skor gotovo jih tudi ni. Ustrelili pa so vže večkrat bele jelene in serne! —

Vležejo se rade blizu lednika, kadar počivajo, ker mislijo se tukaj naj varniši pred ljudmi. Ko se dan napoči, se pasó po pečinah navzdol. Brez strahu plezajo po naj stermejši skali do šopka trave. Od devetih do enajstih zjutraj ležé za kako z germovjem obraščeno skalo, in potem se pasejo mirno spet proti verhu. Do štirih po poldne se spravijo zopet počivat blizu lednika, ali če lednika ni, blizu snega. Merzlota jim je, kakor se vidi, neobhodno potrebna. Pasó se zopet marljivo, da solnce zaide. Poiščejo si nočišča kar mogoče visoko med skalami, da veter ne more do njih. Blizu ene druge skoraj na kupu ležé. Kadar se pasejo, vedno straži stara koza, in berž ko se kaj nevarnega čuti, zažvižga na nosnice, da skoz ušesa leti. Jesen, ko sneg niže pade, gredo tudi divje koze niže, clo v gojzde. Čudno je, da si vsak pot tak kraj izvolijo, kjer ni plazov.

*) Preden se v Bohinj pride, so štenže.

Kakor pičla je njih hrana, se vender zredé, da ima nek-
tera 60 do 80 liber. Rade ližejo sol. In zato jih navadijo lov-
ci, ker s soljo skale mažejo, da pridejo na tak kraj, kjer jih
morejo streljati. — Razun ljudi, ki jih vedno preganjajo, imajo
divje koze še mnogo sovražnikov. Mnogo jih plaz podsuje,
marsiktero telebi mogočni orel z visoke skale v prepad; tudi
risi diši gorka kri nedolžne kozice. Prepovedala je gosposka v
nekterih krajih, streljati jih, da bi popolnoma ne minule. Kakor
bi jim bila postava znana, so se berž naselile v varne kraje;
— pa če pomisliš, koliko je še sveta, kamor ni stopila člo-
veška noga in morda nikdar ne bo, se ni bati, da bi jih po-
polnoma strebili, ako ravno je mnogo lovcov, da jih po 200
in še čez v svojem življenji ustrelé. Mislim, da niso od preveč
te čertice iz življenja žival; bodo namreč v pojasnenje naše pri-
povedi.

I.

Med gorami, na katerih je mnogo planin in starega le-
sovja in za njimi mogočni velikan Ajger svoje snežne kope
v oblake dviguje, je ozka dolina.

Na dveh krajih je nekoliko širja kakor drugod. V enem
proti solncu obrnjenem zavetju leži vas Češenca. Skoz vas teče
potok in na širokem produ ležé silne skale, ktere so se
visoko odvalile in po strugi v dolino privalile. Na obeh stra-
neh proda pa rastejo verbe in jelše, po katerih drozeg veselo
prepevaje skače in pisane postervi v čisti vodi ogleduje.

Na desnem bregu tega hudournika, ki ga tudi bistrico
imenujejo, derži steza k hišam, po bregu raztresenim. Ko začne
jeseni jug sneg in led po gorah tajati, se narase ta bistrica
tako, da se široki prod nič ne vidi, in v tem času prigromé
silne skale, ki jih na produ vidiš ležati.

Rekel sem, da je dolina na dveh krajih nekoliko širja. Za
obema razoroma so visoke skale in mogočni gojzdi, kateri va-
rujejo plazov prebivavce tega kraja. Ako ravno ne veliko, je
vender dosti lepega polja in vertov, obsajenih z visocimi če-
šnjami. Švacarji umejo iz češenj kaj dobro žganje žgati, kte-
rega češnjevca imenujejo.

Spodnji razor je nekoliko veči od zgornjega. Tukaj je bila lepa premožnakmetiška hiša, sškodlami pokrita. Gumno in hleva so bile prostorne in snažne.

Na videz je mogel že vsak reči, da mora posestnik te hiše premoženmož biti. Bil je gospodar lepih rovtov in gojzdov, kateri so clo do visokega Ajgarja segali. Zraven tega lepega posestva je imel pa mož še velicega mačka — dosti starih plesnih petic. To prav za prav malokdaj človeka srečnega stori, ker bolje je, Bogu dopasti in siromak biti, kakor na kupu denarjev sedeti in vedno misliti, kako bi si življenje prav posladil.

Posebno je velika nevarnost in nesreča, ako imajo pri taki hiši le samo edino dete, katero stariši preradi ujekajo in popačijo.

Švajcarski kmet s takim posestvom prosto živi ko baron. Naredi kakor hoče; sam si daje postave in družemu ni pokoren, kakor ravno tem postavam, ktere si je sam dal in poterdil. Zato so pa tudi Švajcarji ponosni in nobenemu radi pokorni, razun Bogu, kateri jih je z blagim srcem obdaroval.

Bila je taka z Gašperjem Češnjearjevim, kateremu je Bog sicer dobro serce vstvaril, pa so ga starši pokvarili. Bil je sam deček premožnih ljudi in vse lastnosti malega Gašperčka so bile naj bolje. Vse je bilo lepo in dobro, kar je Gašperček naredil, če je bila še taka nespodobnost in malopridnost.

Moj Bog! to je prava odgoja! Ali je mogoče, da bi bil tak otrok kdaj kaj vreden, da bi bil kdaj pobožen kristjan?

Pa vender ni bilo drugače. Stari Češnjear je bil neprijazen mož, kakor sploh pravimo, bil je za ostrim debel. Lastna volja mu je bila postava. Kljel je kakor Hrašovec, in le malo dobrih besedi je prišlo iz njegovih ust. Molitev in strah božji sta bila ptujca v njegovi hiši. Češnjearca je bila dobra žena, ktera se je moža bolj bala, kakor ga ljubila; zakrivala je vse in kar je Gašperček naredil, je bilo vsehvale vredno. Skopa in terdega serca je pa tudi bila; sploh čista priprostost ji ni bila ošabnost in prevzetnost neznana.

Spolnil se je pregovor pri Gašperčku: ternje že v mladosti bôde. Bil je še ternček, pa kmalo je bil hud, oster tern tudi staršem. Znano ti je dragi moj! kaj hočem reči!

Stari Češnjear je bil strasten lovec. Zavoljo dobička ni hodil na lov, ampak zato, ki se je njegovemu divjemu značaju prilegalo, po gorah hoditi in nevarnosti iskati.

Bilo je zato kaj čudno v Češnjevarjevi sobi. Pribite so bile ne tramu ena pri drugi glave divjih kozlov. Krona vsih teh znamenj pa ste bile dve medvedje taci, na vs križ pribite nad vratni. Ljubšega mu ni bilo, kakor zvečer pripovedovati, kako je tu in tam divje kozle zalezaval in kako se je z medvedom boril. Noben ni starega Češnjevarja raje poslušal kakor Gašperček. Vse je vedel, kjer so oče tega ali unega kozla ustrelili.

Zato ni čuda, da je deček vedno silil na lov, ker to mu je bilo tako rekoč vcepljeno. Zato ni opustil lova, ko je dorasel in ne, ko očeta več ni bilo iz lova domu, kterege so dobili po dolgem iskanji med pečinami ubitega; ni hotel Gašper dati lovu slovesa, ko se je z zalim dekletom zaročil kije ga za pet kervavih ran prosilo, opustiti nevarni lov. Kar je bil starejši, bil je strastnejši lovec.

Kacih pet sto korakov od Češnjevarja je bil drugi razor. Stanoval je tukaj Češnjevarjev sosed. Hiša je bila češnjevarjevi podobna; le menja, in siromašniša je bila. Pred hišo so bile štapnje, na levi in desni hiše je bil hlev za koze in kravo. Pri vsaki hiši v Švajci imajo vertec s cveticami nasajen. Nekdanji gospodar te hiše je izdolbil iz skale pred hišo štapnje in zato so mu rekli „Štopnja“. Stari Štopnja je bil tudi lovec. Črednik je bil in po zimi delavec pri Češnjevarju. Sreča mu je bila prijazniša, ker doma na postelji je mirno v Gospodu zaspal.

Pri Štopnji je bilo vse drugačno življenje kakor pri Češnjevarji. Akoravno revni, so bili zadovoljni in zato vedno veseli. Kadar so se pri Češnjevarji tiral in ravšali, je bilo pri Štopnji vse mirno. Marsikter revež, ki ga je Češnjevarjev sultan od hiše zapodil, je stopal vtolažen in brez strahu proti Štopnji, ker reveži delili so z revežem radi zadnji košček kruha. Zato jim je Bog dal srečo in mir. Akoravno niso imeli obilo vsega, vendar ni potrebnega manjkalo, in posebno tistega ne, kar človeka srečnega stori: dal jim je Bog pobožno in zadovoljno serce. V taki družini sta rastla Štopnjeva otroka, deček in deklica—Janez in Nežica. Igrala sta si sicer s sosedovim češnjevarjevim Gašperjem, pa sta bila vendar rajši sama. Obiskoval jih je vsak dan Gašper, in starši, ker so pri Češnjevarji marsikak krajcarček zaslužili, niso mogli braniti.

Bil je, kakor znano, Štopnja po leti čednik, po zimi je hodil na lov. Ker je bil od mladih nog na gorah, je poznal vse zelišča. Kopal je tudi lepe gorske cvetlice s korenino ter jih sušil. Radi

so jih ptujci kupovali ali pa, če ptujcev ni bilo, jih je nesla žena lekarju v Berno in dobila marsiktero dvojčajo zanje. Kakor vsi gornjanci je znal tudi vsake baže igrače delati. Služil si je s to umetnostjo vsaj za sol in tobak.

Ko je Štopnjev Janez nekoliko zrastel, je moral pri Češnjearvarji biti kozji pastir. Pasel je zraven češnjearjevih tudi domače. Od mladih nog se je vadil terpeti in piclo živeti. Pa pri kozah mu je bilo čez dan dolgčas. Zato je tudi on, kakor oče, nabiral zelišča in razne igrače iz lesa rezljal. Lov mu je bil vedno v mislih, pa ni imel puške. Zato je bil tiho in večkrat so ga mati svarili, ne po gorah za divjimi kozli plezati, ker je neizrečeno nevarno.

Med tim, ko sta Štopnja in njegov sin po planinah čedarila, je hodil Gašper k Nežici vas in večkrat sta nesla skupaj v planino kruha in moke. Zgodilo se je ta čas, da se je Češnjear ubil. Bil je Gašper takrat devetnajst let star.

Postal je sam svoj, pa tudi še siroviši kakor poprej. V cerkev ni hodil, v kerčmi pa je bil kuhan in pečen. Gorje, ako bi si bil kdo derznil, ga posvariti! Ozmerjal ga bi bil kakor psa, ali pa še s pestjo poterdil. Puščali so ga zato v miru in njegova stara mati si ni upala, veliko ž njim opraviti imeti. Bali so se ga vsi, ker vgoden je bil za vsako malopridno reč. K Štopnji ni več pogosto zahajal, kar se je mirnim ljudem, posebno Nežici kaj dobro zdelo.

Deklica je bila do verha in kdor jo je vidil, ni mogel koj očesa od nje odtergati. Zala in priljudna je bila, kakor le malo-kteta. Zgrešil tega tudi Gašper ni in rad jo je imel, kar se je prav lahko zapazilo, če je ž njo govoril.

Nežica ni dosti marala zanj. Imela pa je tako moč čeznj, da so se ljudje čudili, da je ž njo tako pohlevnega obnašanja. To je tista moč, ktero ima lepo zadržanje in nedolžno serce, da se je naj hudobniši boji. Spozna namreč, da je slaba ženska močnejša in — sram ga je.

Kakor je Gašper Nežico rad imel, se mu vendar ni prav prijazno pri nji zdelo, ker vedno se je moral varovati, da ni začel, kakor je bil navajen. Ako se je pregrešil, mu ni zanesla Nežica ter ga dobro oštela. Pustila ga je in ni je bilo k njemu več. Jezilo ga je to verlo. Druge dekleta v vasi so se mu ponujale, kajti Gašper je bil bogat. Starši bi bili radi vidili, da bi bila Nežica

Češnjevarca, ji vender niso ničesa rekli in prigovarjali. Ona pa bi tega ne bila hotla, ko bi bili Gašperju cekini iz žepov leteli.

Tudi s Štopnjevimi Janezom nista bila prijatla. Tiščal je sicer Gašper za njim, večkrat hotel v kerčmi zanj plačati, pa to ni dopadlo Janezu. Bil je raji doma ter delal igrače, dajih je prodal štancunarju v bližnem mestu. Radi so ga vsi ljudje imeli in pri vsih je bil v imenu. Spolnilo se je zopet, kar pravi sveto pismo, da je dobro ime večkrat bolje ko denar. Potreboval je namreč premožen kmet v vasi velicega hlapca, ker poprejšin se je oženil. Zato pride enega dne poštenu mož k Štopnju.

„Vesel sem vas,“ reče Štopnja, da me obiščete oče Blek! S čim vam morem postreči?“

„Koj ti bom povedal Štopnja, zaverne Blek. Hlapec se mi je oženil in zdaj potrebujem dobrega namestnika. Zmislil sem si vašega Janeza. Kaj praviš?“ — Skor prestrašil se je Janez, ki je zraven stal, in očeta pogleda.

Mož nekoliko pomolči, po tem de: „Ne vem, ali bo za to?“

„Ko bi bil to dvomil, bi ne bil prišel. Kaj pa ti praviš, obrnivši se k Janezu?“ Sramožljiv je bil mladenec in boječ, zato se ni hotel koj vdati. Pa Blek ni lenjal.

Vdinjala sta se in Janez koj gre z Blekom. Služil je lep denar — ali na gamse hoditi ni mogel več. To mu je naj težje dajalo. Ker je pa hotel starišem v zadregah pomoči, se je voljno vdal, in gospodar je bil njemu in on gospodarju všeč.

Češnjevarev Gašper se je nekako poboljšal, kar se je ljudem kaj čudno zdelo. V kerčmi ni več tako pogosto posajal kakor poprej, ampak hodil je pogostoma k Štopnji. Sklenil je, oženiti se z Nežico. Nežica ni bila te novice nič kaj vesela, ker pristudil se ji je s svojim življenjem. Uzrok poboljšanja Gašperjevega pa je bil, da je nek priden in pošten mladenec snubil Nežico.

Enega dne ji pove svoj namen, ali dekle mu kar odreče, ker je ravno prejšnji dan besedo storila z omenjenim mladenčem.

Speklo je to Gašperja, kaj tacega se pač ni nadjal. Kdor misli, da je Gašperja zato serce bolelo, se grozno moti. Le razžaljen je bil prevzetnež. Kdo si bi bil drugo mislil, kakor da bo hči ubozega pastirja brez pomiselka dala roko bogatemu Češnjevcarju? — Divjal je domu in še tisti večer je snubil bogato hči nekega kerčmarja. Jeza do Štopnje, Nežice in sploh vse Štopnjeve družine

se je tako narasla, da je raji druge delat jemal in družega čednika dobil.

Težko je bilo Štopnji; pa kaj si je hotel? Poterpel je. Nežica se je omožila in srečno živela. Češnjevcar ni mogel pozabiti in ko je memo Štopnja hodil, je v stran gledal. Se ve, da pozdravil ni nikdar nobenega. Težko se je zdelo Štopnju, pa ni mogel drugače, ker vse poskušnje, da bi se bila sprijaznila, so bile bob v steno. Prevzetnež ne pozabi koj, ako ga je kdo razžalil.

Minilo je mnogo let, ali Gašperjeva jeza se ni vnesla, temuč še huji je postajala. Sprejela sta se večkrat na lovu z Štopnjem in le malo je manjkalo časih, da ni Gašper puško sprožil v persi svojega sovražnika. Kolikorkrat je memo Štopnje šel, se je ponovil serd v njegovem sercu.

Stari Štopnja je zbolel in težko mu je bilo, da bi se ločil iz tega sveta, ker je vedel, da ima sovražnika. Pošiljal je svojo ženo k Češnjevcarju, naj pride in se spravi s svojim sovražnikom.

Bog nas vari! kako se je Gašper jezil; mislil je namreč, da je bil on razžaljen — le slišati ga je bilo treba. Klel je in rotil se, da je bila groza. Kaj mi je mar Štopnja, naj ga — kadar hoče; ž njim in njegovimi nimam jaz nič več opraviti. Tako je razsajal po hiši, in verniti se je morala stara ženica brez uspeha.

Ko pove vse bolnemu Štopnju, sklene pobožni bolnik roke: Gospod v nebesih, znane so ti misli moje. Ne šteje mu v greh, odpusti mu! K ženi obervivši se reče: Ljuba moja! ljudje se ne lažejo. Pred bi v kreber voda tekla, kakor Gašper odpustil, je rekel že večkrat Dragan. Odpustim mu vse, kar mi je hudega včinil.

Po tem se je vmiril in duša njegova bila je vesela. Janez in Nežica sta ravno iz vasiprišla in mnogoverstne leke sabo prinesla. Nasmeljal se jima je, oba še poljubil ter prosil Janeza, naj bere nekatere molitvece iz mašnih bukvic. Med tim je zaspal, in ko so ga klicali, da bi bil spet zdravilno vodico pil — je že stal na božji pravici. Bralo se mu je na obrazu: blagor jim, ki v Gospodu zaspé. Pokleknili so otroka in mati zraven postelje, molili in jokali in zopet jokali in molili, dokler jih ni prišel tolažit mladi dan.

V Gašperju se je pa tako kuhalo, da še za pogrebom ni šel — raji je šel v goro s štucom na rami.

Vdova Štopnjeva ni mogla več sama biti in zato je moral priti Janez domu. Mati je bila slaba in stara. Zato je mislil Janez, oženiti se: pa tiste, ktere je bil naj bolj zelen, si ni upal vprašati. To je bilo tako le.

Otroci tistega kmeta, pri katerem je Janez služil, so bili dobro preskerbljeni. Sorodnica, ljubezniva, dobra deklica je gospodarila. Bogata je bila, akoravno ne tako, kakor njeni striček Blek in zato si misli Janez, da ne bo nič iz te reči. Deklica je pač drugače mislila — menila je namreč: Janez bi bil za me kakor nalašč. Ko je Janez domu odšel, je oče Blek kmalo zapazil na dekletu, kako da je, ker oči je imela objokane in pogosto je od Janeza govorila. Zato je šel Blek prihodnjo nedeljo k Štopnji.

Neizrečeno je bil vesel Janez, ko je zagledal Bleka, da je prišel vas. Blek se usede in govori o tej in uni stvari. Sprožil je tudi, da mora pač hudo biti, s sosedom v sovražtvu živeti kakor je Janez s Češnjeparjem. Ali bi ne bilo bolje, da bi se preselil v vas in hišo tukaj prodal; ker lovitva je lovitva, in koliko lovcev je mirno smert storilo, kakor tvoj oče?

Prestrašila se je Štopnjarca in oplášena je pogledovala svojega sinu, kaj da poreče. Res je, povzame Janez, da je Češnjepar vedno jezen in to mi kaj težko dê. Tudi vem, da lovitelj ni naj srečnejši človek na svetu -- pa sem se uže tako navadil, da bi ne mogel več sterpeti in v dolini bi moral umreti — e Bog že varuje, kterege hoče, da se mu ne zgodi kaj prežalega. Zgodaj sem se naučil loviti in zdaj me nekako vse presune, kadar čas pride. Vi ne verjamete!

Smejal se mu je Blek. „Ali še nista bila z Gašperjem nič skupaj? Vari se ga. Vesti nima ta človek nič in jaz bi ne bil ž njim v sovražtvu, ko bi imel deset duš!“ —

Kterege pa Gospod varuje, povzame Janez ponosno. In poglejte mojo mater, kako se boje. Vém da jih ne spravi iz kota drug, kakor smert. Tudi jaz sem rad tukaj.“

„Saj mati ne morejo več dolgo opravljati,“ reče Blek.

„Vem, odverne Janez, zato pomagam, kjer je potrebno in mogoče.“

„Pa ne moreš dosti,“ se nasmeja Blek!

„Zato mi mora pridno nevesto dobiti, reče stara ženica. Te besede so olajšale Janezu serce, ker ni se upal povedati, da se misli ženiti.

Janeza polije rudečica po vsem obrazu.

„Zakaj si rudeč in molčiš. Saj si vender lovec in nimaš nič poguma.“

„Poguma bi bilo dovolj; pa vem, da se ne zdela“

„Zakaj ne?“ vpraša Blek.

„Ker je premožniša od mene, reče Janez z na pol požertim glasom.“

„Ako bogati za siromašno hodi in sira dobi, se je čuditi, ako ravno se je zgodilo Češnjeparju.“ Te besede so šinile Janezu skoz serce kakor strela, ker vidil je, da mu je bila Minica dobra.

To je govoril Blek in ne besede več od te reči ni zinil, ker mislil je, ako nisi na glavo padel, lahko razumeš.

Janez ni bil zabit. Hodil je nekoliko dni prav klaverno, slednjič pa le pove materi, kaj da misli, in kako in kaj je z Minico in da le zato je ne upa snubiti, ker je bogata. Zdaj pa je, kakor se lahko spozna, Blek to reč sprožil in tako se mu zdi, kakor bi bil rekel, naj pride.

Mati Štopnja je dobro Minico poznala. Kako pridna in poštena deklica da je. Opominja ga, naj se ne mudi dolgo. Huda beseda je sicer „nak“, pa negotov biti v tacih rečeh še huji. Ako Minico dobi, lahko plača Nežici doto in morda, da mu Češnjepar proda eno planino. Kajti volk je na denar, in lahko bota živela.

To je Janeza pogrelo. V nedeljo jutro vzame zadnjo čertert divjega kozla, ki ga je ravno v saboto vstrelil in gre k Bleku.

Blek je bil pečenke vesel in povabi Janeza pri njem kositi, in Minka se je mogla s pečenko kaj zasukati.

Med tim sta šla k maši in zopet domu. Smejala se je Minka bolj in več, ko vse leto, kar je Janez bil od hiše.

Dobro je Blek to zapazil in radoval se skrivši, ako ravno ni rad dal dekleta od hiše. Vidil je pa tudi Janeza, da jo pogosto pogleduje in rad hodi v kuhinjo tobak zažigat. Čakati

ni bilo več dolgo in Janez pove Bleku svoje želje. Oča Blek pokliče Minko in v hipu sta bila Janez in Minka zaročena. Poklicali so še Nežico in njenega moža in vse popoldne so se veselili. Pomenkvali so se še dolgo in o raznih rečeh, med družimi tudi, ali bo dal Češnjevar planino ali ne. Janez je dvomil, ker nista bilo ravno prijatelja, zato reče Blek, da on hoče vse poskerbeti.

Še nikdar niso bile Janezove noge tako lahke ko dans. Pred Češnjevarjem je nekoliko postal, vzdignil je oči proti nebesom in molil, da bi Bog omečil serce Češnjevarjevo. Gnalo ga je nekaj v hišo, mislil si je namreč, dans, ko me je Bog že tako osrečil, naj poskusim, ako je mogoče, spraviti se s svojim edinim sovražnikom. Ko hoče na prag stopiti, zavpije sirovi Češnjevar, ker stal je na preddurjih v tami. „Kdo je?“

Janez spozna koj glas Češnjevarjev.

„Jaz, ljubi sosed,“ odgovori.

„Kaj hočeš?“ zarenči Gašper ter stopi bliže.

„Mir bi rad,“ odgovori Janez, pohlevno; mir, kakor je bil med nama, ko sva še otroka bila. Žal mi je, da se je zgodilo, kar se je zgodilo, ako ravno sem nedolžen. Prosim te Gašper, pozabi tudi ti, kar te je razžalilo. Glej pod milim nebom ti roko podajam v prijaznosti, ko nekdej otroka.“

Gašper ga posluša, pa začela je stara jeza v persih razsajati. Ošabnost bogatina se je zbudila, viditi bolj ubozega pred sabo.

„Se vé, falot, zavpije, zdaj spoznaš, da brez mene ne moreš živeti; bi se rad prikupil kaj ne, da bi te delat jemal in vse leto redil, kakor tvojega malopridnega očeta? Pa zmotil si se — Poberi se, ali počujem psa, da lože prideš do doma.“

Janez je bil pohleven in nježen. Vse bi bil preterpel, kar mu je Gašper rekel; da je pa rajnega očeta zaničeval, mu ni mogel odpustiti.

Sunil ga je še Gašper, ko je rekel, spravi se. To mu je bilo preveč.

Janez ni bil strahopezljivec. Nobenega se ni bal, kar je bilo fantov v okolici, in Gašper je bil proti njemu muha.

Razkačen zgrabi Gašperja za roko, da so mu kosti pokale. „Ne dotakniti se me, ti cigan ti, mu reče — hujši si ko

neverniki, da še mertvim na privošiš miru. Kaj so ti moj rajni oče storili, ktere so vsi ljudje spoštovali?"

Beseda „cigan“ in tudi bolečine v roci so še huji jezo v Gašperjevem sercu vnele. Kakor besni pes je napadel Janeza.

Zgrabi ga Janez čez pas, ter ga v travo posadi, kakor ženica snop. Potlej se oberne od njega ter gre svojo pot domu. Še daleč se je slišalo vpitje Češnjearce, hlapcev in psa, pa noben se ni upal za Janezom stopiti. Hotel je sicer nek hlapec psa šuvati, pa ni pustila Češnjearja, ker slišala je, da je le nje mož kriv in dobro ga je oštevala, kar je pa le malo ali clo nič hasnilo, ker vedno bolj je jeza rasla. Zagovoril se je, da bo pri prvi priložnosti Janezu pokadil, ko na gori skupaj prideta.

Žena je morala molčati in še le pozno se je pomiril Češnjear, pa jeza ga ni popustila.

Lahko si vsak misli, kako zlo je bila radost v sercu Janezovem pogrenjena. Pomiril se je po poti in sklenil, materi svoji nič ne povedati, kar se je zgodilo. Povedal ji je le vse dobro, in stara žena se je veselila sreče svojega sinú, ko mali otrok igrače.

Drugi dan gre Blek k Češnjearju. Dobre volje je bil in mislil, da mu ne more spodleteti. Nagloma ni hotel razodeti, kaj hoče in le od kraja je hodil; pa Češnjear je kmalo zapazil, kam pes taco moli, in začel se je rotiti, da je bila groza. Vse pove od kraja do konca, kar se je prejšni dan godilo, pa tako, kakor se je njemu prav dozdevalo.

Zapustil ga je Blek, ker je vidil, da ni nič ž njim opraviti in o Janezu si ne bi bil dobrega mislil, ako bi ne bila Češnjearca resnice povedala, ko je Bleka nekoliko spremila.

Naj pošteniši namen Janezov je le še huje jezo podpihal in več ni bilo upati, da bi se kedaj poprijaznila. Vidil je prevzetnež, da nič ne opravi — in več ko en teden je nosil roko v žepu, tako ga je Janez stisnil, ako ravno se je sramoval, komu to povedati. Ako je Janez memo Češnjearja šel in ga on vidil, je vsak pot začel preklinjati in žugati, ali Janez ni porajtal; pozdravil ga je prijazno, ko da bi ne bilo še nič zgodilo, in je šel svojo pot,

Ženitba z Minko je bila pa kmalo gotova in srečno in veselo nevesto je peljal Janez k Štopnji.

Minki ni ravno dopadlo, da je Janez rad lovil in po gorah hodil; vedla pa je tudi, da se lože vsak grešnik preobrne ko lovec. Molčala je, zato pa bolj goreče molila, da bi Bog obvaroval moža kake nesreče, posebno po tem, ko je zvedila, kako da se je Češnjevar pridušal, Janeza ustreliti. Vsemu temu se je Janez le smejal.

II.

Ni bilo dolgo po ženitvanju in čas jesenski je nastopil, ž njim pa želje v Janezove persi, v goro iti nad gamse. Ni se mogel več premagati in napravljati se je začel na lov. Nizko je sneg padel in to je bilo dobro znamenje. Pripovedali so tudi pastirji, da nikakor niso še tacih trum divjih kozlov vidili, kot to leto.

Naj prva skerb je bil krampzarje pripraviti. Debele osti imajo in privežejo se na noge, da se more lahko čez led in spolzki sneg plaziti. Koliko da velja tukaj po gorah dobro stopiti, si lahko vsak misli, ker ena sama napčna stopinja časih smertno nevarnost pripravi. Večkrat se mora lovec na komolec, koleno in z vsim životom opirati, da ne pade v prepad. Zraven krampzarjev je debela, okovana palica neobhodno potrebna, ktera je že marsikterega smerti rešila, ker časih mu spodersne in le ostro okovana palica je, ktera v led zasajena obvaruje, da ne gre lovec v večno liko, od kodar nobenega več ni nazaj.

Vse to je imel mladi Štopnja, ktereга hočemo le Janeza imenovati, v dobrem redu. Le puško si je imel še pripraviti.

Uže njegovi rajni oče so jo imeli. Marsiktera žival je padla od kroglice, ki je iz nje prižvižgala, in Janez jo je naj raji imel, ako oče niso bili na lovu. Imela je le eno cev in bila na kamen, pa gotova kakor ostra strela. Včasih so le take imeli in malokdaj jim je kaka žival ušla. Janez je imel puško svojega očeta posebno rad, ker si je bil nje dobrote svest, in tudi spomin je bil naj lepši očeta njegovega.

V torbico nekoliko kruha in sira, in čutaro češnjevca — in hajdi!

Vse je bilo pripravljeno. Siva suknja in bel klo-buk, kterege je še stari Štopnja nosil, je bil na mizi. Pa še nekaj, kar ne jemlje vsak pot lovec sabo. Dolga verv, polna vozlov je bila, katero mu je Minka, njegova žena, spod strehe prinesla. Časih je potrebna, ako hoče kam plezati.

Koj od konca je lahko lovcem, ker divje koze se ne bojé tako ljudi, kakor pozneje, ko so že večkrat slišale pok in morda jih tudi kaka krogla oplazila. Navajene so pa-stirjev in živine takó, da časih prav blizo čede ali še clo med njo pridejo.

Lovec, ki gre nad divje koze, gre o mraku v goro, si poišče prenočišča in kraja, kjer prenoči in je drugi dan blizo zveri.

Vse je bilo pripravljeno, ko je solnce za bližne gore zahajalo. V očeh Minkinih se je svetila solzica, in skerb za svojega ljubega Janeza ji je persi stiskala in pregnala ru-dečo barvo z lepih ličic.

Lahko se nanj nasloni in ga vpraša: „Kdaj pa prideš nazaj?“

Posmehlja se. „Kako ti morem to povedati?“ ji od-govori. Ako je srečno, pridem kmalo, ako ne, trikrat ali štirikrat lahko solnce zaide.“

Minka globoko zdihne.

„Draga“, ji reče „ne delaj mi serca težkega, saj veš, da mi hudo dé, tebe žalostno zapustiti! Žena lovčeva mora biti pogumna, kakor lovec nje mož. V nepotrebne nevar-nosti se ne podajem, to sem ti uže večkrat obljubil. In Minka, ali me ne more smert povsod dobiti? ali je tvoja vera tako slaba, da se že treseš, preden grem? Ali ne veš, da me tvoja mo-litev spremlja! Gotovo so božji angeli krog mene, ker ti in moja mati tako lepo molite!“

„Oj Janez! vari se Gašperja! Kaj ne, da se boš?“ — „Da!“ serčno odgovori. „Zakaj pa se ga bojiš? Kteri ve-liko vpije, kakor on, malo stori. Tudi sem mu kos; to naj te nikar ne skerbi. Le mirna bodi in zaupaj z mano v Boga!“

Tako govoreč je vergel torbo in puško čez ramo, opasal se z vozlato vervjo, poljubi ženo in mater in gre urno iz hiše kviško po stezi pevajoč.

Sapo je Minka na-se vlekla in poslušala čiste glasove Janezove, ki so se daleč v mraku zgubljali.

Ko so glasovi potihnili, je šla Minka v hram, pokleknila, ter goreče molila za svojega Janeza.

Še uro daleč je bil krepki lovec od tistih krajev, kjer so divje koze doma, in omolknil. Previdnost mora biti vedno z lovцем, ako noče prazen priti.

Janezu je bila gora bolj znana, ko zapeč doma. To pa tudi ni čuda, ker jo je Bog zna kolikrat prelezel, ko je še koze pasel po nji. Vsak kamen mu je bil znan, za vse kraje je vedil, kjer so divje koze o tem ali unem času. Povedal mu je pa tudi znan pastir, kje da je pred ta teden vidil celo čedo koz in kje da so. Zato je šel tako vesel in gotov dobre sreče.

Ravno ta znani pastir mu je tudi v neki koči pripravil suhljadi in posteljo — pustil mu tudi pastirsko obleko, pa se je preoblekel, ker lože je zalesti divje koze v taki obleki, ker so je uže vajene in se je ne bojé.

Akoravno je skerb Minkina Janeza nekoliko tlačila in le zato je vriskal gredé v goro, da bi svojo ženico potolažil, mu je vendar tudi serce nemirno bilo. Kmalo pa je čutil staro slast, ki jo le lovec čutiti more. Kar je više v gori bil, prosteje so se mu dvigale persi, pogumniše je stopal; radosti so se mu oči svetile in kobi se ne bil bal, divjih koz plašiti, gotovo bi bil zapel ko zvon.

Blizo verh gore je bil, kjer že pašovniki planinski popolnoma nehajo in sterme skale svoje gole glave v zrak molé. Mislil se je na desno proti koči zaviti, kjer je imel pripravljeno nočišče. Kar zavpije nekdo s prav serditim glasom: „Kam Štopnja?“

Stresel se je Janez. Pa to ni bil strah, le zato se je prestrašil, ker je nenadoma slišal grozivni glas. Koj je spoznal svojega sovražnika Češnjevarka, ki je stal na skali pred njim, čez katero bi bil moral Janez plezati. Vidil ga

je, da puško napeto v rokah derži, in da si jezno ustnici grize.

Spoznal je Janez koj, da je v nevarnosti in da je Češnjevar zgoraj, zato naglo zasadi svojo palico med skale in urniše kakor jelen skoči kviško, in ko bi trenil, je stal na strani Češnjevarja. Vse je spodletelo Češnjevarju, ker mislil ni nič dobrega, in Janez spodaj se ne bi bil mogel braniti. Zdaj pa mu ne pomaga nič, ker Janez se dveh Gašparjev ni bal.

Hudo mu pogleda Janez v obraz in kakor pes, ki mu korajžo vzame, rep pobesi, je tudi Gašper pobesil svoje divje oči in ni se upal v Janeza pogledati. Zbudila se je pravična jeza v Janezovih persih, ki si je zmislil, kar se je pred kratkim zgodilo, in kakoršen namen je zdaj imel Gašper. —

„Kdo ti je dal pravico, mene vprašati, kam da grem“, zavpije Janez in kakor grom se je razlegalo po skalovju.

Gašperja je spreletela merzlota. Vedno je mislil, da je Janez piškur, da si ne upa kure zapoditi, ker nikdar se ni z nobenim kregal.

Zdaj je pa zvedil, kaj se pravi, ako pravega na nos poterka. Vender je bil prevzet, da bi se bil kmalo prelomil.

„Jaz“, reče jezno.

„Ali ti?“ povzame Janez, ter spusti svojo pest na ramo Gašperjevo, ki je pa tako težka bila, da se je skoraj na tla usedel. „Od kdaj si v soseski več ko drugi?“

Gašper skoči med tem nazaj in puško nastavi.

„Le dotakni se me še enkrat, pa te ustrelim ko mačka.“

Janez mu puško odbije, in le majhno je manjkalo, da se ni Gašper čez skale zvernul.

„Pusti v miru puško, drugači te spoznam morivca.“

Ni si upal Gašper puške pobrati in le nepremakljivo je gledal Janeza.

Janez stopi bliže ter prime zopet Gašperja za roko, pa tako kakor s kleščami, da je bila gotovo vsa črna. „Gašper,“ mu reče, „ti hočeš tako imeti in meni je zdaj tudi prav, da se pomeriva. Tako je moja volja in ne gani se stopinjice. Ali me razumeš?“

„Pusti me! pusti me!“ vpije Gašper.

Janez ga spusti; Gašper pa se ne gane. Vender mu ne verjame in zato vedno vanj gleda. Kar nakrat ko ris poskoči Gašper na stran, popade puško in jo nameri na Janeza.

„Malopridnež!“ zakriči Janez, in ko blisk je bil spet pri njem. Uzame mu puško, predenj se Gašper zavé. Položi jo na skalo in stopi k Gašperju! „Glej črna duša! pravico bi imel te pahniti v strugo, kjer se Bistrica perši. V mojih pestéh si!“

„Kdo to pravi?“ vpije Gašper ter skoči, ko besna zver nad Janeza, da bi ga čez skalo pahnil. Ali Janez stoji ko da bi korenine imel. S pestjo ga je rinil v persi, da bi bil Gašper znak nazaj padel v prepad, ako bi ga ne bil spet vjel. Kviško ga dvigne ko igračo ter ga zraven sebe postavi.

„Tako! zdaj mislim, se ti ne ljubi več, z menoj opraviiti imeti. Poslušaj me!“

„Kaj sem zakrivil, Češnjegar? Govori. Kaj sem ti storil, da me neprenehoma čertiš? Ali zato, ker te sestra ni hotla? Nisem rekel ne da, ne ne; pa ko bi me bila vprašala, djal bi ji bil: Nežica! ne moži se s tako napuhnjenim, bezposlenim človekom. Pa tega ji nisem rekel, ker prosto je ravnala brez mojega soveta. Moji stariši bi bili sicer radi imeli, ker so se od tebe živili. In ko ti je Nežica sira naložila, si začel ti sovražiti tudi starega zvestega služabnika svojega očeta. Spoznaj mi tukaj pred Bogom, da si ti kriv! Kaj še, v svoji ošabnosti še misliš, da so ti hribi tvoja last, da le sam ti smeš loviti. Spoznaj, da smo prosti Švajcarji, prosti kakor vihar morski, da ne poznamo druge oblasti razun té, ki smo jo sami postavili!“

Čudno je bilo Gašperja viditi. Rudečica ga je prelijala in spet je zginila, da je postal bled ko merlič. Oči so mu postale kervave, z zobmi je škripal in persti bi si bil kmalo zdrobil. Besedice ni mogel ziniti.

Janez je pred njim stal. Pogled prevzetnega bebca ga je potolažil, in spet je miren postal. Jeza se je zgubila. Spet je postal nježin kakor je sploh bil.

„Ali ne odgovoriš ničesa?“ ga vpraša mirneji. „Naj bo, tudi molčanje je odgovor.“

Šele zdaj se je Gašper zavedel. Tropa nesramnih kletev in zabavljivih besedi je prišla iz njegovih umazanih ust, tako da ga živa duša ne bi bila razumela.

„Vidim, da si nisi svest, kaj hočeš“, povzame Janez prav mirno. Na, tukaj imaš puško. Na uno stran derži tvoja pot, moja na to. Ako se prederzneš name meriti, si zgubljen. Zdaj pojdi in Bog daj, da se ne srečava v drugo kakor dans.“

Janez ostane na mestu, napne petelina in stoji pripravljen.

Gašpar verže svojo puško na ramo ter odide in ne ozre se nič nazaj. Ko je bil uže daleč zadosti, obesi tudi Janez puško čez ramo in gre na desno stran.

Še je osvetloval sončni žar snežne kope mogočne gore, in vidilo se je, kakor da bi bila gorela, ker je bilo nebo čisto in ne ene meglice ni bilo viditi na vsi gori.

Še enkrat se je ozerl za Gašperjem, ki jo je urno mahal proti svoji koči. Janez je imel še daleč do kočice, kjer je mislil prenočiti in pot je bil nevaren. Ako ga noč obide, mu ni družega početi, ko pod skalo zlesti, kjer je časih, ko je še kozé pasel, vedril. Pa ker je bil dober pešec in ni še noč nastopila, se ni bal. Privezal je krampžarje na noge, in ko bi trenil je bil čez veliki plaz in preden si je mislil, je bil že pri koči. Dobil je vse, kakor mu je bil njegov prijatelj obljubil, da mu bo pripravil. Vender ni zakuril in raji je nekoliko kruha in sira pojedel in požir česnjeveca je bila njegova večerja. Pa kar je zamudil z Gašperjem, je mislil prihiteti drugi dan. Vleže se, ali spanja ni bilo. Do pol noči je čul in premišljeval, kar se je dogodilo. Po pol noči je še le zaspal, pa se vender o pravem času zbudil.

Hitro skoči kviško, se pokriža, vzame torbo in puško ter hiti na prosto. Veličastna tihota je še vladala po gorah. Naj više kope so se svetile v jutranji zori. Zdolej na planem je še ležala noč in tema. Janezovo serce se je povzdignilo v molitvi k Bogu, ker vsako jutro je imel navado, da je molil prav pobožno. Tukaj pa, visoko nad skerbmi ljudi, bližej nebes si je mislil, tukaj se je še le povzdignila njegova duša na močnih perutih molitve. V molitvi se še spomni, kar se je včeraj dogodilo, žal mu je bilo, ker mislil je, da je bil pre-

hudega , terdega serca. Molil je in prosil Boga, da bi mu odpustil, molil je pa tudi za Gašperja, da bi mu Bog milost skazal in ga ne pravo pot pripeljal. Po tem je priporočal Bogu svojo ženo in mater, pokril beli klobuk, pregledal še puško, in šel, kar se je dalo urno na tisto stran, kamor je rekel njegov prijatelj, da hodijo divje kozé.

Smertna tihota je bila po gori. Nikjer ni bilo sledú življenja. Pa kmalo je prišel na sled divjim kozam. Po noči ni padlo nič snega ; zato se je lahko poznalo, kam da so šle prejšin dan. Sled je kazala, da so šle ravno na tisto stran, kamor je šel Gašper.

Janez vzame svoj stari dalekovid, kterega je nekdej njegov oče od nekega potnika dobil. Na vse strani se obrača in ravno dosti svetlo je postalo, da je mogel vse skale, plazove i. t. d. razločiti. Nikjer ni zapazil, da bi se bilo kaj gibalo. Le visoko visoko in mogočno daleč je vidil v zraku viseti kakor piko, kar ni bilo družega, ko mogočen gorski orel in ravno proti tisti strani se je zibal, kamor je Gašpar šel.

Pastir je bil zaznamoval Janezu z roko skalo, pod katero hodi spat tropa divjih koz. Krog in krog je bilo sterma skalovje. Rekel je, da jih je okol sedem, in star kozel je bil njih vodja. V te pečine priti, je bilo kaj težko. Med škerbine namreč se vlegajo divje koze, da jih veter preveč ne osmuče, pa tudi da so bolj skrite. Samo čuvaj, po navadi stara koza, v vseh rečeh zvedena in zvitá bolj ko njen rog, stoji na kaki visočini, od kodar vse vidi na vse strani. Gotovo so bile tamkaj. Do njih priti se je samo po neizrečeno ozkih laštah moglo, ki so krog skal ovijale se nad brezni, da se je koj v glavi zavertelo, ko bi bil doli pogledal. Bal se je, da bi ne zamudil, ker naj lože je takrat zalezovati jih, ko se zbudé, se stegujejo in potem začnó po skalah zajterka iskati. Prva težava je bila dolga pot, ktere se pa pravi lovec nikdar ne ustraši, naj menj pa Janez, ki je bil od mladih nog navajen plezati po skalah ko maček; večá je bila, ker je veter ravno od tiste strani proti kozam pihal, od kodar jih bi bilo lahko zalesti, in po tem takem ga morejo koj ovohati, preden jih zaleze. Na ravnost proti njim iti ni bilo varno, ker gotovo ga bi bile zapazile.

-bo Nekolikó postane in misli. Ali tukaj ostati ali nize iti — ali na korajžo iti bližno pot. To je bilo, kar je prevdarjal.

— Kmaló je sklenil, kaj da bo storil. Nastopil je težavno pot na ravnost proti ležišču kozjemu.

— Kar je mogel varno, in skoraj po štireh je lezel Janez proti kozam.

— Vse mu je bilo tukaj znano, kakor doma po hiši. Saj je več let domače koze tukaj pasel. Planine imajo sicer bogateji kmetje v posesti; ali kar je naprej, je vse prosto in vsak sme svojo živino, se vé, da družega ne more ko koze, pasti. Ker ni veliko paše, jih pusti daleč saksebi iti, in zato mu mora vsaka skalica in vsaka luknja znana biti. Varnih in gotovih stopinj je bil tedaj Janez tukaj in urno je šel naprej. Kdo se bo čudil, ako rečem, da je tudi čez skale in jarke moral skakati, od kodar ni bilo daleč v neizmerno prepast. Tudi je moral iti čez plazove in posebno varovati se, da ni kaj sprožil, če ne, bi bil ves njegov trud zastonj: le božja roka ga je mogla varovati in gotovo ga je tudi. Veter mu je začel v naj večo srečo nasprot vleči, in po časi se je skrivaje za skale naprej plazil. Jelo je svitati in neizrečeno lepo v nebeški čarobi so se kopé blisketale, osvitljene od jutranje zore. Spodaj pa je še ležala bolj gosta megla, ktera se je sem ter tje podila in časih se je dalo prav daleč viditi. Janez je za neko skalo tičal, in puško na nji naslonjeno imel.

Čakal je dolgo klečé, kar se megla preterga. Dalekogleda mu ni bilo treba, ker komaj dober streljaj daleč je zagledal kozo, ki je stražila, in spodaj okol skal sedem drugih skakati, med kterimi je bil star, velik, tolst kozel. — Puška počí in stoterokrat odmeva v pečinah. Zadeta žival poskoči kviško ter se zverne. Čuvaj, stara koza namreč, je zažvižgal, da je vse skoz ušesa letelo. Nekoliko so postale, pa kakor blisk so zgignile v goro. Mlada kozica je postajala in nazaj gledala; bila je hči zadete starke — nazaj misli iti k materi, ali še enkrat puška počí in tudi mlada kozica je ležala mertva. Veselo skoči Janez, pa zadnji pok je nekako zbudil staro. Koza, akoravno je bila zadeta, jo je vender za tropo pobrala in se kmalo zgubila. Hudo mu je bilo, da se je tako spekel. Mlada

kozica, kateri je bila njena zvestoba uzrok smerti, je ležala na tleh in zraven nje polno kervi njene matere — pa kje je in kam je šla? Janez zveže kozici zadnjo in pravo nogo skupaj ter jo čez ramo verže. Puško natolče in gre za obstreljeno kozó.

Akoravno je imel kakih 30 do 40 liber več na herbtu ko poprej, je vender šel mladi lovec, kakor bi mu za petami gorelo. Vedno je šel po sledu, ker zlo je kervila zadeta koza. Plaz, kteremu se je poprej ognil, je bil tukaj, kjer je zdaj hotel čez iti, oži. Ko blisk so prišle koze do plazú; tega se pa zbojé ko gotove smerti in zató so jo na ravnost kviško zraven plazú urezale. Janez je šel za njimi, kar le je mogel. Le sem ter tje je bila kaka kaplja kervi, in mislil je, da je le malo obstreljena koza.

Vedno težavniša je bila pot. Po ozkem robu komaj dva čevlja širokem je moral iti. Na uni strani skale pa mu je bilo vse neznano, nikdar še tukaj ni bil. Le majhno je bilo treba se opoteči in zvalil bi se bil daleč daleč v brezen, kamor nikdar človeško oko ne pogleda.

Vender ni obupal. Priporočil se je Bogu in domá ste dve zvesti serci molile k Bogu za srečo Janezovo. Ravno ko je mimo nekega germa se hotel splaziti, ki se je močno s svojimi koreninami oklenil skal, je začelo nad glavo nekaj veršeti, kakor bi bil veter megle podil. Bal se je Janez, ker poznal je te kraje dobro in dobro vedel, ako nastopi megla v tacih krajih, da vtegne tudi več dni ležati.

Ni bilo drugači, kot ostati, kjer je bil. Boga je zahvalil, da je bil ravno zraven germa, za kterega se bi mogel poprijeti, ako bi ga noge začele prehudo boleti. Da je v veliki nevarnosti, si ni mogel več tajiti. Kamnje je v teh krajih zlo razpokano, ker je večí del mokro. Čudno se mu je dozdevalo. Mislil je na svojo mater in ženo, in kviško je dvignil oči. Dolge so bile ure. Mraz mu je bil in žeja ga je nadlegovala. Sicer je imel češnjevca v čutarci in lahko bi jo bil k ustom prinesel, ako bi bil puško k skali naslonil — pa če mu v brezno zderóci? — in vedel je tudi, da je človek po žganju zaspan. Vse moči je napel, k Bogu zdihnil in zaupal.

Solnce je moralo uže visoko biti. Kakor sem že rekel, da je čutil časih nad glavo nekaj ferčati, kar se je večkrat ponovilo.

Čez nekoliko časa potegne močen veter in megla je bila razkropljena. Naenkrat je solnce posvetilo v dolino in solnce upa v serce lovčevu. Ložje je začel dihati. Pa prikazen ali kar ga je poprej strašilo, se je zdaj pokazalo.

Znano je, da nobena žival nima boljšega nosa, ko jastrob, tič neizrečene velikosti in moči. Ravno tak tič je bil, ki ga je zjutraj vidil Janez v zraku viseti kakor černo piko. Kri obstreljene koze ga je bliže privabila. Za njo je šel ter jo mislil iz visoke skale zbiti v brezno, da bi se ubila. In ko je čez prepad letel, je uvohal kozico, ki jo je Janez na rameh imel. Večkrat je ferfetal čez prepad, pa ni mogel zagledati plena, ker megla je bila pregosta. Zdaj pa je dalj časa fofotal krog Janeza ter mislil z močno peruto lovca v brezno pobiti. Vidil je Janez, kaj da je. Poznal je dobro navade in zvijske tega ptiča, ker mnogokrat so oče in drugi lovci kaj enacega pripovedovali.

Vedno bliže je začel jastrob letati in Janez je spoznal nevarnost. Skušal je za puško prijeti, da bi bil mogel pomeriti in streliti. Z levico se je deržal za germ, z desnico je napel petelina in deržal puško pripravljeno.

Ko se spet jastrob nanj zažene, sproži Janez in zadene ga dobro. Kakor grom je zabučal pok po votlinah, da so se kamna, ki so le slabo deržale, odvalovati jele in v brezdno derdrale. Čudno je bilo čuti fofotanje zadetega jastroba, ki je še umiraje skušal moč svojih perut. Pa zastonj se je dvigoval od tal, neizrečeno je mahal s perutnicama, po časi je potihnilo vse in ležal je okrutni jastrob mertev med skalovjem.

Perva misel Janezova je bilo naprej iti; znano mu je bilo še iz časov, ko je koze pasel, da mora biti pot širja in zato ložja in ne tako nevarna.

Premagal je težave vse, vender zlo trudil se je. Pridši na varnej in širji kraj, se je nehoté na tla zgrudil in počival.

Potem se dvigne, poklekne ter zahvali Boga, da ga je milostljivo iz velike nevarnosti rešil.

Sled pa je veter zamedel in ni ga mogel dobiti. Solnce je sijalo čisto in dobro je ogledal vse. Zapazil je skalovje, kjer ni bilo nič snega, veter ga je namreč preč popihal. Gotov je bil, da nikakor drugam ni zver šla, kot tje.

Urno pripravljen jo vdari proti tisti strani. Čez pol ure je došel na veliko, s snegom pokrito planjavo. Zasledil je stopinje divjih koz, ki so se proti serverju obrnile. Kraj mu ni bil popolnoma znan. Sterma skala je stala za še stermišo, globoki brezdni so bili vmes. Ako so tje šle, so bile pred njim varne.

Na levi te ravnine so bile tudi silne skale, pa za njimi se mu je dozdevalo, da morajo biti znani kraji.

Ni pol druga ura pretekla, je bil že na verhu. Ali Bog zna, kje je bila koča, v kateri je prenočil bil. Kdo mu je bil porok, da je bo do noči dobil. Vender se mu je zdelo prezgodaj ostati, ker po solncu soditi, ni mogla še biti peta ura po poldne.

Okrepčavši se s kruhom in češnjevcem, je začel spet lezti. Z mnogim trudom je prišel clo do verha, ali kako čudo! vse neznanu, ves nov svet. Gora, ktera stoji koj za njegovo vasjo in kamor je on plezal, se je daleč daleč v solncu bliskala, zašel je bil, in do noči še priti do pravega mesta, je bilo zastonj misliti.

Kar je bilo naj važnišega, mu je dalekogled kazal, namreč zagledal je tropo divjih koz — šest vseh skupaj. Spoznal jih je koj, ker tudi ena je zadej bolj po časi hodila ter ravno vlegla se. Znamnje je bilo, da ji je moči zmanjkalo. Serce mu je poskakovalo, ker plen mu ne uide več. Gotovo se bodo vernile nazaj, kjer so navajene prenočevati, ako ravno je bilo daleč. Pervo je bilo, si zavetja poiskati, da bi ga koze ne zapazile. Dobro je imel ubrano, po kateri strani se bodo nazaj vernile. Proti solncu je bilo prestermo, proti jugu pa zložneje.

Ali skriti se ni imel nikamor. Ne enega germeča ni bilo. Ko je nekoliko časa ogledoval, zagleda precej veliko odaljeno skalo in za njo se stisne. Ali od tod naprej ni smel iti, če ne, ga bi bile koj vidile in streljati nanje ni mogel, ker je bil predaleč od njih. Druzega ni bilo, ko na izhodno stran iti

in jih zalezovati. Komaj je sklenil, že storil, ker ura je bila potekla in večer nastopil. Spehan priplezel je prav blizo, kjer so se pasle. Varno nasloni puško na skalo in jih čaka. Perva koza, to je tista, ki gre naprej in ogleduje, je časih postala, kviško glavo vzdigovala, ali ni blizo nevarnosti.

Ko se je prepričala, da je varno, se je spet začela pasti. Za njo koj se je pasel kozel, velik in tolst, čigar dolga rogovca sta Janezu čez vse všeč bila. Zadeta koza se je zadnja pasla, se vlegla in zopet pasla. Ves se je tresel od veselja Janez. Vse je v tem trenutku pozabil. Serce mu je tolklo kakor kladvo, ko so vedno bliže šle koze. Dovolj blizo so bile; puška počí in tolsti kozel je ležal ne tleh. Urno je natolkel še enkrat in ako ravno že ni bilo drugih viditi, je vender pri že obstreljeni popravil, kar je manjkalo.

Skočil je kviško in ne hoté je zapel kakor kos. Med tim, ko je bil Janez v naj veči radosti, je solnce uže skoraj zapadlo. Spet so se začele blišati kopé v čarobni svitlobi zapa-dajočega solnca. Vse svitlo je bilo tukaj, ko so že spodaj po ravninah ljudi krog lév in pri peči sedeli. Kam pa je on hotel iti? Dobil je ozko skalo in sklenil je tu prenočiti. Tje je vlekel ubite koze, in eno zraven druge in tretjo po čez dene, ter se veselo usede, da bi kaj zavžil.

Da bi bil kaj topléga dobil, ni bilo misliti, ker s kam-njem in snegom se ne da kuhati.

Truden je bil Janez, da ni mogel stati. Vse je pripo-moglo, ne le težave, ktere je moral premagati, ampak tudi, kar se je med njim in Gašperjem godilo, je pripomoglo, da skoraj ni mogel dihati. In ravno to je bilo naj nevarniše. Znano je vsem, kteri so že kdaj po gorah hodili, da postane časih clovek tako zaspan, da se ne more skoraj ubraniti; ako ga premaga zaspanec, ga živa duša več ne prebudi iz spanja. Dobili so blizo sv. Gotharta nekđaj potnika, ki je stojé zmerznil, ravno ko je hotel z levo nogo stopil. Večkrat ti pa jih dobé, ki se trudni usedejo in zmerznejo.

Noben pa ne pozna bolje teh nevarnost, kakor lovec in sploh gorjanec. Dokler je le mogoče, se brani zaspancu, ker gotov je, da ako se mu da premagati, nikdar več ne vidi belega dné. Vender je začel činkati. Naslonil je glavo na koleno

in iskreno prosil Boga, da bi se kmalo zbudil. Uže je začel dremati, kar se spomni, da ni puška basana. Svest si ne more biti v teh krajih, da bi po noči ne prišel medved, ker po visocih gorah se še zmiraj kateri dobi. Kviško skoči ter se strese. Z rokama je mahal, kar je mogel, da bi le se nekoliko ogrel, da bi zmerzla kri hitreje jela teči. To mu je kaj dobro djalo. Zdaj nabaše puško, napne petelina in posluša še, ali bi ne čutil vsaj kaj živega; pa tiho je bilo povsod, kakor bi bila prejšin dan smert tukaj kosila; le veter je piskal po ostrih skalah.

Pervikrat je čutil Janez, kako je človeku pri sercu, ko je sam in zapuščen v puščavi. Vse veselje do lova se je zgubilo in vsi drugi čuti so rojili po njegovem sercu. Svojih preljubih se je spominjal, ki morda vso noč v skerbéh zanj Boga prosijo in solze točijo. Pervič se je vprašal, ali je vender prav, da strast, ktere človek ne more Ali pa noče pustiti, drugim toliko britkost in žalost dela? ali ni pregrešno, za tako majhno reč, kakor je divja koza, življenja žertvovati in sebe in svoje nesrečne storiti?

Težko mu je djala ta misel. Spomnil se je prošinj in solz svoje žene, skerbi in britkosti svoje stare, ljubeznive matere, ktera se je tolikokrat uže jokala zavoljo svojega moža, rajnega Štopnja in zdaj zavoljo sina. Dozdevalo se mu je, da ga hoče Bog dansi svariti in sklenil je, za vedno slovo dati lovu, ako še srečno domu pride.

Spet ga je začel zaspanec nadlegovati; noge ga skoraj niso hotle več deržati. Med mertve koze je sedel in v naročju je deržal puško z napetim petelinom. Z vso močjo se je branil zaspati, pa vse zastonj. Zaspal je in ni se zavedel nič.

Noge in vsi udje so začeli uterpljevati. Kri je vedno bolj zastajala in le malo minut bi bilo in terpelo, pa ga bi bilo konec.

Pa roka se zmakne. Zmerznjen perst se dotakne jezička; puška se sproži in zagromi po daljni planjavi, na kateri je bila še terda noč.

Janez se splaši. Oči si mane. Ves se trese, čudne misli mu rojijo po glavi; sam ne ve, kaj se je zgodilo, pa tako ga je spanje že premagalo, da je koj zopet zaspal. Kar se sproži še druga cev puške.

Zdaj pa skoči Janez kviško in zavedel se je kmalo. „Vse-mogočni Bog“, je zavpil, „ohraniti me hočeš“, in pokleknil je. Skazal si svojo čudno moč nad menoj, vem, svariš me, popustiti nevarne pota, po katerih hodim. Gospod! obljubim, da jih bom zapustil, nikdar več se ne bom podajal v nevarnost. Hvalim te, milostljivi pomočnik v zadregah!“

Ustane in kmalo se mu poverne življenje v ude. Kviško skače, z nogama beca, z rokama maha in čuti, kako se vrača kri v žile; čuti, kako kri nazaj stopa iz glave, kamor se je zašla in glava mu je kmalo olajšala se.

Nekako častitljivo prime za puško, ki mu je uže dvakrat rešila življenja, ter jo zopet natolče. Ko je hotel zadremati, jo je sprožil in predramil se je; poslušal je jek, ki je od robú oglašal se in to ga je varovalo, da ni spet zaspal.

Marsikterikrat jo je sprožil v temno noč, preden je dan napočil. Z nočjo vred je tudi smodnik pošel.

Tega si pa Janez ni mislil, da se pok sliši iz teh višav doli v dolino; da so ti poki, ki so njemu življenje rešili, zdolej nizko nemir in skerb zbudili v mnogih sercih. Komaj se je dan napočil, je že priletela Češnjeparca, vsa prestrašena k Štopnji z vervmi in drugim orodjem ter tudi pri Štopnji vse znemirila. Eden njenih hlapcev je pozno domu prišel in čul strel za strelom, pok za pokom, ki se je daleč čez goro v dolino razlegal. Poslušal je in slišal vedno redkeje streljati. Njegov gospodar je bil šel na lov. Mislil si je morda, da je zašel in strelja, da bi mu kdo prišel na pomoč.

Hlapec ni mogel spati, ker je celo noč pokalo. Rano pokliče svojo gospodinjjo ter ji pove, kaj je slišal. Neizreceno se je žena prestrašila, urno vse pripravi, gre k Štopnji in kmalu ste šle obe ženici z dvema hlapcoma v goro, ravno ko se je Janez napravil na pot proti domu, dve kozi na herbtu in tolstega kozla je za sebo vlekkel. Zjutraj pa je spoznal, kje da je, in bližno pot je kmalo dobil.

III.

Truden in zdelan, s težkim bremenom na rami je prišel Janez do tistega kraja, kjer sta se z Gašperjem sprejela bila. Usesti se je moral ter počivati. Sedel je na solnce in se grel, kar zasliši glas človeški. Nekoliko kviško stopi, poslušša in spozna glas svoje ljube žene Minke. Veselo nasproti zauka.

Tudi ona ga koj spozna, urno skoči vsim naprej in s solznimi očmi mu se nasloni na persi, stiskaje ga k sebi. Osupnjeni so gledali plen. Češnjevarka pa je bila bleda ko zid.

„Ali si čul streljanje?“ ga upraša derhtijoča. Ali veš, kje da je Gašper? Na slednje vprašanje je odmajal, prvo v kratkem razjasni.

Vender se ni mogla Češnjevarka kmalo zavesti, tako je bila prestrašena. „Pripetilo se mu je kaj nesrečnega, to dobro vem“, reče. „Vso noč nisem imela pokoja, če ravno nisem čula strela. Vidila sem vonder Gašperja, če so mi le oči skup padle, v smertni nevarnosti. Ni mi bilo še nikdar tako, če je še tako dolgo po gorah hodil.“

Janez se je trudil, da bi jo potolažil; pa je bilo vse zastoj. Vedno hujši je prihajal njen strah.

„Pojdi z nami, dragi Janez, tebi je tukaj vse znano, mi s hlapci se ne vemo kam obrniti, in preden kakega pastirja dobimo, je morda že mertev. Oj Janez, vem da si dobrega, blagega serca in ne vračaš slabo s slabim, usmili se me v težkih nadlogah, nikdar ne bom pozabila.“

S tihim pogledom ga je tudi Minka prosila. „Pojte, naj bo, reče, hajd v imenu božjem.“

Pripoved naša tirja, da se nekoliko k Gašperju obrnemo.

Neskončna jeza in hud serd, osveta in sramota je Gašperja gnala naprej. Da bi bil pazil, kje da so divje koze, ni bilo misliti, tako je rojila strast po njegovem sercu. Vse, kar si je mogel zmisлити, je preklel in hudega ni bilo več, da bi ga ne bil želel svojemu sovražniku. Časih je moral postati. Prišel je zato tisti večer le do verhnje svojih koč. Spravljeno je

imel v nji razne reči, ktere mu je moral njegov pastir prejšni dan gori prinesiti. Steklenice polne dobrega vina, merzla pečenka, kava in mleko, derva, sploh vse je bilo pripravljeno, da bi se bil tudi naj imenitniši gospod dobro počutil. Da bi si bil jezo nekoliko potolažil, je dobro steklenice nagibal; pil ga je, da se je kmalo moral na klop zavaliti. Do belega dne je spal, in potlej hitel, kamor se je namenil.

„Ustrelil je kozo in jaz ne vidim nobene! Zakaj mu nisem pokadil pod nos, ko je šel proti meni?!“ — V tem hipu zagleda tropo divjih koz, ki so od Ajgarja sem pritekale. To so, ki jih je on streljal pa ne zadel, si misli veselo ter se k skali stisne.

Živalice so šle kakor veter in kmalo so bile blizo njega. Spoznal je med njimi starega, tolstega kozla. Vidil je tudi obstreljeno kozo za njim. „Ej! si misli, ranil jo je sicer, pa je ne bo lizal. Ali hočem kozla, ali uže obstreljeno kozo pomeriti?“ sam sebe vpraša.

Kozla! kozla! mu bije serce. Pomeri — puška počí ali zgignila je vsa tropa, kakor strah.

Ni zadel! pervikrat v svojem življenju ni zadel. Tresel se je, tako je bil jezen. Pa saj je bil razkačen še od prejšnega dne. —

S časom se je zavedel, in sam ni vedel kam, je šel naprej v goro. Daleč je šel. Na desno in levo se je oziral, pa ne sledú ni od koz. Kolne in jezi se nad svojo osodo.

Bilo je že poldne, pa le še ni bilo sledú. Ravno se je htel uستي, da bi bil nekoliko jedel, kar zagleda daleč daleč proti Ajgarju tropo divjih koz, ki so se pasle. Tri so bile, ker gledal je s dalekogledom. Obstanka ni več imel. Brešno spravi spet v torbo, še enkrat dobro češnjevca potegne ter gre naprej po ovinkih; moral je delati ovinke, ako je zalesti hotel kozé.

Ves se je tresel, ko je prišel blizo. Dovolj blizo je bil, sproži in koza poskoči kviško ter zopet nazaj pade.

Od veselja je zapel iu zaukal. Plezal je po neizrečeno stermem skalovju, da bi bil prišel do zveri. Priplazil se je

do nje, pa ko jo hoče zgrabiti, skoči koza in zverne se na uno stran skale ter obvisi mertva na germu, ki je na skali rastel.

Škripal je z zobmi, da mu plen spred nosa uide. Spodaj je visela tolsta koza, pa ne more do nje.

Gledal je v brezno. Meril je z očmi globočino in daljavo, kjer je koza visela.

Gašper ni bil vaju, da bi mu kaj spodletelo. Ako mu je vender kterikrat kaj tacega se zgodilo, ni manjkalo dosti, da ni obnorel. Plezal je po kraji, da bi bil kje dobil pripravno mesto do kože priti.

Blizo je stala velika, stara smereka. Veje so mahale daleč čez skalo v globočino. Po njej je mislil splezati in spustiti se ne štengo, po kateri bi bil prišel do kože. Tako ga je strast oslepila, da ni nič pomislil, kako da bo pa nazaj šlo. Brez daljega pomiselka je ubogal svoje želje. Poprime se za vejo, ter se hoče pognati na štengo, pa odterga se mu veja in Gašper pade na ravno tisto štengo, pod katero je tamno brezdno zijalo.

Strašno je zaupil Gašper, ko je na kamen priletel, ker leva noga je bila močno ranjena.

Zdaj še le je vidil, kaj da je storil, zdaj še le je prišla opaznost po časi za njim, kakor marsikteremu v življenju, pa prepozno; ker vidil je, da je štenga proti mestu, kjer je koza visela, tako ozka, da ni moč po nji iti, in noga ga je bolela, da se je od bolečine in jeze jokal.

Nogo je hotel dergniti, pa še zdaj vidi, da je štenga tako ozka, da pade v brezno, ako se le kolikaj gane. Sedel je tako, in ni si mogel nič pomagati. Ko je kviško pogledal, kje da je smereka, je vidil, da ne more do nje.

Brezupno se grabi za lasé in bije po glavi, kar nekaj zraven njega zaropotá. Pogleda in vidi svojo palico, zadnjo podporo, ki je v prepad se zvalila. Neizrečeno je zakričal, jo hoče zagrabit, pa bila je uže daleč in malo je manjkalo, da tudi on ni šel za njo. Stanje Gašperjevo je bilo strahovito.

Bolečine na nogi so bile grozne in stan njegov strašen in brez upa.

Kdo ga bo dobil tukaj? Brešno in kar je seboj imel, ni bilo dosti, enkrat se dobro nasititi. Ako bi zaspal, je gotovo zgubljen, ker ganiti se ne sme, ako noče v globočino pasti.

Dan je bil dolg kakor večnost, kaj pa še noč, ki je začela nastopati. Z velikim trudom je komaj pobito nogo predjal, namreč izpod sebe izvlekel. Čez skalo jo je pomolil, pa je čutil, da je zlo otekala.

Nogovica in čevelj ga je začel tiščati, pa izzuti ga ni mogel, in ko bi ga bil tudi mogel, bi bil pa ozebel v merzloti, kakoršna je bila tukaj. Tresel se je, kakor šiba. Puško je imel na rami, skušal jo je doli uzeti, da bi se lože na skalo naslonil. Čez dolgo se mu da ter jo položi zraven sebe.

Varniše je sedel! pa kaj mu pomaga? Ako bo moral vedno tako sedeti — vidil je naprej, kako ga bo žeja in lakota umorila? Noč je nastala, tako tamna, da je še ni take pomnil.

Kdo si more misliti strah in grozo, ktera ga je v neznanu samoti obhajala.

Stokal in tulil je, ko da bi bil poludil. Obup in smertni strah sta se borila. V tem hipu se je dotaknila nebeška roka njegovega serca in misli so vstale v njem, kakoršnih poprej ni nikdar imel.

Kar je bilo le pobožnega ali vsaj po pobožnem dišalo, se ni sprijaznilo z Gašperjem, še manj pa je on želel kaj tacega. Človek je bil, kterega samo izvanredne dogodbe še ganiti utegnejo. Ravno to se je pa zdaj godilo, da brez nasledkov ostati ni moglo. Zraven misli na smert je stala druga misel, misel na sodbo božjo in to ga je ganilo. Pervič v svojem življenju je premišljeval svoje življenje, v prvič se mu je dozdevalo, da je njegovo življenje hudobno in kazni vredno.

Če je bolj premišljeval hudobnejega, se je spoznal. Spomnil se je tudi razpertja med njim in Štopnjem, ki mu vender ni nikdar kaj slabega storil ne želel. In kako je on

ž njim ravnal? — Naj hujše mu je bilo, da ga je mislil umoriti! In kaj je bil vzrok? Da ga Nežica ni hotla uzeti, razuzdanega in sirovega človeka? In zato je hotel vso družino v nesrečo spraviti, zato je vsacega te družine iz serca sovražil!

Sodba je bila božja v njegovi vesti. Vest se je zbudila in kes ga je grizel, ko požrešni jastrob. Vedno huje ga je peklo, vedno močnejši je bil strah in trepet pred večnostjo. Merzel pot mu je stopil po čelu in ves se je tresel. Nevidna roka je stiskala njegovo serce. V tej zadregi je sklenil roke in molil. Obljubil je drugače živeti in spraviti se z Janezom, obljubil je, da bo popustil ošabnost, čije ničnost je zdaj spoznal. Oj Gospod! je zdihoval, usmili se me! Glasno je jokal; persi mu je hotlo raznesti. Gorečnejše je začel moliti, da bi mu Bog milost dodelil; zaporedoma je delal obljube, ako ga Bog še zdaj reši; pa kmalu ga spet poprime strah pred večnostjo in sodnikom. Stare reči iz mladosti še so mu stopale pred oči — spominjal se je naukov, ki so mu jih gosp. fajmošter dajali, kar je bral nekdanj v šoli in spomnil se je zgubljenega sinu in spokorjenega razbojnika na križu.

Zdelo se mu je, kakor da bi bil tudi njemu Izveličar prikazal se in mu odpuščenje obljubil, ako se resnično poboljša; vidil je Izveličarja, ki je prišel iskat zgubljeno, jagnje božje, ki nosi grehe sveta, in duša njegova se je v molitvi povzdignila kviško. Zdelo se mu je, kakor da bi bil slišal: sin moj, grehi so ti odpuščeni! nikar več grešiti! In čuden mir je prišel v njegove persi. Vso strašljivost je smert zgubila. Naučil se je moliti: ne moja, ampak tvoja volja naj se zgodi!

Naenkrat se je začel zrak tresti! To je bil strel. Kmalo zasliši drugega! „Mogočni Bog! izdihne, ali mar hočeš me nevrednega Grešnika rešiti in mi še časa dati, pokoro delati?“

Spet se je slišal strel. Ušesa je nategoval, ali niso bliže, pa tega ni mogel spoznati. Gotov je bil, da je to zavoljo njega. Gorečije je molil v smertnem strahu, poln upa in vere.

Prešla je noč in zopet je solnce pokazalo se na nebu. Lačni jastrobi so okoli njega letali, pa kmalo so spoznali, da si on še sam ne more pomagati in brez skerbi so se vsedli na kozo, ki je blizo njega v germu visela. Groza ga je spreletovala, ko je vidil, kako so jo mesarili in se vedno bolj mno-

žili. Gledati je moral, kako so do kosti požerli lačni ptiči kozo in še kosti glodali — grozno je bilo to, ker misliti si je moral, morda kmalo bodo pa mene tako le mesarili.

Z obupom ga je to napolnilo. Roke je sklepal in klical Boga na pomoč.

Strel je pojenjal, odkar se je dan naredil. Up rešitve je iz serca zginil. —

Skoraj na pol mertev je bil in vse misli so bile v večnost obrnjene. Na enkrat se mu zdi, da nekaj čuje. Kvisko pogleda. Tudi tropa jastrobov se je vzdignila. V znamenje mu je bilo, da tudi oni čutijo nevarnost.

„Zakaj nisem izstrelil tudi jaz svoje puške, si reče porugljivo, in varno seže po njo. Sprožil jo je in zagromelo je po pečinah, da je bilo kaj. Jastrobi so zleteli proč in nad njim zginili. Nekoliko čaka in drugega spusti! — Zdaj je čakal med upom in obupom razdvojen. „Še nabasi“, sam sebi pravi. Ako ravno mu je vsak gibljeje neizrečeno bolečino napravljaj in pertil ga tresniti v globočino, je vendar poskusil, nabasati puško, in srečno doverši; in kmalo zagermi tretjič pok po votlih pečinah.

Med tim, ko je Gašper v smertnih težavah na robu skale, na kraju globočega brezna sedel, je prišel Janez, hlapca in žena Gašparjeva do zgornje koče, kjer je Gašper prenočil. Poznalo se je, da si ni dal nič pomanjkati. Steklenice, ki so bile vse prazne, so delale Janezu skerb. Ako jih je spraznil, preden je šel, je gotovo mertev, si misli — pa verjeti ni mogel tega, ker noben zveden lovec kaj takega ne naredi.

Češnjevarka je bila trudna, da ni mogla več stati. Vender je hotla iti z možaki. Janez ji je moral po domače povedati, da bi jim le za naptje bila. Prosil jo je, tu ostati, zakuriti in kavo skuhati.

Obljubila je vbogati, rekoč „Molila bom tukaj, da bi vse srečno opravili.

Možaki so se napravili. Janez je hotel, da bi bili šli vsak na svojo stran, pa hlapca nista hotla, ker premalo znano jima je bilo vse tukaj. Zedinili so se kmalo, ko so Gašperja v snegu zasledili. To jim je veliko pripomoglo, da so urneje hodili. Kmalu so prišli do skale, kjer se je Gašper na stran zavil. Ne daleč, morda ne četertinko ure proč, je bila smereka, pod katero je Gašper zdihoval in ni

misllil, da mu je Bog tako kmalu rešitve poslal, da ga bo ravno tisti rešil, od kterega je naj manj pričakoval.

Poldne je bilo, ko je Janez na verhu skale stal in krog sebe gledal, da bi bil kak sled zapazil. Hlapca sta spodaj čakala, kaj bo Janez rekel — pa zinil ni besedice, le gledal je krog sebe zamišljeno.

Na krat zagleda tropo jastrobov iz globočine prileteti, ki je bila malo od njega proč. Čudno krokotanje in kervavi kremplji so dušo in serce Janezovo presunili. Dobro je poznal te živali. „Tam se je čez skalo zvalil, si je misllil, in ravno zdaj grejo jastrobi od zajterka!“ Mraz ga je spreletei in ni se upal hlapcoma svoje misli razodeti. Še se ni odločil, kaj da bi počel, kar sliši blizo sebe pok in misllil je, da je dim vidil.

Vesel up napolni vse tri : „Še je živ!“ zavpije radostno, „rešili ga bomo!“

Nazaj je šel, kar pa ni bilo tako lahko, kakor je misllil. Ko bi bil še imel kaj smodnika, bi bil koj odgovoril. Nevarno je bilo, zato je moral kaj počasi hoditi in gledati, kam da se bo prijel, ali kam da bo stopil, ker radi se kamni odvaljajo in za njimi bi jo mahnil, ako bi se ne varoval.

Spet se je slišal pok. Janez je prišel spet k hlapcoma, ki sta boječa stala pod skalo, po kteri je Janez lezel.

„Od ondod, kjer je stari mecesen, je prišel pok; tje moramo iti“, reče Janez.

Ko so se proti rečenemu mecesnu obrnili, so našli spet njegov sled, in več ni bilo dvombe, da je tam Gašper. Tretjič počl puška, ko je bil Janez že blizo mecesna. Hitel je, kar je mogel do mecesna in z vsim glasom zaupil : „Gašper!“

Ko je Gašper svoje ime slišal in glas spoznal, se je skoraj zgrudil — čudno ga je prevzelo. Vsaka žilica se mu je tresla, in glasno je začel jokati.

Komaj je mogel odgovoriti.

Janez ga je slišal in razumel. Stopil je bliže in vidil režeza sedeti na ozki štengi vsega zmerzlega.

Hitro je Janez verv, ki jo je imel krog sebe ovito, odvil in jo pustil Gašperju.

„Dobro si jo krog sebe zavij in poprimi se vozla z obema rokama“, mu zavpije. „Puško si na ramo priveži.“

Gašper verv poprimši, si jo je urno ovil in zavozlal. Potlej še le, ko je bilo to storjeno, je hotel puško na ramo privezati, pa med tim se je podričnila v globočino in razbila.

„Pojdi z Bogom“, ji reče, „moja roka se te bi ne bila več dotaknila. Vlecite v imenu božjem! —“

Hlapca sta pristopila in vlekli so vsi trije Gašperja kviško. Srečno so ga izvlekli. Janez ga zgrabi krog pazhe in ga dvigne, pa groza ga spreleti. — črni lasje Gašperjevi so postali sivi — na pol mertev mu je slonel na persih!

Rahlo ga položi na sneg in dergne po čelu s češnjecom.

Hlapca sta nekaj vej odsekala in sani naredila, kamor so Gašperja položili. Hitreje ko so mogli, so šli proti koči, kjer jih je Češnjearca čakala.

Veselo je zakričala, ko ga je zagledala, pa tudi groza jo je obšla, ko je bele lase Gašperjeve vidila. V kočo so ga nesli in ni se zavedel nič. Izslekli so ga in dergnili ga s snegom. Ne toliko gorkota, ki jo je zbudilo dergnenje, ampak bolečine so ga oživile.

Debelo jih je gledal nekaj časa, ki so krog njega stali, kakor da bi jih ne poznal, po ko je njegova žena se k njemu nagnila in ga po imenu poklicala, se je popolnoma zavedel. Naj prvemu je Janezu podal roko: „Janez! Janez! ali ti je mogoče meni odpustiti“, povzame, kar sem ti slabega storil in kar sem ti v sercu želel? — Oj Janez! pozabi! Bog me je spokoril, spet naj bo, kakor je bilo nekdanj, ko sva bila še otroka“.

Solze so pričale resnico besedi!

Ko se je s kavo okreščal, jim je kratko vse povedal, kako se je godilo, ali dan se je nagnil, in pot do doma je bil še dolg. Janez ga je na herbtu nesel do svojega doma, in tam so ga spravili v posteljo.

Minka je vlekla za sabo, kar je Janez nastrelil.

Hitro so poslali hlapca po vrača, ker bolečine so bile hude.

Zdravnik je vse ogledal in vidil, da si je nogo zlomil Gašper. Med tim je noga zlo otekla, in prav veliko je zdravnik opraviti imel, da je otekline odpravil.

Gašper je toliko časa pri Štopnji ostal, da so ga brez nevarnosti mogli do njegovega doma prenesti.

Popolnoma se je poboljšal in vsem se je to neizrečeno dobro zdelo. Janez ni smel več od njega iti. Eden drugemu sta pripovedovala, kaj se je kateremu dogodilo in oba sta spoznala, da ju je božja volja vodila k miru in spravi, in da je ravno rešenik svojega edinega sovražnika.

„Oj, kako sem vendar hvaležen Bogu za vdarce. Naredila me je šiba božja vsega družega. Postaral sem se sicer zunej, ali duša in serce moje je pomlajeno, novič je začelo živeti. Spoznal sem svoje dolžnosti — spoznal sem svoje ošabno nepoterpežljivo serce. Puške in palica počivate v globini med skalovjem, kamor bi bil gotovo tudi jaz šel, ako bi te sam Bog ne bil poslal me rešit. Za vselej sem se lovu odpovedal, če se mi še tako dobro noga zaceli.

Janez ga prime rahlo za roko, rekoč; „Gašper, jaz imam še puško, ki svajo moj oče in jaz rabila, pa zagovoril sem se in poterdim v pričo vseh, da je nikdar več se ne dotaknem, kakor mikavno je tudi bilo na slednjem lovu“. Gašper veselo Janezovo roko stiska. Dolgo je moral Gašper v postelji biti, pa je vse poterpežljivo prenašal. Nikdar več ni zaklel. Jeza in vsih hudih navad ni bilo več pri njem zapaziti. Miren ko jagnje je še le zdaj začel srečno s svojo ženo živeti. Ako je dan minil, da nobenega Štopnjevega ni bilo k Češnjearju, je gotovo zvečer hlapec prišel vprašat, ali se je mar kaj hudega pripetilo, ker Gašperja je čista, zvesta, hvaležna ljubezen vezala ne vso Štopnjevo rodbino.

Ko ga je vrač zadnič preobezal in je uže mogel hoditi, je povabil vse: vrača, Janeza z ženo in materjo, še nekatere druge prijatle in očeta Bleka in veselili so se in pili zadostno. Pa preden so začeli jesti, se je Gašper odkril in molil je lepo molitevco: Boga zdaj vsi hvalimo i. t. d. Vse je to tako genilo, da so vsakemu solze bile v očeh, ker poprej ni nikdar vidil Gašperja pred ali po jedi moliti. Ko so bili naj boljše volje, potegne Gašper iz žepa neko pismo ter ga poda Janezu:

„Vem, da ti je hudo brez planine biti. Blek so hotli od mene eno kupiti — pa bil sem še stari človek in sirovo sem se obnašal takrat in odrekel, česar so želeli. Da bi mi odpustili! — Ti si mi odpustil, dobri Janez! razveseli me še s tim, da vzameš mojo planino nad skalo v spomin. Tukaj je pismo, katero sva jaz in moja žena podpisala“.

Janeza je to zlo zgorelo. Branil se je nekoliko, pa je moral uzeti. In dan, kterege je Gašper tako častno poslavlil, je bil podoba bodočnosti. V naj večji prijaznosti ste živele obe družini. Janez si je vidoma opomogel, ker blagoslov božji je stanoval pri njem. Ko so njuni otroci dorasli, se je prijaznost še bolj povišala, ker Janezov sin je bil zet Gašperjev postal. Do zadnjih dni sta bila Janez in Gašper eno serce in ena želja — na lov pa noben več mislil ni. Pri-povedke starišev so bili svarilni nauki otrokom!

Bog vse prav oberne.

Kriva prisega.

(Spisal Ivan.)

Živel je pred nekterimi leti v nekem tergu pošten mesar Urban. S svojim rokodelstvom in malo kupčijo si je toliko prislužil, da je lahko lepo in čedno preredit svojo družino. Bil je sam priden in marljiv in njegova žena Jera mu je v vsem zvesto pomagala in skerbela za otročiče. Urbanova hiša je bila lepo osnažena in vredjena, in od zunaj se je vidilo, kaki ljudje prebivajo v nji. Mesar ni bil ravno bogat, premožen vendar se je že mogel imenovati. Pomanjkanja ni pri njem nobeden terpel; se ve, da je včasih tudi na posodo vzeti moral, če je imel ravno kaj več živine nakupiti, kakor se pri barantiji že večji del godi, da je premoženje v blagu in da se kupuje, kedar jo po ceni, če bi ravno imelo kaj denarja zmanjkati. Urban je pa tudi sam prav rad posojeval drugim in vselej pripravljen bil, bližnjemu pomagati iz stisk in nadlog, če mu je le mogoče

bilo. Mislil si je: drugi podpirajo mene, zakaj bi jih jest tudi ne, kader lahko; saj to veli božja zapoved in tirja kersanska ljubezen. Kar je komu posodil, je vse natanjko zapisal v knjigo doma, ali dolžnega pisma tirjal ni, zanesel se je na besedo in poštenost vsakega. Njegovo serce je bilo dobro, tedaj je tudi vse druge dobro sodil. To bi bilo že vse prav lepo, ko bi vsi ljudje Urbanu enaki bili, ko bi vsi Boga pred očmi imeli in se ne dali zapeljati hudobnemu duhu. Ali svet je poln zvijač in goljufig in, žalibog, le preveč je takih, ki jim družega ni mar, kakor da bi svojega bližnjega prekanili in se obogatili od žulov poštenih ljudi.

Ko bi bil Urban to pomislil in se po tem ravnal, bi bil svojo družino obvaroval velikih sitnost. Čez malo časa ga namreč zadene nagla smert; komaj je naj potrebnije reči vredil in se z Bogom spravil, vse drugo je ostalo, kakor je ravno bilo.

Zapustil je žalostno udovo Jero s tremi majhnimi otročiči, z dvema fantinoma in eno deklico. Jera je bila scer šibka ženka, rahločutna in pohlevna, kakor veči del vse njenega spola, vendar se je opazilo na nji neko resno, možko obnašanje; bister um se je razodeval v vsem njenem djanju, in ta je bil posebno zdaj potreben. Zadeve rajnega niso bile ravno v naj lepšem redu, marsikaj je bilo treba poravnati, zraven je bilo treba skrbeti še za otroke in jih spodobno izrediti. To ni bilo lahko opravilo za udovo. Vendar ona je premagala vse in do malega hišo vredila. Ti, ki so imeli kaj tirjati, so se oglasili kmalu in po dnarju napletali. Jera poproda, kar je bilo za na prodaj, da jih odpravi; dolžniki pa se niso hotli tako hitro na dan pokazati, če ravno jih je bilo precej zapisanih v računski knjigi rajnega Urbana. Zato gre do zvedenega pravdosrednika in izroči mu vse svoje pravice. Gospod dohtar kmalo poravna zmedene reči; do malega je bilo iztirjano vse, le eden je ostal in se kar ni hotel prikazati. — V knjigi namreč je bilo zapisano, da je mesar Urban oštirju Trebušniku posodil sto goldinarjev; drugega ni bilo zapisanega; dolžnega pisma ni nikjer. Pravdosrednik pokliče Trebušnika k sebi. Imeli so Trebušnika vsi za bogatega, pa tudi za grabežljivega moža;

vedelo se je, da je bil nekdanj revež, da je prav z malim začel; kako pa je tako hitro obogatel, ni nihče vedel. Marsikaj so si ljudje na ušesa šeptali in z glavami majali, ko se je od njega govorilo. —

Pravdosrednik vpraša Trebušnika, kedaj da plačati misli tistih sto goldinarjev, ktere je dolžen Urbanovi Jeri udovi.

Oštir debelo pogleda in na videz ves začuden vpraša, rekoč: „Od katerih sto goldinarjev govorite, gospod dohtar?“

„I, od tistih sto, ki ste jih dolžni Jeri, saj vam jih je posodil rajni Urban.“

„Gospod dohtar“, odgovori terdovratnež, ktereга je hudi duh lakomnosti že obsedel, „sam ne vem, kaj bi rekel, meni ni treba na posodo jemati; hvala Bogu, še jih imamo“, reče in v žepu z dvajseticami zažvenkla. „Prosim gospod, ne govorite mi več od tega.“

Pravdosredniku je bil zdaj očitno, da ima pred seboj terdovratnega goljufivca; prepričati se je le še hotel, če je Trebušnik od sebe dal dolžno pismo, ali kako drugo spričbo. Bistro ga tedaj pogleda, in naglo reče: „Vi pravite, da nič ne veste od dolga in vendar imamo dolžno pismo v rokah.“

Oštirju se od nekega skritega veselja oči zasvetijo, berž jo zaverne rekoč: „Od mene noben človek nima dolžnega pisma, ako nič drugega ne iščete pri meni, vam se lepo priporočim, gospod dohtar.“ To izrekši se zasmehljivo zareži in proti vratom oberne. Gotovo je bilo, da oštir nobene spričbe od sebe ni dal. Pravdosrednik je to spoznal, zakliče tedaj za njim: „Vas bomo pri gospoki iskali.“ „Le“ se odreže oštir, „jaz nobenemu ne branim.“

Kmalu so poklicali Trebušnika pred sodbo. Jera ga toži za sto goldinarjev; on taji pred gosposko, kakor je tajil pred pravdosrednikom. Pol leta je terpela pravda. Marsikak lep zlat je Jera za razne stroške plačati morala, pa mislila si je: Pravica naj obvelja. Ne morem scer Trebušniku očevidno in neoveržljivo skazati, da mi je dolžen, vendar vsaki vé, da je njegova krivična. Saj prisegel vsaj ne bo. Ali Jera se je goljufala. Kaj je terdovratnežu tudi priseči, če ga je grabežljivost in lakomnost že vsega pod se spravila.

Oštir je pripravljen tudi priseči. To je ubogo udovo hudo ranilo. Toliko stroškov ji je že prizadela ta nesrečna pravda, in zdaj še kaže, da bo vse zgubila. Svetovali so ji, da naj nikar ne pusti oštirju priseči, ker to bi ji še več denarja pograbilo. Ali že skoraj ubožana udova serčno odgovori: „In če mi je zadnje čevlje raz nog prodati, in če bi imela bosa hoditi — naj priseže.“ Dan obravnave se je napovedal.

V sodnii, kjer se je prisegalo, je bilo vse z ljudmi natlačeno, ker ta pravda se je v majhnem tergu razglasila, in vsakdo je hotel viditi, kako bo oštir, na tihem se je reklo, po krivem prisegal. Po ondašni lepi navadi je duhovnik popred razložil važnost prisege in opominjal oštirja, da naj dobro pomisli, kaj da dela; pokazal je, da se s pravično prisego Bog časti in njegovo ime povišuje, kriva prisega pa je strašen greh, naj grozovitniše bogakletstvo, ker človek neskončno pravičnega Boga tožbi na pričo pokliče. Lepo je duhovnik tudi še razložil, kako neizmerno velik, v nebo vpijoč greh je zatiranje udov in sirot. — Oštir je stal tukaj ves zamišljen in je v tla gledal, ko duhovnik izgovori zadnje besede. Terdovratnež ošabno pogleda udovo Jero in vzdigne tri perste, da bi prisegel. Po dvorani je bilo vse tako tiho in mirno, da bi iglo pasti slišal. Jera je seboj pripeljala tudi svoje otroke, levico je položila na glavo naj starejega fantiča, z desnico pa je držala deklico, svoje naj mlajše dete. Terdo je uperla pogled na oštirja, kakor bi ga z očmi prebosti hotla; Trebušnik je tudi dobro čutil moč tega pogleda, ker mu ni bilo mogoče oči povzdigniti, le v tla je imel uperte.

Prisega se je po navadi brala, in Trebušnik jo je s krepkim glasom govoril za bravcom; pri zadnjih besedah pa: „kakor gotovo mi pomagaj Bog. Amen“ ga spreleti groza; po vsem životu se strese. — Po končani prisegi hoče berž oditi, ali Jera stopi pred-nj, z resnim presunljivim glasom mu reče: „Bog vam odpusti, da ste mojega rajnega moža še v grobu lažnika storili; jaz vam ne morem odpustiti. — Ker ste zdaj še sto goldinarjev pridjali k drugemu po krivici dobljenemu blagu, vzemite še to le za popotnico: „Vi ste zdaj

bogati, jaz pa sem uboga, pa zapomnite si moje besede: prišel bo čas in kolesce se bo obernilo; meni bo Bog zopet k premoženju in sreči pomagal, vi pa bote ubožali. Pred mojimi vratmi bote kakor berač grizlej kruha prosili, da bi si vtožili hudo lakoto. Studilo se bo vsakemu nad vami, otroci bodo s perstom za vami kazali in vas zasmehovali — tako se bo zgodilo, kakor gotovo mi Bog pomagaj!

Jera odstopi, množica se plašno odtegne na obe strani, ogibaje se Trebušnika, kakor okuženega; odšel je iz dvorane. Tudi Jera se s svojimi otroci proč napravi. Pomilovaje jo, gledajo vsi za njo. Mislil si je marsikdo in popraševal svojega soseda: Se bodo spolnile Jerine besede? — Spolnile se bodo.

Dvajset let je preteklo. Čas imá vetrove perotnice, naprej vihra brez postanka, brez odloga. V dvajsetih letih se je marsikaj zgodilo, marsikaj premenilo. Udova Jera je dobro gospodarila in Bog je blagoslovil njeno marljivost. S pomočjo poštenega sluga je opravljala mesarijo rajnega Urbana, sreča ji je povsod naproti prišla, dohodki so se množili, premoženje se je naraščalo od dne do dne. K temu ji Bog še pri otrocih da veliko srečo; lepo so rastle in bogaboječe izrejeni so Jeri na stare leta obetali gotovo podporo. Fanta sta se naučila mesarskega in prevzameta opravilo rajnega očeta.

Zdajni bilo več treba najemnikom izročevati važnih opravil in skerbi za dom, vse je bilo v zvestih domačih rokah. Čez nekaj časa se tudi Jerina hči omoži s poštenim, premožnim kmetom. Želje dobre udove so se zdaj spolnile. Pusti domačo hišo in mesarsko opravilo svojima sinoma in gre z hčerjo v novo zetovo stanovanje. To je bila lepa kmetija, obdana od ene strani z rodovitnim poljem in širokimi travniki, od druge pa se je širil gosto zaraščen gojzd. Stara udova — leta so se ji že poznale, — je tukaj dosti dela imela, zakaj na novi kmetii je bilo opravila zadosti; skerb za živino, kuretnjo in manjše domače posle je ona vse sebi izgovorila. In ko čez leto in dan sreča

vnuka obeta, tu je bilo še le opraviti, tu je bilo tekanja in pripravljajanja za sprejem zaželjenega deteta, in ko ji novorojenca pervikrat v naročje položijo, dobri starki solze v oči stopijo: „O moj Bog!“ zakliče, „kako srečno si me vendar storil, tega nisem zaslužila.“

Po zimi sta jo pogosto obiskovala tudi sina mesarja, oba sta bila že tudi oženjena in prav srečna. Leto za letom je dajalo kakega vnuka, novo veselje za staro mamico. Večkrat je rekla: „Zdi se mi, da sem kakor rodovitno drevo, ki vsako leto več sadja prinaša in na vse strani mladike poganja in širi. O večna hvala Bogu za toliki blagoslov, tako srečo!“

Vse drugači se je godilo oštirju Trebušniku. Odkar je po krivem prisegel, mu je jelo vse narobe iti. Zapustila ga je poprejšna ošabnost in prederznost, vedno ga je nekaj tlačilo in krivilo. Od tiste ure, ko je izrekel besede: „kakor gotovo mi Bog pomagaj“, je bežala od njega vsa dušna in telesna moč. Bolehal je na vesti in ta bolezen je hujša, kakor vsaka telesna. Poprej je bil ves oterpnjen, zdelo se je, da mu je vest popolnoma zaspala. Ali besede, ktere mu je rekla udova Jera v sodni dvorani, so zbudile notrajni glas. Kakor hudoben duh ga je vedno plašil in mu neprenehoma na ušesa tulil: „Po krivem si prisegel! Preklet si!“ In če se je čez dan na delo pripravljaj in se tako umiriti mislil, berž ga je notrajni glas preplašil: „Kaj ti pomaga delo in trud? preklet si, — ubožal boš!“ —

Tako je bilo to strašilo vedno za njim, spremljalo ga je po vseh potih, ga strašilo po dnevi in med posvetnim šumom; se za njim priplazilo v tihi noči in spanje podilo od njegovih trudnih oči. Vsa serčnost je bežala od njega. Zraven pa ga je nesreča zares neizrečeno preganjala in se grozno maščevala nad njim. Ženo in sina mu vzame kolera, sam ostane pri življenju. Kjer je kaj denarja posojenega imel, so ljudje ubožali in on je prišel ob svoje. Hiša mu pogori, njive mu pokonča toča, travnike mu razterga in zasuje povoden.

Udarec za udarcem je padal na Trebušnika, ob kratkem je bil popolnoma bos. Besede Urbanove udove so se spolnile. Sosedje in vsa okolica je oštirja sovražila, in v nesreči se je

še le prav pokazala jeza nad njim. Tako je moral beraško palico v roke vzeti in iti od hiše do hiše, od praga do praga in prositi: „Grizlej kruha za reveža!“

Marsikdo, ki scer ni bil terdoserčen do ubogih, ga je nevoljno proč pahnil rekoč: „Poberi se izpod moje strehe, greh bi bilo tebi kaj podeliti.“ Od začetka scer so se mu pri takih priložnostih oči zabliskale, jeza se mu zbudi, ošabnost ga napihne, možko se vzdigne, prevzeta beseda mu je na jeziku, ali vestni glas mu na ušesa zatrobi: „Na tla s teboj! Ti si preklet!“ in namesti ošabnega odgovora le milo zaprosi: O usmilite se, usmilite se.“

S časom je bilo še hujše, neka topost ga opade. Otroci so kamnje nanj metali, so s perstom za njim kazali in vpili: „Glejte ga tam le bogatega Trebušnika“, ali to je bilo njemu vse eno; on ni vidil ni slišal.

Včasih je obstal pred kakim stebrom ali pred kakim kolom ob cesti in misleč, da so ljudje pred njim, prosil: „Oh kruha ubogemu!“ In kakor mu je oslabil duh, je zanemarjal tudi telo. Dolgi lasje so mu vsi razkuštrani okoli glave vihrali, obril se ni nikdar, nohtov si ni porezal, tako je bil bolj podoben divjaku, kakor izobraženemu človeku. Poleti je spaval, kjer je ravno prostor našel, na polji pod milim nebom, po podeh in svislah; po zimi pa — oh po zimi je terpel lakoto in mraz — to je bilo za starega moža pri šestdesetih letih pač hudo. —

Leta, v katerem se je godil poslednji del pričujoče pripovedke, je bila posebno huda zima, zraven pa je ljudi še glad moril, ker je polje slabo rodilo in se je malo pridelalo. V nekterih krajih niso imeli kaj jesti. —

Pri svojih sosedih v domačem okraju oštir Trebušnik ni nič več dobil, nobeden se ga ni usmiliti hotel, poginiti mu je skoraj bilo. Poda se tedaj proč in si gre drugom kruha iskat; pa na cesti se na tla zgrudi, slabost ga je premagala. Ravno ob tem času priderdrá voz po cesti, konj obstane, ko vidi človeka čez cesto ležecega. Voznik — bil je po primerleji ali bolj prav, po namenu božjem, stareji sin udove Jere — skoci z voza gledat, kaj da je. — Kako se pac prestraši, ko za-

gleda dobro znanega oštirja. Berž ga vzdigne, ga na voz naloži in se hitro odpelje v bližnjo vas. —

Bil je ravno matern god. Mlajši sin se je že poprejšni dan k njej odpeljal z vso svojo družino, stareji pa je zavolj opravil še doma ostati moral. Danes je tedaj sam na vozu bil, dokler ni po tako čudni naključbi oštirja za družbo dobil. Pa to je bila žalostna družnja, ker oštir je ležal na vozu, kakor mertev, mesar je tedaj podil konja, da bi hitreje prispel v vas. Tje pridsemu vsi berž naproti hité in ga slovesno sprejmejo. On stopi z voza, pozdravi vse in objame mater rekoč: „Bog bodi z vami in vas blagoslovi.“

Potem stopi s svakom na stran in mu pove, kje in kako je našel moža. „Pomagati se mu mora“ pristavi, „ali materi ne smemo zdaj nič povedati, ker ustrašila bi se, groza bi jo obšla, veselje danesnega dneva bi bilo proč.“

Ko v hišo odideta, vzamejo hlapci oštirja raz voz in ga spravijo v dobro posteljo. Zdaj se zavé, debelo pogleda okoli sebe, pa kmalo zopet oči zatisne. Bil je hudo, nevarno bolan; vročnica ga trese po vsem životu. Hišni gospodar to opazi, previdi nevarnost in pokliče svaka, starejega sina udove Jere; posvetujeta se, kaj bi bilo storiti in skleneta povedati materi, kakega gosta da ima pod streho. Žena se zavzame, ko sliši to novico, vendar hitro odgovori: „Bog me je obilno blagoslovil, nehvaležna bi bila, ko bi se nesrečnika ne usmilila“. Se ve, da je bilo prazničnega radovanja zdaj konec. Jera se poda k bolniku in se ne gane več od njegove postelje. Ležal je tu v hudi vročnici in grozno razsajal in blodil.

En čas je preklinjal, potem je moliti začel. Zopet ga hudo zgrabi, na ves glas vpije: „Kakor gotovo mi Bog pomagaj! Preklet si na veke!“ Tako je razgrajal naprej in naprej. — Pošljejo po zdravnika; on pride, pa malo upanja daje; z glavo majaje zapiše scer nekaj, vendar pravi, da naj bodo pripravljene, ker hujše vse še pride. — Proti večeru se bolnik zopet zavé, odpre oče in zakliče: „Grizlej kruha, dajte grizlej kruha revežu!“ Opazivši udovo Jero odmahne z roko in šepa: „Ne še, ne!“ potem zopet zamiži.

Vnovic se ga vročnica loti, pokazale so se perve znamenja bližne smerti. Pošlejo po duhovnika, spovejo in previdijo ga; pa to ga še ni umirilo; z rokami je semtertje mahal, posteljno

ogrinjalo grabil, ga mečkal in zopet narazen tergal. Oči so bile že skorej vgasnjene; mislilo se je, da bo zdaj in zdaj po njem. Vender časoma se precej umiri, oči se zopet oživé. Spoznavati začne okoli stoječe, stegne se po Jerini roki, jo zgrabi, poljubi in prosi: „Odpustite, oh odpustite!“

Udova se zajoka in reče: Saj sem vam že odpustila!“ Bolnik zašepta nekaj, po noben ga ni razumel. Čez nekoliko časa ga zopet hudo prime, po vsem životu ga merzlica trese, na čelo pa mu stopi vroč znoj. „Sape, sape!“ zakriči. — Odjenja mu nekoliko, ali smertne znamnja se prikazujejo bolj in bolj. Z zobmi je začel škripati, oči grozno zvijsati, roke stiskati, po vsem životu ga začne viti, kar rahlo, muklo zdihne in po njem je bilo. Duhovnik je odmolil; gospodar s pertom pokrije mrtvo truplo. Jera na glas moli „oče naš“ in vsi drugi za njo. Čez dan dni so ga spodobno pokopali. Bog bodi milostljiv njegovi duši!

Jera jo srečno in veselo živela še več let med svojimi otroci in vnuki.

Škerjanček, podoba življenja.

Zjutraj zgodaj je šel stari sivček s svojim sinom na bližnje polje. Jutrajni hladni vetrič je mirno pihljaj, igraje se z belimi lasci dobrega starčka. Solnce je ravno iz za gore prisvetilo, ptički so jeli veselo peti in si živeža iskati. Bilo je naj lepše spomladno jutro. Starček se odkrije, moli svojo navadno molitvico, in potem začne tako le govoriti: „Oj, kako lepo, kako dobro je vse, kako pridno se nam dela na njivicah naših! Ravno ta sapa, gorkota in hlad, ki nam zdravje in življenje uterjuje, daje tudi živalim, polju in sadju rast in cvet. Vsako spomlad se to z novim življenjem prične. Osemdesetkrat sem že užival tega veselja, in vendar me vsako leto kakor pervikrat in vnovič veseli. Znabiti, da je

pač letos moje zadnje mlado leto, saj sem v svojih letih že tudi dozoril!“ — Tako lepo je govoril dobri sivček.

Fantič, ki je vse to nepremaknjen poslušal, prime očeta za roko, in besedice ne more govoriti; milo se mu je storilo.

„Kaj se ti bo to tako čudno zdelo“, pravi zopet starček, „ali se boš znabiti čudil, če od svojega konca govorim. Moj dan se je že nagnil, in mračiti se mi je že jelo. Da mi bo pa zopet nov dan prisvetil, mi mora popred noč minuti. Moja noč mi pa bo kakor noč poletna, ko večerni svit jutrajni zarji roko podaja.“

„O moj ljubi oče!“ pravi sin nato, „kako morete vendar od tega, kar je naj hujše, od smerti, tako gladko in lepo govoriti! Dali ste mi lepo podobo svoje smerti, dajte mi tudi živo podobo našega življenja!“

„Pač lahko ti dam tudi od tega podobo“, pravi starček, saj je naše življenje podobno skozi in skozi le naravi, ki nas okoli in okoli obdaja. Vidiš, kako škerjanček visoko vstaja, kako lepo in drobno popeva, in se proti nebu verti! Lepi ptiček ni zastoj vedni družbenik kmetovavcev, on je živa podoba našega življenja. Lej, v naročju poljskem je rojen, kjer vedno živi in prebiva. Med goste bilke si postavi svoje gnjezdice, ima tu svoje mlade, in je, kakor mlado leto, zmiraj vesel in dobre volje. Komaj se daniti začčenja, je pridni ptiček že visoko v zraku, ter pozdravlja popevaje novo jutro. In ko se zvečer sonce nagne, se vzdigne zopet, od preteklega dneva se s petjem posloviti. Verli ptiček preživlja po tem takem dvojno življenje: prvo molčeče djavno v zelenem senčnem polju, drugo pa visoko pod nebom prepevaje in navdihovaje se višjega sveta. Oboje življenje je pa vendar ravno tisto. Eno daje želje, in zbuja se povzdigniti, eno pa zopet k delu moč in veselje. — Ravno tako mora tudi priden kmetovavec storiti. Ko vidimo, da je lepo na polju, na vertu vse v cvetju, in po travnikih vse pisano, se moramo, ko bi ne hotli, nakviško povzdigniti in dobrega stvarnika hvaležno moliti, in se potem pokrepčani in uterjeni zopet k delu podati.“ —

Tako lepo je pobožni sivček svojemu sinu govoril. — Sinek je dobrega očeta dobro razumel „Oj, dragi moj oče“,

reče ves ginjen, „vaše življenje je bilo pač ravno tako. O Bog! bodite še dolgo pri nas, da nas bote vodili po lepih stezah svojih!“ —

O takem govoru se je steklo lepo jutro pomladnega dneva.

Praprotnik.

JAGODICE.

Igra v enem djanju po Kr. Š m i d u svobodno
poslovenil

Matija Majar.

O s e b e.

Gospod Gorski, oblečen v rudečkasto ednobarevno surko, to je horvaško suktnjo, obžnurano po hervaško, na persih svetinjo, zvezdo, hlače dolge, na glavi visok rudeč klobuk brez okrajkov in od zverhaj visi plav čop po klobuku. Črez oblačilo ima še edno popotno zverhnjo suktnjo, od početka zapeto.

Živko, sin njegov 12 do 14 let star, oblečen v rudečkasto ednobarevno, obžnurano surko, dolge hlače, na glavi jasno rudečo šturlasto kapico s čopom, kateri po strani objeja visi.

Stanka, hčer njegova 9 do 11 let stara, oblečena v plavo, rudeče podlečeno slovanko, rudečkasto jednobarevno suktnjo, okolo vrata bel kreželec.

Milko, sin njegov blizo 7 do 9 let star, oblečen kakor Živko.

Bogomir, starec, častitljiv mož, dolgi beli vlasi visijo mu do na rame, oblečen po gorensko-krajnsko po starej šegi, pruštah jasno rudeč na daljo stran suktnjo temno, černe jirhaste hlače do kolen, nogovice plave, črevle nizke, hodi počasi s palico, in se upira na njo.

Davorin, siromak, oblečen po kmetiško slovensko; verlo ubožno, pa vendar čedno.

Marica, deklica na Horvaškem rojena, lepo čedno po slovensko oblečena, lepo belo pečo na glavi, govori razgovetno ne prenašlo, bolj počasi kar je prav; izgovarja na koncu besed vsigdar pisme l jasno: vesel, poludil, odložil in ne spreminja ga po slovenski na u: veseu, poludiu; namesto ô: nježno košarico polno izgovarja u: nježno košarico polnu. Sicer pa ne sme nikakor zavijati nekako neznano, temoč vse lepo po domače slovensko.

To se godi nekde v Sloveniji.

Vstop prvi.

(Lepa trata, obdana s skalovjem, germovjem in smerečjem. Oddaleč se vidi pogorje. Pod edno smereko je klop.)

Stanka. Milko.

Stanka (pride izmed smerečja, ima korbico na roki).

Joj, joj tu je sila božja jagodic, toliko jih je, kakor da bi jih bil nekdo vsejal. Rudeče so kakor purpalica, cvete belo kakor padani sneg. Samo gledal bi jih od miline, tako prijetno migljajo izpod zelenega listja.

Milko (priskaklja iz gozda v pesti deržeč leskovo šibo, koja ima na verhu še nekteri listič).

Sem poglej, Stankica, tu le sem. Tu je vse črez in črez rudeče samih debelih jagodic, (pokaže v germovje) tam le jih je pa še več. Sadaj pa le urno zbirat jih! (Verže šibo na tla in začne zbirati jagode.) — Skusiva se: bova vidila, kteri od naju nabere popred polno korbico. — Pa ti jih imaš že nabranih mnogo, bodeš imela jih skoro korbico kopato. Pervo korbico, ko nabereva, bodem nesel očetu, potle nabereva še le za naju, za me in za te, ali Stankica?

Stanka.

Se vé da! To mora vsigdar tako biti, naj pred za očeta, potlej za naju. Tako je lepo in prav.

Milko.

Jaz sem dones že mnogo, mnogo jedel jagodic, pa se jih še nisem najedel, da bi jih bil sit.

Stanka.

Jagodic se človek ne more najesti do sita, ne zdajo toliko.

Milko.

Kako to, zakaj ne?

Stanka.

Meni je to pravila stara Barba, ki toliko molitvic in basni zna pripovedovati.

Milko.

Barba, to je tista stara ženka, ktera pride večkrat k nam ves? ki pravi, da zna zapovedovati urekom, divjini, vredu, ognju in hudemu vremenu?

Stanka.

Tista da, kterej vse deca rekamo strina in teta.

Milko.

Kake ti je pravila o jagodicah? Povej, povej!

Stanka.

Stara ženka je pravila: Neka dekličica je zbirala smokvice (jagodice). Vsmiljeni Jezus jo pa memo gredé upraša: Deklica, kaj pa zbiraš? Ona mu odgovori: Oh, nič. — To ni bilo prav; bi imela reči: zbiram jagodice, se je pa zlagala in rekla: Nič. In Jezus ji reče: Ali nič ni, pa nič ne bodi. — Zato jagodice nič ne zdajo in se ne moreš nasititi od njih, ako bi jih še toliko pojedel. Tako je meni pravila stara ženka. (Med tem se bližata germovju in zaideta v nja, da se ne vidita več).

Vstop 2.

Gospod Gorski. Živko.

Živko.

Tukaj je tisti prijetni kraj, od kterega sem vam pravil — tam le se pa tako lepo oglašā v tistih skalah.

Gospod.

Ti si še le pol ure v tem kraju in si že vse pazljivo ogledal. Oj prijetna okolica. Ne spominjam se tako prijetnega kraja, kakor tukaj. Pomudiva se tu, dokler ne popravi in ne naredi nam kovač potrupljenega kolesa na kočiji. Jaz se vsedem tam le na tisto klop, da se malo počijem in se nagledam krasnega kraja.

Živko.

Poslušajte, oče, kako se to lepo odmeva. Tam le od one sive skale se oglašuje. (Kliče proti skalovju, zadnja slovka se

oglašja, to je, oglas jo ponavlja.) Oj! — Joj! — Srečo! — Bog
daj! —

Gospod.

(Med tem vstane, se spreha in pogleduje verlo pazljivo okolico na vse
strani).

To je vendar čudnovito! Meni se zdi tukaj vse nekako
znano, ravno kakor da bi že edenkrat tukaj bil; vse mi
je nekako ljubko in domače. Čudno, čudno! — To je gotovo;
v nekem takem kraju sem jaz odrasel, ko deček. To še živo
pomnim, da so bile tako visoke, stermne gore, taki hudi grab-
ni in tako sivo skalovje, po skalovju so lazile in se pasle
koze, kakor tam le vidim; pa tudi hiše so bile tako nizke
in s slamo pokrite, kakoršne so v totej dolini.

Živko.

Morebiti ste tu nekde rojeni, morebiti je tu vaš dom.
Pravili ste nam, da je Bog čudnovito z vami obračal, da ste pri-
šli iz domačega kraja v glavno mesto. Kako se je pa to pri-
godilo, nam na tenko še niste nigdar povedali.

Vstop 3.

Poprejšni. Milko.

Milko.

(Prinese korbico polno jagod.)

Nate oče! Tote jagodice so vse vaše; jaz pa Stanka sva
nabrala vse za vas. Le pogledjte, kako so lepo rudeče, in kako
prijetno diše! Morate vse vi sami pojesti.

Gospod (seodverne).

To me priseda v serce. Še pogledati ne morem teh
jagod.

Milko.

Oče, kaj vam pak je? Zakaj ste žalostni? Nimate radi
jagodice. Samo pogledjte jih, krasne so, da je milina jih pogledati,
prijetno diše, kakor smokvice, in so sladke, kakor ne vem kaj.

Živko.

Oče, zakaj vam pak solze silijo v oči?

Gospod.

Oh, to nič ni Živko! spet mine! Milko idi k sestrici Stanki. Vzemi korbico seboj. Jaz sadaj nikakor ne morem pokusiti jagod.

Milko.

Jaz sem vpehan in truden — vroče mi je tudi, jaz bi rad malo pospal.

Gospod.

Verjamem, da si truden in zaspan — si zgodaj vstal, še pred svitom, kar nisi navajen.

Živko.

Tukaj le pod tem drenom, pod tem germom, pod skalo je lepa senca na tratici zelenej. Tu sem leži, da malo pospiš. Trudnemu je povsod postelja postлана, na vsakej tratici sladko zaspi.

Milko

(postavi korbico z jagodami na kamen z mehomo obraščen, zraven skale in se tikom vleže).

Lehko noč, oče! Živko, jaz že na pol dremujem.

Živko.

Oče, zakaj ste pa vsigdar otožni in žalostni, kadar vidite jagode? Povejte mi od kod je to?

Gospod.

(sede ne klop).

Sedi k meni, ljubi moj Živko! Vidiš, do sadaj ti še nisem povedal tega, si bil še premlad in detinsk, sadaj si pa odrasel — se uže toliko zaveš, da ti morem to povedati.

Živko.

No le povejte mi oče!

Gospod.

To je čudnovita prigodba, osrečila me je za celo moje življenje in ožalostila me je tudi za celo moje življenje.

Živko.

Kaj se je pa zgodilo takega?

Gospod.

Moj oče so bili priprost Gorenc, to je kmet na Gorenskem. Moja rajna mati, Bog jim daj duši sveti raj! so mi umerli prezgodaj, le malo jih še pomnim. Imel sem tudi ed-

nega bratra, bil je dve, tri leta stareji od mene, bil je zelo nestašen in hudobaren. Oče so mene rajši imeli, ko njega, brat je pa bil zato verlo hud z menoj.

Živko.

No kako je le potle bilo in kaj se je prigodilo?

Gospod.

Neki den me vzeme brat seboj v gojzd jagode zbirat. Ko jih dosta nabere in se jih do sita najé, preplazi vse germovje in oblazi naj višje drevesa, iskaje ptičjih gnezd. Med tem si nabere tudi jaz poln kuzel, polno korbico, jagod, da bi jih nesel oču. Den je bil vroč in soparn, jaz se vležem k germu v senco, postavim zraven sebe korbico polno jagod in zaspim. Bil sem blizo tako star kakor naš Milko, lahko, da sem tudi tako sladko zaspal, kakor tam le on sadaj sladko spi.

Živko,

Ste bili še tako majheni, kakor Milko?

Gospod.

Ko se zbudim, je bilo uže otemno v gojzdu. Korbica je še stala zraven mene, pa prazna; košček kruha, ki so mi ga dali oče seboj in mi ga vteknili v žep je zibnil in izginul. Moj stekljivi in lehkomiseln brat mi je pozobal jagode, snedel kosiček kruha, pa zapustil mene samega v gojzdu.

Živko.

Oj kako je bil lehkomiseln, kako hudobaren, da je vas v gojzdu zapustil!

Gospod.

Jaz sem vpil, kar je iz gerla šlo, sem klical bratra pri imenu, pa nikdo se ni oglasil. Sadaj letim iz vse moči proti domu, od straha zgrešim v temnem gojzdu pravi pot. Več od dve uri hoda sem bil od naše hišice. Strašna ploha se vzdvigne in hudo vreme vstane. Bliskalo in gromelo je strašno, vlijalo je, kakor da bi bilo nebo odperto. Gorski potoki so naglo narasli, naglo prihruli, vse je bila sama povodenj. Bal sem se uže, da bi se v gori ne utopil. V smertnej grozi sem ponižno prosil Boga, da bi se mene vsmilil in mi poslal potrebno pomoč.

Živko.

Alite, Bog vas je vslišal?

Gospod.

Bog je milostljivo vslišal mojo prošnjo. Dve mašali (luči) se privsvelite po ozkem klancu iz gojzda. Krasna gosposka kočija priderči. V njej se je vozila kneginja Podlipska s svojimi decami. Kočija se ustavi; eden sluga in eden človek s mašalo, prideta k meni in me neseta h kočiji. Kneginji in njenej deci sem vsmilil v serce; moker sem bil do žive kože, nalit sem bil kakor goba, curkom je teklo od mene. Vzamejo me v kočijo in me peljejo seboj.

Živko.

Oj, dobroserčna in zlahtna kneginja! Ali ni skušala vas spraviti k očetu nazaj?

Gospod.

Mnogo si je prizadevala v tem; pa ona ni mogla drugega storiti tukaj v gojzdu in po noči v tej strašnej nevihti, kakor mene seboj vzeti. Pitala me je, kako je mojemu očetu ime. Jaz sem vedel samo njih kerstno ime, drugega nič. Pitala me je dalje, v kateri soseščini da sem doma. Jaz jo pa nisem razumel, kaj to pomeni. Kneginja si je namenila na pervej postaji poskerbeti, da me spravi, k mojim roditeljem; pa je bila ravno vojska v deželi in ona je ravno bežala s svojimi decami pred sovražnikom. Ko je zjutraj začelo svitati, se pripeljemo raz goro v široko ravno dolino in tu se ženejo neprijateljski konjaniki za vozom. Ravno toliko, da je kneginja ušla jim. Peljala se je onda na svoj grad v Čehah, in je vzela mene seboj. Zavoljo vojske je bilo več let nemogoče iskati mojih roditeljev, pozneje pa kneginja tudi ni htela več popraševati po njih, lahko da je mislila, da bi bil ves trud zastonj, morebiti tudi ni se več spomenila na to stvar, ker je imela mnogo drugih opravil in skerbi. Kneginja ni vedila od mojega rodu nič in od mojega detinstva samo to, da me je v gori najšla in zato me je poimenovala od gore: Gorskim. Ona in njeni sinji gospodiči in gospodične so me radi in prav lepo imeli. Dali so me učiti vse tako po gosposko, kakor mlade gospodiče knežiče — in tako sem prišel v državnej službi le višje in višje dotle, da sem prišel v te visoki urad, v katerem sadaj

stojim. Od svojega očeta in od svojega bratra pa nisem slišal nikoli besedice.

Živko.

Oj ko bi še živeli vaš oče, moj dedec, oj kako bi se serčno veselili, da ste vi prišli po sreči v tak visok urad v službi državnej!

Gospod

(preserčno in ginjeno)

Oh ko bi še živeli oče! Bog me je blagoslovil in mi je podelil obilno sreče, časti in premoženja; jaz bi jim hotel polajšati in poslajšati njih stare dni, kolikor koli bi bilo mogoče. Pa ko prideš na britof žegnani, lahko da se ne pozna več njih grobič zeleni. Moj brat — on morebiti še živi. Kaj in kako je le š njim? Oj rad bi ga vidil še edenkrat, prav serčno radostno bi ga objel in mu odpustil vse.

Živko.

Kdo ve, ali ni vas Bog zato zavernil v toto gorovje. Kdo ve, ali ne živi še vaš brat, ali pa še oče tudi.

Gospod.

Težko, težko, vendar mogoče bi bilo? Rad bi drobno prehodil in prejiskal vse to gorovje, pa je verlo prostrano; tudi je uže davno, davno, kar sem prišel od očeta, gotovo se je spremenilo mnogo premnogo v teh dolgih letih: cel eden rod je lahko izumerl v tem dolgem času. Težko da nekaj zbaram. -- (Vstane in pogleda proti nebu) Vsegamogočni, večni Bog! ti vidiš v moje serce, poznaš moje goreče želje, popred ko jih razodenem v molitvi, še popred, ko jih izgovorim s besedami! Pojdi Živko pogledava malo po tem kraju. Ako bi zapazil očino hišico, nje nizko strehico, prijetno ograjo, zraven, pa tista črešnjeve debla tik sivih skal, mislim da bi svoj dom pri tej priči spoznal, ako ravno ga nisem vidil toliko let.

Živko.

Zbudim Milka?

Gospod.

Pusti ga, naj mirno spi. Ni se potreba bati, da bi se zgubil on, kakor sem se nekadaj zgubil jaz. Sestrica Stanka zbira in terga si gorske cvetlice tam le pod skalo. Bova ji rekla, da ostane tukaj blizo in pazi na Milka. (Obadva odideta v germovje.)

Vstop 4.

Marica.

(V ednej roki ima zvezek cvetlic, kterege si vtekne za nedra, v drugej nese verč.)

Nimam nikoga v domovini svojoj v Horvatskoj. Vse je pomerlo meni siroti. Pa ovdě v Slovenji sem pri dobrih ljudeh, kakor doma — samo da ješče ne znadem dobro po slovensko; — govorim po horvatsko a obračam besědu po slovensko i tako me razume i Horvati i Slovenci i za silu bi me možebiti razumili i sami Serblji! moglo bi se reči: da govorim po horvatsko-serbsko-slovensko, ali kako mi je kazal neki dijak, da govorim po jugoslavensko. — — (Opazi malega Milka.) Bože moj! ovde spi neko tudje dēte! Oblečeno je verlo dragocěno i po gospodsko; zraven sebe ima nježnu košaricu, to je korbicu, polnu jagod. (Stopi malo bližje.) Oj to je preljub dēček. Lice mu je čerleno, to je rudeče, kako jagode a belo kako cvetje jagodično. Ja neču ga zbudjati! — Kako nevino, kako nedolžno izgleda dēček! Kako sladko, brezbrizno i brez skerbi spava! Pravični to lahko čini, Bog budi nad njim, i stražni angelj ga čuva, pravi angelj varih ga varuje,

Evo — ondě ide siromak Davorin! bēden i nesrečen človek. Meni se smili; pa groza me obleta, kadarkoli ga srečam sama v gaju, v dobravi. Neprestano je otužen i žalosten, a nikada nije vesel. Nēka pregreha mora ga peči v vēsti. Oj kako močno se razlikuje nedolžni dēček od pobitoga Davorina. Kdor pravičnost zapusti, si težavu naruči; krivičnost v serce — radost iz serca. (Med tem odide v gojzd.)

Vstop 5.

Siromak Davorin.

(Nese breme derv in položi jih na tla.)

Pač tu sem dohajam na to žalostno mesto, tukaj sem zgubil svojega braterca pred tridesetimi leti; tukaj sem me vleče, kakor da bi imel, kakor da bi moral tukaj spet najti svojega zgubljenega bratra. Čudno to uganjam, da sem dohajam, pa ne morem drugače. Neprestano me peče huda vest, neprestano me tukaj okolo zaganja. Jaz bratrica iskavam, ako ravno dobro vem, da ga ne

najdem, da ga iščem zastonj. Jaz se strašim in grozim tega kraja, pa me vendar zaganja spet sem. Jaz nesrečnik sem podoben mertovcu, kteremu ne sveti večna luč, kateri je krivično mejnike predstavljal, kateri nima blagega mira in pokoja, kateri mora se na svetu pobijati in se vicati tam, kjer je krivico storil. Tak siromak sem jaz!

(Se ozira na vse strani.) Dnes je lep prijeten den; gore in doline so ocirane s zelenjavo in s cveticami, veselo po ogradah in dobrih krajih pojó drobne ptičice — pa nič me ne veseli, vse se je meni spremenilo od tiste strašne noči, ko je tako strašno bliskalo, gromelo in vlijalo, ko smo iskali zastonj siroto mojega bratrica in ga nismo našli — od tiste strašne noči — se mi nebo ne zdi več tako čisto plavo, sonce mi ne sije več tako jasno in prijetno, gore in doline zelené, rožice cvetó, tičice pojo — pa mojega žalostnega serca ne razveseló.

Strašim se vsake stvarice. Vetrič popihne skoz smerečje in germovje, že se zbojim, še le kak listič ali kaka vejica zašumi, se uže zgrozim. Kdor ima neko krivico na vesti, se boji, ako ravno ga nikde ne straši, on vteka, ako ravno ga nikdo ne zasleduje. Groza je: imeti krivico na vesti. Vsem ljudem na vesolnem svetu bi rad glasno klical; da bi se tresla serca človeške: Človek, kdorkoli si, vari serce čisto, ohrani vest pravično!

(Se vsede na klop, roke sklenjene mu vkimnejo na kolena, on pogleda žalostno k nebu.) Oj moj brat, moj dragi bratrič! Milko, ti nedolžni deček, jaz sem te gerdo zapustil v gojzdu, kam si le prišel, kje si le sadaj? Ali še živiš, bil trohniš uže v černej zemlji? bil si nesrečno poginul, ali te je divja zverina raztergala, ali si prišel med razbojnike — ali si morebiti sam razbojnik? Bolje pa še, da človeka divja zverina razmesari, kakor da bi postal sam divji razbojnik. Oh to jaz naj več čutim.

(Vstane, pogleda na to htlam, kje rMilko spi.) Tam le, tam le si sladko spal — tam le — (opazi dečka, ostermi in zaupije ostrašeno): za božjo voljo! Sam Bog meni pristopi! Sadaj se meni meša pamet od groze — ali pa vidim prikazen, mojega rajnega bratriča. Vendar to ni, to ne more biti, to ni mogoče — to se je meni le tako prividilo in prikazalo. (On pohaja ta in sem in si mane čelo, zatim spet pogleda na tisto stran.) Kaj! Kako! Gledaj, še vidim ga. Neki deček je zašel in se zgubil v tem gojzdu; bodem ga peljal

roditeljem nazaj (stopi bližje.) Glej, glej! te ljubki deček je podoben mojemu bratru, kakor kaplja kaplji; ima vlasice jasne, ličice rudeče, obrvi kakor moj bratru. Skoro nimam serca pogovoriti mu. Kako sladko spi. Zbudim ga. Deček zbudi se! Deček vstani!

Milko

(še ves omoten in zaspan).

No, no! Kaj pa je? Pusti me!

Davorin.

Nič ni hudega, ljub moj deček; samo povej mi, kak ti je ime?

Milko.

(zaspan in nevoljen).

To vsaki ve, da je meni ime Milko.

Davorin

(se zavzame in ves ostermi).

Tudi ime mu je Milko. Bog meni pristopi, jaz pridem še ob to mervico pameti, ki jo imam.

Milko

(vstane in ga debelo gleda).

Kdo si ti? Kaj si za en?

Davorin.

Oh jaz sem velik siromak, sem nesrečen, vsmilenja vreden človek.

Milko.

Si ti siromak? Vsmiliš se meni. Ali morebiti nimaš nič jesti? Si morebiti lačen? Meni se zdi, da imam v žepu še kosec kruha; oje! nimam ga več, sem ga vže snedel.

Davorin.

Ti si deček dobrega serca. Tako dobroserčen je bil tudi moj bratru.

Milko

(gre, vzame korbico s jagodami, ktere Davorin do sadaj še ni opazil in ponudi mu je.)

Na, vzemi in jej tote jagodice.

Davorin

(odstopi ostrašen in usklikne),

Kaj? Jagode? Kdo te je navadil, da meni ponujaš jagode? Ali si ti resnično le prikazen? Da, da! ti si moj brat, ti si tisti zgubljeni deček, volk te je jamačno raztergal in pomandral in sadaj

me tukaj strašiš. Preč s temi jagodami! Zdi se mi, da vidim rudečo kri! Meni se zdijo jagode, kakor kervave srage, kakor kervave kaplje, katerih sem jez kriv.

Milko

(izpusti od straha korbico, vteče in vpije glasno).

Joj meni, oče! Živko, jojmene Živko! Stanka! Pojdite, pridite, pomajte!

Davorin.

(se zvali na svoje breme derv, kakor omedlen in obleži tako).

Vstop 6.

Stanka. Poprejšni.

Milko

(leti k Stanki.)

Oj Stankica, toti mož me je hotel vmandrati. Govori od kervi, od kervavih sraj, od kervavih kapelj in od mandranja. Vidiš ga, se je zvalil mertev.

Stanka.

Le molči Milko. On ti nič ni hotel storiti žalega. Tudi ni mertev, on je le na pameti bolán. Jaz sem vse vidila in slišala. Nič se ne boj, pojdi s menoj! (Pogleda na Davorina in govori za se.) Grozno je bilo to gledati; še trepetam na celem životu. Tudi mene je strah od njega. Moram povedati očetu, kaj se je tu zgodilo. (Odide in odpelje Milka za roko.)

Vstop 7.

Davorin.

(Vstane po časi in ozira se.)

Ali je prikazen zibnula? To nikako ni bila prikazen. Tukaj še leži korbica, tam le leži še eden del jagod razsutih po tleh. Ali bi jih pobral? Oh tega ne, nikakor ne. Rajše bi pobiral gorečo žerjavico z golimi rokami, kakor bi se priteknil teh jagod. Naj ležé na tleh. (Zadene počasi spet svojo butaro derv). Joj, to je težka butara za me starikovnega in onemoglega siromaka. Pa vso to težko butaro bi lahko nosil, kakor lahko pero, ako bi mi ne tiščala serca še veliko težja butara. Oh jaz nesrečen siromak! (Počasi stopaje trudno odleze.)

Vstop 8.

Gospod Gorski, Živko, Stanka, Milko.

Gospod.

Stanka, kako je rekel toti mož, da je Milko podoben njegovemu bratu? Se je vstrašil imena Milko? Se je zgrozil nad jagodami?

Stanka.

No pa kako! On se je tako zgrozil, da se je zvalil na tla. Tam le gotovo še leži. — Ne — ni ga več tam, se je uže pobral nekam.

Živko.

Tam le leze dol ta po rebri. Oče to je gotovo vaš brat.

Stanka.

Kaj? Vaš brat? Toti siromak?

Gospod.

To nič ne zaverne, ako ravno je oblečen po siromaško, da ima le serce dobro in žlahtno.

Stanka.

Naj je on storil uže kar je hotel, to je gotovo, da svojo pogreško iz vsega svojega serca obžaluje. Še svoje žive dni nisem vidila nikogar tako žalovati in ternati, kakor tega človeka. Pa jaz le ne vem, kako se vse to vjema, da bi on bil vaš brat.

Gospod.

Stanka, to ti bode vse Živko povedal. Sadaj odidite malo in pustite mene samega. Meni je to živo v serce seglo in me prisedlo. Moram se malo oddehnuti. Zatim pokličem onega moža — in pregovorim ž njim.

Milko.

Oj oče, ne kličite ga, on divja strahovito.

Stanka.

To je istina oče, on tako ugonavlja, da bi me bilo strah od nja, ako bi ga sredla sama v gojzdu.

Gospod.

Ne boj se Stanka; le idita s Živkom in vzemita tudi

Milkiča seboj. Jaz moram sam govoriti s tim možem. (Živko, Stanka in Milko odidejo.)

Vstop 9.

Gospod, pozneje Marica.

Gospod.

Hvaljen bodi Bog, da sem ga najšel. Je uže gotovo, da je on moj brat! (Gleda za njim.) Zdi se, da je zelo medleven in pobit, često postaja in počiva. Meni prihaja tesno pri sercu, ko bi imel govoriti in se seznamiti z njim. (Pohaja dvakrat tu in sem.) No sadaj ga pokličem. (Kliče glasno) Hoho! Hoho! Čuješ! Slišiš! pojdi sem. Samo za edno besedo pojdi sem!

Marica.

Ali zovete mene, gospodine žlahtni? Hočete li piti? Uprav sadaj sem zajela vodu v ovom verču iz studenca.

Gospod.

Ne, deklica, tebe nisem klical, temoč unega moža tam le, ki po rebri gre. Vendar podaj mi vode, da se napijem. (Pije).

Marica.

Sada uže dojde siromak Davorin. Někogi ljudje govore, da je poludil, to je, da se mu mēša v glavi, a on je vendar pametneji i razumneji, nego bi mislil. Sada je odložil svoje breme, da nekoliko počije.

Gospod.

Vse se vjema, tudi ime mu je Davorin. (K Marici.) Ali poznaš tega človeka?

Marica.

Poznadem ga verλό dobro, njega pozna vsako dēte.

Gospod.

Kak je pa te človek?

Marica.

On je verλό dobroga serca; on ne žali nikoga; dela neumorno noč i dan — samo da mu ovdē (pokaže na čelo) nije vse v pravom redu.

Gospod.

Kako se mu je pa začelo mešati v glavi?

Marica.

Nikto. ne govori rado od toga. Vidite on je pred mnogimi leti svojega mladjega brata ovdě v dobravi zapustil samoga, i děček se je zgubil, a nisu ga več najdlji. To ga sada mori. Koliko on več starne, toliko ga huje peče. Nekada hodi, kako bez glave. — Ali ste se uže napili? Dajte mi onda verč. Ja hodim po vodu za nekoga staroga muža, koji vode čaka, ja ga pošujem, kako svojega oča. Mnogo bi vam lahko pripovedovala o njom, pa ne směm se dalje muditi. Imam mnogo posla. S Bogom, gospodine žlahtni.

Gospod

(odpne zverhno suknjo in potegne iz žepa mošnjo).

Počakaj malo. Na! mali darek!

Marica.

Toga ne! Voda se ne plačuje; to je drugi (pakaže proti nebu.) kteri vode plačuje. Vi bi še lahko mislili, da sem vam ponudila vode zavoljo dara, da bi prosjacula. Prosjaceuti neču nikako; ja si lahko s delom zaslužim svoj živež.

Gospod.

Le vzemi denar; ali ga nečeš in ne potrebuješ ti, ga vzemi pa za starega moža, od kterega si pravila, in kupi mu (nekak glažek) nekaku kupicu vina, da se malo poživi, in se razveseli na stare dni.

Marica.

Ako date za staroga muža, onda vam hvala lěpa. S Bogom! (Naglo odide.)

Vstop 10.

Gospod Gorski. Davorin.

Gospod.

Sadaj pride. Od veselja mi tesno prihaja. Joj, kako se je postaral od težave. Vsmili se mi v serce. Kako ga le bodem nagovoril. Po prijateljski tikal ga bodem.

Davorin

(pride izmed drevja).

Vi ste me klicali, gospod žlahtni? Ako morem vam s čem poslužiti, iz serca rad.

Gospod

(prime ga prijazno za roko).

Ljubi moj prijatelj! To je lepo, da si tako prijazen proti neznanemu človeku.

Davorin.

Nimam drugega veselja — samo kadar morem nekemu kako prijaznost skazati, to mi še malo oslajša grenko življenje. Vsaki bi imel rad bližnjemu dobro storiti, kjerkoli more, — posebno kdor ima neko krivico na vesti. Samo škoda, da sem tako ubožen in da se meni tako redko naleti, da morem kakej duši kako dobroto skazati.

Gospod.

Bog gleda in poplača tudi vsako dobro misel. Ti si dobrega serca, to mi dopade. Nevedoč sem zvedel, kaj tebi tako serce tišči.

Davorin.

Joj, vi veste, kak krivičnik sem jaz, in niste hudi na me?

Gospod.

Vem, kaj ti serce tišči — pa smiliš se mi v serce. Tudi upam te potolažiti in razveseliti.

Davorin.

Oh mene ne more potolažiti nikdo, mene ne more razveseliti živa duša.

Gospod.

Vendar, ljubi moj! Jaz terdno nadam se, da te bodem potolažil in še tudi prav razveselil. Jaz ti imam nekaj povedati od tvojega brata.

Davorin.

(Z obema rokama prime naglo gospoda Gorskega za roko.)

Gospod! Za božjo voljo — nikar ne šalite se z menoj! Čisto pravico povejte mi, prav lepo vas prosim. Kaj veste od mojega bratra?

Gospod.

On živi — je premožen mož, visokega stanu, on ve o tebi in ti želi vsega dobrega. Jaz pridem tebi praviti, kako te za ljubo ima. Ni ga človeka, da bi ti mogel to tako na tenko povedati, kakor ravno jaz.

Davorin.

On živi? On vas pošlje k meni? Vas, k meni vbogemu siromaku? Ali ni hud na me?

Gospod.

On ti je že odpustil davno, ali da prav rečem — on ni bil hud na te nigdar. Često se je spominjal na te. Mnogo let je popraševal po tebi. — Zadnič je prav Bog sam tako obernil, da sta se obadva bratra spet snidla po tistem spijočem dečku in po jagodah. On ni daleč odtod.

Davorin.

Hvaljen bodi Bog! Sadaj oživim iz nova! Meni je, kakor da bi iz temne ječe stopil sadaj le na lep beli svet božji. (Poklekne in povzdigne oči in roke proti nebu.) Serčno, preserčno se tebi zahvalim, o Bog, ti si dobrotljiv in milostljiv, ti si se vsmilil mene bednega siromaka — in si me potolažil. (Spet vstane.) Kje pa je moj brat? Bojim se in strah me spreleta, pred njega stopiti, ko sem ga tako zelo razžalil. Pa vendar moram, moram k njemu. Kje je, kje?

Gospod

(razširi roke).

Tu le je, jaz sem tvoj brat!

Davorin

(odstopi nekoliko).

Kaj? Vi bi bili tisti mali Milkič, — ktereга sem jaz tako gerdo zapustil v gojzdu.

Gospod.

Jaz sem — gotovo jaz sem tvoj brat.

Davorin (poklekne).

Oh moj brat, ljub moj gospod brat, klečé vas prosim, odpustite mi!

Gospod

(ga uzdvigne).

Ne tako Davorin; Vstani in objemi me. Pozabimo vso žalost, hvala Bogu, da je minula. Bog je vse v dobro obernil.

Spremenil nam je nesrečo v veselje (ga objeme). Ne vikaj me, temoč tikaj me po bratersko. Dobro da sem te najšel, serčno se radujem in veselim.

Davorin.

Milko, ti si predobrega serca. Jaz oživim iz nova pri tebi. Oj ko bi ti vedel, kako grenko sem obžaloval svojo pregreho, koliko sem jaz terpel!

Gospod.

Vidiš, ljub moj brat, sadaj je vse to vže minulo. Jaz sem dobil tebe, ti mene. Bogu se zahvaliva, njegove dobrote se veseliva. — Pa skoro bojim se prašati, — ali še živé oče?

Davorin.

Še živé; pa so že ostareli, so otožni in često v potrebah in v uboštvu.

Gospod.

Še živé! Sam Bog bodi zahvaljen! Berzo k njim, berzo na moj rojsten dom, berzo v hišico očetovo!

Davorin

(pokaže v deljavo).

Tam le pridejo.

Gospod.

Kdo?

Davorin.

Oče. Oni so. Kaj se jim je le prigodilo, da sem gredó; sicer malo kadaj stopijo iz hiše, samo kadar gredó ob nedelah in praznikih k božjej službi. Da bi jih le preneglo in preveliko veselje ne premoglo in jim ne škodovalo.

Gospod.

Prav imaš. Morava jih po malem pripravljati na vse to. Ne smem stopiti v eden mah pred nje in jih objeti, ako ravno bi rad, neizrečeno rad. Še jaz trepečem ves od veselja starega očeta viditi. (Gledaradostno nato stran, od kodar očeta očakuje.) Oče, ljubi oče! vi ne mislite in se ne nadate, da vam je vaš Milko tako blizo. Oj kako so častitljiv mož; pobožnost se jim vidi iz vsega djanja.

Davorin.

Za voljo njih se še več veselim, da si prišel, kakor za voljo samega sebe.

Gospod.

Tam le za tistim germovjem gredó. Sadaj, sadaj pridejo ukaj izza germovja. Pojdi, da dobro prevdariva, kako jim raztodeneva po malo, da sem jaz tukaj. (Vzameta se pod pozuhó in odideta.)

Vstop 11.

Bogomir starec, Marica (ga vodi za roko).

Bogomir

(ima palico, na katero se upira gredé).

Dalje ne morem; ne nesó me stare noge; moram se vsesti tu na klop, moram malo počiti. Da bi le neznanega gospoda došla!

Marica.

Ne bojte se. Ljudje govoré, da je njegova kočija zlo potruljena. Niti kolar, niti kovač v selu nista prehitra v svojem delu. Gospodin se neče moči tako berzo odpeljati.

Bogomir.

Jaz moram govoriti ž njim. Za požirek vode ljudi ne dajajo velik zlat; on ti je dal velik zlat, da bi se lahko za njega kupilo celo vedro vina. On se je moral prenagliti in zmesniti. Verjetno on ni denarja pogledal, ko ti je ga podal.

Marica.

Lehko da. Jaz nisem poznala novca (denarja) a nisem niti vedela, da toliko vrédi i velja; ináče bi sem ga pitala, ali se nije zmesnil. A on je pač velik gospodin; jaz ješče nisem vidéla tako znatnoga gospodina; meni se je uže to činilo in zdelo čudno, da je imel dvě suknji na osob. Ko je odpel gornju suknju, mu je zablislula na surki, na spodnjej suknji, zlata svetinja, kakor zvezda. Ovdě (pokaže na persi) ju je imel pripetu. On mora biti velik, velik gospodin.

Bogomir.

Lehko da. Naj pak je on, kdor hoče, jaz ne smem in tudi nočem hraniti tolik denar njegov; pa tudi ti ne. Jaz nočem imeti ptujega blaga na moje stare kolena, pa tudi ti Marica ostani pravična vse svoje žive dni. Midva mu dava

njegov zlat nazaj. Bolje poštenemu umreti, kakor sramotnemu živeti.

Marica.

Tako sem tudi od moje majke čula: Bolje pošteno umreti, nego sramotno živeti. (Se ozira na vse strani.) Kamo je onaj gospod le odšel? Pogledam in potražim, kdě da je. (Gre na stran v germovje.)

Vstop 12.

Davorin. Starec Bogomir.

Davorin

(pride od une strani.)

Oče! Slišite oče! Jaz vam vem povedati nekaj novega, nekaj prav veselega. Jaz nisem več trohice otožen. Slava Bogu na višavah! Jaz sem ves drugi človek. Jaz nisem več tisti Davorin, kateri sem bil. Žalost je preč, ki mi je ležala na sercu kakor težek kamen. Le poglejte me, oče, prav v obličje mi poglejte!

Bogomir.

Veselje ti sije iz obličja, zdrav razum in zdrava pamet se odzivata iz tvojih ust. Ves si spremenjen, nisem te vidil tako veselega uže več let. Kaj se je pa prigodilo, povej mi!

Davorin.

Dobre vesti sem sprijel od našega Milka. On živi — je velik, zelo imeniten gospod; ima na persih zlato svetinjo, kakor zvezdo.

Bogomir.

Sadaj mi spet serce pobiješ. S teboj se ni obernilo na boljše; pamet se ti ni ozdravila — naprotiv bojim se, da se ves ne zblazniš in v pameti ne zmešaš. Tako zmedeno govoriš.

Davorin.

Oče, jaz vam pravim pravo pravico, jasno resnico, kakor rumeno solnce. Vaš sin živi, jaz vas tega prepričam.

Bogomir.

Jo, ako bi to bilo resnica! Pa ne morem verjeti. Živi v nebesih, na zemlji težko.

Davorin.

Tudi na zemlji še živi. Hočem vas prepričati zdaj le.
(Gre nazaj v gojzd.)

Vstop 13.

Bogomir.

Moj Bog! da se le Davorinu ni začelo v glavi iz nova plesti in mešati. Ravno na tem mestu je zapustil malega Milka. Siromak Davorin! To klop, na kateri sedim, je on napravil, tu je prejokal cele ure od žalosti. Bojim se, da se Davorin še ves ne zblazni od žalosti — namesto, da Milka dobim, še ob Davorina pridem. Sam Bog ve, kaj bode. Kakor se Bogu dobro zdi, tako naj se zgodi.

Vstop 14.

Bogomir, Davorin, Milko, Stanka in Živko.

Davorin

(pripelje malega Milka za roko).

Oče, pogledjte tega dečka, povejte mi, kaj se vam zdi o njem?

Bogomir.

Moj Bog! Glej, glej! Deček je živi Milko naš. Podoben mu je, kakor kaplja kaplji.

Milko.

Bog vas sprimi dedec! Nate roko, sprimem vas, še vi sprijemite me.

Bogomir.

Sem daj rokico, pa povej, kakó ti je ime, — pa čigav si?

Milko.

Ime mi je Milko, pa sem vaš. Jaz sem vaš vnukič!

Bogomir.

Kaj? Kako? To bi bilo čudnovito! Davorin odkod pride toti deček tu sem? Jaz se komej zavem.

Stanka.

(priteče k Bogomiru).

Dedec, dedec moj! (Ga objame.) Kako sem gmetna, kako sem vesela, da vas imam.

Bogomir.

Žlahtna gospodična, kaj počenjate ? Norčevati se s starim možem ni lepo, pa tudi ni prav.

Stanka.

Oj jaz se ne norčujem, ljubi moj dedec. Le pogledjte, solze so mi stopile v oči od veselja. Prava, čista resnica je, jaz sem vaša unučka.

Bogomir.

Meni se v glaviverti, pa serce gori od veselja. Solze mi silijo na oči. Pa vse se mi zdí, kakor v sneh. Oj tako veselje bi bilo preveliko in prekrepko za me slabega starčeka.

Živko

(pristopi).

Dedec, ljub moj dedec! Pogledjte tu še ednega svojega unuka. (Hoče ga objeti, dedec se pa odtegne.)

Bogomir.

Joj meni — še več radosti? To je za me radost kakor v nebesih! Ali je pa to vse tudi resnica? Ste vsi moji unuki?

Živko.

Gotovo smo vaši unuki. Oj to je dobro, da smo vas dobili, ljubi dedec!

Bogomir.

Joj, koliko bi rad zvedel in popraševal, pa ne vem, kje in kako početi. Pojdi sem Milkič, povej mi ti, kje pa vi navadno prebivate? Kje ste doma?

Milko.

Joj! — Deleč, deleč od tod stanujemo v glavnem mestu, kjer prebivajo naš presvetli cesar!

Bogomir.

Kako, vi mlada gospodična — oh, jaz še tega ne vem, kaj je vam ime —

Stanka.

Ne vikajte me dedec; vidite morate me le tikati. Ime mi je pa Stanka.

Bogomir.

Stanka! Tako je bilo ime tudi tvoje babici. Stanka povej mi, kaj so pa tvoj oče?

Stanka.

Oni so predsednik v visokem državnem svetovavstvu; in presvetli cesar so očeta v zlahtni stan povzdignili zavoljo njih zasluga in vernosti.

Bogomir.

Kaj — presvetli cesar so ga tako počastili! Oh jaz sem presrečen mož, jaz vbogi starček! — Slava presvetlemu cesarju! — Oni plačujejo zasluge in vernost, kjerkoli jih najdejo! — (Živku.) Kaj pa je vam ime mladi gospodič?

Živko.

Meni je ime Živko. Pa tudi mene tikajte, ljub moj dedec! Je tako prijazno in prav po domače, ako mi rečete: Ti si moj Živko!

Bogomir.

No uže prav, ljub moj Živko! Bog te sprimi (Podamuroko in ga objeme.) Mili Bog na vsem tebi hvala! V eden mah imam sadaj troje unukov. Kje so pa vaš oče?

Milko

(pokaže s perstom.)

Tam le stojé za smerečjem.

Vstop 15.

Gospod Gorski. pozneje Marica. Poprejšni.

Gospod

(z razširjenimi rokami hiti k Bogomiru).

Oj moj predragi oče!

Bogomir.

O moj sin! (Po času vstaja in skuša k njemu hiteti.) Joj meni — stare kolena se mi vklekujejo od veselja in radosti. Ves trepečem in tresem se kakor terska na celem životu.

Gospod

(objeme ga.)

Oj oče, predragi oče moj! Srečna ura, srečen čas, da nas je Bog spet sjedinil.

Bogomir.

Sadaj, o Bog, pusti me v miru iti, ko sem še tega dočakal. Nisem se nadjal tebe viditi — Bog mi pa da viditi sadaj še tvoja dva sina in hčer.

Gospod.

Slava Bogu vekovečna! S trojverstno radostjo predstavim vam svoje tri deca. Prosim vas oče, blagoslovite in požegnajte jih!

Stanka

(poklekne pred deda.)

Dedec, lepo prosimo, blagoslovite nas! (Živko in Milko tudi poklekmeta.)

Bogomir.

Da vas blagoslovim in požegnám? Iz serca. (Sklene roke kakor k molitvi, gleda nektre trenutke proti nebu; zatim derži roke nad tri klečeče mlade ljudi.) Da ste mi pobožni, zdravi in srečni; angelci nebeški naj vas varjejo na vsih vaših potih; da bi rastle kakor v starosti, tako v modrosti in milosti pred Bogom in pred ljudmi, pa ste svojim roditeljem veselje, domovini v čast, in v slavo naroda slavenskega! — Presveta, visoka, bogata Trojica, Bog oče, sin in sveti Duh vas blagoslovi s obilnim blagoslovom božjim. Amen (Zatim vzdigne in objeme jih poredoma jednega za drugim.) Ljubimój sin, ko so prišli k meni tvoja hčerka in tvoja dva sina, me je to razveselilo, kakor da me biso objiskali trije božji angelci; kde je pa njih mati. Ni tukaj? Je morebiti uže pri rajnej babici? Bog ji daj duši sveti raj, da jo zastonj ne pomnimo; ali še živi?

Gospod.

Živi, kako pa! Ona je verlo dobroserčna, plemenita in izverstna gospa. Je bila nekaj bolehná — zato je morala v toplice — sadaj je pa uže popolno ozdravela. Mi se peljamo po njo. Oj tako nam je Bog požegnal toto popotovanje. Ona se še le bode prav razveselila, ta dobra gospa, kadar vas bode spoznala. Jutri, mislim, da dojde, — jamačno vam bode dobra hčer, nad katero se morete radovati.

Bogomir.

Karkoli mi poveš, je mi edna beseda veselejša od druge. Povej mi, kako sta se pa s Davorinom tako berzo spoznala?

Davorin.

(kteri je do sadaj molčé zraven stal in samo radostno proti nebu pogledoval in roke sklepoval, stopi nekoliko bližeje.) To je Bog verlo čudnovito obračal — spoznala sva se po korbici in po jagodah. —

Milko vzeme molčé korbico in začne pobirati raztrošene jagode.

Bagomir.

Po korbici in po jagodah? Ali je to mogoče? Kako modro Bog vse obrača! Sadaj še le razumim, kar mi je Marica pravila, od dečeka spijočega v gojzdu, od korbice in od jagod. — Sadaj mi je vse jasno! Oh Davorin, lahko si mislim, kako ti je moralo vreti pri sercu, ko si vidil dečka, korbico in jagode. Povej mi na tenko, kako se je vse to zgodilo?

Gospod.

To drugikrat, oče! bodemo imeli zato dosta časa; sadaj se pred vsim napravite na pot. Vi pojdete sadaj z menoj in ostanete neprestano pri meni. Vi bodele preživeli svoje stare dni mirno in pokojno pri meni.

Bogomir.

Oj jaz nisem nikako več za glavno mesto na svoje stare kolena.

Gospod.

Nič ne de. Dve versti od glavnega mesta imam prijeten gradič. Ali vam ne dopade v mestu, lahko greste na gradič, pa tam gospodarite po domače. Tudi ti, ljubi moj brat Davorin, greš s menoj in ostaneš pri meni; na gradu imaš lepo in pripravno opravilo, da preživiš tam bolj vesele dni.

Davorin.

Oj jaz nisem vreden te dobróte, jaz je ne zaslužim. — Jój koliko nesreče si človek lahko nakoplje v mladosti z malim spotiklejem, to se na meni vidi. Poglejte mene siromaka, kako tu stojim starikoven, kako vpaden od težave, kako sem slabo oblečen. Poglejte pa tudi mojega bratra: on stoji tukaj krepko in mladostno, v časti pred svetom, blagoslovljen od Boga. Še ves mlad je bil uže dobroserčen zatim za vse življenje srečen.

Bogomir.

Prav imaš. Taka je. V mladosti samo malo zavoziš, daleko zaideš; mala pogreška velika nesreča. Jagode so gotovo

nedolžna stvar, po njih si je Davorin vendar nakopal bridko težavo na mnogo let. Ako se pa grešnik poboljša, je Bog milostljiv in spet vse tako oberne, da človeku spet prisije solnce pred vrata. Bog je neskončno moder, po jagodicah nam je dodelil toliko veselja.

Gospod.

Vse je obernil milostivi Bog nam v srečo, veselimo se svoje sreče in božje milosti — sadaj oče pripravite se — da zapustite to pogorje in greste vi in brat moj Davorin s menoj.

Marica

(ravno pride; to besedo sliši in začne se žalostno jokati, hiti k Bogomiru in ga prime za roko.)

Predragi stari oče! ne hodite odtuda; ne zapuščajte mene sirotice. Jaz kukavicajadna neimam nikoga do Boga in vas.

Gospod.

Glej, glej! ta deklica je dala tako prijazno piti. Kdo pa je? Čigava je? Ali morem ji v nečem kaj pomagati?

Bogomir.

Milko! Morebiti se se spomniš tistega našega prijatelja iz Horvatske, onega čestitega seljaka Ivana. On je često prihajal k nam, je rad imel tebe živahnega dečka in ti je vsigdar nekaj seboj prinesel. On in vsa nja zlahta so pomerli — sama ta sirota še živi, je unučka tistega našega prijatelja. Je pridna in dobra duša, meni je skerbno stregla, kakor svojemu očetu. Tisti stari mož, kteremu je po vode šla, sem jaz.

Gospod.

Potle ti, ljuba deklica! si unučka tistega prijaznega moža Ivana iz Horvatske; ti si stregla tako skerbno mojemu očetu. Kar si njim dobrega storila, si hočem jaz prizadeti, da ti povernem. Ti si oču stregla kakor dobra hčerka, zato te vzemem jaz za svojo hčer in bodem skerbel za te po očetovo.

Marica

(jokaje mu poljubi roko.)

Hvala vam lépa! Bože poverni obilno vam in vašoj celoj porodici, čto meni činite dobroga, gospodine zlahtni!

Gospod.

Boga se zahvali, ljuba Marica! Vidiš, Bog vse dobro poplača, še požirek vode ne ostane brez plačila. — Sadaj oče moram objiskati še s svojimi deci domačo hišico. Ti Živko pojdeš v ves in porečeš našim slugam, ki so pri naši kočiji, da nam prinesejo južino iz gostivnice in našega naj boljšega vina, ki ga imamo seboj v dedicovo hišo. Tam se hočemo pogostiti in se porazveseliti in potem se popeljemo v božjem imenu dalje.

Milko

(kteri je do sadaj pobiral jagode v korbičko, prinese jo napolnjeno s jagodami in govori sam seboj.) Dnes ponujam jagodice, pa ni jih hotel še nikdo vzeti. Oče so zaplakali in se odvernili od njih; Davorin se jih je zgrozil, da se je zgrudil na tla, hočem jih ponuditi še dedcu, morebiti vzemejo jih dedec. — Slišite dedec! prinesem vam jagodice, nate vzemite jih vi!

Gospod.

Oj to je lepo in milo. Blizo pred štiridesetimi leti sem bil jaz, vaš sin, tak deček, sem namenil vam prinesiti jagod sedaj prinese vam jih pa vaš unukič.

Bogomir.

Res to je lepo in milo! (Vzeme korbico.) Rad jih vzemem, le daj jih sem, ljubi moj Milkič! (Vstane, pogleda proti nebu, malo povzdignivši korbico z jagodami in govori priserčno). Vsegamogočni večni Bog, po teh drobnih jagodah si nam priskerbel veliko srečo. Od žalosti je kervavilo meni serce, ko se je zgubil moj sin Milko; bedno je moral skumovati zgubljeni deček; otožno je preživil svoje dni Davorin — in sadaj, o Bog, si osrečil in razveselil nas vse. Navsem tebi hvala! (Vsi od veselja deržé roke sklenjene kakor v molitvi; v tem pade zavesa.)

O p o m b a. Ako bi se pa igralo na imen den, ali na rojsten den presvetlega cesarja ali sicer zavoljo kake javne svečanosti, tadaj je prikladno, da zavesa še ne pade, temoč Bogomir govori dalje:)

Blagoslovi, o Bog, tudi svetlega cesarja, kteriso tebe, moj sin, tako počastili in te postavili na tak visoki čin, v tako visoko državno službo, mi vsi radostno Njim slavo zavpijmo: (Živko da znamenje in mahne s belo rutico, da vsi jednoglasno zakličejo trikrat:)

Slava! — Slava! — Slava. —

V tem se oglasi glasba ali muzika in se zapoje pesem cesarska :

1.

Bog ohrani, Bog obvari
 Nam Cesarja, Avstrijo!
 Modro da nam gospodari,
 S svete vere pomočjó!
 Branimo mu krono dedno
 Zoper vse sovražnike;
 S Habsburškim bo tronom vedno
 Sreča terdna Avstrije!
 Slava! — Slava! — Slava! —

2.

Za dolžnost in za pravico,
 Vsak pošteno, zvesto stoj,
 Če bo treba, pa desnico
 S serčnim upom dvigni v boj!
 Naša vojska iz viharja
 Prišla še brez slave ni, —
 Vse za dom in za Cesarja,
 Za Cesarja blago, kri!
 Slava! — Slava — Slava!

3.

Meč vojšaka naj varuje,
 Kar si pridnost zadobi;
 Bistri duh pak premaguje
 Z umetnijo, znanostmi!
 Slava naj deželi klije,
 Blagor bod' pri nas doma :
 Vsa, kar solnce je obsije,
 Cveti mirna Avstrija.
 Slava! — Slava! — Slava! —

Terdno dajmo se skleniti :
Sloga pravo moč rodi ;
Vse lahko nam bo storiti,
Ako združimo moči.
Brate vodi vez edina
Nas do cilja enega ;
Živi Cesar, domovina,
Večna bode Avstrija!

Slava! — Slava! — Slava!

Sveti večer.

(Spisal J. Bile.)

I.

Na Slovenskem stoji pod nekim visokim hribom prijazna vas. Njene večidel s slamo krite hiše so ovenčane z vejami visokega drevja, in le cerkveni zvonik se dviguje kakor mogočen čuvaj izmed dreves v visočine. Na koncu vasi pri cesti stoji precej lepa hiša. Za hišo je vert, poln sadunosnega drevja. Ta hiša je pa Martinova in Nežina.

Martin in Neža sta imela troje otrok; dva fanta po imenu Janeza in Toneta; prvi je imel dvanajst, drugi pa deset let; tretja je bila pa deklica, devet let stara. Ime ji je bilo Ančika. Martin in Neža, če ravno prosta kmetovavca, sta vender pošiljala otroke skerbno v domačo šolo, in vsi trije so že gladko slovenske bukve brali, tudi pisali so že za silo. —

Pa Martin, moder mož, je dobro vedil, da šolski nauk sam otroških serc ne more ožlahniti, ampak da morajo tudi starši pomagati, v nježne serca dobre seme sejati. To spoznavši je oče otroke od prvih let k pridu, pobožnosti in k ljubezni do bližnjega napeljeval. In res, že zgodaj se je vidilo, da sta fanta sina dobrega očeta in deklica hči pobožne in delavne matere. —

Kakor z otroci, tako je Bog tudi s premoženjem Martina blagoslovil. Če ravno ni bil bogat, je pa vender zmiram toliko imel, da je svojo družinico lahko preredit. Živinica v hlevu se mu je dobro redila in polje mu je poletni trud obilo povračevalo. Serčno je Martina veselilo, če mu je Ančika naproti priskakljala, — ko je zvečer truden z dela prišel. In posebno ginljivo je bilo viditi, ko jo je zvečer pred hišo na klopi moliti učila pobožna mati.

II.

Čas, v katerem začne naša povest, je sreda mesca grudna. Drevje molí kviško gole veje; merzli vetrovi tulijo in debel sneg pokriva zemljo. Po vasi je vse tiho, ljudje so pri ognjišču, le od časa do časa so slišati glasovi lačnih krockarjev in čivkanje drugih stradanih tičev okoli pohištva. Glej, odprejo se vrata, in neki vsmiljen človek odmete sneg ter posuje peščico zernja ubogim tičem. — Huda zima je letos zgodaj razsajati jela. —

„Kedaj bo božič?“ popraša nekega dne Ančika mater.

„Čakaj dete! le osem dni je še do božiča,“ odvernejo mati.

„Oh, kako se tega dneva veselim! komaj čakam da pride.“

„Ali pa veš tudi kaj pomenja ta dan?“ jo prašajo mati.

„O ja, saj so nam gospod učenik razlagali. Spominjamo se rojstva Gospodovega. Ker se je Izveličar ko revno dete vsred zime v bornem hlevu pri Betlehemu rodil, se še zdaj na sveti večer o polnoči velika maša bere.“

„Prav imaš Ančika,“ je pohvalijo mati; „dobro si si v šoli besede učenikove zapomnila.“

„Rekli so tudi učenik, da nam bodo jaslice pokazali, ako bomo pridni. In ravno zato, reče Ančika, se tako serčno veselim božičnih praznikov. Ljuba mati! pa tudi lepo božično pesmico so nas gospod učenik naučili. Zapeti Vam jo hočem:

Glej, angelj prikazal

Pastirjem se je;

Pastirji se čudne,

Prikazni bojé.

Pa angelj zapoje

Hozana Bogu!

In mir in veselje

Človeškem' rodu.

Tam Betlehem mesto

Kraljevo stoji,

Tam ravno sin božji

Se v jasliah rodi.

Pastirji hiteli,

Iskali so ga

In našli so v jasliah

Otroka Boga.

Še ni končala Ančika pesmi, ko stopijo oče v hišo. Prav lepo jo pohvalijo in ji obljubijo, da ji bodo na sveti večer, ako bo to pesmico lepo zapela, lep darček podali.

Pa ne manj od Ančike sta se tudi Janez in Tonček božiča veselila. Ko sta iz šole prihajala, sta hodila maha nabirat za jaslice, ako jima niso oče kako posebno delo izročili. In že tri dni pred božičem so bile v izbi prijazne jaslice napravljene. —

Pa zarja postnega dne pred božičem je napočila; v vasi je že vse na nogah. Zimski mraz brije danes bolj ko druge dni in sneg pokriva vedno še oterpnjeno zemljo. V kmečkih hišah je vse živo; nekteri snažijo posodo, drugi čedijo hišo, tretji delajo to ali uno, da ob kratko rečem, vsakdo si prizadeva, veliki dan vredno in veselo praznovati. Tudi Neža se je pridno po hiši obračala: v vsih rečeh ji je mala hčerka pomagala. —

Ko se je poldne približalo, so se že po celem obnebju belkasti oblaki raztegnili in kmali je mesti začelo. Spervega redek ali vedno bolj in bolj gost sneg je padal. Proti večeru se je snegu še tudi veter pridružil. Nevreme je bilo strašno. Živega človeka ni bilo na cesti viditi.

Čuj! zdaj zvoní v bližnji cerkevci: „Zdrava Marija.“ Pa kako je to, da nocoj zvonenje ne neha? — Zvonilo bo do enajste ure. Mili glasovi zvonov naznanjajo, kako sveta noč da je današnja.“

Kakor vsaka gospodinja po vasi, tako pripravlja tudi Neža pičo postno večerjo. Otroci, ki so se kakor odrasli postiti mogli, pričakujejo teško večerje. Zdaj pridejo oče Martin domu, večerja je na mizi in vsi se vsedejo po kratki molitvi okoli. —

Ko so še večerjali, pridejo v vas teta, Martinova sestra. Otroci poskočijo od za mize in tekó veselo teti naproti. Ančika je zavpila prva: „Oh prav, da ste danes, ravno na sv. večer, nam v vas prišli. Povedali nam bote, ljuba tetka, marsikako lepo povestico. Glejte tam v kotu jaslice, narejene so že tri dni; ali se vam kaj lepe zdijo?“ Teta so morali narpred Janezikove jaslice ogledati, potem še le, ko so vse na tanko vidili, se vsedejo za mizo. Pomenkovali so se o raznih stvareh in bili so prav židane volje. Zunaj je pa sneg gosto padal in silni vihar tulil in zanašal sneg na izbine šipe. —

„Oh, kako srečni smo mi, da smo pod streho v gorki hiši, ali gorjé revnim popotnikom v taki noči. Gorjé! nar lo-

žeje se v takem vremenu s prave poti zajde; in vsak mora zmerzniti, kdor prave poti ne pozna.“ Tako so mati govorili, užigaje oljeno luč pred jaslicami. Pač imaš prav, ljuba moja,“ rečejo oče. Petdeset zim sem že preživel, pa tako hudega vremena na današnji sveti večer ne pametim.“ —

Tako se je družinica pogovarjala do pozne noči. Na zadnje rečejo oče: „Zdaj nam bo pa Ančika zapela pesmico, ktere so jo gospod učenik naučili. Ančika ni odrekla očetu besedice, temuč precej je začela peti. Še so doneli mili glasovi iz ust nedolžnega otroka, ko se glasno terkanje na hišnih durih zasliši. Vsi se začudijo in pesem Ančike utihne pri ti priči. „Kdo terka tako pozno v noči in v takem vremenu?“ zaupijejo oče glasno.

„Ubogi popotnik. O usmiljeni ljudje, odprite mi hišo! Pomagajte mi! moje moči so omagale: dalje ne morem več.“ —

„Odpri nesrečnemu vrata! zaupije Martin svoji ženi. Nesrečni človek! ravno smo govorili, da Bog se usmili takih ljudi!“ —

Vsi pričakujejo, kdo da bo v hišo prišel. Neža odpre vrata, in v hišo stopi mladeneč, ves s snegom posut in na pol zmerznjen. Oh hvala Bogu! da sem vendar v hišo usmiljenih ljudi prišel,“ reče nesrečni popotnik. —

Ko se je snega otresel, ga pelje Neža v gorko izbo. Oče ga prijazno pozdravijo in mu rečejo, se za mizo vsesti rekoč: „Ljubi prijatelj! dobro došli v mojo hišo! Serčno me veseli, da zamorem ravno na današnji sveti večer nesrečnemu popotniku pomagati. Vsedite se k nam, ogrejte se in potem vam bo moja žena večerjo prinesla, ker vem, da ste lačni.“ —

„Hvala, Hvala! dobri mož! Bog vam bo vse obilo povernil, kar ste meni dobrega storili.“ Komaj izusti ptujec tele besede; skoraj ves terd je bil mraza.

Smilil se je ptuji človek posebno otrokom, ki so radovedni okoli njega hodili in ga milo ogledovali.

Med tem mu prinese Neža skledico juhe in tudi drugih jedil; pa tudi vina ni na mizi manjkalo. Ko se je nekoliko okrepčal, ga Martin in njegova sestra marsikaj

poprašujeta. Povedal jima je ob kratkem, da je mizarški pomagavec, in da je hotel v mesto, do ktereга so še od tukaj štiri ure, da si dela poišče. Zašel je pa v bližnji gojzd, po katerem je blodil več ko tri ure. Proti večeru že je prišel iz gojzda. Konec vzeti bi bil mogel., ako mu ne bi bila pomagala mila roka božja.

Ali sneg je bil že tako zapadel, da se ni nikakor moglo ceste poznati; in tako je z vetra melo, da ni kar dve stopinje pred se viditi bilo. Dolgo je brez upa taval okoli in nič ni vedil, kam da bo prišel. Globoko je zdihlil proti nebu, rekoč, „Dobrotljivi Bog! ki si na današnji večer v terdi zimi svojega Sina na svet poslal, reši me.“ — Še je govoril in naenkrat zasliši mili glas zvonov z bližnega griča; za tem je šel, in previdnost božja ga je pripeljala do Martinove hišice.

Ko so Martinovi zaslišali, koliko je vbogi človek preterpel, so ga vsi omilovali in mala Ančika se je clo jokati jela. —

„Pojte, ljubi ptujec! počivat,“ reče zdaj Neža rokodelcu, tam vam je postelja pripravljena. „Prav imate, Neža,“ reče Martinova sestra, ptujec je truden in potreben počitka.“

„Bog vam plati, dobra žena, da tako zame skerbite,“ odgovori rokodellec, se pri Martinu in pri vsih poslovi in gre počivat. —

„Ravno tako moramo tudi mi storiti“, rečejo oče, in pokažejo na staro leseno uro, ker že zdavnej je polnoči preteklo. —

III.

Vsi so bili že vstali, in skoraj osma ura je bila, ko je trudni ptujec še sladko spal. Pa solnce, ki mu je na posteljo prisijalo, ga je zbudilo. Po noči je hud veter oblake razpodil in nebo razjasnil. Res lep dan je bil božični. Stotero so se blisketali ledni kristali in bela odeja zemlje. —

Popotnik se Martinu in Neži lepo zahvali in hoče dalje potovati. Pa Martin ga prijazno prisili, da mora bo-

žične praznike ž njimi preživeti, in ker ni Martin drugači hotel, se je mogel udati. Prav židane volje so skupaj bili in ptujcu sta dva dneva ko dve uri prešla. Če se je ravno Martinove družinice popolnoma privadil, se je moral vender od nje ločiti in se v mesto podati. Pri slovesu so mu solze iz oči vpile in besedi mu je manjkalo, preserčno hvalo svojim dobrotnikom izreči. Jecljaje je te besede izgovoril: „Bog hotel, da vam bi jes obilno enkrat vse dobrote povernil!“ Ko je te besede izrekel, je odrinil v mesto.

Tudi Martinu in Neži je bilo prav težko po njem. In posebno otroci so bili perve dni prav žalostni. —

Pa čas je zdravnik, on vse rane zaceli. Tako je tudi Martinova družina kmalo ptujca pozabila, če ravno ne popolnoma. —

Pustimo sedaj za nekoliko časa Martinovo hišo in pojmo v drugo.

V sredi vasi je stala naj lepša hiša, bila je z opekami krita in lepo pobeljena. Nad širokimi vrati je bilo znamenje, da je ta hiša kerčma. Hišni gospodar in kerčmar je bil Vampnik. Res zaslužil je mož to ime. Na glavi je navadno nosil iz posreberjenih nit spleteno kapo, nosil je suktnjo, ki je morala neskončno široka biti, da mu je silni trebuh zakrivala. Ošabno je koračil okoli svoje hiše, naslanjaje se sedaj na vrata, sedaj na kako drevo ter s ojstrim glasom zapovedoval poslom. Bil je Vampnik v vasi župan. —

Vsi so se ga bali kot ne vem kaj in neizrečeno so ga častili. Od kod pa izvira ta čast, bo ta ali uni bravec prašati utegnil. Pomisli nekoliko, bravec, in berzo se boš spomnil.

Kmetje so bili bolj ali manj vsi Vampniku dolžni, in tudi Martin si je bil dvakrat po sto goldinarjev pri njem zaposodil. Vampnik je bil vedno z Martinom zeló priljuden, večkrat mu je djal: „Ljubi Martin! nika ne skerbite za tiste denarje. Saj vas sedaj nič ne prašam, boste že dali, kadar boste mogli. Pa Martin si je prizadeval, berž ko bo moč Vampniku denar poverniti; predobro ga je poznal in zatoraj ni hotel ž njim nič imeti. Ali človek obrača — Bog pa oberne. Preteklo je šest let od takrat, ko je Martin sprejel v hudem, nevremenu tistega mizarskega rokodelca v hišo.

Bilo je na dan svečnice, ko je Martin hudo zbolel. Neža pošlje berž v mesto po umetnega zdravnika in noč in dan mu je stregla. Ančika, ki je bila do tega časa že dobro zrasla, se ni umaknila od postelje bolnega očeta, pa ravno tako tudi Tonček šestnajstletni fantič. Janeza starejega sina pa ni bilo doma; učil se je v nekem daljnem mestu kovaštva. — Pri vsi skerbi in postrežbi je Martinu če dalje huje bilo in do dvanajst dni je umerl. Jok in stok je bil neizrečen. Neža in otroci se niso kar potolažili, tudi marsikdo Martinovih prijatlov si je solzice brisal po dragem človeku. — Ko je Martin mrtev ležal, pride Vampnik v hišo, ter začne Nežo tolažiti. Neža je za pogreb nekoliko denarja potrebovala, tedaj poprosi Vampnika: Župan! saj vam je znano, da potrebujem nekaj denarjev, posodite mi 50 goldinarjev. Z veseljem, odgovori Vampnik nasmehljaje se, in ji poda petdeset goldinarjev. —

Drugi dan je bil pogreb. Zbrala se je velika množica ljudi tudi iz drugih vasi, skazat zadnjo čast v obče poštovanemu in ljublenemu Martinu. Spremili so ga do hladnega groba.

Neža pa in njeni otroci so se pa v zapuščeni hiši bitko jokali. —

IV.

Preteklo je po Martinovi smerti pet let. Prijazno solnce ogreva merzlo zemljo in taja sneg na visokih gorah. Danes je ravno dan pred božičem in enajsto leto od takrat, ko je bil ranjki Martin popotnika v svojo hišo sprejel. Pojmo tedaj, ljubi bravec, v hišo Martinove udove in poglejmo, kaj se tamkaj godi. Glej, tam pri oknu sloni kumerna udova, pri nji sedi lepa deklica. Obe ste v žalostne misli in skerbi vtopljene. Na obrazu matere se vidi, da so jo nesreče strašno pobile, da je pa še večja stiska čaka. Zdaj zdihne iz globine svojega serca, zdaj naslone glavo ter milo svojo hčerko pogleda. — Kakor mati, tako je tudi prelepa deklica zamišljena; marsikaka solzica se ji uliva iz černih oči po licu na šivanje. Ta žalost pa ni podobe lepe deve oslabila, še veliko ljubeznivši je v žalosti. Ko Ančika mili zdihlej materin zasliši, začne govoriti:

„Draga mati! potolažite se, mili Bog nam bo pomagal tudi iz te stiske. Jest vedno vanj zaupam; on nas ne bo pustil poginiti.“ — Na to odgovorijo mati: „Oh, težko bomo rešeni. Kaj ne poznaš njegovega kamnitega serca; nikdar se ne bo omečilo. Saj sem včeraj pri njem bila, pokleknila sem predenj ter ga s solznimi očmi prosila, naj nas saj še en mesec dan čaka, ali obrnil je od mene svoje neusmiljene oči, šel je v drugo sobo in vrata mi je zaperl, da nisim več do njega mogla. — On se nikakor usmilil ne bo. Oh usmiljeni Bog! Po praznikih nam bojo živinico in hišo prodali. Na stare dni ne bom še strehe nad seboj imela.“ Tako govori Neža in objame svojo hčer. Obe se začnete britko jokati. Dolgo ste molčale, pa glej vrata se široko odpró in v sobo stopi Vampnik. Na obrazu hinavski posmeh, približa se Neži in reče ji: „Zelo se mi smilite, ali tukaj ni druga, napovedati vama pridem, da imate še tri dni časa odloga, ako do ponedeljka vsega ne plačate, botemorale iz hiše iti. Tako terjá pravica.“

„Oh usmilite se nas, čakajte nas še en mesec, do takrat bomo denarje preskerbeli,“ reče Ančika Vampniku. —

„Jest sim dosti usmiljen, jo zaverne Vampnik; ti si kriva nesreče svoje matere in bratov. Hotel sem te srečno storiti; moj sin te je ljubil, ti si ga zaničevala, snubil te je, ti si mu ošabno odrekla; ves dolg bi bil pustil tvoji materi, da ga vzameš. Prejmi sedaj plačilo svoje ošabnosti! Pa še je čas, Ančika, povej, si se mar premislila? Hočeš sebe in svoje osrečiti? Povej, odgovori, Ančika!“ —

„Nikoli, reče Ančika, ne bom jest žena vašemu sinu. Nikoli ne bom pozabila, kaj ste nam storili. Po krivici nas prašate sedaj 600 goldinarjev namesto 250; in obresti ste nam namesto po pet, po 10 od sto zarajtali.“ —

„Prejela boš ti in tvoja mati zasluženó plačilo!“ zavpije Vampnik škripaje s zobmi, in gre iz Nežine hiše.

„Prejel boš tudi ti svoje, prej ali kasneje, upije Neža za njim. Oh Martin! da ustaneš! vidil bi kako nas ta hudobnik preganja; da veš, kaj se bo po tvoji smerti dogodilo, varoval bi se bil tega človeka, ali storjeno se ne more narediti nestorjeno. —

„Če gremo tudi ob palici od praga do praga, ne bo tvoj hudobni sin nikdar moje hčere imel.“ Tako je govorila mati brisaje si solze iz upadenega lica. Milo jo hčerka, roža deklet, pogleduje.

Solnce je palo za gore. Le nekteri žarki zlatijo še bele glave snežnikom in žar oblakov naznanuje lep prihodni dan. Večer je bil silno lep in nič, tudi vetrov pihljanje ne moti svete tihote. Glej vzdiguje se že mila lunica; solnca luč ugasuje, njena pa bolj in bolj rudeča postaja. Tudi zvezdice se oživljajo in ena po eni migljati začenjajo. Zdaj pokrije noč pre-sveta zemljo in zvonenje spominja, da je obletnica tisti noči, v katiri je „gloria“ angelov pastirjem naznanjala rojstvo nebeškega deteta. —

Neža in Ančika ste po hiši različne dela opravljale, Tone je pa zamišljen pri oknu sedel. Janeza, kakor smo že rekli, ni bilo že več let doma, bil je v daljnem mestu kovaški pomagavec. — Kar na enkrat se odpro vrata in v hišo stopi lepo oblečen ptujec. Od glave do nog je bil lepe postave, mogel je imeti blizo trideset let. Prav prijazno Nežo pozdravi po imenu; Neža pa se zelo čudi, kako jo neznani človek pozna. On se ni mogel dalje zderžati, berž ji razodene, da je on tisti, ki so ga pred enajstimi leti zime rešili. Ko sta Tone in Ančika to zaslišala, poskočita berž h ptujcu, ter mu veselo roko podata. Veselja ni bilo kraja ne konca. —

Radovedno poprašuje po tem in unem. Ko pa začnejo o Martinu govoriti, se mu vlijejo solze iz oči; nazadnje reče: Ko sim se jest od svojih dobrotnikov ločil, sim šel v bližnje mesto. Bil sim tam dve leti. Ker mi je pa sreča drugde bolje kazala, sim šel v daljno mesto G . . . . Tam sem si s pridnostjo in skerbnostjo toliko premoženja nabral, da sem samostaln mizar postal. Bog me je blagoslovil in prihranil sim lepega denarja. Sklenil sem letos svoje nekdanje dobrotnike obiskati, ali z žalostnim sercom sem že na poti doznal, da je že davnej Martin umerl in da vam prodaja Vampnik hišo. Ko sem v vas prišel, sem šel naravnost k njemu in vse sem mu za vas plačal. Hvala Bogu, da mi je dal misel iti k vam pogledat! — Vsaki bravec si lahko sam misli, Nežino veselje in hvaležnost.

Pokleknila je predenj in hotla mu je kolena objeti, ali on jo je vzdignil rekoč: „Storil sem le svojo dolžnost.“ —

Veselo so skupaj praznovali božične praznike. Posebno ljubeznivo je stregla Ančika ptujcu. Vidil je, da ni lepše in pridniše deklince od Nežine hčere. Njena bliža ga je osrečevala, njeni pogledi so mu prižigali v sercu ogenj ljubezni, njene besede so bilenjegovim ušesom prijetne in drage. Ančika je spoznala, da jo ljubi in serce ni ji bilo kamenito, tudi ona mu je udana. Nekega dne, ko je Neža samo bila, popraša jo ptujec, ako mu ne bi hotla Ančiko v zakon dati. Ker ga je Neža za pridnega in bogaboječega človeka poznala, mu prav rada privoli.

Cez tri tedne je stal mizarski mojster z Ančiko pred oltarjem. — Glejte plačilo pridnosti in lepe postrežljivosti!

Učenec pa kolač ali nespametna sramožljivost.

△ Neki učenec je prišel na Dunaj v više šole. Bil je ubogih starišev, in si moral sam za živež skerbeti, kakor sto in sto drugih . . . . podučevaje deco po hišah.

V neki hiši so še južinali, ko je prišel prvič učit. Ponedeljo mu jako priljudno kolača. „Lepa hvala! južinal sem že, malo poprej.“ — „E nikdar ni vreča tako polna, da ne bi moglo noter zerno!“

On pa hvali in se brani, izgovarjaje se, da je že jedel. Zato ga nehajo siliti. Gospodiču je pa krulilo po trebuhu tako, da se počne gospodarju dozdevati, da ni htel naš gospodič kolača le zbog neumne sramožljivosti.

„Brez zamere, kam pa hodite jest na Dunaju?“ — Učenec, ki je bil še le kake tri ali štiri dni na Dunaju, in ni znal po imenu še nobene gostilnice razun ene izmed naj-

imenitnejših, odgovori v ti zadergi: „V gostilnico, ki se ji pravi pri rimskem cesarju.“

„Aj, tje! Po čem je pa kaj ondi govedina? — po čem pečenka? i. t. d. tako ga poprašuje nalašč gospodar, ki mu se je zdelo mahom, da laže gospodič. Ta mu je odgovarjal res vse napak.

Po južini prejde gospodar s svojo gospo vred v drugo izbo; otroci z domačim učiteljem ostanejo pa v prvi za malo mizo, ki je stala nekoliko korakov daleč od velike. Na le-ti je pa ostalo še nekoliko kosov kolača. Lačni gospodič se prišeta do nje. Jako mu diši kolač . . . . Gospodič se ozre, otroci ga ne gledajo — vrata druge stanice so priperte — smuk! en kos v žep. — Ali o joj! pri ti priči se odpró vrata druge stanice. Ubogi gospodič ves pobledi, ko ugleda gospodarja, ki mu veli, naj se oglasi, preden pojde. „Oj kolač, oj nesrečni kolač! — požerl si mi kruh — tako je zdihoval siromak sam s seboj.

Kakor šiba na vodi se je tresel gredé po končanem uku k gospodarju. Od straha in sramote se mu ni upal v oči pogledati.

Gospodar mu pa veli na samem prav po očino: „Dragi moj prijatelj! lepo vas prosim, odvadite se take — krive . . . da ne rečem neumne sramožljivosti. Ubogemu biti, to človeku ni sramota, ako ni ubožnosti sam kriv. Kdor je siromašnih starišev, uni ostaja siromak . . . do smerti, ali vsej dolgo časa. — Tudi jaz nisem bogatega roda, tudi jaz sem se moral truditi nekaj za ljubi kruhek tako kakor Vi; vem, kako se živi po svetu; lahko si mislim, kako živite ob pičlem zaslužku; vem pa tudi, da je več takih sramožljivcev, kakoršen ste Vi; pa mislim, da taka sramožljivost ni prava. Kar je pošteno, najdalje velja. To pomnite; zabiti hočem to, kar se je zgodilo, kakor da se ne bi bilo. Z oči v oči sem Vam govoril; živa duša naju ni slišala; nikdo ne ve, kaj se je zgodilo kot jaz; pa ne povem nikomur. Na sramujte se torej nikogar, pa tudi mene ne; povedal sem vam svoje misli le zato, ker je res, kar pravijo: pri malem se začne, pri velikem se jenja. Kriva sramožljivost jih je zapeljala že sto in sto . . . . Znebite se je torej, bodite pošteni, kakor doslej, in mi učite

deco tako lepo, kakor ste počeli; lahko bote imeli pri meni zaslužek ves čas, dokler bote na Dunaju. Nate vam še to-le; denite si v žep. (Dal mu je nekaj v papir zavitega.) Zdaj pa pojdite z Bogom!“

Ubogi naš učenec, ki se ni upal ne ziniti, hoče predobremu gospodu roko poljubiti; ali ta mu jo izmakne, in ga spremi do vrat tako prijazno, kakor bi se ne bilo zgodilo čisto nič.

Na pol žalosten, na pol pa vesel pride siromak domu. Ves zamišljen ni pogledal, kaj je v papirju, dokler ni bil doma. Kaj je bilo? Lep kos kolača. Dva kosa ga je imel po tem takem, in se najedel do sita; ali ta, ki mu ga je dal gospod, ta mu je bil veliko bolj v slast od unega.

Še večkrat so ga postregli v hiši dobrega gospoda s kolačem in z drugimi rečmi, pa se ni branil več tako nespametno, kakor ondaj.

Zdaj pa je velik gospod, in pripoveduje rad to resnično zgodbo hvaležnega serca do unega, ki ga je ozmerjal in podučil tako po očetovski.

Ljuba priprostost.

(Spisal E. B.)

Minulo je že leto, kar sta Cesar in Cesarica bila v Gorici. Da se ob toliko slovesnih priložnostih prigodi sem ter tje marsikaj nepričakovanega, milega in ginljivega, pa mnogokrat tudi kaj — smešnega, je že znana reč. Nekaj tacega se je tudi tu v Gorici. Ko ste se Nju Veličanstvi vozile — zdaj skup zdaj vsako posebej — obiskovat različne vradnije in dobrotne naprave po mestu, so tudi otroci neke dninarce tékali celi dopoldan za njima, in pripovedovali pri kosili, kje in kolikokrat ju je vsak iz njih vidil, kdo večkrat in od bližej — zakaj v drenji toliko ljudi so se bili razgubili eden od družega, in še le zvonjenje poldné jih je bilo zopet vkup pripodilo pri — skledi. Tode naj mlajšega 11 letnega fantka le še noče biti domú. Čakajo in čakajo s kosilom; ker pa Lojzeta le še ni, pa ko-

sijo in — pokosijo. Materi vendar dans jed nič kaj prav ne diši, in tudi pripovedovanje od Cesarja in Cesarice le vsa razstresena poslušá; skerbi jo, da bi fant ne bil kje pod voz prišel.

„Kje ste bili ž njim še zadnjikrat skupej?“ vpraša te druge, in že se napravlja sama in starši brat, ga iti iskat vsak na drugo stran — kar prisopiha domu zgubljeni sin, ves prepoten, z žarečim obrazom in oči se mu zadosti bliskajo. „Pa kod letaš toliko časa, ti žaba ti!“ zareži mati na vstopivšega, mi smo že davno odkosili, tebi pa sem za dans prihranila le samo to-le!“ — ga strese za ušesa. — Mar meni dans za kosilo, pa tudi za uhanje!“ — odgovori fantek neprestrašen; vi drugi ste letali in zijali Cesarja le od deleč, jest pa sem že govoril ž njim, in on z menoj!“ —

„Za božjo voljo, ni mogoče!“ zaupije mati, zázvetja prestrašena, dobro vedé, de sinček ni lažnjiv, pa kje in kakó, hitro povej!“ — Ko se je Cesar peljal obiskat kanclijo v ulici sv. Antona (pisarnico sodnijsko za Goriško okolico), jest tečem za kočijo noter do vežnih vrat, in med tam ko razpenjajo maréle (dežnike — šel je precej velik dež) za Cesarja in spremljevavce, jest šinem noter v vežo, in se stisnem v koticék za vratni. Cesarja spremljajo naprej gor po štengah, jest pa čakam z družimi ljudmi, ki me zavolj dežja niso gonili ven, dokler nazaj doli ne pride. Vernivši se, gre skozi vežo ravno mimo mene in me bistro pogleda. Mene obleti tako veselje, kar hlástim za njim, in ga pocúkam od zad za plajš? Cesar se oberne in vpraša: Was willst du? — Vivat! vivat! jest vpijem vánj, kar naj bolj morem. Cesar se nasmeja, mi reče: Ich dank! in se mi še clo odkrije, pa smukne v kočijo in hajdi naprej! — Vprašajte vse ljudi, ki so bili pričujoči, če je res tako ali ne! Juhé, hejsasa! jest sim pa s Cesarjem govoril, in Cesar z menoj! Mar meni dans za kosilo! — Fantek je Slovenec.

Komu se je bolj čuditi pri tem skozi in skozi resničem dogodku — ali priprostosti otroka, ali blagodušnosti našega Cesarja?

Vojaška smert.

(Poslovenil J. Pr.)

Dan se je nagnil. Zmagana je bila bitev pri Kustoci. Bilo je ravno na sv. Jakoba dan. Boj je bil vroč in terpel je celih devet ur. Strašno sta se deržala protivnika, in „meč italijanski“ je na zadnje venderle mogel odjenjati in pustiti kervavo bojišče naj starjemu vojskovodju, sivobradcu Radecki-tu. Bil je v 84. letu svoje starosti in mesto Beluno mu ni ovilo še zadnjega lavorika okoli junaškega čela. Zdaj se ustavi sivi gospod na višini osvojene Kustoce in okrog njega s kervavimi pasi zvesti tovarši in svetovavci njegovi. Tiha resnoba je obhajala slavne može.

V mraku ne deleč od maršala se vidi umirajoč vojak. Z razdrobljenima nogama omahuje siv starček proti mili postelji slave. Bil je banderaš Vid, kterege so tovarši očeta imenovali, ki je tukaj smert storil. Terdno je še deržal hrabri starček sveto zastavo polka z vedno bolj oterpnjeno desnico!

Zdaj ugleda maršala. Še enkrat oživi že slabo serce, še enkrat prešine stara moč razbito in omagano telo in z nadčloveškim trudom se plazi ubožec proti vojskovodju.

Kakor hitro vgleđa Radecki starčikov trud, mu jezdi urno naproti. „Umiri se, ljubi moj starčik!“ mu zakliče blagi oče vojaški in s konja stopivši poda roko umirajočemu banderašu.

„Maršal!“ vpraša razveseljeni vojak, „ali smo popolnoma zmagali?“

„Popolnoma, ljubi starčik!“ reče dobrovoljni vojskovodja. „Ti boš pač mogel v nebesih zahvaljno pesem peti!“

„Verjamem, maršal, sem že pri kraji, stare kosti so preč!“ miluje vojak britko se smehljaje.

„Ali si kaj žejen?“ upraša Radecki.

„Dan je bil vroč, maršal! In vojskovodja vzame jaderniku čotaro ter jo podá umirajočemu.

Močno požira iz nje. „Bog plati, oče!“ in potem se vzdigne nekoliko okrepčan, vojskovodju roko poljubiti.

„Koliko let že služiš?“ vpraša ta dalje. „Nad štirideset, maršal! Poterjen sem devetega leta. Dobil sem pri Aspernu

zlatu svetinjo. Bil sem tudi pri Lipsii, topniški križ tudi nosim. Pet ran, maršal, zdaj je po meni!“

„No, no!“ ga tolaži vojskovodja, „pri Bogu boš veliko veliko bolje shranjen!“

„Gotovo, maršal! Nič nimam na vesti!“

V tem hipu zagode banda avstrijsko cesarsko pesem, neka druga zaigra veselo Radecki-tovo popotnico.

Zdaj se vzdigne še enkrat že skoraj merzlo telo umirajočega starčika, ko je ravno razlivalo solnce zadnje žarke na plameneče oči.

„Bog živi Avstrijo!“ zaupije nadušen. „Veseli igrajte dalje veličastno pesem! Bog živi našega maršala! Bog živi cesarja! Bog živi vso našo vojsko!“ Še enkrat poprime umirajoči maršalovo roko ter jo poljubi. Zdaj je — po njem. Radovaje se je ločila srečna duša. Pred mertvim truplom naj boljšega vojaka je stal vojskovodja.

Solnce je tiho zlezlo za goro.

„Zavidujmo mu srečno smert!“ reče ganjeni maršal, solze si brisaje.

Rogovi in trobente pa hrumijo dalje svoje zmogavnice. —

Volk in lesica.

Lesica sreča v gojzdu volka, ki je ves pobit in klavern pod germom ležal in berž ko ne minljivost vsega posvetnega premišljeval.

„Dober dan! kaj vam pa je stric? da ste tako žalostni in se deržite, kot bi bila danes pepelnična sreda, saj je še predpust —“.

„O pri meni, se je že davno štiridesetdanski post začel, stradam, da bi se kmalo lupil; saj sem že tako slab, da se mi ne ljubi na lov iti.“

„O če ni družega, kot lakota, temu se lahko pomaga. Pri gojzdnarji je danes ženitvanje in vse je že skoraj na pol pijano, le hitro na noge! in pojdiva tje, plena nama manjkalo ne bo.“

Volku so se jele sline cediti, up ga pokrepča in oba se napotita proti gojzdnarjevi hiši, iz ktere se je ukanje in ranjanje že od dalječ slišalo.

Ko prideta blizo hiše, ga ustavi lesica rekoč:

„Stojte malo! se morava pomeniti, kako bi se dala ta reč izpeljati. Jaz menim, da bi bilo takole nar boljše: jaz sim majbina in bom skusila na kako vižo v hišo priti. Vam bi pa ne dala tega sveta, ampak splazite se v hlev, ker tam bi znali nar boljše opraviti.“

„Je že prav!“ reče volk in jo zavije za svislimi proti hlevu. Lesica pa se zmuza v kuhinjo in ker je dekla ravno pečenko v hišo nesla, stopi zanjo, skoči naglo na klop in od tod za peč. Ker imajo po deželi navado jedi na peč postavljati, je mislila lesica, pa bode za pečjo nar boljše opravila, pa se je zmotila. Na peči ni bilo družega, — kot ena skleda godle.

Lesica za godlo ni veliko marala, jedi na mizi so ji veliko bolj dišale; toraj se godle ne pritakne, ampak tuhta, kako bi goste izza miz spravila. Na zadnje si jo izmisli.

Ravno ko dekla spet v hišo stopi, zavpije lesica za pečjo:

„V hlevu je tat!“

Svatje so vsi mislili, da jim je dekla to povedala, planejo izza miz in lesica sama v hiši ostane. Hitro je na mizi in pojé naglo, kar ji je nar bolj dišalo. Ko se najé, skoči spet za peč, potakne glavo v godlo in šine skoz okno.

Med tem pa svatje v hlevu tatu zasačijo in ga neusmiljeno arsajo, zadnjič jim vender uide in ves polomljen komaj zadnji konec do gojzda vleče.

Tukaj ga že lesica čaka in ga z milim glasom popraša: „Kako ste opravili, stric?“

„Sem opravil, da se Bogu smili, saj vidiš, da so mi ves zadnji konec stolkli; stavim, da ni več cele koščice v njem. Ravno sem jel ovce dobro tergati, me zasačijo in —“

„O kaj ti! ti si še dobro opravil proti meni; ali jaz, jaz! le poglej mojo glavo, kakšna je, tako so mi jo zbili, da mi že povsod možgani ven gledajo.“

Volk pogleda lesico in ker vidi, da je res hudo zdelana, pozabi nekoliko svoje lastne bolečine. En čas gresta tiho naprej, potem povzame spet lesica besede in reče volku: „Jaz ne morem več naprej, nesite me vi!“

„Kaj! da bi te jaz nesel, saj sam komaj grem. Iz tega ne bo nič.“ Ali lesica mu ne da miru in ker ga tolkanj lepo prosi, se je zadnjič usmili in ji reče: „No, tak naj pa bo! pa le na vrat sedi, ker križ imam ves zbit. Lesica se vsede in volk jo nese po gojzdu naprej. Čez nekoliko časa začne lesica govoriti: „Bolnik zdravega nese, bolnik zdravega nese!“ „Kaj mi tu govoriš?“ zagromi volk, če si zdrava, pa le berž doli.

„O dobrotljivi striček! saj sem le mislila reči: Zdravi bolnega nese. Zdaj vsaj vidite, kako sem zdelana, da že ne vem, kaj govorim in da se mi je jelo po glavi bloditi. Volk ji verjame in jo poterpežljivo nese naprej. Ko prideta do mlake, začne lesico žejati, najedla se je namreč dobrih reči.

„Stojte malo! tako me žeja, tu se moram malo ohladiti.“ Ko se napije, reče volku: „Glejte, glejte! hleb sira v mlaki leži. (Bila je namreč ravno polna luna, ki se je v mlaki vidila.) „Lahko ga dobiva, tode to vodo morava popred izpiti.“

Volku je sir dišal, začne piti, pije in pije in toliko časa pije, da počí.

Lesica si pa izmije godlo z glave in se veseli, da je strica volka na led speljala.

Fr. E.

Posavska.

(Spisal J. Pr.)

Pod našim' goricam'

Pa Sava šumi,

In spira deklicam

Njih zale oči.

In spira jim peče,
 Obraze lepé
 Jih dela cveteče,
 Jih dela berhké.

In naše deklice
 Kot ribice so ;
 In urne kot tice
 Se vjet' ne dájó.

Pa ribice mlade,
 K nji vabijo jih,
 Jim strežejo rade,
 Skakljaje krog njih.

Oj šumi Savica,
 Oj šumi glasno,
 Da vsaka deklica
 Te slišala bo !

Deklica na razpotju.

Mati in Marjanka greste v drugo daljno vas, svojo staro teto obiskat. Šle ste že zjutraj zgodaj od doma. Bilo je prav lepo jutro. Solnce je ravno vzhajalo, ptički so prelepo peli, in cvetlice še rosne so se kakor pozlačene svetile in prijetno dišale. Naj prijetnejši dnevni čas je lepo jutro, pravijo mati, vse je spočito, in vstaja zopet k novemu veselju in delu. Nobeden priden otrok ne sme zjutraj v prezlatem času v postelji ležati in lenobe pasti. — Ko se še tako pogovarjata, prideta do nekega polja, kjer se je pot na dva kraja ločila. Tukaj so mati nekoliko časa zlo zamišljeni, potem pa svoji hčerki tako le govoriti začnejo :

Draga moja Marjanka ! Tukaj pri razpotju se pač veliko lepega lahko učimo in za življenje zapomnimo. Poglej, ljuba moja, tudi ti si zdaj v svoji mladosti na razpotje prišla. Dozdaj si bila še v otročjih letih, in si hodila, kakor popred mé, po prijetnih ravninah in cvetličnih travnikih. Otročje leta so te zdaj minule, in ravno zdaj pričenzaš v cvetečo starost po drugi poti iti. Tukaj se loči pot življenja na dve strani, na desno in levo. Na obeh straneh ti bodo prišle po tri prijateljice naproti, in te bodo prijazno k sebi vabile. Te, ki so na levem kraju, so kaj zlo prijazne, sladke in zgovorne. So drago oblečene, in se prav prederzno zaderžé. Imenujejo se: posvetnost, prevzetnost in nečimernost. — Vse drugače so pa

prijateljice na desni strani. Pohlevno in ljubeznivo se ozirajo na milo deklico, in nebeška dovoljnost jim sije iz čistega obraza, in sladki mir se jim vidi iz celega djanja. Imenujejo se: čistost, ponižnost in nedolžnost. —

Ko se tedaj mlada deklica okoli ozira, in stoji pri dveh potih v mislih, kam bi se obrnila in zavila, se ji prijateljice leve strani hitro približajo, jo sladko pozdravijo, in začnejo tako le govoriti :

Pojdi z nami, ljuba deklica, naša pot je lepa in skozi in skozi vesela in prijetna! Peljale te bomo v zlate družbe, kjer se mladi ljudje svojega življenja veselé. Pojdemo po krajih, kjer se lepo petje razlega in prijetna godba serce ogreva. Radovala se boš s šalnim plesom, in po vseh željah se ti bo vedlo in godilo. Hodi tedaj z nami, in pusti in zaničuj tiste neumne prijateljice, ki so tako bedaste, da v naj lepšem času svojih mladih dni v samoti in na tihem venijo.

Ako bi se zdaj ti, draga moja hčerka, govori mati dalje, ako bi se zdaj ti na levo stran obrnila in sladko priliznjeno vabilo poslušala, bi se prijateljice na desni strani jokale in milo zdihovale nad teboj, svojo zgubljeno sestrico. — Če bi se pa ti na desno zavila, bi se neizrečeno veselile in te ljubeznivo objele. Pri nas, oj draga sestrica, pri nas je prava pot, bi ti vse tri veselo rekle, z nami boš gotovo prav hodila in prav prišla! Ako boš z nami hodila, ti ne bo krivice; prišla boš naravnost v svoje pravo domovje. Ne po svetnem veselju, ne po plesu in godbi, draga sestrica, pelje proti, po kateri bomo me hodile. Naša pot gre vse drugod. Vije se okoli dišečih cvetic, po hladni in mirni senci, in proti svitu zore nebeške. Radovala se bomo pod drevjem, kjer ptički pojó. — Bodi nam le zvesta, skozi in skozi te bomo rade spremljevale, ti povsod veselje napravljale, in te vsake nevarnosti branile. Ostala boš vedno mlada, zala in prijetna Bogu in ljudem.

Tako se dobre prijateljice prizadenejo, vsako deklico, ki na razpotje pride, k sebi dobiti in jo srečno storiti. —

Ko dobra mati svoji hčerki tako lepo govorijo, in ji za vse dobro serčice ogrevajo, prideta v svoj namenjen kraj, kamor ste popotovale. In mati še rečejo svoji hčerki: Dobro si zapomni, ljuba moja, kdaj sve bile na razpotju, in kaj sve vse

premišljevale in govorile! Stori tako, in izvoli si naj boljše prijateljice na desni strani, in tako boš gotovo srečna zdaj in vselej. —

Marjanca ni prelepih maternih nauk nikoli več pozabila. Izvolila si je na razpotju svoje mladosti in svojega celega življenja čistost, ponižnost in nedolžnost za svoje vedne tovaršice in prijateljice. Blagor ji je bilo tukaj, in stokrat blagor ji je tam, v lepem kraju svetega raja.

Nedolžnost, ponižnost in čistost srcá

Naj bodo sestrice na potih svetá.

Livada in deklica.

(Spisal Fr. Cegnar.)

„Le se šopiri,
Cvetna livada!
Prišla bom s serpom
Deklica mlada.“

S kamnato oslo
Bom ga brusila,
Zraven pa tako
Mu govorila:“

„Lepo te prosim,
Serpič jekleni!
Ne prizanesi
Cvetki nobeni!“

„V ogenj bom vergla
Cvetke dišeče,
Bele, rumene,
Plave, rudeče.“

„Da se ne bodo
Z mano skušale,
S svojo lepoto
Meni bahale.“ —

„Ljuba sestrica,
Deklica mlada!
Nič ne boji se
Tebe livada““.

„Tebe ni bilo,
Jaz sem cvetela!
Tebe ne bode,
Jaz bom cvetela““.

„Pridi, prinesi
Serpič jekleni,
Ako zavidáš
Rožice meni““.

„Da se le pomlad Tvoje obličje
 Bo ponovila, Vekomaj zvene“
 Meni bo novo
 Cvetje rodila“
 „Pusti mi cvetje,
 Draga sestrica!
 „Ako pa tebe Skerbi za rože
 Serpič zadene, Lastnega lica“

Spomladi.

(Spisal J. Pr.)

Rožice cvetejo, Ribice igrajo,
 Deklice pletejo Ladjice veslajo
 Vencike. V jezeru.

Tice žvergolijo, Vse se zdaj raduje,
 Čbelice šumijo Meni poskakuje
 V rožicah. Serčice!

Želja.

Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!
 Željna je zemlja zelenega krila,
 Rada b'se leda in snega znebila,
 Rada bi ljubke cvetlice dobila.
 Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!

Preljuba pomlad oj pridi, oj pridi!
 Sever hudobni krog glave mi brije,
 Redko mi upanja sončice sije,
 Vijolce duhteče nikjer še ne klije.
 Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!

Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!
 Sonca rumen'ga svitlost da razlivaš,
 Boječemu sercu veselje prilivaš,
 Pesem donečo od pevcov dobivaš.
 Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!

Preljuba pomlad, oj pridi, oj pridi!
 Da serce se hvale do stvarnika vname,
 Da pridejo dnevi veseli spet za me:
 Preljuba pomlad oj pridi, oj pridi!

J. B.

Minljivost.

(Spisal Geršak.)

Mertvó je vse. Že dolgo več ne klije
 Na njivi stern; jo je zaterla zima
 Prehuda nam hitró; veselja nima
 Narava več, in oster veter brije.

Drevo, poprej zeleno, snega kima,
 Le včasih še po malem solnce sije,
 Na šipah pa, ko prej na polji, lilje
 Napravlja nam lepo cveteče zima.

Al' berž ko solnca žark močnejše šine,
 Pozimske rože hipom ovenijo,
 Vrednost njih proč je in lepota mine.

Tak tudi vse posvetno z bogatijo,
 Če Bog če, ko na šipah rože, zgine;
 Nedolžnost, čednost pa le obstojijo!

Izgovor,

(Spisal Tomaž Lempelj.)

Naj pojem, strune naj prebiram
Slovenske lire, pravite ;
Jaz pa se terdo branim zmiram,
Izgovorov si iščem le.
Počiva serce mirovito,
Ne pahajte mi ga v nemir;
Povedati vam čem odkrito,
Zakaj zastaja petja vir.

Ne mislite, da bil bi storil
Se temen, merzel mizantrop,
Ne, da bi bil se zagovoril
Za vse občutke biti top.
Še mi obličje zemlje krasne
Smehljanje radosti budi,
Pogled v neba višave jasne
Mi jasni kalne tud' oči.

Se duša gor ukaje dviga,
Kjer sije svetlo solnčice,
Večernica prijazno miga,
V azuru luna ziblje se.
Zahajam v tihe sence gaja,
Poslušam slavcov pesmice
Na trati, kjer mladina raja,
V detinstva dneve zabim se.

Hrepeneč gledam gore daljne
K' se v zarji milo svetijo,
Vil zapuščenih pesmi žaljne
Na uho rah mi bijejo.
Slonim pri steni sive skale,
Zamaknjen v šumljajoči vir,
Stermim v mogočne reke vale,
Ki krepko dere tje svoj tir.

Ko slišim božji grom bobneti,
 Zaupne groze tresem se,
 Ko slišim strune tiho peti,
 Mi sladke tečejo solzé.
 Tak zmir občutki mi kipijo
 In vbogo serce stiskajo,
 Uzori v duši se žarijo,
 In vtelesenja čakajo.

Kedar pa res uzor vtelesim,
 Si ohladiti serčni plam,
 Me sram je, v tla oči pobesim
 Uzora svoga ne spoznam.
 Je žive svoje barve zgubil,
 Porod je nepopolnoma,
 Gledaje v duhu sem ga ljubil,
 Ko je vtelesen — studim ga.

Kaj bom tedaj lepoto kvaril,
 Hčer Njega, ki je večno lep?
 On dušo je čutiljivo vstvaril,
 Njegov bom čakal končni sklep.
 Ki duhu daja jih, uzore
 Mu čiste dajal bom nazaj,
 Ko zažari svit večne zore,
 Takrat, moj Oče, mi jih daj!

Uzrok tertne bolezní.

(Spisal Fr. Cegnar.)

Janko hodi poleg bolne brajde,
 In ozira se na bolno brajdo,
 Pa ji tako beseduje Janko:
 „O ti brajda, vinorodna brajda!
 „Kaj si tako hudo obolela,
 „V plesnjevino grozdíče ovila,
 „Posušila jagode nezrele?
 „Ali ti ne sije žarko solnce,

- „Ko sijalo ti je prejšne leta?
 „Ali ti po godu ni obnebje,
 „Ki hvalila si ga v prejšnjih časih?
 „Ali zemlja ti ne daje moče,
 „Kakor ti jo je poprej dajala?
 „Ali si se utrudila tako,
 „Da ne moreš več roditi vina?
 „Zlo veliko je bolezen tvoja,
 „Vsemu svetu se godi krivica,
 „Ker odrekla si mu zdravo kapljo:
 „Starec peša brez krepčavne kaplje,
 „In zastaja pevcu pevska žila,
 „Ker pogreša jasne tvoje luči;
 „Svetim cerkvam se godi krivica,
 „Ker rodiš jim ti le kalno vino,
 „O ti brajda, vinorodna brajda!“
 Odgovarja njemu bolna brajda:
 „Se mi sije belo žarko solnce,
 „Ko sijalo mi je prejšne leta;
 „Tudi mi po godu je obnebje,
 „Ki hvalila sem ga v prejšnjih časih;
 „Še mi daje močo črna zemlja,
 „Kakor mi jo je poprej dajala;
 „Še se nisem tako utrudila,
 „Da ne mogla bi roditi vina:
 „Pa velika žalost me obhaja,
 „Da nečast se mi godi po svetu,
 „Da se skruni bistra moja kaplja,
 „Da le redki pije me na zdravlje,
 „Na prečisto sveto božjo slavo;
 „Da zapravlja človek s čistim vinom
 „Um in pamet, zdravlje in poštenje:
 „Toraj tako hudo sem zbolela,
 „V plesnjevino grozdice ovila,
 „Posušila jagode nezrele.““

Smert Senjanina Iva.

(Serbska narodna.)

Sanj sanjala Ivanova majka,
 Da se Senje v prah je razvalilo,
 Da se vedro nebo prelomilo,
 Sjajen mesec padel na zemljico,
 Na Ružico, nasred Senja cerkvo,
 Da so zvezde h kraju pribežale,
 Da danica je kervava vstala,
 Ino kuka tica kukovica,
 Nasred Senja, tam na belej cerkvi.
 Kedar starka se iz sanj prebudi,
 Vzame palico v desnico roko,
 Ide v cerkvo Ružico naravnost,
 Vse razloži protopop-Nedeljku,
 Pravi njemu, kaj se ji sanjalo.
 Kadar stari oče to začuje,
 On jej jame sanje razlagvati:
 „Čuješ mene, ostarela majka!
 „Zlo je sanje, in gorje ti bode,
 „Da se Senje v prah je razvalilo,
 „Ono bode pusto ti ostalo ;
 „Da se vedro nebo prelomilo,
 „Ino mesec padel na Ružico,
 „To pomeni, da umerl bo Ivan ;
 „Ker so zvezde h kraju pribežale,
 „Znači, da ostalo mnogo vdov bo ;
 „Da danica je kervava vstala,
 „Boš ostala starka kukovica ;
 „Da ti tica kuka na Ružici,
 „To ti bodo Turci razvalili,
 „Ino mene starca pogubili.“
 Ko je ravno starček to zgovoril,
 Ali glej mi, Senjanina Iva,
 Ves mu vranec v kervi je ogreznjen,
 Na Ivanu ljutih sedemnajst ran.,

Nosi desno u levici roki,
 Tira vranca tje pred belo cerkvo,
 Pa govori ostarelej majki:
 „Vzemi, majka, mene z vranca konja,
 „Umij mene s studeno vodico,
 „Oblj, majka, me z rudečim vinom.“
 Hitro ga je mati poslužila:
 Vzeme njega raz divjega konja,
 Ga umije s studeno vodico,
 In oblije ga z rudečim vinom;“
 Pa ga praša ostarela majka:
 „Kak je bilo sin, v Talii zemlji?“
 Jame Ivan tako govoriti:
 „Dobro, majka, u Talii zemlji!
 „Dovolj, majka, robov narobismo,
 „Ino še več blaga zadobismo,
 „In se zdravi domu povratismo.
 „Pa ko bismo na ostanku prvem,
 „Tu napadla nas je prva sila,
 „Černi čalmi*) so jim okrog glave,
 „Bojevali smo se z živim ognjem,
 „Od njih nikdo ne ostane, majka,
 „Od nas nikdo ne pogine, majka!
 „Pa ko bismo na ostanku drugem,
 „Tu napadla nas je druga sila:
 „Beli konji, in junaki beli,
 „Beli čalmi so jim okrog glave,
 „Bojevali smo se z živim ognjem,
 „Od nas nikdo ne pogine, majka,
 „Od njih nikdo ne ostane, majka!
 „Pa ko bismo na ostanku tretjem,
 „Tu napadla nas je tretja sila,
 „Černi plajši in dolgate puške,
 „Ogorele noge do koljena,
 „Bojevali smo se z živim ognjem,

*) Turban,

„Od njih nikdo ne pogine, majka,
 „Od nas nikdo ne ostane, majka,
 „Razun sina tvojega Ivana,
 „Tudi njemu rana je zavdana,
 „Glej mi desno u levici roki!“
 To govori in se smertjo bori,
 To izusti in dušico pusti,
 In umerje, žalostna mu majka!
 Bog u raju njemu daj naselje!
 Nam pa, bratje, zdravlje in veselje!

Mihal Andreaš,

samouki pesnik in pevec slovenski.

△ Pesmi popevati pa zlagati jih, to je dvoje. Marsikdo zna lepo popevati, ali pesmi zlagati ne zna; nekteri zna lepe — prelepe pesmi zlagati, to je, ima pevsko žilo*), popevati pa ne zna. Zato pravimo po novem takemu, ki pesmi zлага ali sklada, to je, kdorsi jih izmišljuje, pesnik, — pevec pa takemu, ki jih popeva; vendar rabimo včasih ime pevec za ime „pesnik“. Nekdaj je popeval namreč vsak pesnik svoje pesmi sam; ali ondaj ni bilo uho ljudem še tako izberčno kakor je zdaj nam; berž in lahko se mu je ustreglo, kakor ustrežeš prostaku lahko še dan današnji brez posebne umetnosti; zakroži mu, kakor si bodi, ako imaš le lep glas. Kako lepe so serbske pesmi po besedi, ali kako prosti so jim napevi (viže)! Lahko sodiš po tem, da si gode slepec, prepevaje jih na eno samo (žimnato) struno svojih bornih gosli. Iz pervine ni znal, vem da noben narod, veliko lepše peti in gosti; nekteri pa niso znali in ne znajo še tako. Zmislimo se le, kako si pojejo in piskajo divji narodi po Afriki, Ameriki itd. še dan danes. Ali omikani ljudje so si omikali tudi ušesa: takim ni po volji, kar bodi. Kdor hoče takim s kako pesmijo ugoditi, ta se mora po-

pevati učiti, in jako dobro naučiti. Te priložnosti pa nima vsak, kdor ima pevsko žilo, nekteri izmed teh (pesnikov) tudi ni za petje; vse si zatisne ušesa, ako le zine. Vsi bi pobegnili, ako bi nam počel prepevati tak pesnik svoje pesmi, ki nas oveselé, da nikdar takega, ako nam jih poje tak, ki je zato. Toda pesmi zlagati in pa napeve jim delati (skladati), — to je spet dvoje. Obojega ne zna po navadnem pomenu teh besed ne pesnik, ne pevec, pa tudi vsak godec ne; takega skladanja se treba spet poseb učiti. Malokdo zna vse troje: pesmi zlagati, napeve jim skladati in popevati; nekteri nima glave, nekteri pa glasa ali ušes zato.

Med izbranimi, katerim je podaril Bog letá troji dar, je bil nekdej tudi naš verli rojak Mihal Andreaš, sin kmetiških starišev slovenskih. Drugi se morajo učiti in učiti ter si glavo beliti, preden se naučé le ene izmed te troje umetnosti; on je pa prinesel to trojico s seboj na svet: bil je namreč samouk. Samotež je zlagal lepe pesmi, skladal jim sam ob sebi brez posebnega nauka prijetne napevi, ter prepeval svoje popevke tako lepo, da ga je bilo veselje poslušati.

Koliko učenih pesnikov se trudi, da bi se naučil narod njihovih pesmi na pamet in jih popeval kakor narodne; pa ne morejo skovati poleg vse svoje učenosti in umetnosti nobene take; ali so jim pesmi preučene ali nise zložene po pravem skladu jezika narodovega, ali so pa njihove popevke preprostemu narodu prezvite (preumetne). Težko in pretežko je znati narodu ali ljudstvu glas; malo-malokdo mu ga zna; nekteri pa — ponevedoma.

Med temi je bil tudi naš verli Mihal? Njegove pesmi, njegove popevke poje slovensko ljudstvo po Koroškem še dan današnji, da si mu trohné kosti že 37 let pri svetem Jakopu.

Le-ta samouki pesnik in pevec slovenski se je rodil v Bistrici (v Rožu, Oberrosenthal) na Koroškem 28. septembra

*) Tako naj ostane po starem „pevska žila“; po novem bi rekli: pesnika iz besede „pesen“ namesto „pesnik“ iz „pesem“; pa tudi pesen je po naše, in „pesnik“ res lepše zveni kot „pesmik“. Pis.

1762. Ker so mu bili stariši ubogi, in ker ni bilo ondaj še šole v vsem Rožu kot v Rožeku (Rosek), je pa bilo preda-leč za vsakdanjo hojo, zato se je moral iti, namesto da bi bil hodil v šolo, jako mlad tkalčije učiti. Da bi se izučil tega ro-kodelstva do dobrega, odpravi se pozneje k nekemu premarju v Pod-gorje (Maria Elend.) Potem ko je spoznala njegova bistra glava, kako koristno je, ako zna človek pisati in brati, počel se je tega nemudoma učiti. Kaj je pretežkega taki glavici!

Ob delavnikih je sedel naš Mihal skoro neprenehoma za svojim stolom in tkal marljivo; ob nedeljah in praznikih je pa prebiral podučne bukve in zlagal lepe slovenske pesmi od kake imenitne zgodbe tistega časa, ali iz svojega življenja in druge pobožne, pa tudi podučne pesmi, s kterimi je grajal in zatiral jako rad gerde škodljive šege in navade svojih ro-jakov iz gole ljubezni do njih, želé, da bi bili pametni in razsvetljeni ljudje.

Dasiravno se ni učil ta slovenski Dupont nikdar mu-zike, pa je skladal vendar sam napeve za vse svoje pesmi. Bogu na čast in slavo jih je hodil tudi v cerkev popevat. Tako so se priljubile njegove pesmi ušesom in sercu njegovih roja-kov, da so nastale narodne. Niso še zbrane vse, ali ljudstvo jih poje. Nekoliko jih je v zbirki Ahaceljnovi. V zadnji zbirki (v Celovcu 1855) so te-le: „Večerna“ — „Praznost sveta“ — „Razvujzdan svet“ — „Nedelci“ (soprazniki) — „Kaj je vojske krivo?“ — pa „Francozka vojska“.

Dvajset let po smerti tega samoukega pesnika in pevca slovenskega je doletela dve izmed njegovih pesmi „Večerno“ pa „Nedelce“ ta čast, da ju je ponemčil prav lepo slavni pe-snik (nemški) Gabriel Seidl. Nahajate se v časniku Pra-žkem „Ost und West“ (1841, Nro. 75.

Večerna slovenska se počenja tako le:

Solnce se ponižuje,
Noč temna približuje,
In ž njo spanje sladko,
In ž njo spanje sladkó itd.

„Nedelci“, v kterih kara pesnik napačno praznovanje so-praznikov pa takole:

Kdar bi ljudje v ljubezni vsi
 Keršansko prav živeli,
 Veselo že življenje bi
 Na temu svetu meli.
 Na svetu pa ljubezni ni,
 Ktero Bog hoče meti;
 Ljudje so zdaj tako hudi,
 Da ni mogoč poveti.

Te verstice za poskušnjo nam kažejo, kako po domače je govoril Andreaš v svojih popevkah. Res, da je beseda sem ter tje malo okorna, pa se čudim, da je taka, ako se zmislím tiste dobe. —

Naj napišem unim, ki ne znajo še pesmi njegovih, iz „Praznosti sveta“ le še sledeče verstice, ki nam pravijo prelepo skrivne misli blage duše tega pesnika, ki milo žaluje, da ne more najti takega brata, kateri bi bil ž njim enih misli :

En'ga brata rad bi najšel,
 Da bi mojih misli bil,
 Al' zastoj tak daleč zajšel,
 Ker sem nja senco lovil.
 Le na persih mu sloneti,
 Njemu vse zavupati —
 Oj dab' blo to srečo meti,
 To veselje vživljati!

Odpovej se le tim željam,
 Terpi voljno, o sercé!
 Glej pod srečo in veseljam
 Tudi žalost skrita je.

Ker so se prikupile pesmi našega samouku tako izverstnemu pesniku, kakoršen je Seidl; ker je pokazal nadalje ta učeni in slavni mož s tem, ker je popisal tudi življenje Mihala Andreaša v ptujem jeziku — da je letá naš samouk vreden častitljivega spomina, ne le med domačim, ampak tudi med ptujim ljudstvom, — zato mislim, da se pristoji, da

zvedó tudi vsi Slovenci, ki Andreaševe pesmi popevajo, kdo je bil Mihal Andreaš in da bi pomnili tega verlega moža, dokler bodo prepevali.

Simon Rudmaš,

c. k. šolski svetovavec in nadzornik ljudskih šol na Koroškem.

Britka zguba je lani zadela Koroško deželo, posebno kar se tiče domačega šolstva. Pokosila je nemila smert moža, kterega imé je slovelo daleč čez meje slovenskih dežel. Vsi, ki so ga poznali po licu ali po njegovih delih, so ga ljubili in spoštovali. Bil je mož učen, pa vendar sama ponižnost in prijaznost v obhoji z družimi, radodaren do ubogih, nevtrudljiv v svojih opravilih, skerb en oče šolam in učenikom, zraven pa tudi iskren domorodec in zvest prijatelj svojega naroda. Kar koli je zamogel, skorej vse je obernal v povzdigo ljudskih šol in za izomiko svojega naroda. Tudi je bil eden najiskrenjših podpornikov našega društva; in zmiraj je bila njegova največa skerb, da bi se čedalje bolj uterdilo in še ohranilo za čase prihodnje. Spodobi se toraj, da poda tudi društvena „Koleda“ svojim bravcom za zdaj vsaj nekatere čertice iz življenja tega redkega šolo- in rodóljuba, kteremu daleč okoli ni bilo para.

Simon Rudmaš se je rodil 21. oktobra 1795 v Št. Vidu v junski dolini. Njegovi starši, pošteni slovenski kmetje, so kmalu spoznali, da sinek ni slabe glavice in da ga zlo veseli, se kaj prida naučiti. Zato so ga namenili za duhovski stan. Pošljejo ga l. 1806 v Doberlo ves v šolo. To je bilo za bistrega fanta veliko veselje. Tako pridno se je učil, da je bil kmalu med prvimi. Pa tudi v lepem obnašanju ga nobeden ni prekosil. Dodelal je v dveh letih prve šole v Doberli vesi; tudi za višji uk je bil že dosti pripravljen. Leta 1808 pride v Celovec na gimnazij, kjer je bila njegovi bistri glavi priložnost dana, se še v lepši meri pokazati. Nič

1858
1795
= 63

ga ni bolj veselilo kakor uk; zató je bil zmiraj v versti najboljših učencov celega gimnazija, v lep izgled svojim součencem, ki so ga zmiraj zelo štimali in ljubili. Pa tudi ljubezen in spoštovanje svojih učiteljev si je pridobil s svojo posebno pridnostjo in s svojim lepim zaderžanjem, da so ga po vsi moči podpirali ter mu, kjer so le zamogli, kak zaslužek naklonili. Leta 1816 je vzel slovo od svojih prijateljev in tovaršev v Celovcu in se podal v nemški Gradec, da bi tam modroslovske šole izdelal. Kakor popred v Celovcu, si je pridobil Rudmaš tudi v Gradcu kmalu ljubezen in zaupanje svojih učiteljev in predstojnikov. Slabe tovaršije se je skerbno izogibal in le pridni, za vse dobro in lepo vneti verstniki so mu bili prijatelji; zakaj dobro mu je bil znan stari pregovor: Slaba tovaršija pohujša dobro zaderžanje. Tudi modroslovske nauke je doveršil z najboljim vspehom; v drugem modroslovskem razredu so je takó dobro obnesel, da so mu podarili s podobo Sokratovo okinčano svetinjo na sreberni verižici, ki je bila leta 1812 ustanovljena za naboljšega učenca v djanski filozofii. Le malokterega učenca je doletela ta čast.

Po dokončanih šolah modroslovskih je bilo treba nastopiti novo pot za celo življenje prihodnje. Ni dolgo premišljeval; serce ga je vleklo do stanú duhovnega. Ker je posebno želel, kmalu postati učenik mladine, je stopil kot novic v benediktinski samostan v Št. Pavlu. Življenje samostansko mu vendar ni bilo namenjeno. Čez 10 mesecov je stopil iz samostana in l. 1818 prosil lavantinsko knezoškofijstvo, da bi ga vzeli v duhovnico v Celovcu. Radi so mu uslišali njegovo prošnjo. Kakor zmiraj popred je bil tudi v bogoslovskih šolah vselej prvih eden. Leta v duhovnici so mu kmalu potekle, in mesca septembra 1821 je bil mašnika posvečen. Še tistega leta, dva mesca pozneje, so ga poslali v Doberlo ves, verne ovčice past. Bil je tam za kaplana in beneficiata; zraven so ga pa tudi postavili kateheta in učenika doberloveške šole. Tako so je zgodilo, kar si je zmiraj želel. Ker so poznali njegovi predstojniki njegovo posebno ljubezen do mladine, so mu izrocili v podučevanje učence 3. razreda ljudske šole, ki so ga bili ravno na novo osnovali. Z največim veseljem se je lotil šolstva; po njegovih lastnih besedah so bile zanj največseliše ure, ki jih preživel v sredi ljube mladine. Pa tudi

mladina ga je ljubila in spoštovala kot svojega očeta in največega dobrotnika. Ker je vidil, da seme njegovega nauka ne pada na nerodovitno njivo, temveč da veselo klije in obeta najzlahnišega sadu za čase prihodnje, si je še bolj prizadeval in trudil, da bi serca vseh njegovi skerbi zaupanih otročič ogrel za vse dobro in lepo ter jih navdal z najdražimi vednostmi. Noč in dan je prebiral in premišljeval spise naj imenitnejših pedagogov ali rednikov novih in starih časov, da bi bil njegov nauk čedalje konistniši na vse strani. Njegov trud je bil veselo poplačan. Kmalu je začela njegova šola sloveti po bližnjih in daljnih krajih, učencov je prihajalo toliko, da jim je skoraj v šoli prostora pomanjkovalo; celó iz Celovca in iz drugih koroških in štajerskih strani so mu jih pošiljali v poduk in izrejo. Zraven pa tudi ni zamujal drugih dolžnosti pravega, za svoj visoki poklic vnetega duhovnika: bolnim je bil skemben tolažnik, ubogim usmiljen pomočnik, celi fari izversten pridigar in učenik na prižnici. Še zdaj živi njegov spomin v sercu doberloveških faranov.

Leta 1827, mesca februarja, so ga poklicali za kaplana in kateheta stolne in mestne fare v Št. Andraž. S težkim sercom se je ločil iz Doberle vesi, kjer je preživel toliko veselih in srečnih ur; in še v poznejih letih se je rad spominjal na kraj nekdanjega presrečnega življenja.

V Št. Andražu je ostal le nekoliko mescov. Že pod jensen ravno tistega leta je bil ustavljen za nemškega pridigarja, in potem za kateheta in vodja glavne šole v Celju. Tu se je odperlo novo široko polje njegovi delavnosti, tu je mogel še bolj pokazati, koliko premore terdna volja, vsa vneta za dobro odgojo mladine in za blagor domovine. Kmalu so bili odstranjeni vsi napotki, ki so šo ovirali srečen napredek šolskega nauka.

Ker je v tistih časih dobrih učiteljev še zelo pomanjkovalo, in ker mu je bilo znano, da je za povzdigo domačega šolstva pred vsem drugim treba pridnih, za svoj sveti poklic vnetih učencov, se je posebno trudil, čedalje več pridnih mladenčev za šolstvo pridobiti in njih um in serce ozlahniti in s potrebnimi vednostmi navdati.

Štela je celjska šola popred le tri razrede ali klase; in fantje in deklice so so skup podučevali, kakor se še sedaj godi na kmetih. Kmalu je spoznal, da tak skupen uk ne more obroditi zaželjenega sadú, da je v raznih okolščinah celo nevaren za mlade ljudi; zato je bila njegova prva skerb, da so se ločile deklice od mladenčev, da se je namreč osnovala posebna šola za žensko mladost. Šola za mladenče je imela le tri razrede; mnogi učenci so po doveršenih treh razredih že zapuščali šolo, ker jim v domačem mestu ni bilo dane prilžnosti, se še dalje za svoje življenje izobraziti, ako se niso hteli obrniti v latinske šole. To ga je v serce peklo. Karkoli je bilo mogoče, je poskusil, da bi se še napravil tako imenovani šterti klas z dvema razredoma, kakor jih imajo le v glavnih in drugih imenitniših mestih. Kmalu je bilo vse potrebno pripravljeno, da se je mogel prvi razred štertega klasa in potem tudi drugi v Celju odpreti. Da bi mu Celjani njegove visoke zasluge za mesto celjsko in za mladino sploh vsaj nekoliko povernili, so ga izvolili 23. avgusta 1831 za svojega častnega mestjana. Tudi visoko knezoškofijstvo lavantinsko ga je zavoljo njegove nevtrudljivosti za povzdigo domačega šolstva s tem počastilo, da ga je l. 1836 povzdignilo za škofijskega duhovnega svetovavca.

Ime Rudmaševo je zaslovelo tudi do naj viših oblasti deželskih. Potrebovali so ravno v Terstu umnega in krepkega moža za vodja tamošnje izgledne glavne šole; zato so poklicali Rudmaša, ki je celjske šole tako lepo uredil, l. 1839 v Terst. Kakor popred v Celju se je trudil Rudmaš tudi kot vodja teržaških šol za povzdigo in pomnoženje ljudskih šol in za potrebne poprave v šolskem poduku. Tudi tukaj ga je spoštovalo vse, mestjani in gosposke, in v 3. volitnem okraju so ga izvolili Teržani celo za srenjskega svetovavca. Skoz 12 let je bil predstojnik teržaške normalne šole, in ko je bil l. 1850 poklican za šolskega svetovavca in nadzornika ljudskih šol na Koroško, mu je teržaško škofijstvo na znanje dalo svojo veliko žalost, da zgubi moža, ki si je pridobil po svojem nevtrudljivem prizadevanju za šolstvo občno spoštovanje vseh mestjanov in predpostavljanih.

Prve dni l. 1851 je prišel Rudmaš na Koroško v svojo domovino. Njegovi delavnosti se je tu odperlo še širokejše polje; zakaj ljudske šole cele dežele so bile sedaj izročene njegovi skerbi. Kar je popred v Doberli vesi pričel, v Celju in Terstu nadaljeval, je na Koroškem slavno doveršil. Celo njegovo sedemletno življenje kot šolski svetovavec na Koroškem je nepretergana versta velicih skerbi in žrtev za povzdigo in razvitek ljudskih šol po mestih in po deželi. Posebno se je poganjal za nove šole v tistih krajih, kjer jih doslej še niso imeli; zakaj v serce ga je bolelo viditi, da bi mladina ostati imela brez vsega poduka. Po raznih pripomočkih je skušal učitelje zbuditi in z ljubeznijo do svojega svetega poklica navdati. Kjerkoli je le mogel, je skušil zboljšati njih dohodke, da bi ne bili primorani, si po drugih nevrednih potih potrebnega zaslužka iskati; kjer je pa bil ves njegov trud zastonj, da bi se učitelju pičlo življenje koliko toliko zboljšalo, je segel sam v mošnjo in radovoljno pomagal. Razpisal je več daril po 10, 20, 50 goldinarjev za naj boljše učitelje, da bi jih spodbodel, se v šolskem nauku čedalje boljše obračati. Tudi za učiteljske knjižnice se je posebno trudil in jih iz lastnega z mnogimi koristnimi bukvami in časopisi oskerboval, da bi jih mogli učitelji, ki včasih ne zmorejo si nakupiti potrebnih knjig, pogosto prebirali in v svoje lastno podučenje obračali. Pred vsem drugim pa gre omeniti njegov trud, da bi si priredil čedalje več sposobnih mladih učiteljev za ljudske šole. Polovico svojih dohodkov, bi rekel, je obračal v podporo mladenčev, ki so se obrnili k učiteljskemu stanu. Bili so večidel sinovi ubogih starišev; zato jim je bilo treba vsega priskerbeti, česar so potrebovali: stanovanja, hrane, obleke in drugih potrebnih reči, kar mu je mnogo mnogo stroškov prizadjalo. Njegovo največe veselje je bilo slišati, da se vsi pripravniki lepó obnašajo, pridno učé in hvalevredno napredujejo. Njegova radodarnost in ljubezen do njih je bila vzrok, da se je čedalje več pripravnikov oglašalo, celó iz Štajerskega in Krajnskega so semkaj hiteli. Skoz dve leti so se podučevali v vseh vednostih, ki so potrebne učitelju na deželi,

posebno tudi v sadjoreji, da bi bili kedaj tudi v teh rečéh učili sebi zaupano mladino kmetijsko. Da bi pa ta nauk po njegovi smerti ne prenehal, je vtemeljel posebno ustanovo za podporo ubogih šolskih pripravnikov, ki se čedalje bolj pomnožuje in narašča, in mnogo lepega sadú za prihodnost obeta. Vstanovil je tudi posebno šolo za muziko, da bi se v nji vsi šolski pripravniki bez plačila podučevali. Tudi to šolo je bilo treba iz lastnega oskerbiti z muzikalijami in drugimi potrebnimi nastroji. Svojih pripravnikov celó v poslednji oporoki ni pozabil. Tudi svojemu rojstnemu kraju je namenil 1200 goldinarjev, da bi se tam osnovala nova šola.

Rudmaš je bil ob enem tudi nadzornik više realne šole v Celovcu, ktera se je po njegovi prizadevi pred nekaj letmi osnovala. Šteje šest razredov in 12 pravih in nekaj pripomočnih učiteljev. Ker za mestne normalne šole in za novo osnovano realko ni bilo v mestu nobene pripravne hiše, ni pred počival, da se je pričelo zidati novo šolsko poslopje za normalne in realne šole. Te čertice nam kažejo, kako je skerbel na vse strani za razcvet domačih šol in za blagor domovine.

Rudmaš pa ni bil samo učen in izversten šolnik, bil je tudi iskren domorodec, da je malo taci. Koliko je na Koroškem za slovenščino storil, je vsakemu dobro znano; po vsi pravici se more imenovati največi steber slovenske narodnosti v koroških šolah. Seveda je zadel pri vpeljevanju slovenščine v šole na mnogo over, ki so mu jih semtertje pripravljali nekteri gospodi, večidel sami rojeni Slovenci; vendar pravična reč je večidel zmagala; kjer pa še niso padle poslednje opovire, upamo, da bodo v kratkem, ker so cesarske postave za nas. Rudmaš je bil tudi slovenski pisatelj. Da bi se z lastnimi očmi prepričal, kakó so šole drugot uravnane, je obhodil Švajco in še nektere druge kraje, in kar je tu lepega in koristnega vidil in slišal, je popisal v slovenskem jeziku v knjižici „Potovanje v Krajcingo“, ki jo priporočujemo vsem učiteljem za berilo. Zlata vredne so tudi njegove bukvice „Kratko številoslovje“, ktere zaslužujejo, da bi bile v rokah vsakega slovenskega

učitelja; toliko lepih naukov obsegajo. Nekoliko časa je bil vrednik „jadranskega Slavjana“. V nemškem jeziku je spisal „Beiträge zum Methodenbuche“. Čisti znesek vseh spisov je odločil za pomnoženje svoje ustanove za podporo šolskih pripravnikov.

Bil je Rudmaš nevtrudljiv delavec do poslednje ure. Vendar vedno prenapenjanje dušnih in telesnih moči je s časom podkopalo njegovo zdravje. Sredi lanske zime je jel hirati; telesne moči so čedalje bolj pešale, pa on ni porajtal hude znotrajne bolezni, preden je bilo djano za njegovo življenje. Poklical je zdravnike, pa jim ni bilo več moč ovreti razpada telesnih moči. V ponedeljek pred praznikom sv. Petra in Pavla je še delal v svoji pisarnici, je spisal svojo zadnjo oporoko in šel potem k spovedi, ker je že čutil, da mu bode kmalu zaklenkalo. Na god sv. Petra in Pavla je še bral v gimnazialni kapeli po navadi realnim šolarjem — kakor je sam rekel — poslednjo sv. mašo in po doveršeni maši ob desetih se je vlegel — na smertno postelj. Okoli šestih v sredo 30. junija 1858 je mirno in udano v Bogu zaspal. V petek 2. julja je bil pogreb. Iz bližnjih in daljnih krajev so privreli ljudje, da bi skazali poslednjo čast učenemu šolniku, usmiljenemu podporniku ubogih in iskrenemu domorodcu. Naj v miru počiva!

Avstralci.

(Polega Tomička spisal J. S.)

Podnebje in zemlja avstralska, kakor tudi njeni plodovi, rastline in živali nam kažejo, da je Avstralija najmlajši del naše zemlje. Gore s svojimi vulkani so morebiti še le v zgodovinskih časih stopile iz morja; za njimi se je potem povzdigovala tudi rodovitna zemlja. Pod ugodnim nebom tistih krajev se je zemlja kmalu z rastlinami pokrila in kmalu so se zbudile tudi živali.

Kakor smo omenili, pričajo mnogobrojne vendar nejedljive rastljine, neštnevilne ali male, nelepe živali o mladosti zemlje avstralske. Posebno malo je tam četvernožnih živali. Ni tam tigrov, levov, hien in drugih zveri, pa ni tudi tam konj, geved, ovac in druge koristne živine. Iz vsega se vidi, da je priroda avstralska, rekel bi, nedoveršena in nezrela, da je mlada in detinska.

Na takem detinskem svetu živi tudi detinsk človek. Vendar priroda ga ni tako celo zapustila, kakor bi se po zgornjem popisu misliti dalo. Ona mu je dala orehov, citron, pomoranč, sladkorjeve tersti, smokey, sadonosnih palm, svinj, kokoši in kenguru. Ona mu je odvzela vse skerbi, ona daje za njega na drevesih rasti sadje, ktero namesto kruha vživati more. Milo nebo se mu razprostira nad glavo, prijazne sapice vejejo čez te krajine in on bezskerbno, veselo in lehkomišelnno živi. Solnce ga greje, obleke ne potrebuje. Ako je lačen, povsodi mu priroda ponuja svoje plodove.

Samo Nova Holandija, naj veči med avstralskimi otoki, je naj bolj siromašna gledé tega, kar bi človeka živiti moglo. Visoko in široko razpenjajo se tukaj poprove, smolnate in mahagonove drevesa, visoke trave pokrivajo tla, vendar nikjer ni ne žita ne sadja. Čudne in ostudne živali, večidel ptice in zemljovodnice se skrivajo v gostih lesih, pa le maloktera more v hrano služiti. Med te bezštevilne rastljine in živali je priroda postavila človeka, naj si v teh za njega še ne celo pripravljenih okolnostih pripravlja pot do večne luči.

Avstralci so dveh plemen, malajskega in negrovskega. Novoholandci so negrovskega. Mnogo bolj potuhnjeni in okrotni, kakor lepi Malajci stojé med vsemi Avstralci, kakor ti med drugimi narodi, gledé na telesno in dušno izobraženje na najnižej stopnji. Ko so jih Evropejci prašali, kako se njih zemlja imenuje, niso vedeli, kaj odgovoriti. V vsem, posebno v obličju, so podobnejši opici, kakor človeku. Kakor žrelo velike usta z velicimi ustnicami kažejo, kaj da je poglavna delavnost njih življenja. Njih bistro oko zapazi vse okoli in njih uho zasliši tudi najtanjši šum. Nagi, k večemu s kako kožo ogernjeni, skačejo po drevesih, kakor opice. Spijo pod milim

nebom, ali pa v revnih bajticah. Če pride gerdo vreme, bežijo v luknje. Pri vходу zakurijo ogenj in zraven se grejejo. Krotko kengarú jedó sirovo. Pticom komaj perje odpipljejo. Ako morje kako cerknjeno ribo verže na breg, imajo veliko gostijo, dokler ni poslednja kost oglodana. Koren, ki je praprotovemu podoben, jedo namesto kruha. Iz drevesne skorje si delajo čolne. V njih se vozijo na morje, si rib lovit. Vjeto ribo položijo na ogenj in, če je le koljčkaj ogreta, jo berž požró. Ptuje ljudi sovražijo; jih napadajo in morijo. Še posamesni rodovi se preganjajo med seboj. Tudi se ne razumijo. Za čas človeškega življenja se njih jezik tako spremeni, da prvemu ni več podoben. Tako se tudi pri drugih divjih narodih godi. Samo to znajo, vsakega v vsem tako natanjko posnemati, da se hitro spozna, koga da menijo. Evropejci so se trudili, jim sleči divjost, toda samo žganja piti so jih mogli navaditi. Akoravno nimajo nobene lastnine in nobenega imetja, se vendar med seboj hudo bojujejo. Uzrok daje večidel želja, svoje telesne moči vaditi, ali pa potreba, rodovino braniti. Deželne vlade ni, samo neki zakon med njimi vlada. Če se kaka krivica zgodi, obstopijo tistega, kterege imajo v sumu, da je krivico storil. Potem mečejo v njega sulice. Ako se nevarnosti umakne, je kazni prost. Če kdo umerje, je tega kak copernik kriv. Večidel se že kakej ženi v sanju pokaže, kdo da je copernik. Tega napadejo in ga umorijo. Koga umoriti, ne zdi se jim krivično. Vbili so nekaj Angličanov in potem so prišli v angličansko naselbino, si brad brit. Bez prijateljskih občutkov vbijajo tudi dobrotnike, posebno ptujce.

Samo pri enem rodu se je našla med ljudmi nekaka različnost. Poglavar je bil veči, močnejši in bolj okinčan. Dva podložna sta ga na ramenih nosila. Sicer so si Novoholandci v vsem podobni. Samo telesna moč daje možu nekaj vrednosti.

Združeni so v male trume in vsaka se čisto ohraniti trudi. Zato se iz različnih trum, kakor tudi sorodni, ne snubijo. Mladeneč zagledavši deklico, jej reče, da mora ž njim. Deklica se brani, vendar ženin jej preti, jo bije in tako zmaga. Evropejci so mislili, da se po tem takem deklice proti svojej volji v zakon silijo. Vendar ženske same so rekle, da se samo iz

sramožljivosti branijo in da je ta navada čisto po njih volji. Malajo in kinčajo si obličje in telo sploh divji narodi. Vlase ovijajo si s mehoma in vpletajo v nje zobe različnih zverin. Skoz nosni hrustavec si dervca vtikajo.

O duhovnem svetu skoraj nimajo zapopadka. Zveri in rastline so jim bogovi. Njih duhovniki, karhadži imenovani, so sami sleparji. Pravijo, da tudi z dušami zamerlih govoriti morejo; te pa v drevesnih verhovih prebivajo in malih rib do siosti imajo.

Na tej stopnji dušne in telesne omike stojé Novoholandci. Suica, čoln iz drevesne skorje narejen, ogenj in tetoviranje to jim je vse, kar imajo in znajo. Samo v indijskih gorah je še divjejših ljudi najti. Po dvoje skačejo tukaj po drevesih in bežijo pred ptujci, kakor plašna zver. Malo više stoje prebivavci Van-Diemenske dežele. Niso tako kervoželjni. Posebno radovedni vsako novo reč ogledujejo in trudijo se, jo poznati.

Mnogo lepši obraz nam podajajo prebivavci otokov *Van-sington* in *Nukahiva*. Ti so mnogo bolj gibčni in živi od Novoholandcev. Priplavala je nekdanj k bregu ruska ladja. Kmalu plane kakih sto nagih mož, žen in deklic v morje. Plavali so ladji nasproti. Neizrečeno so okoli ladje vpili, se smejali in veslili. Posebno so se zgovorljive ženske skazovale, kako se v vadi prekučovati znajo, vse zato, da bi možem dopadlo.

Nukahivci so malajskega plemena. To pleme je razširjeno od Madagaskare in Malake po avstralskih otokih tje do Amerike. Jezik tega plemena ima nekatere občne znamenja, ki kažejo, da so vsi Malajci iz enega korena. Glavno rodišče malajsko je neki na otokih izhodne Indije. Tukaj so ljudi tudi bolj omikani, kakor prebivavci jugoavstralskih otokov.

Kakor Novoholandci gerdi, so Nukahivci lepi in snažni. Nimajo samo lesenih bajt, ktere s kokosovim listjem opletajo, ampak tudi kamnate hiše. Bez vapna in mavte so tako umetno in lepo sozidane, da bi se jih še evropejski zidar sramovati ne smel. V čistih izbah najdeš iz kokosovih orehov narejene skledice, ribarske sake, kopja, prače, bojne kije in bobne. V rodovitno zemljo vsajajo koren, arum imenovan in murvine drevesa. Živ dokaz njih delavnosti.

Nukahivci radi pojejo in plešejo. Ples je zares ogledalo njih življenja. Sedaj se obnašajo, kakor da bi ribe lovili, sedaj, kot bi pračo metali, po berglah lazili ali plesali itd.; zakaj te reči, kakor tudi na drevesa plezati, naj bolje znajo. Tudi se med vsimi divjimi najlepše tetovirajo ali malajo.

Veselo, bez dela in bez skerbi živeti imajo za naj večo srečo. Zato je tudi v duhovnem obziru niso daleč dognali; copernije in vraže so tudi tukaj v navadi.

Vsaka krajina, vsaki nukahivski rod ima svojega poglavarja ali kralja. Vendar ni drugače ne oblečen, ne tetoviran, kakor podložni. Tudi moči nima velike. Posmehujejo se njegovim poveljem. Ako bi koga udariti htel, gotovo bi ga kaznovali. Sama prednost, ki jo ima, je ta, da je bogatejši, da more več služabnikov imeti in živiti, kakor drugi.

Ker poglavar nima nobene moči, so kazni bati nikomur ni treba in tako se mnogo krivice dela. Vlada pri njih tuli kervna osveta. Posamezni rodovi se pogosto bijejo, pa samo za to, da bi vjete pekli in jedli.

Enaka je pri prebivavcih drugih otokov. Silni in gibčni prebivavci Nove Kaledonije sadijo sadne drevesa. Zidajo si hiše, ktere tudi zapirajo. Pri njih že najdeš različnega orodja. Pert, glinjasti lonci, lesene motike in udice so jim znane. Pri ladjanju rabijo jadra. Imajo tudi sulice, okoli petnajst čevljev dolge, ktere mečejo na plen. Iz terdega lesa si režejo lepe kije. Rabijo tudi prače, s kterimi kamnje na sovražnike mečejo. Vmorjenega s posebnim orodjem razrežejo in potem snedó.

Čudno posebnost nahajamo na otokih Salomonskih. Prebivavci teh otokov so lovci in ribči. Karkoli kdo vjame, mora vse prej kralju pokazati, preden plen domú nese. Kralj si potem izbere najboljši del in shrani za se, kar mu dopade.

Na drugih otokih imajo poglavarji samo o času vojske nekaj važnosti. Vsaka vas za-se živi. Moč teh vodjev je tako velika, da je na otoku Tani nek general, ko je htel Evropejcom kokosov oreh podariti, sam na drevo se splaziti moral, ker se je to podložnim pretežko zdelo. Tudi na drugih otokih, kjer so ljudje že v različne stanove vredjeni, oseba nobene važnosti nima. Taka se je našla na Marianskih otokih. Če se

zavolj občnih zadev posvetujejo, pove vsaki, kar se mu najboljše zdi. Kterega mnenje potem najbolj dopade, to velja.

V vsakem obziru so pa Marianci bolj omikani od Novoholandcev. V lepih in rodovitnih krajih veselo in bezskerbno živijo. Celo delati bi jim ne bilo treba, zakaj vse jim mati zemlja prostovoljno podaja, karkoli njih serce poželuje. Vendar delajo sake, tkejo pert in delajo tako lepe ladje, do so se jim čudili clo Angličani, ki so saj v tem mojstri. To vse kaže, kako živ da je njih duh. Pokazala se je tukaj prva mladika duhovnega življenja avstralskega, vendar bila je še prerahla in umerla je pod mrazom španskega barbarstva. Vsi bojevalci tega naroda so zbežali v gore in tam žalostno poginili ali pa so s skal v morje poskakali.

Dozdaj smo vidili, kako v Novej Holandii telesna sila, pri Nukahivcih imetje in na marianskih otokih dobra misel prednost dati zamore. Vendar ta prevaga je le začasna in malokje je stanovitnih vodjev ali kraljev. Drugače je na Novej Selandii. Tukajšna priroda človeku ni več tako dobrotljivo tega podarila, česar potrebuje. Ona ga je prisilila, za svoje življenje skerbeti, to je delati. Ker je delal, si je pripravil lastno imetje, in potrebna sta postala red in varnost. In ker so se še s bližnjimi narodi bojevati morali, so je lahko močnejši in modrejši čez druge vzdigniti mogli in slabejši so se tudi radi pod njegovo varstvo podali. Zato je samovlada tukaj že dobro ustanovljena. Njih vodja ni samo o času vojske, ampak za celo življenje poglavar, in ta čast tudi na njegove potomke prehaja. Enaka je tudi na mnogih drugih otokih.

V obče so prebivalci teh držav mnogo bolj omikani, kakor drugi. Oni niso več kanibali, pobitih sovražnikov ne jedó. Njih navade so že nekako bolj ljudske. Svoje prepire poravnajo pred posebnimi sodnijami. Delajo lesene klopi, kože in bojne kije. Pletejo si sake in krasne trakí iz koreninskih nitok, s katerimi si kinčajo obleko. Zidajo si hiše, ktere ovesšajo s kokosovim listjem. Posebno lepo in umetno stavijo kraljske grobove. Njih čolni so prosto, vendar dobro in lepo narejeni. Svoje ladje ravnajo po zvezdah in v obče po morju dobro vozijo. Ljubijo veselje in gostije in posnemajo navade Evropejcev. Plešejo radi, zraven pojejo, bobnajo ali pa

skoz nos na piščali piskajo. So tudi postrežni in priljudni. Mnogoteri Evropejec je že ž njimi v sredi pustih lesov pod edno streho spal.

Nebo in zemlja, vse je s višjimi duhovi in Bogi napolnjeno. K tim še zmirom duše pomerlih, posebno imenitnih oseb, dohajajo. Od umerlih pravijo, da je njih duša v noč odšla. V prihodnjem življenju jih sreča ali nesreča pričakuje. Duhovnikov imajo mnogo, in duhovna čast prehaja od očeta na sina. Nekteri duhovni, kateri se navdušene menijo, tudi prihodnje reči prerokujejo. Močno jih čislajo. Pri pogrebih, žrtvah in vseh državnih in cerkvenih obhajilih je duhoven prva in najimenitnejša oseba. Stvarjenje sveta si takole mislijo: Od začetka je Bog storil sladko vodo in morje, morske trombe (Wasserhosen), veter, nebo, noč in solnce. Ko je bilo solnce rojeno, so se vsi njegovi brati in vse sestre na zemljo podale. Samo žena je na nebu ostala, in trinajst mescov porodila. (Štejejo namreč po mescovem obteku in imajo tedaj trinajst mescov v letu.) Potem je tudi ta na zemljo prišla, skalo objela in porodil se je morski pesek. Ta je rodil sina in hčer. Sin se je po smerti starejšev oženil s svojo sestro in mnogo otrok sta rodila, iz katerih so ljudi na zemlji postali.

Njim so podobni tudi prebivavci prijateljskih otokov. Ta pošteni in zvesti otočan ima drevesa, lesove, izvire, vetre in vse prirodne prikazni za višje duhove, s katerimi so tudi ljudje v zlahti. Vsaka krajina, vsaka imenitnejša rodovina ima svojega boga ali angela varha. Vladarji teh krajin so namestniki božji. Vetri so pod vlado boginje Kalla-Filatonge. Ta je strašno močna, vendar ljudi ne marajo mnogo za njo. Zato včasih drevesa izdira in hiše podira, da se spomnijo, da morajo tudi njej žertvovati. Če je kdo bolen, trudijo se prijatelji, nja angela varha potolažiti s tim, da si persta odrezujejo, obličje ranijo ali pa različnih odločenih jedi zderžujejo. Če je kaka imenitnejša oseba bolna, se tudi ljudi za njeno življenje žertvujejo. Tako tudi, če kdo umerje. V hitrem čolnu odplava duša umerlega v krasni raj, v Dubludo, kjer mogočni in najviši bog Higgotago kraljuje. Vendar samo duše imenitnih ljudi prihajajo tot, zakaj prosti ljudi niso nevmerjoči. Ptica Lot, ktera grobe obletuje, njih duše požira.

Vernimo se spet na otok Tano. Od daleč že vidimo, kako se izmed dreves dim proti nebu vali in lepe radosti domačega življenja oznanuje. Veliki gozdi pisangov in lepo grozdnato sadje, prijazni s sadnim drevjem nasajeni hribovi, krasne okoli palm obvite zvonovite rastline — vse to podaja obraz obilnosti, blagoslova, pokoja in ljubezni! In po rodovitnem polju razlegajo so vesele pesme delavnega kmeta! V celej Avstralii se nikjer polje ne obdeluje, kakor tu na prijateljskih in družtvinjskih otokih. Poljedelstvo je prva zarja lepšega življenja! Nedoraščeni sin prirode, Novoholandec, vzeme, kar mu mati podaja. Višje, kakor ribič in lovec, stoji pastir, ki si je plašno živino privadil, ki hodi ž njo od paše do paše. Vendar kakšen razloček je še med njim in poljedelcom!

Kakor med omikanimi so tudi med divjimi narodi že početne lastnosti značaja in navad različne. Tako prebivavec admiraljskih otokov v sredi lepe prirode veselo živi. Njegov rahločutni duh ni izmislil nobenega orožja, tudi vojske ne pozna. Zadovoljen s svojo osodo živi ta narodič gotovo v raju divjosti. Na drugih otokih nahajamo ravno nasprotno stanje. Prebivavci fidžiskih in Ladjarskih otokov niso svoje misli obrnili na tiho domače življenje, na živinorejo ali na poljedelstvo; samo vojska je njih opravilo in edino veselje. Sosedni Malikolec svoje puščice celo v strup namaka, jasen dokaz njegove bistre misli. Tudi način bojevanja ni povsodi enako grozoviten. Marianci se niso dolgo in bolj z zvijačami kakor s silo bojevali. Sovražnike so zasedali in iz zased jih napadali. Če sta bila dva ubita in nekteri ranjeni, je bila bitva končana.

Mislím, da bode ti obraz avstraljskega človečanstva zadoštil. Vse kaže, da avstralsko ljudstvo iz detinskega veka še stopilo ni. Iz njegovega čuvstva se niso še umetnosti izvile, njegova godba in petje se od govora mnogo ne razločuje. Vednosti se ne učijo v nobenih šolah, avstraljski duh ni našel sredstva, misli svoje s znamenji sebi in drugim ohraniti. Številnih znamenj mu ni treha, zakaj njegovemu številoslovju so persti zadosti. Gledé nadzemskega sveta je prišel tako daleč, da rastljine in živali za višje duhove, za boge

ima. Preden bi še Avstralec po lastnem premišljevanju do evropejske omike prišel, mogla bi se nova Avstralja vzdigniti iz morja. Vendar vse to pojde bližjo pot. Evropejci so te kraje posedli, v sredi divjih narodov se šole napravljajo in duh evropejske omike začenja tudi veti čez avstralske otoke!

Iz Podjunske doline v železno Kaplo.

(Spisal Bl. Hermeter.).

Kdo še ni slišal od krasne Podjunske doline na spodnjem Koroškem? Kako živo in vabljivo se razodeva po teh rodovitnih poljanah srečno življenje kmetijsko! Blagor jim, ki prebivajo v tako blagodarnih ravninah, komaj jih zadevajo pomenljive besede: „S potnim obrazom si boš služil svoj kruh“. Toda danes ni moj namen, se ogledati po lepi okrajni, marveč žene me v hladno krilo divotne narave, med visoke hribe in planine, ki mi sem od juga veličastno nasproti stermé. Tamkaj ima narava ves drugač obraz, vse drugači tudi ljudje tam živé. Gotovo se ti bo pot obilno splačala, prijatelj moj, ako me tje spremiti hočeš.

Ko zapustiva Podjunsko dolino, prideva najpred na Reberc (Rechberg) do nekdanje prebende viteškega reda sv. Janeza. Cesta se oberne nenadoma po čudno stermem klancu v globok dol; krog in krog naju obdajajo visoki hribi. Po tem tesnem dolu naju pripelje lepa cesarska cesta poleg reke Bele v pol uri do obširnega poslopja, in ob enem pod visoko skalnato steno v tako tesen kot, da bi mislil človek, tukaj je sveta konec. Viditi to skalovje, si jameš prav za prav v skerbi biti, kako se bo pot pregnjetila skozi to čudno pregrajo. Tukaj je divotno-krasen vhod v železno Kaplo. Tik pod steno stopiš na lešen most, pod katerim jo dere bistra Bela med sivimi peči-

nami naprej, ki kot oprane orjaške kosti šterlé izmed penečih valov. Nasproti nama stermi skalnat rob, ki podoben strašnemu velikanu svojo glavo prederzno stega v oblake. O podnožji mu je visok in širok jez, čez kterega se reka čudno šumé vali v svojo globoko strugo. Zraven jeza v vodotoku stoji na kameniti gruči umazan stolpič, ki služi rudokopom za hranišče smodnika. Lesen mostiček pelje do njega. Stolpiču nasproti, un-kraj reke, zagledaš pod steno malo kapelico v senci košatega gabra. Za herbtom ti je talivnica za svinec, iz ktere se čuje klepetanje koles in hrumenje raznih strog, s kterimi se ruda tolče in spira. Gosti oblaki začernelega dima švigajo iz vi-sokega dimnika.

Na svojem daljem potu dospeva v prav ozko sotesko. Na desni imava samo skalo, ki se sterma kot stena v zrak spenja in je le tu pa tam z mahom, resjem ali z germičjem obraščena. Pečevje je vse zbrušeno od silnega viharja, ki ne-prestano brije skoz to ožino. Pogorje na levi scer ni tako pusto in sterma, in gibčni kozliček, ki ga vidiš po berdu ple-zati, najde tukaj vkusne piče na ponudo; pa je vendarle pe-čevnat hrib, s kterega ti skalnate gruče na glavo visijo, ter te zmleti proté. Kar v tej soteski oči naj bolj na se obrača, je neko staro zidovje, ki na obeh straneh visoko v stermino sega. Dogodek, ki se tega zidovja tiče, je v dogodivščini Kapelškega terga in sosednih Slovencev zeló pomenit. Po-slušaj!

Ko so proti koncu 15. stoletja (1473—1483, leta ti za gotovo ne vem povedati) divji Turčini Koroško napadali, in kakor povsod, kamor so prišli, tudi v Podjurski dolini strašno ropali, požigali in morili: je veči del prebivavcov tote doline zbežal v Kapelške hribe. Vgovoré se z ondotnimi teržani, postaviti se tu z zedinjeno močjo grozovitnemu sovražniku naproti. Pre-gradijo tedaj toto sotesko, in zajeziyo reko s terdnim zidom, ki se je, kakor je še zdaj viditi, mnogo sežnjev kviško dvi-gal. Vhod zabranijo z močnimi vratmi, prek reke pa je bilo debelo železno omrežje v zid zadelano s težkimi zadeli, ki so se dajale po potrebi vzdigniti in zopet doli spustiti. Stolpi so pregrajo na obeh straneh vterjevali. Zdaj zavreši žalostna no-vice, da se Turki bližajo. Kmalu se reka zajezi, in v kratkem

za zidovjem tako visoko nastopi, da je bilo pol terga pod vodó. Ob enem splezajo prestrašeni kristjani na stermino poleg reke in pričakujejo s kamenjem in skalami ljutega sovražnika. Zdaj zarezetajo pred terdnjavo turški konjiči in v ozkem dolu se ven do Reberca kar vse tare ropazeljnih Turčinov. Hipoma kristjani zadele vzdignijo, in ko bi trenil, se udere zadjano vodovje s strašnim hrumenjem nad sovražnika, ki od groze stisnjen ni več vtegnil odmakniti se. Kar jih hoče v stermine zbežati, vse kristjani s kamenjem pobijejo. Samo zadni oddelk turške trope je še vtegnil pete odnesti, da je vernivši se v Podjunsko dolino povedal žalostno vest o strašni nezgodi ter sporočil, da je Kapla „železna“, ker je ni bilo mogoče zmagati. Tako se pripoveduje v ti okolici o tem „turškem zidovji“. Sicer pa nam dogodivščina kaže, da so ob omenjenem času roparske turške trume pogosto lomastile skoz Kokro, Kaplo in to sotesko iz Krajskega na Koroško.

Preden ta znameniti predor zapustiva, ti imam še nekaj pokazati, kar se tega dogodka tiče. Oberni se nazaj, in poglej poleg desne kernice uno čunjevito skalino, s katero sva se ob vhodu v to ožino soznanila. Res čudno je, da se tukaj neka mična igra narave dokaj zanimivo z dogodkom vjema, ki se je neki pripetil na tem mestu. Zakaj obris kernice ti prav zvesto izobrazuje podobo turško glave, na kateri natanjčno razločuješ čalmo, gerbasto čelo, vpognjen nos, muštace in dolgo košato brado. Tako si je vedno budna domišljava ljudstva, podkurjena od živega spomina, kmalo poiskala predmeten izraz prečudni dogodbi, in postavila tukaj naraven, nepremisljiv spominček znamenitemu zgodovinskemu činu.

Zdaj jo berzno poleg hriba zavijeva, in nenadama leži pred nama čeden terzič med visocimi hribi stisnjen, ki šteje nad 1100 prebivavcov v 195 stanovališčih. Z začudenjem clovek tukaj praša, s čem da se preživlja toliko ljudi v tem zakotji. Poljedelstvo in živinoreja, se ve da ne dajeta tukaj ljudem potrebnega kruheka; napredujete pa toliko veselise obertnija in kupčija, in njemu, ki je pridnih rok, ni treba nikakor stradati. Poleg srebočiste Bele je mnogo velicih plavžev in talivnic. Mnogo pridnih delavcov si v njih svoj kruh služi. Še več marljivih rok si pa, kopaje svinčnato rudo na Obirji, svoj živež prideluje — v

rudnikih, ki jih po svoji plodovitosti med perve v deželi štejejo. Kar je pa bil od nekdanj poglaviten vir pridelka za ljudi te okrajne, je kupčija z lesom in ogljem, kterega se je iz teh gor zadne leta veliko veliko prevozilo. Zavaljo te kupčije, kakor tudi zadeli dobrega svinca, je bila Kapelska okrajna gledé na domače obertništvo in kupčijstvo že od nekdanj znamenita, kakor je še dan današnji. Še sedaj dobivajo talivnice in plavži, ki gotovo niso zadni v deželi, od tukaj svojo kurjavo. Toti okolnosti pa ima celi terg svoj začetek zahvaliti. Da so na sedajnem tržišču perve voglarske kočé stale in perve kope se kadile, je v ti okolici občeno znano ustmeno sporočilo. Postavili so si voglarji in dervarji scasom kapelico tik sedajne farne cerkve, ki je bila še le pred tremi leti razdjana. Našla se je o ti priliki v altarček zazidana letnica 1010. In po ti kapelici ima Kapla svoje ime.

Zdaj pa še, preden se ločiva, povzdigni oči in ozri se, prijatelj moj, po unih sončnatih višinah, ki jih krog in krog ravno večerna zarja rumeno poliva. Kakšna krasna, veličastna narava! Ravno kot orjašk vozal sklepa tamkaj tri slovenske dežele velikanska kepa planin. Pa že je zadni žark zlatega sonca ponosni verhol Grintovca poljubil in mrak že zagrinja dole tihotne. Med krasotami te veličastne narave hočeva drugokrat pokrepčana nadaljevati svojo pot, ki naju bo v malo urah v bližnjo Krajnsko pripeljala.

Ljubno.

(Spisal J. N.)

Slavnoznani ptujec Haquet, popisovaje značaje Slovincov, pripoveduje, da posebno radi romajo. Akoravno je popisovati ljudstvo in njegove običaje natanko, naj lože takemu, kteremu je uže mati v zibeli prepevala skrivnosti naroda, ki se je že na maternih persih napil narodovega duha, vendar ne poreče noben, da je bilo učenemu možu težko, ravno to lastnost pri

Slovincih zapaziti. Razodeva se povsod veselje k romanju v slovenskej deželi; nebrojno cerkvi po hribih nam je dostojno znamenje pobožnega duha. Starček in mladeneč, zale deklince v družbi z ženico, ki še nosi madro, šapelj in pas, gredo po časi in mirno na to ali uno božjo pot. Ko pa poljsko delo nekoliko poide, se maje truma za trumo, v naj večej vročini iz daljnih krajev pridši, pesmi in litanije prepevaje v kreber ali na svete Višarje, na limbarsko ali šmarno goro ali k svetemu Joštu, svoje prošnje pred tron ljubljencov božjih pokladat.

Zbiramo se z veselim sercom in terdnim upom na božjih potih; iskat hodimo kreposti in zmage zoper sovražnika svojih duš, ali pa po prijetih dobrotah hitimo na grič, svojo hvaležnost razodeti, ker visoko nad krajem truda in skerbi misli človek, da je bližej nebes. Vidi se trop s solzami v očeh svoje grehe obžalovaje za banderom stopati; pesmi prepeva kerščanska množica, ktere globoko v serce segajo, in veseli in krepki se vračajo romarji nazaj, ker premagali so svoje strasti, naj huje sovražnike človeške nature.

Zgoditi se je moral poseben čudež, da si je kje ustanovila božja pot. Zidali so pobožni ljudje cerkve, spoznavši, da si je Bog ravno ta kraj izvolil, da bo poslušal zdihe grešnikov ter brisal skesanim solze pokore. Te so božje pota, ktere bolj ali manj slujejo, kakor je kraj in sploh druge okolšine. Med te kraje štejemo tudi Ljubno, vas na Krajskem.

Dobre dve uri od Kranja prideš do Bisterce, ki neizrečeno hiti, da se združi s Savo. Hitrih nog je; pa saj jej ni drugače mogoče, ker se je z visocega zaletela, iz stermega Ljubelja; in zraven tega jo na vse zgodaj začnó Teržičani z neusmiljenim ropotom plašiti, kterega ni kraja ne konca, dokler se ne skrije v Savo. Čez to vodo prideš v Podbrezje prostih nog, to je, ni ti treba plačati ne reparja mostnine, ker most je cesarsk. Koj ko čez most stopiš, se začjenja hud klanec, kterega zovejo „vosrank“, ne vem, zakaj tako. Na verhu klanca se ti odpera lepo polje, in v sredi polja na griču se vzdiguje lepa bela cerkevca „Tabor“. Tukaj, pripovedujejo stari možje, da so Podbrežani ustavili se Turkom. Krog in krog cerkve so se nastavili in vsak je imel panj čebel. Ko Turci bližej pridejo, zaženó odperte panje med nje in potem so jih dobro

blagoslovil; kdaj in kdo se ne vem spomniti. Hodijo radi ljudje posebno o postu na Tabor, in časih so še kramarji prodajali; zdaj pa le še sterdenje in take reči nosijo na prodaj. Ves hribček so zasadili s sadnimi drevesi v. č. gosp. misionar Pirc; in jako prijetno bi bilo moliti križevi pot, ktereга so tudi imenovani gosp. misionar preskerbeli, ako bi vroče poletno solnce ne pripekalo tako hudo. Mislím, da so ravno zato nasadili hribček z drevesi, da bi ložej Podbrežani v senci molili — pa, če ima drevesce kaj sadu, se kmalo dobi gospodar; tistega pa ni v vsi fari, da bi očedil in pognojil stradajočim cepljenkam.

Nikar se hudovati, ljubi bravec, da smo tako dolgo v Podbrezjah počivali, saj se ne mudi in prepozno ni, da bi ne mogli še do Ljubnega priti. Ljubno in Podbrezje loči velik jark, po katerem voda Lešnica teče. Ta voda, pravijo, da je kaj zdrava, posebno ako mertud ktereга udari. Čez to vodo moraš iti, ko si srečno čez Gobovce prišel. Se vé čez Gobovce, poreče kak Ljubljčan, žali Bog, da morajo ravno te Gobovce med Ljubljano in Bledom biti, kedar se vozim na vzdol ali v kreber, me burja po plečih gladi. Vedno se spominjam besedi rajnega očeta, kako so ljudi nekđaj v Gobovcah pobijali in zato še zdaj večkratov kdo kako prikazín viditi misli. Tako gre od ust do ust, in ako ravno pripravne, hudobijo vsake baže izpeljati, se še ni čulo, kar gosposka za varnost bolj skerbi, da bi se kteremu kaj pripetilo bilo. Godilo se je to, ko je bilo mnogo vojaških begunov in le malo starih beričev. Zdaj pa je varno, ko doma za pečjo.

Pri cesti v dnu klanca je lepo znamenje prav lepo zmalano. V njem vidiš podobo Angela, ki kaže romarjem pot v Ljubno k materi božji. Po ozki stezi zraven znamenja se zavijemo zopet kviško in kmalu vidimo Ljubno. Hiše so vse v bregu okol in okol hriba. Vode jim ne manjka, ker povsod solzi čista vodica iz hriba, akoravno Sava četertinko ure daleč spodaj svoje sive valove podi proti turški meji. Dereča Sava dela tukaj velike ovnke: zato terga na obe strani, kakor se ji dozdeva, zdaj tui zdaj tam. Pripovedujejo si ljudi, da, kedar bo Sava pod svetim Antonom tekla, bo sodnji dan. Sveti Anton je cerkevca na desnem bregu Save, vštric Ljubnega. Precej

ima še pretergati, in zato se ne bojé še sodnega dne. Pa vernimo se v Ljubno.

Akoravno ni Ljubno imenitno, kakor n. p. sv. Višarje, sveta gora i. t. d. vendar pride mnogo romarjev iz različnih krajev. — Čez osemdeset fará pride z obljubljenimi mašami in tudi daleč okrog je slula božja pot, kar spričujejo podobe, ktere se nahajajo še zdaj v župnii. Gotovo jih je bilo še več; pa začetek te božje poti ni bil v srečnem času — ali prav za prav, komaj se je začela dobro vterdavati, so že prišli katoliški cerkvi in s tem tudi božjim potom sovražni časi francoske omike, ali če ti je drago reči, francoskega neverstva. Ena teh slik kaže nekega bolnika v postelji, ki prosi Marijo pomoči. Spodaj je zapisano :

Ein Graff N. N. zu Betrin in Croatien.

Volum. feci. et. miraculose. gratiam. et.

Sanitatem impetravi. anno 1694.

Da je grof kmalo po početku božjega pota v Ljubnem, obljubil omenjeno sliko podariti materi božji, se povzame lahko iz tega, ker je leta 1755 Boštjan Pogačar, tadašni beneficiat, ljudi izpraševali in zapisal prigodbo o podobi device Marije v Ljubnem. Priče so bile takrat (leta 1755) stare čez 70 let, in ko se je čudež godil, so bili še otroci okoli 8 do 12 let. Svedočba zapisana se tako glasi: „Relatio Senum virorum superstitum de origine Devotionis erga Virginem Deiparam Thaumaturgam in Lauffen (annotata à me Sebastiano Pogazhar, Beneficiato locali) die 3. et. 4. Julij 1755 pravo examine comparato.

Jacobus Kokal inquisitus sciens legere et scribere annorum 73 edicit: se bene recordari: (erat tunc circiter 8 annorum spontaneae compulsationis et auensorum prodigiose candelarum in Ecclesia Lauffensi. Item quod fuerit percussa lignea statua Bmae Virginis MaRiae consistens in atrio templi u lopi (dum Ecclesia, quae antehoc fuerat J. Laurentii, reparabatur) à murario Gregorio N. Reshen, oriundo ex Steinpichl, qui Româ redux hic ab eodem Virgine Bma veniam et misericordiam poenitus fuerat consecutus, dein fidelis usque od mortem servus Marianus, mortuus in Steinpichl“

Ravno to so povedali pri izpraševanju tudi Matija Presterl, 79 let star, in Balant Jakolič, 78 let star. Večkrat se je zgodilo, pravita omenjena moža, da so bile vse luči v cerkvi prižgane in vrata so bile odperete, ako so jih zvečer dobro zaklenili. Posebno so se te čuda godile o praznikih prečiste device Marije. Ko se bili enega večera pri županu, so dobili vse vrata na stežaj odperete in vse luči prižgane. Ž njimi je bila tudi Marina Presteveuka. Sabato večer so večkrat vidili v cerkvi in krog cerkve neznano bliščavo. Potem popisuje, da so vsi imenovani možje svedoki, da je res zidar Gregor N. Reshen podobo Marije device s kladvom udaril in potem se ji vedno kervava rana poznala. O času fajmoštra v Podbrezjah Gregorja Engelman-a (bila je namreč ljubenska cerkevca podružnica podbrežka) so hotli podobo pobarvati, pa se ni dala rana zamazati. Slednič terdi Miha Pičman, 79 let star, da je vse res, kar so poprejšni rekli. Daleč okrog je slovela ta božja pot.

Kmalu so se osnovale, bratovšine, med katerimi je bratovščina „Marije pomočnice“ in lončarska bratovščina naj znamenitija. Pervo imenovane ni več sledu; lončarska pa je bila od vis. častitega gospod fajmoštra Matija Brolih-a v letu 1856 zopet oživljena. Vsak lončar, ki pristopi tej družbi, se zaveže: pošteno živeti in delati, vsi so za enega, eden za vse. Le nekaj malega plača vsak vpisnine. Res lepo je, v telesni in duševni prid Ljubencanom, da imajo tako bratovščino. Zgodilo se je kmalu potem, ko je bila bratovščina oživljena, da je umerl ud; bil je berač! Prihranil si je bil revež toliko, da je mogel vpisnino plačati — in kakšen pogreb! Gotovo naj bogatejega kmeta ne čaka kaj tacega. Osem družbenikov ga je nosilo in drugi vsi parom s prižganimi svečami so šli za pogrebom. Prav za prav bi se ta družba mogla imenovati „skledarska družba“, ker v Ljubnem ne delajo lonc ampak sklede. Štirnajst mojstrov je, in vsak štirnajstkrat vžiga na leto. Vsak pot vžge 150 do 160 pušljev in posamesen ima do dvajset skled, kakor so, ali manji ali veči. Na vse kraje razpošiljajo svoje blago; na Koroško se speča vsako leto kaj veliko skled, na Štajersko jih vozijo, tudi Mažar pri ljubenskih skledah više svoje berke.

Vdeležili so se tudi dunajske obertnijske razstave, pa se ne spomnim, do bi bil kdo omenil kdaj ljubenskih skled.

Bolj srečni so ljubenski kertačarji. Delajo namreč tukaj trije mojstri kertače za volno in žido. Edeu izmed njih Jožef Ambrožič je uže tri svetinje dobil za svoje kertače. Z njegovimi kertačami se lahko naj lepša svila kertači, in v vseh rečeh skoraj prekosé omenjene kertače francoske in angleške, le ličnost, ktera je prva lastnost anglejskega in francoskega orodja, se pograša.

Pečajo se prebivavci tega kraja zraven omenjenih rokodrstev tudi s kmetijo. Kako in kaj da je kmetija v teh krajih, lahko vsak previdi, komur je lega tega kraja znana. Med prve kmetovavce ne moremo šteti Gorencov, med zadnje pa tudi ne. Le nekaj žali oko in serce popotnika. Vidi se namreč, da so bili predniki: Gorencov pridniši od sedanjih. Skor nikjer na Gorenskem ne vidiš pevcarjev zasejanih. Sadno drevje je začelo staret in če se ne bodo mlade drevesa zasajale na mesta starih, votlih, bodo Gorenci kmalo gledali po repeh bolj kakor Kroparji in Teržičani!

B l e d.

(Popisal V. J.)

Kdo ni že slišal od blejskega jezera, od cerkve božje matere na otoku, o starem blejskem gradu, ki se čez petdeset sežnjevisoko vzdiguje na zapadnem bregu? Komú bi bilo mogoče, popisati vse krasote, ktere je blagodarna natura tako obilno razlila nad tem krajem krajnske dežele? Kdo bi zamogel izraziti vse občutke, ki se zbudajo v naši duši, ako se ozremo na svitlozeleno jezero, na zalo cerkvico in lipov gaj na otoku, ako se ogledamo po hribih in gorah, ki obdajajo jezero kot pisani venci in kopljejo svoje temena v vodnem zerkalu? Zastonj bi bil ves trud, vse to dostojno popisati; naj zado- stijo torej sledeče čertice.

Že v časih starodavnih — pravijo stare pravljice — ko se je še borila vera ljubezni z vero malikovavsko, že v teh pre-
starih časih je bil znan prelepi blejski kraj našim očakom. Iz-
volili so si ga za svetišče svoje krive vere in so trumama
potovali tje na otok, doprinašat žertve svojim bogovom. Stal
je neki na mestu, kjer stoji sedaj cerkev božje matere, svoje
dni hram boginje Žive, ki so jo častili ajdovski Slovenci bo-
ginjo plodov in poljskih pridelkov. Koliko je na tem resničnega,
ktere dogodbe so zaterle malikovavstvo in kedaj je bila
na otoku zidana keršanska cerkev, tega nam zgodovina
še ni razjasnila; le samo to je gotovo, da je stala
cerkev že pred letom 1004, kar spričuje stara listina, v ka-
teri se imenuje grajska kapelica. V ustih naroda se je obder-
žala do današnjega dneva čudna pravljica o začetku jezera in
otoka. Glasi se takole: Celo okolico je v starih starih časih
pokrival gost les, kamor so pastirji gonili svojo drobnico na
pašo. Sred lesa je stal hrib, na tem hribu pa je bila podoba
matere božje, ktero so ovce rade lizat hodile. Pa Bogorodici
to ni bilo po volji; zato je prosila svojega Sina, naj bi ji stva-
ril ograjo zoper živino. Mati je bila uslišana; ali na mestu
ograje, ali kakega zidú se je razlilo jezero krog hriba, kakor
ga nahajamo še dan današnji. Pa podoba je stala v bregu, kjer ni bilo
kraja za cerkev, se pripoveduje dalje; na tem mestu so po-
stavili samo zidan križ, v katerem se še zdaj nahaja čudodelna
podoba; cerkev pa so postavili verh otoka, kjer je prostorna
ravan. Druga povest pa pravi: Bogata vdova, posestnica Blej-
skega gradú, žalovaje za svojim možem ukaže zidati v njegov
spomin cerkev na otoku in jo posveti materi božji. Ko je bila
že cerkev gotova, pripeljejo zvone, iz med katerih je bil eden zlit
iz čistega srebra. Že so se vozili proti otoku, kar na hip
strašna burja navstane in pokoplje ladjo, ljudi in zvonove v
dnu jezerne globočine, ker se je dala udova zaslepiti priliznje-
nim besedam zalega mladenča. Še zdaj terdijo stari ljudje, da
se čuje iz jezera glas zvonov pod večere svetih godov in ve-
likih praznikov. — V take in enake pripovedke so včasi skriti
začetki marsikterih krajev; imajo za nas samo tolike vrednosti,
da po njih zvemo, kako si prizadeva ljudska domišlija razjas-
novati nezapopadljive prikazni in dogodke. Kakó in o kateri pri-

ložnosti so zidali grad, tega ne vemo povedati; gotovo je moral že stati pred ednajstim stoletjem. V začetku tega veka je bil že v posesti nemške države. Cesar Henrik ga je podaril leta 1004 s celim posestvom svetemu Albuinu, škofu Briksenskemu. Dotična darilna listina je pisana v latinskem jeziku; v njej se imenuje kraj Veldes. V Valvazorjevih bukvah nahajamo Blejski grad ravno tako naslikan, kakoršen je še zdaj. Bil je do minulega leta, tedaj čez osem sto let, v posesti Briksenskih škofov. V Valvazorjevih bukvah beremo, da je bil tam leta 1590 strašen potres, da so vsi ljudje iz grada zbežali, da je bil 1572 tam evangelijski fajmošter Christof Fasching, kteremu je Briksenski škof faro prepovedal in ga na zadnje iz kraja prepodil. — Pred dvemi sto leti je v gradu pogorelo, tedaj je ogenj pokončal tudi mnogo listin in pisem, ki se tikajo zgodovine tega kraja. Po letem kratkem pogledu v minule čase se vernemo k sedajnosti, v naročje prirode, ki se nam v tem kraju tako sprelepo in mnogoverstno očituje.

Blejsko jezero se nahaja, kar je blizo vsem našim bravcom že znano, na Gorenskem v Radolškem okraju. Sprelepa in dolga Savska dolina kmalu za terzičem Radolco čedalje ožja postaja. Gora Možakla, ki se vleče od zapada proti izhodu, ji je deloma južni mejnik in jo pri Fužinah na Savi in še dalje pri Dolgem stisne v ozek dol, v katerem je komaj prostora za globoko savsko korito in za nekaj malega njiv in travnikov. Tam, kjer je proti izhodu konec Možakle, se Savska dolina proti jugozapadu razširi v prostorno ravan, ki jo od vseh drugih strani obdajajo obraščeni hribi in griči. V tej pristranski ravni ali dolini je Bled in Blejsko jezero, in za njim se dvigajo proti jugu gora za goro če naj više noter do sivega Triglava. Naj se bližaj temu kraju, od katere strani hočeš, doli od Gorjan ali čez Hom na Zaspé ali pa po cesti od savskega mosta — povsod ti bode stal pred očmi sivi stari grad in celo okroglišče hribov, ki krijejo v svojem naročju prelepo jezero. Njegove krasote, njegovo svitlo lice šele ugledaš, kdar si reber prekoračil, ki jezero proti severu objema. Jezero je podolgato-okroglo; od juga proti severu ali od Zake do Burjovca meri čez 2500 stopinj, široko pa je od severo-izhoda proti zapadu ali od Petrana naravnost pod grad čez

1000 stopinj. Okrog celega jezera se potrebuje okoli 7500 stopinj. Iz tega se vidi, da je jezero srednje veliko. Na glob ne gre dalej kakor okoli 10 sežnjev; naj večja globočina je neki med otokom in merzlim studencom v Zaki, tedaj v južni polovici. Tu se je potopil svinec 15 $\frac{1}{2}$ sežnjev globoko; skoro okrog in okrog se vidi ob bregu pod vodo vapnena skala, ki silo sterma proti dnu jezera vpada. V južni strani šterlí iz jezera sterma vapnena skala, čez 12 čevljev visoka, ki nosi na svojem temenu zeleno krono prekrasnega blejskega otoka. Okrog jezera se ne nahaja nikjer močvirij ali blatišč, kakor pri jezerih v nižavah; lepi travniki in čedne vasi kinčajo bregove blejskega jezera. Njegova voda je čista, prezerna, da vidi oko več sežnjev na glob. V njej je naselila mati priroda, ki ne pusti ne za pavec kraja praznega, obilo prebivavcov živalnih in rastlinskih. Naj več redi jezero karpov in klenov, tudi roparskih ščuk ne manjka. Naj večji pa so somi, katerih enega so pred 24 leti ujeli, ki je vagal okoli 130 liber; pozneje so dobili enega 73 liber težkega. Včasih priplavajo v jezero tudi planinske postervi iz Savice. Tudi vidre so včasih ob bregovih čutiti. Morebiti da včasih zablodijo iz Save, kjer se jih neki več nahaja.

Jezero ima en odtok v severoizhodnem kotu na Mlinih. Tam si je prederla njegova voda skoz skalnati herbet širok in prostoren jarek; po njem se pretaka čista jezernica v Bohinsko Savo ali Savico, ki za hribom po romantičnem in globokem dolu dervi svoje valove proti Savi. Jezernica je tolika, da bi gnala več mlinskih kamnov. Pritokov ima jezero več, ki zbirajo deževnico po okolnih hribih in rebrih; naj večji pritok je odtoku ravno nasproti v južnozpadnem kotu, Rečica imenovan. Leti pritoki in odtoki si deržé ravno mero, tako da jezero skoro celo leto enako visoko ostaja; samo leta 1857, ko je bila v teh krajih velika suša, je jezero nekaj vpadlo. Po zimi zamerzne navadno tako, da gredó z vozovi na ravnost po ledu, namestu da bi vozili po bregu; posebno prederzni so Bohinski voglarji, ki vozijo voglje na Javornik. Le čudo, da se ni že kaka nesreča prigodila. Voda gre v srež po novem letu; okrog sv. treh kraljev je led že terden in ostane navadno tje

do velike noči. Po zimi se hodi na gladek led rada bližnja gospoda dričat in se razveselovat.

Po letu se vozijo po jezeru v raznoverstnih ladjah. Naj navadnejše so ladje plavke, precej globoke, spredaj večidel en seženj in pol do dva sežnja široke, zadi pa za znanje ožje, po tri do štiri sežnje dolge. Imajo po stranéh klopi; sred ladje stoji podolgata miza, nad mizo so razpeti obroči, in čez obroče je raztegnjen bel šotor, da solnce preveč ne prepeka. Razun plavk imajo tudi ladije, kakoršne so na drugih rekah za vožnjo. Gonijo se s kratkimi vesli z širokimi lopatami. Pri nas na Koroškem jih imenujejo čolne. Enake so ladje, ki jih imá gosp. Rikli in gosp. Rittmayer, samo da se premikajo vesla z vinto. Take ladje niso za mnogo ljudi, ker ob hudi uri rade vodo zajemajo. Nekaj manjše, pa enake podobe so ladje mrežence, na katerih ribiči mreže mečejo in ribe lové, ter ledenice, s katerimi po zimi led lomijo. Leta 1857 je bilo na jezeru okoli trideset velikih in malih ladij; ob velikih shodih pa si napravijo tudi pletna ali bôse, da morejo več ljudi hkrati na otok prepeljati.

Ozrimo se sedaj nekoliko tudi po obrežju jezera in njegovi okolici. Proti jugu se vzdigajo visoki hribi, obraščeni z gostim lesovjem ali redkim germovjem. Tu in tam pa se kažejo gole sive skale in pusto kamenje. Sploh so sprednji hribi Osojnice, kakor imenujejo nekteri vse gore proti jugu, prasti, prazni in zapuščeni. Za njimi se dvigajo če naj više černe gore in visoke planje, ki deržé tje do samih bohinskih planin.

Na južnem bregu je merzli studenec. Cesta pelje iz Gorjan po ozkem kratkem dolu skoz kamenito sedlo k bohinskej Savi. Nahaja se v tem dolu nekaj njiv in sadnega drevja. Severne strani teh hribov iztakajo svojo deževnico v jezero, ktereга breg je tukaj okrogel, brez posebnega zaliva. Mnogo dalji je breg izhodni. V južnem koncu stermi kviško skalnata stena. Dalje se vleče nizka reber, kjer stoji kapelica z ladjiščem, Petranova prošnja in nekoliko hiš med listnatim drevjem. Bolj proti severju stoji pri odtoku vas Mlini, ki šteje 31 hiš. Tu je najstariša gostivnica pri Petranu, kjer nahaja potnik dobro postrežbo, dobro jed in pijačo. Le škoda, da imajo poleti premalo izeb za gostove. Za Petranom pelje cesta v Bo-

hinsko Belo in dalej na Bohinj. Ravno so delale srenje novo cesto, s katero se bodo ognili dveh hudih klancov in staro pot močno prikrajšali. Od Petrana posebno pa od ladjišča pri kapelici je naj bližje na otok; odtod gredó tudi večidel procesije. Tik brega raste mnogo listnatega drevja. Ob ozkem potu od imenovane gostivnice proti ladjišču so nasadili murbinih dreves; pa kaj pomaga murba, če červov nimajo. Za Mlini se dviga zaraščen precej visok hrib Straža, okrogle podobe; v njem se najde neki prostorna špilja z vapnenimi kapniki. Odtod se odpira prekrasen razgled po Savski dolini in blejski okolici.

Od Straže se vlečejo na severnem bregu nizki hribi od izhoda proti zapadu. Sem pa tje so ti hribi jako stermiti in kameniti. Dalje proti zahodu če naj nižji postajajo, dokler se v zložno zeleno reber ne končajo. Ob cesti, ki pelje tik jezera, stojé med sadnim drevjem čedne hiše in hišice. Nekatere so tako rekoč na stermito reber naslonjene; spet druge imajo komaj prostora med cesto in jezerom, tako malo je tu ravnega svetá. Tu je ves Želeče, na hribu in za hribom pa so Zagorice, ki imajo okoli petdeset hiš. Ob severnem bregu se nahajajo naj imenitnejše naprave za gosté iz tujih krajev. Tu je veliko, dva petra visoko poslopje Toplice, ktere so šele zadnjih let sozidali. Imajo okoli štirideset čednih in prostornih izeb za goste, tri vodnjake za kopel, v prvem in drugem petru pa dva mostovža, odkodar se odpira nepopisljivo krasen pogled na jezero, na njegovo okolico, na vse okolne hribe in goré, za kterimi gledaš tudi sivega Triglava s svojimi tremi skalnimi glavami. Tu vidiš bolj proti zapadu za črnimi in sivimi gorami smelo in ostro piramido Mangarta, kteri s svojim verhom bistro gleda iz velike daljave na svitlo blejsko jezero. V Toplicah je kerčma in kavarna, miza za biliard in en glasovir. Tu nahajaš razun prekrasnega pogleda čedne prijetne izbe, snažno postelnino, dobro postrežbo in prav priljudne domače ljudi. Sedajni posestnik je gospod Prešern, ki se vedno trudi za polepševanje svojega posestva in celega blejskega kraja. Njegova hiša se priporoča vsakemu, kdor misli nekoliko dni v Bledu preživeti; tu najde vsega v obilnosti, česar poželjuje. Živo imam v spominu že tiste zlate ure, ko sem se sprehajal tik jezera pred lepim poslopjem. Solnce je

petro m. = Slov., po poljubnem

ravno jelo zlatiti verhe Triglava in ostrega Mangarta, ki so v novem ognju goreli kakor veličanska žertva hvaležnosti za podeljeno novo svitlobo. Jezero pred menoj je hlapilo lahko paro, ki se je v prezernih meglicah zbirala nad njegovim poveršjem in če dalje bolj ginila, s čim višje je vstajalo juterno solnce. V drobnih valčkih se je jezero zibalo; ob brege je šumelo, kakor bi spevalo juterno hvalo za novi dan. Grad na sivi skali je veličastno in tiho gledal na rahlo igranje valov, kakor okamenjen duh naših prestarih očakov; njemu nasproti se je ljubeznivo smehljala izmed lipovja cerkev Bogorodice na otoku in te nehoté vabila k hvali za podarjeno novo jutro. Novo življenje ti je sijalo iz prekrasnega lica zbujene prirode; novo življenje in gibanje je navdajalo tvoje ude in rosa radosti in ljubezni se je lila v tvojo dušo. Zares nepopisljivo je gledati odtod krasno jutro tega kraja; pa ravno toliko lepotij in miline razliva tudi jasen večer nad to rajsko okolico. Kdor ima še nekoliko misli in občutkov za lepoto večne prirode, pridi sem, stopi na breg jezera ali pa na visok mostovž tega poslopja in vživljaj vse sladkosti in lepotije, ki se odgrinjajo pred tvojimi očmi.

Omenili smo, da so tukaj toplice ali prav za prav kopališča. Voda leto in zimo precej enako topla ostane. Nje toplota meri nekaj čez 19 stopinj po Reaumerju in zaostaja tedaj poleti večkrat za toploto jezernice, ki meri neredkoma čez 22 stopinj. Ljudje ji pripisujejo zdravilne moči pozabivši, da je zmernost v zavžitkih, skerbna snažnost in gibanje telesa kakor tudi čisti zrak krasne okolice podlaga njihovega zdravja in dobre volje. Ne daleč od toplic je dal postaviti g. Rikli pohišstvo za ozdravljanje z merzlo vodo. Blizo te kopeli stoji nad cesto še lesena kočica, kjer se nahajajo banje za ženske. Stoji ravno na razpotju cest, katerih ená derži za jezerom proti Burjovcu, druga pa čez reber proti dolini. Ob krajih so nasadili raznoverstno listnato drevje: divji kostanj, topole, lipe, orehe; škoda, da niso gledali bolj na koristno sadje, ki imá v tem robu lepo rast, kakor se vidi pri Rittmayerjevi hiši.

Na severnem bregu jezera, ki dela tu velik zaliv proti Grajskej ali farnej cerkvi, stoji tudi velika gostivnica Burjovec, katero je dal zidati ljubljanski tergovec Malner. Tudi ta gostivnica

se hvali; ima posebno čedno in prostorno izbo za obedovanje. Tu je tudi pošta. Sem vleče posebno rada visoka gospoda. Pred hišo, dol do jezera se razprostira dobro obdelan vertič, s peščenimi stezicami; le škoda, da je vertič premalo zaraščen. Tukaj se tudi nahaja malo ladjišče s streho, pod katero se ladje posebno pred vremenskimi škodami varujejo. Za Burjovcem v rebri stoji vila Rittmayer, visoka hiša v prijetnem švicarskem slogu, in nedaleč pohištvo za delavce in živino. Gosp. Rittmayer iz Tersta je kupil ta prostor pred nekimi leti. Ni bilo tu poprej ničesar od zelene tu in tam z dobjem obraščene senožeti; sedaj se pa nahaja tam razun omenjenih pohištrev tudi lep z mladim sadnim drevjem nasajen angleški vert; vmes pa stojé prijetne besedke po prijetnih robcih.

Če stopamo dalej po cesti proti Gorjam, pridemo v Grad, to je vas na zvišenem robu ob jezeru. Tu se nahaja farna cerkev za celo blejsko faro, ki šteje čez 2100 duš in šolo. Grad ima 80 hišnih števil, pred tremi leti jih je po leti mnogo pogorelo, pa so sedaj vse zopet popravljene. Hiše so tu tvrdo vkup zidane; mnogo sadnega drevja se vidi krog njih po vertičih, ali pot je gerda in kamenitna, da se je Bog usmili; za vasjo proti Gorjam je vendar spet boljša. Na verhu hriba nad vasjo stoji blejski grad, poprej lastnina briksenskih škofov, kakor smo bili že omenili; sedaj ga je kupil s celim posestvom gosp. Ruard, posestnik fužin na Savi in rudniških jam pri Krizih. Hrib, na katerem stoji grad, je od vseh strani lepo zaraščen, samo proti jezeru kaže navpično černosivo steno, kakor kremen terdega vapnenika. Grad je stara zidarija, ki se je še dobro obderžala. V njem je dosle stanoval grajski oskerbnik in nekoliko uradnikov. Na dvoru se nahaja globok studenec ali vodnjak v terdo skalo skopan, ena kapela in blizo grada vertič za zelenad. Pravi se, da bode dal novi posestnik stari grad lepo popraviti in hrib spremeniti v anglešk park. Tako bi si pridobil g. Ruard največe zasluge za kraj, zakaj doslej ni bilo za vročih dni nobenega sprehajališča za gospodo. Taka naprava, posebno če je že priroda sama v ta namen toliko storila, bode še več ljudi v Bled privabila. Srenji samej bi bilo v veliko korist, če bi žlahtnemu gospodu pri tem delu nekoliko pomagala.

Za gradom proti jugu se vleče zelena reber, po kateri se razprostirajo senožeti, njive in raste mnogolistnatega drevja. Tu se nahaja naj večji pritok jezera in vas Rečica. Tu in pri odtoku se tedaj nahajata dva predora k jezernemu koritu, katero je drugod povsod s hribi in robmi obklenjeno. Tik jezera po bregu pelje v jugu in severu široka cesta, drugod pa shodna pot, katera bi se povsod lahko v široko cesto predelala in večidel z listnatim drevjem zasadila. Že dolgo so govorili, da se bode krog jezera cesta napravila in vendar je le še ni. Bilo bi gotovo naj krasnejše sprehajališče. V poldrugi uri ga lahko obhodiš.

Ogledali smo bregove jezera; ozrmo se zdaj tudi nekoliko na otok, kjer mati božja kraljuje. — Osredok blejskega jezera ima podolgatookroglo podobo. Po ledu narediš okoli njega kakih 500 stopinj. Vzdiguje se precej visoko in do verha peljejo dvojne stopnjice: ene na zapadni strani, ki so še nove, precej sterme in štejejo 76 stopinj, une pa na izhodni, ki so že stare, bolj zložne in dalje, ker štejejo 98 stopinj iz obrežanega peskovca; so čez tri sežnje široke in imajo po obeh krajih zidano ograjo. Bolj pri zgornjem kraju stopnjic gor gredé, prideš na levi strani k zidanemu križu ali kapelici, v katerem se nahaja podoba matere božje; povest pravi, da je to ravno tista, ki so jo ovce sem lizat hodile. V beli steni je vzdana černosiva marmelnova ploča, v katero so vrezane sledeče nemške besede z latinskimi pismeni: „Diese Stiegen hat zu Ehren der gebenedeiten Mutter Gottes auf eigene Unkosten machen lassen Herr Max Petschacher von und zum Schöffart der Jüngere im 1665. Jahre.“ — Verh otoka je lepa ravan, ki je z nizkim zidom ograjena. Na tej ravni stoji verh dolgih stopnjic najprej mežnarija; nje se derži stanovanje tukajšnjega duhovnika. Obe ste na peter visoke; berstno se ovija vinska terta po belih stenah in spleta zelene vence okrog oknic. Pred hišama je trata in na trati božji hram in zvonik, ki stoji poleg cerkve proti severo - izhodu. Cerkev je prijazna, precej prostorna z malim stolpičem. V tem stolpiču visi zvon, o katerem pravijo, da se ti spolnijo vse želje, če ž njim pozvoiš. Mlado in staro, bogato in ubogo, nikdo ne pozabi pocukati za verv, češ, da se mu bodo spolnile želje njegove. Še

marsikaj drugega si pripoveduje ljudstvo o moči tega zvonu.

Pa oglejmo se še dalje po otoku. Proti severu in zapadu rastejo po stermi rebri od vode gori do zidane ograde goste koščate lipe. Jezera valovi ližejo njih korenje, zeleni beršljin se ovija visoko po deblih, ptičice cverkutajo po vejah in rahli vetrnici šumljajo v gostih kronah. Plavkaste in rumene rože rastejo v senci in kinčajo zeleni dern na terdi skali. Proti izhodu in jugu za mežnarijo se nahaja v stermini skednjič pod orehovo senco, senožet in vertič za kuhinsko zelenjavo.

S tega otoka se odpira na vse strani prekrasen pogled na črne gore, zelene livade in visoke planine, katerih skalne temena se skrivajo v oblake. V svoji celi lepoti stojé pred teboj na severu koroško-krajnske planine, ki se vlečejo kakor velikanska gromada od zapada proti izhodu. V tej srepi verigi gorá vidiš daleč v zapadu ostrorezano Golico, gromado Kočno, velikanskega Stola stermo planjo, Begunšice in Zelenice sivorudeče pečine, daleč še moreš spoznati Storžiča visoko plešasto teme. V izhodu stojí, črna kakor kopa, Straža, bolj proti jugu črni lesovi Ilovce, ki se v zapadu s černo visoko skalo Babjega zoba konča. V jugu te gledajo za verhunci Osojnice Bohinske planine in siva piramida Triglava, v zapadu pa ti zakriva pogled černosiva grajska skala. V sredi teh krasot se ti sercé topi v naj slajših občutkih.

K materi božji na otoku romajo od bližnjih in daljnih krajev pobožni kristjani, posebno ob velikih shodih. Taki shodi tu na otoku so na dan svetega Blaža, na velikonočni ponedelek, shod o malem Šmarnu ali mali gospojnici in shod na dan svetega arhangela Mihaela. Naj večí in naj imenitnejši teh shodov je na dan male gospojnice. Že jamejo romati ljudje dan poprej na jezero; vse hiti proti zelenemu otoku. Nočujejo v cerkvi, po trati pred cerkevjo ali pod lipami okrog po otoku. Včasih se jih snide blizo sedem — osem tisuč glav.

Pa tudi mnoge procesije iz okolice in iz daljnih krajev prihajajo na otok. Tri procesije pridejo iz Štajerskega v binkuštnem tednu; ob kresu pride procesija iz Jesenic, o sv. Marjeti iz Radolice, na svete Ane dan iz Kroke in Kamnegorice, iz Loke pa binkuštni teden. Pa tudi ob drugih priložnostih, kedar

pritiska velika suša ali moča, kedar tarejo ljudi nevarne bolezni ali druge nadloge, romajo procesije, hité pobožni Slovenci tje na otok, iskat si tam pomoči in tolažila pri Mariji, naši priprošnjici in besednici pred prestolom nebeškim.

To je Bled, to je raj krajnske dežele !

En dan na planini nad Kamnikom.

(Spisal Bl. Sušnik.)

Razne so veselice ob velikih šolskih praznikih in posebno zaželjene učencom po težkem uku, da se odpočijejo in okrepčajo na duhu in telesu. Eni pomagajo svojim domá pri poljskem delu, drugi vzamejo torbo čez ramo, palico v roke ter se spravijo na pot, si svet malo ogledat, narode in njihove šege opazovat i. t. d. Sopot drugi imajo svoje veselje na planinah in gorah, ima pa tudi narava planinska več mičnega, kakor prašne ceste in doline. Tudi jaz se rad podajam na visoke goré, posebno pa na planine nad Kamnikom, kar se je tudi 11. avgusta m. l. zgodilo. Naj razglasim tu, kar sem si v svoj dnevnik zapisal.

Komaj se prikaže tega dneva rumena zarja na nebesu že sem na nogah in hitim proti sv. Primožu, da se pridružim svojim tovaršem. Pot me pelje skozi dolino, ki se zove Črna, zavoljo majhne ravno tako imenovane vode, ktera iz precej visocega hriba, Černevca, izvira. Černevec ali Černivec, znan hrib, je meja med Krajskim in Štajarskim.

Dolina Črna je sencna in leži zelo nizko ; ob vodi se ne vidi drugega, kot nebo in na obéh straneh hribovje, pečevje in kaj prijetni romantični kraji. Od izhoda proti večeru premerja rodovitno dolino počasna Črna, ki se blizo Strajin, farne cerkve eno uro nad Kamnikom, v naglo in peskovito Bistrico steka. Skozi Černo ravno sadaj cesto delajo, ki bo

peljala na Gornigrad v Savinsko dolino in dalje proti Celju. Ena pot, na severno stran iz Černe, pa te pripelje k Raku, zadnemu Krajncu, katerega sosed se tudi Rak zove, pa ima hišo in vse posestvo že na Štajarskem, v Lučkej fari. Od Raka naprej prideš v Lučko ves, kjer je farna cerkev in dalje v dveh urah si v Solcbahu, štajarskej Švajci.

Potoval je v teh krajih kakor pripoveduje ljudska pravljica, svoje dni neki ruski car, čigar ime se pa ni ohranilo v ustnem izročilu tutih prebivavcov. Bolj gotovo pa je, da je avstrijski nadvojvoda Dragotin, tukaj potoval in na drugej, večernej strani planine pri viru Bistrice na tako imenovani „firštovej mizi“ kosil. To pričuje napis: „Carolus Archidux Austriae die . . . hic pransit“. Toliko od Černe in sosednih krajev, katerih bi sicer ne omenoval, ko bi se s planine ne vidili in planine skoro od vseh krajev ne omejevali. Pot iz Černe do sv. Primoža je precej dolga, polzka in iti moraš na ovinke, kakor v polževi hiši. Mili glasovi krilatih planinskih prebivavcov, ki na vse zgodaj svoje vesele pesmice vbirajo, mi olajšujejo težavno plezanje.

Hrib sploh „pri sv. Primožu“ imenovan, je precej stermin rob, dobri dve uri nad Kamnikom. Daleč okoli se od tukaj vidi. Dve lepi beli cerkvi ti nasproti gledate, če se kolkaj na kamniško stran oziraš; stojite na terdem skalovju in — bi rekel — molčé zapomnujete spremine in prigodke derečega časa. Cerkev sv. Primoža in Felicijana je prostorna, kot farne cerkve, znotraj vsa malana in spominja na stare silo davne čase kershanstva. Ob koncu cerkve pri velikih vratih ležite v železnem omrežju — če sem prav čul — pravi trupli svetnikov Primoža in Felicijana. Zvonik je nizek, ima pa težke in kaj lepo ubrane zvonove. Še ko sem bil mlad fantalin, sem se veselil, ko je ob sabotah pri sv. Primožu večernico ali (kakor drugot pravijo) delapust z vsemi tremi zvonilo. — Una, pa precej manjša, nekaj lučajev više stoječa cerkev je posvečena sv. Petru. Veliko romarjev semkaj zahaja. — Kmalu nad cerkvijo — pravijo — je neka, jezdicu podobna skala. O tej skali je pripovedka, da je ob času turških vojsk grozovit Turk proti cerkvi jahal, da bi jo razdjal, pa je pri tej priči okamnel.

Akoravno je skala malo jezdicu podobna, se mora vender misliti, da tacih pravljic ljudje niso tje v en dan kovali in pripovedovali, tudi je gotovo, da so Turki, kakor po več krajih Krajskega, tudi tukaj neusmiljeno gospodovali, da jim je bila toraj cerkev sv. Primoža, ki se daleč okoli vidi, tern v peti in da so jo holli podreti, ali kdo zamore kaj zoper Boga!

Dalje proti planini gredé smo vidili kosce, ki so gorsko senó kosili. Pa saj kosce tudi na polju vidimo in morebiti še bolj korenjaške, kakor na gorah. Toda, brate, pri teh koscih se mi je to čudno zdelo, ker so imeli na nogah železne krampzarje ali krampeže, to so tiste železne coklje, ki imajo špičaste žeblje, da se v zemljo zasadé, da človek ne pade. Da so take železne coklje po Krajsken, kakor tudi drugej, sploh v navadi, je gotovo; toda večidel le po zimi zavoljo spolzkega ledú, ali kadar po derčah les gonijo in vidijo; da pa kosci takih imeti morajo, se nam je čudno zdelo. Seno se tukaj hitreje suši, kakor na poljah, saj je pa tudi potreba, da je v enem dnevu vse opravljeno. Če na pokošeno seno količkaj dežuje, precej voda s peskom tudi seno med drevje in germovje zanese in kmetu ni treba grabljevk in nosačev najemati, ker z mervo si bo volk za zimo svoj berlog mečji postiljal. Če pa kosci na lep dan kosé, da zraven ve-tra, ki tukaj in na planini nikoli ne miruje, tudi sonce pripeka, spravijo seno zvečer v stoge*) ali pa v senice in tukaj ostane do terde jeseni. Po sv. Martinu ali pa po vseh Svetih pridejo nosači in znosijo ga v butarah na dom za zimsko ovčjo klajo.

Ko do korita pri nekem studencu pridemo, hočemo malo počiti. Usedemo se toraj okoli po trati in po kamnih, ki so že nalašč za sedeže olikani. Ogledujemo se po daljnjej Krajni, ker vidi se velik del Gorenškega; tudi hribe Dolenske in Notrajske dobro razločujemo.

Po stezi s planine pride mož s palico v roci in ima koš na ramah. Pozná se mu, da težko nese, ker se hudo poti.

*) Stog je pri nas debel, močan in rogovilast kol, na kterega se seno in žito namesti v kozolce sklada.

Odkrije se in nas pozdravi. Rečemo mu, naj se usede in hitro najde v neki skali pripravno votlino, kamor se ravno dno njegovega koša kakor nalašč prileže.

„Kaj nosite tako težko, oce!“ ga vprašam. „Imam mleka, sirovega masla, sira in več druge drobnjave“, mi odgovori.

„Je dobra paša na planini letos?“ ga vpraša eden mojih tovaršev.

„Paša je že še, toda po nevarnih krajih, da si živina ni glave v svesti; če pa po ravninah pasemo, pa ni nič molže, ker je preveč živine. Med tem ko mož tako možuje, se počasi usede na tla, nabaše pipico, ukreše ogenj in jame sevé najprej ukresano gobo, potem še le tobak kaditi. „Kaj pa pocnete planinci, kedar hudo germi in treska?“ ga drugi tovaršev vpraša.

„Koga, živino skupej gonimo, da se nesreče ne zgodi.“

„Nesreča je rada gori, kaj ne? treska huje, kakor doma.“

„Tega smo že navajeni, da le v koco ne zadene, kakor je bilo pred — se mi zdi — bo že dvajset let, kar je v neko koco trešilo in osem bravov goveje živine ubilo; pastir, dobra duša, — Bog mu daj nebesa, je že tam, kjer Bog hoče — je komaj iz kočice odšel, pa treši. Krava, ki je zvonec imela, pa še padla ni.“ Tako pripoveduje in hoče nadaljevati, toda ker mene ta nesreca gotovo bliže zadene, kakor njega, mu precej povem, da to je bilo 1835. leta, ker nezgoda ta je zadela moje stariše, ko jez še nisem bil leto star. Čudno se mi je zdelo, da to prigodbo ravno tukaj spet slišim. Veckrat so mi že mati pravili, kako žalostno so koši škripali, ko so meso z planine nosili. Ono kravo oteto — „Jagodo“ sem pa še jez več let potem pasel, ker do njene starosti so jo za spomin pri hiši imeli.

Med pocivanjem tukaj nam ta skušeni planinec še marsipripoveduje, česar je že na planini doživel, ker vsako leto planuje, t. j. na planini pase. Gremo naprej. Zmir bolj nas planinski duh obdaja. Kmalu bomo na verhu. Že nam čeda za čedo mnogobarvnih goved naproti prihaja in sliši se od vseh strani iz dolin žvenkvanje! Vidili smo v eni dolini na lepo zelenej trati, kako lepo in mirno se čeda pase, pastir pa staro drevo na ogenj spravlja, da bo na ognjišču

drugo leto lepša trava rasla; tam na unem griču je tropa belih in černih ovac in zraven na kamnu sedi ovcar, zrezuje in zdeluje lesene žlice in pregleduje lepo število nedolžnih stvari. Skerbno jih varje v nevarne kraje, v prepade ali preostre stermine. Če ktera zboli, je sam zdravnik, kakor ga skušnja uči; tudi sem že vidil pastirja bitko jokati, ko se mu je brav v tamni prepad zvernil, da ga ni bilo mogoče oteti. Tako ljubezen imajo do živali. Sopot v drugem bregu se druga čeda pase in proti verhu pomika.

Oberneš pa svoje oči na večerno stran, proti Grintovcu, zagledaš strašno brezdno, da se ti, če si slab, v glavi verti. Ta dolina je kake pol ure dolga in široka; zgorej iz planine doli še nikoli nobena žival živa ni prišla; če pa po dnu te doline hodiš, kamor se ob Bistrici od Kamnika pride, imaš lep pogled v to skalovje, kjer orli in druge divje ptice gnjezda imajo. Le kozé in ovce, — toda v veliki nevarnosti, se zamorejo po enih krajih te višine pasti; goveja živina pa je okorna. Še nekaj časa in na planini smo, na koncu našega potovanja. Tukaj že najdemo več cvetic, kakoršnih v ravninah ni dobiti. Nekako vse drugači je tukaj: planinski veter nas hladi, pticki so vsi drugačni, kakor doma, vse je novo za nas.

Že se nam tam v daljavi kažejo planinske kočé na lepi planjavi, katerej „stan“ pravijo. Vecidel vsak planinec — pastir — ima svojo kočó. Koča, bivališče pastirja in njegove čede, je okrogla, do tal s škodlami pokrita lopa. V sredi te lope ima pastir svoje stanovanje na štiri voglje ograjeno, okoli kterega živina po noči pod streho stoji. V kotu kočé je ognjišče na kamnitih tleh, zraven kuhinska posoda, kar je planinec potrebuje. Po klopeh in policah ob steni je latvica pri latvici z mlekom, in lesene sklede napolnjene s putrom in sirom. V kakem kotu stoji pinja. Na eni strani ima pastir svojo posteljo in zraven na steni visi več svetih podobíc, pod posteljo je zaloga suhih derv za kurjavo. Nad ognjiščem na tankih deskah se suši iz sira in mleka narejena skuta in ternici. Ternici so v podobi spodej spodrezane okrogle piramide narejeni ter lepo v modele vtisnjeni spominki, ki jih pastir s planine pridši znancom in prijatlom v spomin daje. Ko

namreč o sv. Jerneji pastirji domu pridejo, jih vsak tirja za ternice. —

Ko na planino, na konec našega potovanja pridemo, se vstopimo na verh golega „poljanskega roba“, od koder se vidi stan na mali in na veliki planini; razlocujemo namrec malo in veliko planino. Vsaka planina ima svoj stan; vsak stan okoli 50 koc. Od tega najvišjega kraja se ozeramo okoli po daljnem Krajnskem, in v misel mi pridejo besede pevceve :

Vstopim se na verh planine,	Ondi se mi odgrinjuje
Solnce ravno gori gre,	Blejskega jezera kras,
Z neboticne visocine	Raj pozemski, kjer dviguje
Se mi daljni svet odpre.	Iz valov se k nebu glas.

Ozrem se na domovino,	Stara tam stoji Ljubljana,
Gledam na Gorensko stran,	Vse dežele kinc in kras,
Zrem dolino za dolino,	Mati sinom slavnoznana,
Za planjavo vidim plan.	Z gore cuj pozdrava glas !

Od tam belega Triglava	Vidim pred seboj Gorensko,
Daje mi v oči ozir,	Tamkej Notrajnsko poznam,
Bistra tam isteka Sava,	V vinorodno stran Dolensko
Petja nevsahljivi vir.	Zdaj oči tje vperte imam.

Tamkaj doli s Krajnci brati
 Štajerec se in Hervat,
 Ne zamuja desne dati
 Tu mi korotanski brat.

Samo le-té verstice daljše pesmi iz gosp. prof. Valjavcove zbirke naj nadomestijo daljše popisovanje krasnega pogleda po naši ljubi domovini, daljni Krajni, z visocih kamniških planin.

Pojdimo malo med kočami in oglejmo si to vas na stanu. Ravno je poldne. Tam v oseku (t. j. v ograjnem prostoru okoli vsake kočice) molze majarca krave in kozé; tam v senci stojé druge kozé in krave povžito travo prebavljajo; spet sem iz germovja ovčar čez grič tropo ovac žene in tam za osekoma

dobro rejeni prešiči redivnih korenin iskaje v zemljo rijejo. Greš pa dalje z velike proti mali planini, ti prižene pastir, „pruštof“ čez ramo, naproti tropo živine, pred katero brezasta krava z zvoncom na vratu ponosno stopa in tam v daljavi poredni fantalini konje iz goveje paše gonijo. Naročimo si v koci starega planinca kosilo in se podamo dalje blizu stanú velike planine v podzemeljsko jamo — Veternico; blizu 30 čevljev je globoka, po lestvi moramo plezati. Tukaj imajo planinci obilo zalogo snega za čas suše ali pa, če studenci nehajo teci. Kaj čudno je tukaj v tej globini, komej se vidi iz dna beli dan in o tem, ko na verhu vroče solnce pripeka, tukaj ves poletni čas sneg in mraz gospodujeta. Zapeli smo v tej globini, ki glasove bobneče odmeva, nekatere slovenske pesmi, in šli smo iz merzle jame na verh, na milo solčno svetlobo. Pri kosilu nam je pravil stari kravar, da je bil pred enim tednom volk na stanu in da je več ovac pometal in umoril; da so ga pa lovci ustrelili in v Ljubljano odpeljali.

Zjutraj, kakor hitro se dan zazna, že ženó na pašo; proti poldnevu ali še pozneje pridejo na stan, da se odešcajo in krave in kozé pomolzejo. Na paši se spravi po vec pastirjev skupej, kravarji skup, ovčarji pa skup. Eni pletejo nogovice, drugi žlice ali kaj družega izdelujejo. Če deži, zakurijo ogenj, in se pri ognju grejejo med tem, ko se živina po hostah potikuje in pase. Posebno kedar germi ali treska, so radi skupaj, da molijo vsi in da so precej pri roki, če kam blizu v koco ali pa med živino treši. Je. pa tudi drugače strahota, kedar na planini treska, kakor doma; vse se trese in trepetá. Spreminja se pa vreme na planini kaj hitro; iz majhne meglice postane v poli ure lahko največa ploha in germljavica. Po hudem vremenu je pa tudi vse bolj živó in zdravo; zrak čist, da se še dalje vidi kakor sicer, ptički veselo pojó in človeka vse dragačne čutila navdajajo, kakor v nizih krajih.

Proti večeru pride pastir s sekirico za pasom in z butaro derv na herbtu na stan, in za njim čeda njegova. Ko je solnce že za gorami, se od vseh strani živina približuje proti domu in vsaka tropa ima svoj zvonec. Tu se sliši vsake sorte glas in vsaka živina vé svoj osek najti. Tam že pastir molze krave, drugi jih že med kocami išče in sklicuje, tretji že kuri, ker

se iz kočee že kadi, čertertemu se je kak brav zgubil, in ga še daleč po hosti išče i. t. d.

Ko doma v svoji koči vse opravijo, gredó eden k drugemu v vas. Spravi se jih časi v eno kočee zvečer, da se ni kam usesti. Po trije, štirje sedé na postelji, po dva na pragu, stolov pa tudi ni več, če so k večemu trije, kar iz drevesa izsekani, da so vse tri noge—štiri ima malokteri — že priraščene. Tu se pogovarjajo pozno v noč. Ogenj pa v kotu vso kočee razsvitlja, da se vidi in da si lahko tobak zažigajo brez žgavnih klinčkov.

Ravno smo prišli z velike planine na stan na malo planino, ko je ravno več pastirjev nad kočami, na Griču, bilo zbranih. Kaj imajo? Mlad fantin jim na vedernico (t. j. posoda za vodo nositi) bobna in hoče nekaj važnega „na znanje dati“. To navado imajo, da hitro vsem kako imenitno novico oznanijo. Bilo je enkrat nekemu planincu nekaj krajcarjev iz kočee ukradenih. Precej je šla tatvina na oklic s pristavkom: da, če tat v 24 urah nazaj ne prinese, ga bo eden pastirjev s perstom pokazal in imenoval. Mlad tat se skesa in kmalo se prikrade tiho v kočee in odda, kar je bil ukral.

Tako smo ob kratkem pregledali našo planino kamniško in se vernemo veseli proti nizavam, ker dan se že nagnuje.

Potopis vodene kapljice.

(Spisal J. Tušek.)

Popotnik, ki se sprehajaš poletnega jutra na bregu morja, ne čutiš ne vetra ne sapice, in vendar slišiš pohlevno versenje vode ob bregu morja. To so pogovori kapljic, ki se prijazno pomenkovajo, kakor imajo gospodične poletnega vecera pri kavi navado. Tamle jih stoji cela druhal skupaj in v sredi med njimi je pripovedovavka, ki razklada prijaticam, kaj je doživela

na poti; ravno tako, kakor je bilo viditi pred desetimi leti sem ter tje po ulicah bele Ljubljane hrabre vojake, ki iz vojske prišli so pripovedovali od svojih junaških del radovednemu ljudstvu, ki jih je obdajalo, kakor roj čebel češnjevo vejo.

Kar sem slišal od kapljic, ti, ljubi bravec, hočem danes povedati, akoravno se ne spomnim več od pike do pike njih besedi.

Tamna noč je pokrivala nemirno morje, kaplje serdite vode so skakljale, kregale in prekucovale, jokale in tudi smejale se. Nekterim je bila že sorodna družba predolgočasna, in te so sklenile iti po svetu. Beli dan napoči in prežene černo noč; počasi je dvignilo se tudi zlato sonce na visoki nebez, prepodilo sive oblake in jako jelo ogrevati nemirno ljudstvo v globokem morji. Komaj začuti naša lahkoživka sončno gorkoto in zagleda jasno nebo, ki se je razlegovalo nad njo, kakor drugo morje, že se je polasti želja, v té daljne kraje podati se in priti bližej prijetnega vira vsakterega življenja. Joka, zdihuje in sonca vsmiljenja prosi. Sonce zasliši nje solzne prošnje in pošlje hitro nekaj žarkov do nje. Kaj hitro se dvigne kaplja, ki je želela že dolgo si svet malo ogledati. Da bi ji pa ne bilo dolg čas, so žarki odpeljali tudi več njenih sestrá. Pa komaj se dvignejo, že zapazijo, da ne vidijo ena druge. Vendar so se peljale le veselo dalje in dalje in prišle so tako visoko, da je vertilo se že vsim v glavi. Pócitka si vender ne privošijo, ampak njih besede so: „Visočeje, le še visočeje.“ — Pa glej, kmalo potem pridejo do neke zračne reke, ki ji pravimo veter, in vanjo poskačejo vse, kakor žabe, in se odpeljejo dalje. Zdaj se niso vozile več kviško, ampak proti severju; vidile so ptuje mesta in vasi, neznane dežele in samotne otoke. Naša potovavka bi bila razodela rada svoje občudovanje vsega tega kaki sestrici, pa je vidila ni. V domacii si ni mislila nikoli, da je drugod svet ves drugačen kakor doma. V občudovanji lepe zemlje se je bila pripeljala, daleč do severja in ni zapazila, da je sonce že nizko. Ko je pa kmalo potem šlo sonce za goro, ji je bilo kaj tesno pri sercu. Zebsti jo je jelo in revica izdihne: Oj mraza, ko bi mogla le na

zemljo, tam bi najdlja gotovo kak germiček ali kako rožico, na kateri bi počila! Tukaj mi ni prebiti. Komaj to izgovori, se že začne pomikati proti zemlji s svojimi tovaršicami. Kolikor nižje pride, toliko težjo se čuti. Noge so jo bolele, pa le poterpljenje, še deset korakov in, hvala Bogu, vsede se na popek lepe rožice, ki se ravno razcveta in ji rada vrata odpre. Vesela kapljica smukne v novo prebivališče, se ogleda, posteljco postelje in tiho zaspi. Ko bi jo bil pa vidil vertnar sedeti na rožici, bi bil rekel, da je padla rosa. —

Jutro napoči. Naša potovavka se zbudi, prileze iz spavnice in se vsede na zeleno peresce. Ko se pripelje zlato sonce izza gore, mu voši dobro jutro, kakor se spodobi. Sonce pa se blisketa v njenem čistem obličju in jo kinča s šesterim kinčem. Kapljica ogleduje vse reči krog sebe in ko se nagleda, prosi zopet sonca, da bi naj jo vzelo in peljalo v sinji zrak. Vslušana je bila in peljala se je zdaj v veliki tovaršii po zraku. Strašno hitro so se peljale in v eni uri sto ur prehodile. Veliko bogatih mest, prijetnih vasi in rodovitnih krajev so občudovale in tudi sem ter tje vidile globoko doli v morji doma ostale sestre.

Pride ji na misel: *variatio delectat*, in začne nadlegovati sonce, jo spustiti še enkrat na zemljo, da bi pregledala vse to bolj natanjko. Mili oče se ji vda in pošlje merzel veter. Kako ji je bilo čudno pri sercu, ko zagleda sebe v podobi mehurčeka, in ko vidi, da poprej nevidljive sestre so se spremenile tudi v bele mehurčike. Približevale so se ena drugi in zbrale se v siv oblak. Veter je le bolj merzel prihajal in mraz ni bil več, da bi ga bilo mogoče prestati. Tiščale so se sicer skup, pa pomagalo ni nič, zeblo je le! Jele so se tedaj pomikavati proti zemlji. Kako zadovoljno se je ogledovala naša potovavka od spredej in od strani in se čudila svoji čisto svitli podobi! Kolikor niže je prišla, toliko več se jih nji pridruži. Od leve in od desne priskoči ktera k naši potovavki in gre ž njo proti zemlji; kolikor nižje so prišle, toliko bolj so rasle in dovolj doraščene priskakljajo na zemljo. Zdaj ni miru nikjer. Po gojzdi in po travnicah, po listju, po pustih parsti in po terdem kamnji se čuje veselo šumenje, veršenje in šeptanje nove armade. Amaconke naše si napravljajo namreč

posteljce, da bi prenočile v njih, in zraven se pogovarjajo prijazno ali pa tudi pričkajo. Naša kapljica in njene tovaršice so padle na neki hrib; pastir pa, ki je tam pasel ovce, je skočil pod bližnjo smereko, da bi se obranil dežju.

Lezla je kapljica skoz travo do terde skale in po skali navzdol. Pridruži se jih več k nji in vse skupaj jo vderejo po bregu. Od leve in od desne priskakljajo tovaršice in druhal se narase počasi v divji potok. Vsaka hiti, kar se da; pa naj perva je naša amaconka, ki jih pelje v vojsko. Kar ne dá se prekositi nobeni, in kakor iz ošabnosti skoči časih še na kako jelševo peresce, ki se priklanja memotekočemu potoku. Pa kmalo puhne nazaj k svojim tovaršicam, in spet se lovijo in dervijo, ravni dolini se približevaje. Postavi se jim časih v bran visoka stena in jih hoče zaderževati v hitrem teku. Pa prvi skoči druga na ramo, drugi tretja in dalje tako, da jih mnogo pride kmalo skali na verh, in zdaj še prav hitijo, ker dohiteti hočejo, kar so zamudile bile. V enem hipu so čez visok rob. Globok padeč jim je pretresel sicer rebra, pa kaj se če! Ena na drugo pada, da peršijo pene na vse strani. Marsiktera si je polomila vse kosti; pa mnogo in med njimi tudi naša potovavka jih je premagalo nevarnost srečno in peljalo se dalje. Z veseljem zagledajo druge romarce, ki se jim bližajo pridši iz bližnje dolinice. Precej velik potok šumi po prijetni dolini. Naša kaplja, ki se je peljala po verhu, zagleda blizo potoka hišo in pred hišo dva v voz vprežena vola, in kako na voz nosita bele žaklje dva možaka v beli obleki. K voglu hiše je prislonjen mlinski kamen, kaj to pomeni? In tu toliko koles, čez ktere bomo gotovo mogle skočiti! Kdo drugi verti vse te kolesa, kakor kaplje, ki stopajo tako terdo na kolesa, da se vertijo pod njih nogami. Kapljica samica je res revica in malo premore, pa zedinjena moč vsih goni kolesa.

Ko se je bila odpočila kaplja od hudega padca čez kolo, hoče potovati dalje z drugo druhaljo, pa dopade ji kraj in ostane v mlinarjevem bajerjn. V družbi rac in gosi se vozi po glatkem jezerciku, skoči tudi na kako raco in se greje na soncu, in ko ji vroče prihajati začne, puhne spet na glavo v vodo. Igra se tako in drugače; pa vsaktero razveseljevanje zgubi počasi svojo prejšino prijetnost, če je prevsakdanje; zato

je želela tudi kaplja kmalo, da bi sonce jo vzelo sabo in iz bajerja odpeljalo v druge kraje. Rada bi ga bila poprosila, pa se upala ni, ker ga je že nadlegovala preveč.

Sreča tedaj, da pride mlinarjeva hči vodo zajemat in da tudi njo s korcom zajame in verže na kos platna, ki ga je belila na vertu. Zdaj je bila priložnost ubežati in kapljica se dvigne res v zrak. Sonce pa ji hoče pregnati za zmiraj veselje do popotovanja in imeti mir pred njo, pošlje ji torej zlo merzel veter nasproti. Oj, kako je zeblo! Tovaršica se tovaršici pritiskuje, pa zastonj vse; borja ne jenja pihati in zanese jih v visoke planine. Zobje se jim tresejo od mraza, pa, oj veselje! kakor bi trenil, se spet zagledajo in sicer v novih podobah, ki jih do zdaj še niso imele. Burja jih je spremenila namreč v lepe šestvogelne zvezdice, v šestvogline in enake lične podobice. Ni bilo več prebiti v zraku in rečejo: „Pokažimo svojo lepoto tudi na zemlji!“ in se napotijo navzdol. Pa zdaj ni šlo tako hitro, kakor popred. Sem ter tje so letale bele snežinke po zraku, drevar pa, ki je dervaril v planinskem gojzdu, je otresel sneg s klobuka, sekuro dal čez ramo in proti domu se napotil. —

Naša kaplja je padla z mnogimi svojih sestrá v velik gojzd. Vedila je, da one varujejo zemljo z vsemi rastlinami mraza, ki ga sama tudi ni čutila, akoravno so pokali hrasti, ker spala je, in skorej pol leta je ležala brez znaminja, da je še živa. Sonce ni zahajalo več na visoko nebo, ampak plazilo se le pri hribu; in ledeni mesečni žarki so obiskovali bele gore. Čez dolgo, dolgo časa je zadobilo sonce spet svojo staro moč in mladost, se jelo vzdigovati na prej tako žalostni nebez in ogrevati naše zaspanke. Naša kaplja se je zbudila naj poprej, skočila kviško, poklicala prijatlice in jim velela, da naj vstanejo in bežé. Kmaló so bile vse predramljene in preoblečene, in vse skupej so se podale na pot.

Nekaj jih je zlezlo v tla, in neslo živeža rastlinam; ker pa naše kaplje ni bilo med njimi, bomo pozneje od ene druge povedali, kaj se ji je tam godilo. Nektere so se dvignile v zrak, ogernjene s plaščem, ki jih je delal nevidljive. Naša kaplja in velika množica ž njo jo vdari proti dolini; ne kamenje, ne velike skale jih ne morejo ustavljati v njih namenu.

Kakor Černogorci nad silnega Turka se spusté z velicim šumom po ozki grapi. Voditeljca je bila naša kaplja, ki je kmalo priložnost imela, da je vošila iz bližnje doline prišlim sestram dobri dohod. To je bilo veselje, da jih je spet toliko skupej v podobi velike reke. Ena čez drugo so skakale in poskušale svoje zdrave ude. Velike ladije obložene z blagom so plavale po njih herbtu, pa to jim je bila teža kakor nič.

Naša kaplja se vsede na kermilo ene barke in ogleduje lepe bregove kraj reke. Zagleda visoke stolpe, krasne poslopja in tanjke dimnike černih fabrik. Kakor prevzetni trinog je oral parabrod blizo nje med sestrami. Kaj je pa to? Velik gojzd čudnih dreves z banderi, ki se vijejo v vetru! Vse te drevesa stojé na plavajočih hišah, vse kakor povodno mesto! Tu bi bilo veliko treba, da bi se ogledalo, pa želja do doma je pri naši kapljici že večja, kakor radovednost. Peljala se je torej mirno in tiho po široki ravnini. Boleli so jo že vsi udje od dolgega potovanja in sila željna je že bila počitka v domači hiši. Oj veselja! umikujejo se bregovi, ki so tesnili do zdaj reko, in čez malo časa pride domu kaplja, ki je obhodila toliko sveta. Od vseh krajev priskakljajo domú ostale prijateljce, ji podajajo roke in jo poprašujejo, kaj je vidila. Ona pa ne more nehati, da bi ne pravila od lepih dežel, od velicih mest in od neprecenljivih dobrot, ki so jih ona in njene tovaršice delale ljudem. Gonile smo mline, nosile ladije, rastline mraza varovale in Bog vé kaj še!

Zdaj se oglasi ena zmed njenih poslušavk in pravi: Ne hvali se preveč; še veliko več bi bila lahko vidila in dobrega storila. Ti si premalo skerbela, da bi se bila soznanila z imenitnimi ptujci, ki bi ti bili še marsiktero pot odperli, da bi bila lahko še več poskusila. Torej ne zamerite, drage prijateljce, da povem iz svojega lanskega popotovanja to, kar sem vidila več kakor ravno prišla sestra.

Nekega jutra sem padla bila izpod nebesa na zemljo. Tovaršice so se peljale dalje, jest pa sem zlezla v tla, da bi vidila, kaj da je notri. Najdla sem tam mnogo prav prijaznih ptujcov, s kterimi sem se soznanila. Živeli smo v miru skupej kar priplazi se tiho, tiho koreninica in nas vse poserka. Kdo bi bil to mislil, pa zdaj ni bilo pomagati; vjeti smo bili in peljali se skoz koreninico v steblo in po

steblu dalje kviško. Ko bi vé vidile, kak umetne stvari sem tam delati pomagala! Nekterim izmed nas delavk se je bilo stožilo in ušle so. Tudi mene se je bila prijela misel na beg, in bila sem že v perescu blizo vrat, kar pride velik jelen z dolgimi rogmi, in peresce odterga, in ga z mano vred pojé. Hodila sem zdaj na vse strani po jelenu in marsikaj zanj podelala. Ni se mi godilo ravno slabo. Kar začutim nekaj, kakor silen potres; kaj je bilo, ne morem prav viditi. Mislim, da je jelen mertev padel bil na tla, zadet od merzle krogle. Takrat nas je jako podpihoval naš stari znanec kiselc, da naj bi mu pomagale truplo razdjati, v katerem smo vjete bile. Vbogale smo ga, pa komaj smo delo začele, že pridemo v strašno vročino, kakoršne se ne spomnim ne pred in ne poznej. Takrat sem imela priložnost uiti iz peči in skoz dimnik v zrak. Kako sem spet na zemljo prišla, ne bom pravila; zadosti naj bo, do povem, da sem sklenila bila domu se verniti. Ravno sem se bila napotila z hriba v dolino, ko pride kerčmar in me zajame v verč, me nese v klet in v velik sod med vino teledi. Tu me je imel trinog zaperto dolgo časa, kakor sveti Tomaž smert. Prišel je tudi zame čas odrešenja kakor beli smerti; pritekla je namreč v klet deklica, natočila me v lepo posodico in nesla na mizo, kjer se mi je čast godila, kakoršne bi ne bila pričakovala. Krog mize so sedeli mogočni možje in med njimi so bili tudi oče župan. Lahko si mislite, kako me je lomil smeh, ko oče župan glažek nastavijo in me v gerlo spustivši pravijo: Hvala bogu, dvajset let že nisem pil vode! Zdaj sem hodila dolgo gori in doli po županovem truplu, kar zapazim na čelu luknjico in koj skočim vun.

To zagledajo druge sestre in tudi te zlezejo na beli dan in vse skupej smo zapustile truplo enega naših največjih sovražnikov, akoravno ima clovek naj več dobička od nas.

To županovo zanicevanje mi je bilo vzelo vse veselje do popotovanja, in hitela sem domu, ker se je le dalo, in od tistega casa sem vedno doma.

Zdaj se oglasi druga kaplja. Meni se je še vse huje godilo, ker sem bila vjeta veliko, veliko let in vklenjena tako terdo, da se še ganiti nisem mogla.

Na svojem popotovanji čez zemljo sem bila prišla globoko med skalovje, da nisem mogla več dalje. Tu sem čakala, kdaj da bom zapazila kod kako spokljino, skoz katero bi ušla; pa preden se je spolnila želja moja, se začne moja okolica terditi in iz majhnih stvaric, ki so plavale med nami kapljicami, se je jel svitel kamen terditi in v sredo sebe je potegnil mene in obdal me s terdimi oklepi. Kaj sem takrat prestala! Le enega uda nisem mogla ganiti! Tako sem bila vjeta v črni zemlji, Bog vé koliko let. Kar zaslišim votlo bobnenje, kakor da bi kdo v daljavi kopal. In res pririjejo rudokopi tudi do mene, in ker je menda tudi krog moje jetnišnice mnogo rude bilo, so tudi njo z mano vred naložili na voz in peljali na beli dan. Pa svitli kamen, ki nas je vjete imel, mende ni bil za rabo, zato so ga vergli rudokopi na zeleno trato.

Ko začutimo, da smo na prostem zraku, začnemo majati kamnito zidovje, ki se dolgo ni hotelo omajati. Pa ko smo tako z zedinjenimi močmi majale terde oklope in debelo zidovje, smo vendar dosegle svoj namen. Vrata jetnišnice se odpró in zidovje se zruši v siv prah. Akoravno zlo spehane, si vendar nismo privošile počitka, ampak hitro smo zletele v zrak in od ondod po raznih potih semkaj, od koder smo se bile podale na pot in kjer je naša prava prosta domovina. Tu nam nobeden svitel kamen ne pertí s verigami in jetnišnico, ampak prosto potujemo proti severju ali proti jugu ali kamor se nam poljubi.

Bele mravlje.

(Spisal J. Murnik.)

Bele mravlje ali termiti, ki so v celem svojem življenju našim mravljam zelo enaki, živé le v toplih krajih, v Afriki, Indii in v južni Ameriki v čudapolnih, keglom enakih mravljiščih. Koristijo le malo, napravljajo vendar

veliko škode ljudem v pohištvih in v gozddih. Zmed vseh petero plemen je vojaška bela mravlja nar bolj škodljiva.

Vsako mravljišče ima svojega kralja in kraljico, delavce in vojake. Delavcov je stokrat več od vojakov in dasiravno so slepi, narejajo vender čedne in velike prebivališča. Nekaj popotnikov pravi, da so celo 15, 20, 24 čevljev visoke te prebivališča. Napravljajo si take stanišča iz ilnatih krogel in keglov. Evropejci v Guineji plezajo na verh tih keglatih gricev in gledajo po barkah, ki iz Evrope proti Guineji plavajo; bivoli jih imajo za stražo. Posredje tacega mravljišča znaša po 9—12 čevljev in še vec.

Poglejmo nekoliko, kakšno je kaj znotraj pri teh živalicah. V sredi je stanovališče kraljice, katero je pri mladih le 1", pri starih pa tudi 8" dolgo in čedno z ilovco obokano. Okrog kraljicnega prestola je zelo veliko drugih izeb za delavce in vojake, kamor peljejo iz kraljeve izbe po 1' široke luknje, tako da kraljica ne more ulti. Okrog izeb delavcev in vojakov so pa magazini za živež kraljice in mladih; dalje naprej so celice za mlade, katerih kraljica en dan po 80,000 zleže in takrat je ona 20—30,000 krat težja od delavcev. Delavci vsako jajce posebej odnesejo v pripravljene celice in mlade tako dolgo redé, da si sami zamorejo živeža pridobiti. Njih živež je nar drobnejši les z „gomo“ ondotnih dreves skupej zmešan. Iz enega kraja v drugega peljejo pota in mostovi, ki so včasih 13" široki. Ker belim mravljam mokrota in svitloba ni prijetna, se je toraj skerbno varujejo in sicer tako, da vse izbe, mostovže in mostove z ilovico pokrijejo, na verh pa še stolp naredé in če skoz tega mokrota pritece, jo ilovnata streha obderži. — Vojaki ne delajo, in so le kraljici in celemu mravljišču za stražo, in to službo prav zvesto opravljajo. Če namreč kdo z železom — z lesom ne opravi nic — v njih stanovanje luknjo naredi, pritece, ko bi trenil, vojak ven in če sovražnika čuti, zaskriplje z čeljustmi tako glasno, da se po celem mravljišču zasliši. Komaj zaslišijo drugi vojaki glas, jih že pridere cela truma iz mravljišča s

tako serditostjo, da vse, kar jim je na poti, ogrizejo in gorje cloveku, ce jim ne uide. Tako hudó zasajajo svoje celjusti v kožo, da kri pritece in ne spusté, ce jim ves zadnji konec odtergaš. Tudi nogovice nič ne pomagajo. Ko sovražnika odženó, gredó vsi vojaki v svoje izbe nazaj. Sedaj pridere na tavžente delavcev z ilovico in berž je luknja zasuta in vterjena. Med tisíc delavci zagledamo tudi vojaka, ki sem ter tje hodi in gleda, da delavci bolj urno delajo in hitreje zidajo. — Po delu se vernejo na svoj dom. Kolikorkrat jim kdo nagaja ali kaj podere, se ravno tako obnašajo in hitro popravijo.

Ko mladi odrastejo in perute dobé, si morajo družega stanovališca iskati; pa kmalo zgubé perute in iz naj močnejših živalic so nar slabji in nar bolj bojece. Ptici jih na tavžente pozobljejo, na tavžente jih druge mravlje pomoré in le malo se jih zbere, da si drugo mravljišče napravijo. En par jih delavci vjamejo za kralja in kraljico. Zamorci jih jedó posušene; posebno kraljico imajo radi, ker menijo, da si z njo serce in žile krepčajo. Kakor imajo naše mravlje smolo, tako imenovano divje kadilo, tako se tudi pri termi-
tih dobi zelo dišéca smola, katero kače rade jedó. Iz mravljišč si narejajo po 180 stopinj dolge podzemelske pota, da ložje rop domu nosijo in jih solnce ne peče. Kjer se termiti prikažejo, se ljudje ustrašijo, ker vse zunaj kremenov v moko razdrobé in zgrizejo: tudi železo rade ližejo. Delajo pa kaj umno; narejajo si luknjice in tako skrite grizejo in grudijo; pri drevesih od spodaj začnejo. V Ostindii so v nekem magazinu naredile pot skoz nagelnove žbice in v drugem nadstropju veliko tisíc kosov nar dražjih indijskih pridelkov pozqbale v malo urah. — Eno pleme belih mravelj potuje v celih armadah po gojzdih v čudapolnem redu; eden vecih vojakov je vodja, ki včasih zleze na drevo, da bolj njegov glas slišijo in ga viditi zamorejo. Novo-Holandsko pleme, katero le 3—4 čevlje visoke stanovališca nareja, živi na visokih drevesih; mravljišča imajo kot pticje gnjezda. — Drugo pleme Novo-Holandsko si izvotli drevesa, kjer ves sok pri verhu ven znosijo, in na tavžente jih na dan pride, ce se veja odlomi. Tretje pleme

belih mravelj v Novi-Holandii živi v koreninah neke rastline, katera, kot naš pticji lim, na drugih drevesih raste. — H koncu še nekaj od škode, ki jo termiti narejajo.

V Martinik-u (Martinique) so leta 1780 mislili, da bodo bele mravlje vso žetev sladkora pokoncale in še celo seljane razpodile; en milion liver so za premijo tistemu obljubili, kdor bi gotov pomocek našel zoper te živali; pa natora jih je to leto vse pokončala in tako prebivavce rešila. — Jezuit Dobrihofer je dolgo v Paragvaju bival in nekaj posebnega o teh živalih pripovedoval: „Nar veče mravlje, kar sem jih vidil, se bile znamenite zavoljo svoje urnosti, ozidja podkopavati. Naredé pod ozidjem zelo globoke steze tje in sem in vso zemljo z velikim trudom ven znosijo. Če dežuje in voda v te luknje teče, se leseni stebri in pragi poderó in če se hitro ne pomaga, vse na kup pade; v Paragvaju se je to večkrat zgodilo. Ves grič, na katerem je cerkev sv. Joahima stala, je bil z mravljišči belih mravelj pokrit in podkopan; naša hiša in sosedne niso bile v boljem stanu. Pri velikem altarju nismo dolgo maševati mogli, ker, kedar je dežilo, je na tavžente mravelj iz stebrov prirojilo in ker svitlobe dolgo terpeti ne morejo, so pocepale na mašnika in cerkvene posode. Neki večer je strašen vihar razsajal; blisk, tresk, in lijak so se verstili, da je bilo joj; naše dvorišče je bilo jezeru enako. Kar priteče zvonar k meni v izbico in pravi: „Tla cerkvene se odpirajo, zid se podreza in razpera!“ Hitro grem s svetilnico v cerkev, zagledam luknjo in nenadama se pogreznem. Z velikim trudom in pomočjo zvonarjevo sem se ven splazil, ker jama je bila več čevljev široka in dolga in mravlje so tukaj veliko stanišče imele. Zastonj so Indijani zemljo notri metali, vso so sopet ven znosile, in ker se tako ni moglo pomagati, so postavili čez luknjo bruno in na to stropnice, zid so pa podperli in ovezali, pa nesreče niso mogli odpraviti.“ — Tako ta Jezuit; veliko več pa še drugi ljudje o tema merčesu povedati vedó.

Kako gospodinji natora v našem telesu.

△ Kdo ne zna sloveče basni ali prilike Rimljana Menenija Agripa-ta od želodca in udov telesnih, in kako je preveril s to priliko preproste puntarje na Sveti Gori!

„Oba (želodec in vlada) morata prejemati, da moreta dajati; oba pa dajeta toliko, kolikor prejemata“ — tako je djal modri Agripa. Glejte le-te besede, ki jih je govoril ta mož 495 let pred Kr. r. — tedaj pred 2353 leti — le-te besede so obveljale zdaj učenim za vodilo v nauku od spremembe živeža v telesu človecjem — in živalskem sploh.

Deli telesni nimajo res v sebi ne trohice drugega, kot to, kar dobivajo iz kervi, v katero spreminja želodec s crevi vred vso jed in pijaco, kolikor je vžijemo. Pa tudi kerv nima v sebi nikake stvarice (pervine), da je ne bi bilo v kakem živežu iz rastlinstva ali živalstva.

Da zvemo, je-li to res, moramo poprej na kratko pregledati, iz cesa je kerv.

Kerv je sestavljena iz mnogih delov. Našteli so jih že kakih štirdeset ¹⁾. Ali za naše razlaganje „po domače“ hočem povedati le tri poglobitne dele, iz katerih je kerv. Ti poglobitni deli so: **1. belakovina**, **2. mastnina**, **3. neorganina**.

Belakovina ²⁾ pravim takemu živežu, ki ima (razun kakih drugih delov) kaj belaka v sebi. Sem spada belak sam na sebi, pa tudi laknec ³⁾, siršec ⁴⁾, svalkovec ⁵⁾, i. t. d.

¹⁾ Ludwig, Physiologie 1854. II. 1 in dalje.

²⁾ Eiweisskörper, eiweisshaltige Stoffe, Albuminate. Slovensko ime je zborna.

³⁾ Fibrin, (Faserstoff).

⁴⁾ Casein (Käsestoff).

⁵⁾ Globulin.

Mastnina so mastni deli v kervi (kervna mast).

K neorganini se štejejo „neorganski“ deli. Taki so v kervi: voda, sol, železo. Treba pa pomniti, da beseda sol ne pomenja tukaj same kuhinske soli, ampak tudi druge reči, ki jim pravijo kemiki „sol“: apno ali kredo i. t. d.

Laknec se loči iz kervi mahom, ko se pusti kerv iz žile. Vsak ve, da se usede kerv, ako se berž berž ne meša. Vsak ve tudi, kako se prijeme nekoliko kervi palice, s katero kdo kerv meša, — jelite, kakor predivo ali lakno? To je laknec. V drugi kervi (Serum) je pa belak poglavitni del. Pravijo mu tako, zato ker ima take lastnosti, kakoršne belak kurjega jajca, in se usede o vročini tako, da se vidi res bela reč — kakor belak. Dolgo so mislili učeni, da sta belak pa laknec prav različna. Zdaj pa vemo, da sta oba iz enakih pervin. Tudi siršec, svalkovec in vsa druga belakovina je iz enakih pervin — le združene so te pervine različno — v belaku drugači kot v laknecu, v siršču drugači kot v svalkovcu i. t. d.

Učeni kemiki *) so našli namreč v belku in tako tudi v vsi drugi belakovini vselej gnjilca, ogljeca, vodenca pa žvepla, do malega tudi vnetljivca (fosfor). — Gnjlca največ.

Kemija nam je pokazala že vse te kervne dele v živežu in v delih telesnih.

Telo je podobno veliki državi, posamezni deli njegovi pa deželam te države. Vse dežele pomagajo, da bi stala država na trdnih stebrih, zato da bi bila vsaka deležna koristi ali dobička vse države.

Vsaka deželica si ne pridela in ne prisluži toliko, kolikor treba za živež. Nektera pridela tega premalo, česa drugega pa preveč. Dežela z deželo terži, dežela z deželo (pri-

*) Muldner, Berzelius in več drugih. Učeni Denis spremenil je celo umetno laknec v belak — očitno znamenje, da sta iz enakih pervin.

delke menjuje. To reč pollaščuje prevažanje, in tako dobi vsaka vsega, česar potrebuje. — Tako se godi tudi v našem telesu.

Želodec je terg, kamor se blago — živež — nosi ali vozi, pa tudi delavnica, v kateri se sirovi pridelki izdelujejo in v kerv spremenjajo. Kerv je velika denarnica, iz ktere se plačujejo vsi stroški, — iz ktere se nadomeštuje vsaka zguba — ki skerbi za privažanje živeža v vse kote in koticke.

Meso je taka dežela, ki dobiva iz kervi največ lakneca. Kostni in zobje so take telesne dežele, ki jemljó iz kervi veliko kuhinjske soli.

Žile, živci*), bezgavke — vsi deli života dobivajo to, česar potrebujejo, iz enega vrelca — iz kervi, in ta vrelc ne vsahne, dokler prejme želodec dosti tecnega živeža.

Kakor v vsakem gospodarstvu in gospodinstvu, tako tudi v gospodinstvu nature po našem telesu, nekatere reci rabijo in se porabijo ali odrabijo; — take, ki so odrabile se, izmecejo in jih treba z novimi nadomestiti, zakaj tako gospodarstvo, tako gospodinstvo, ki vedno le troši in zgublja, pa nicesar ne prejme, pojde berš rakom žvižgat.

Tisti deli živeža, ki so odrabili in se locili iz trupla*), to so stroški in zguba, novi povžiti deli pa prihodki in dobiček tega gospodinstva. Ako se ne bi nadomeščevali stroški in zguba z novimi prihodki in z dobičkom — izvažanje s privažanjem — berš bi jenjal človek živeti.

Marsikdo slabi in boleha, zato ker je premalo, pa misli, da mu ne godi zrak kraja.

Po računu slavnega Liebiga prehaja iz človeka v 24 urah po 27 lotov ogljeca, 1 lot gnjilca in 3 ℥ vode.

Po tem takem trebamo, da nam se ne ustavi mlin življenja belakovine t. j. takega živeža, v katerem je belaka (nam-

*) Živec, 2. sklon živca (nervus) domača beseda, med Belimi Krajnci doma. Prišel mu je do živca = do živega (kedar konja kujejo. — Pis.

**) Nekteri mislijo, da je truplo le mrtvo telo; ali ljudstvo ne loči tega tako natanko. — Pis.

reč: mesa, mleka, jajec, sira, zato ker je — kakor smo že vidili — v belaku največ gnjilca. Nekoliko nam bo pa treba tudi takega živeža, ki ima v sebi največ ogljeca (namreč: masti, močca, cukra).

Da se nadomesti zgubljeni gnjilec, treba vžiti $\frac{1}{4}$ $\mathcal{W}$ sira (švicarskega) ali 1 $\mathcal{W}$ govedine, ali $1\frac{1}{2}$ $\mathcal{W}$ kruha ali $1\frac{1}{4}$ $\mathcal{W}$ graha (Erbsen), boba ali pa leče. Da se nadomesti zgubljeni ogljec, treba človeku $\frac{3}{4}$ $\mathcal{W}$ masti ali pa 4 $\mathcal{W}$ laškega pšena, graha ali podzemljic (krompirja).

Pa porečeš nemara: ali kako, da jedó nekteri prav po volji, nekteri pa tako po malem? — eni več mesa, eni pa več sočivja? — Kako, da diši včasih nekterim kaj takega, ki se ne more v želodcu nikakor prekuhati n. pr. kreda, apno i. t. d. — Kako, da vživajo celi narodi tak živež, kakoršnega ne bi mogel nikdo izmed nas prebaviti.

Nam se gnusi ribja mast, ako jo le zaohamo; Eskimljan v severni Ameriki jo pa serka v slast kozarec za kozarcom.

Da bomo umeli, zakaj se godé tako čudne navskriž-reči, moramo premišljati poprej še neko drugo prikazen.

Slišali, smo koliko ogljeca in gnjilca zgubi človek na dan, in kako se nadomesti oboje. Toda to ni še vsa zguba in ves dobiček.

Toplota znotranjih delov našega telesa, posebno toplota kervi znaša po zimi in po letu — po najmerzlejših in po najtoplejših krajih (navprek) vedno po 30 R°; toplota našega zraka pa (tudi navprek) po 8 R°. Če zmešaš vodo 30 R° z vodo 8 R°, edinila se ti bo ta dvojna toplota vode, dokler se ne zedini, in potem bo imela zmešana voda polovico oboje toplote vkup, namreč 19 R° $\left(\frac{30+8}{2} = 19\right)$.

Po tem takem bi morala imeti tudi naša kerv le 19 R° toplote, dajala bi tedaj 11 R° svoje toplote neprenehoma zraku (30—19=11).

Kako naj se popravlja ta zguba (11 R°)? Tudi to zvito zastavico je vganila natora po navdihu premodrega stvarnika.

Vemo namreč, da dišejo ribe, golazen in vse živali merzle kervi počasi; dalje vemo, da živijo žabe lahko po več dni brez zraka; vsak ve tudi to, da nam je toliko to-

pleje, kolikor nagleje dišemo n. pr. plesaje, tekaje i. t. d. Dihanje je tedaj — rekel bi — vir telesne (živalske) toplote.

Vsak ve po lastni skušnji, da je to res; toda vsak ne vé, zakaj nam je topleje in vroče, da se potimo, kedar dolgo tekamo, plešemo ali se kako drugači močno pregibljemo. Telesoznanci*) nam razlagajo to reč tako le:

Kedar človek diše, menjajo mu se v plućih gazi. Kerv, v kateri gorita ogljec in vodenec, spreminjaje se v ogljeno kislino in v vodo — kerv izpušča oba gaza v zrak, zato si pa jemlje iz njega k i s l e c a, brez kterega ne more goreti nobena reč. V naši sapi, to je v zraku, ki ga izsopemo, je torej prav malo kisleca, ogljene kisline in vode pa veliko.

Če berže dišemo, več kisleca nam prihaja v kerv, več ogljeca in vodenca nam zgori v kervi; — če vžijemo več masti, močca, cukra in drugega takega živeža (v katerem je ogljeca in vodenca), več privazamo v život kurjave, ktera zavoljo naglega dihanja naglo gori, in nam greje telo tako naglo in močno, kakor ogenj, ki ga razpiše kovač z mehóm, bolj gori in torej bolj greje, zato ker prihaja tako do kurjave več kisleca, brez kterega ne gori nobena stvar. Pluća so peč ali ognjišče z mehóm vred.

V premogu je petkrat več ogljeca kot v dervih; kos premoga potrebuje torej, da zgori, petkrat več kisleca kot ravno tolik panj. (Zato mora imeti peč, ki jo hočeš kuriti s premogom veliko veči predih, da bo prihajalo vanjo dosti kisleca). Kakor premog tako ima tudi mast v sebi mnogo ogljeca (petkrat več od lemonine kisline); zato gori in se spreminja v ogljeno kislino, le ako privaza človek v pluća obilno kisleca; to se pa godi, kedar človek naglo sope.

Brez belakovine, v kateri je obilo gnjilca, se ne ponovi nobena pervina v truplu; tedaj treba človek za rast takega živeža, v katerem je belaka (namreč: mesa, jajec, mleka, sira). Takemu živežu pravijo telesoznanci tečni ži-

*) Fisiologi.

vež (plastische Nahrungsmittel). — Takemu živežu, v katerem je obilo v ogljeca in vodenca (kakor n. pr. v masti, močcu i. t. d.) pravijo pa dihavni živež (Respirationsmittel), po domače tudi kurjava (Heizmittel).

Po tem, kar smo slišali doslej, nam ne bo težko pogoditi pravila, po katerem se menja v našem telesu ves živež; — vidili bomo, da čeravno človek živi, nadomeščevaje stari živež — stare pervine z novimi — da vendar tega samega na sebi ne bi bilo dovolj. Veliko stoji tudi na tem, kako človek živi, na starosti, na toploti in zimi, na zraku in na kraju ali podnebj, kjer kdo živi.

Če potrebuje zdrav odraščen človek na dan kurjave (dihavnega živeža) po štirikrat več kot tečnega, — potreba bo detetu, ki naglo raste, veliko več tečnega kot odraščnemu človeku. Taka je tudi pri bolnikih, ki prebolé in jačajo ali okrevajo.

Če bolj delamo ali si glavo belimo, več potrebujemo tečnega živeža, — če zgubimo več ogljene kisline in vode (skakaje, tekaje . . . . o zimi ali suši) več trebamo dihavnega živeža.

Ljudje po ledenih severnih krajih n. pr. Eskimljani in Lapovci ne bi mogli včasih strašne in dolge zime tistih krajev preterpeti, ako ne bi kurili peči v telesu svojem naglo dihaje in serkaje tako obilno kisleca. Tudi popijó ti ljudje vsako zimo neznano veliko masti, posebno ribje. Mast ima pa v sebi mnogo ogljeca; tedaj kurijo po zimi peč svojega telesa po pravici . . . z ogljem.

Severci pijó pa ribjo mast le po zimi; po letu se studi tudi njim, kakor se nam z mirom.

Le-ti natorni prikazni je podobna neka druga, ki so jo nam pa razjasnili telesoznanci prav razumno. — Mati, ki nosi dete pod sercom, poželi namreč včasih ne le jako slane jedi, ampak celo same soli — kuhinjske in druge n. pr. apna ali krede. Zakaj? Zato ker so zginile te reči iz matrne kervi v hrustance in koščice detecje, ki se zdaj narejajo. Hrustancom je treba kuhinjske soli, koščicam pa pozneje apna ali krede. Nehotoma in ponevedoma zaželi torej mati takih reči, ki jih je zgubila iz svoje kervi, da bi si jih nadomestila,

Iz vsega tega se vidi, kako različna je potreba tečnega živeža t. j. gnjilca in ogljeca.

Še različnejša je potreba vode, zakaj nagleje ko se človek premiče (hodi, teka, pleše . . .), bolj se poti, več zgublja vode. Ravno taka so mu godi o suši (zraka), kedar brije huda sapa i. t. d. Če pa kdo več vode zgublja, več je tudi treba. Ker je ta zguba pri nas tako različna, zato je različna tudi potreba. Zato pijó nekteri tako po malem; nekteri pa popijó toliko — vode ali kake druge pijače.

Glejte, kako modro je naredila neskončna modrost vse! Glejte kako modro gospodinji modra gospodinja natora tudi po našem telesu. Kdor premišljuje njo, temu se bo razodevala če dalje bolj tudi neskončna modrost vsegamogočnega in dobrotljivega stvarnika.

Toda vem, da si je mislil že marsikdo: pa kaj, da ne tekne tako imenovani dihavni živež, ta šembrana kurjava, čist nič? — Je-li to res, da redi človeka le tisti živež, ki mu pravijo učeni „tečni živež“?

Nikdo naj ne misli, da nima kurjava našega telesa nič tečnega v sebi, in da je tečni živež, le za tek, le za kerv; za toploto pa ne.

Temu pravijo učeni „tečni živež“, zato ker tekne človeku najbolj t. j. ker ga redi najbolj, ker je posebno za kerv — zato ker je v njem več belaka kot masti in vode, ali z drugimi besedami: več gnjilca kot ogljeca in vodenca; — unemu pa „dihavni živež“ ali „kurjavec“, zato ker je v takem živežu več ogljeca in vodenca kot gnjilca.

Iz tega gre na dan, da ima belakovina v sebi tudi kurjave, ki nas greje; v ti pa da je tudi tečnega živeža, ki nas redí.

Malo je takih imen ali besed, da bi pravile človeku vse lastnosti tistih stvari, ki jim je tako ime. — Če nam govori kdo od kurjave, mislimo si po navadi le derva ali oglje; ali za silo kurijo ljudje tudi s slamo, debelačnico (koruznico), s suhim gnojem, celo s papirjem. Če imenujemo tedaj „kurjava“ posebno derva in oglje, zato ne pravimo, da niso druge reči kratko ne malo za kurjavo.

Tako je tudi do malega z vsemi drugimi učenimi — pa tudi z vsakdanjimi besedami. Toda tukaj nočemo tega razkladati.

Na posled le še to le: Res, da se pričakajo kemiki in telesoznanci še mocno zastran nekterih delov kervi, res, da se ne vjemajo njihove „najdbe“ do zobca; ali zastran p o g l a v i t n i h r e c i so vendar do malega že e n i h m i s l i. Da se jim pa ne vjemajo „najdbe“ popolnoma, tega je kriva p e r v i k e r v s a m a n a s e b i, zato ker je različna po starosti in po spolu vsakega cloveka *); drugic o r o d j e za pregledovanje ali preiskovanje (ako ni popolnoma pripravno), v t r e t j i c n a c i n p r e i s k o v a n j a i. t. d. — Nočemo dlake na cetvero cepiti. Le p o v e r h o m a s m o h t e l i p o k a z a t i, kako modro g o s p o d i n j i m o d r a g o s p o d i n j a n a t o r a p o n a š e m ž i v o t u, da bi to premišljevali in cedalje bolj spoznavali svoje precudno telo, prebivališce podobe božje, neumerjocega duha.

---

*) V detejji kervi je neki veliko več terdih reči, ki po kervi plavajo (plavja, Aufgeschwemmtes: s v a l k o v B l u t k ö r p e r c h e n i. t. d.) kot pa v kervi starih ljudi; v ženski kervi se nahaja sploh več vode in mastnine kot v možki, soli (raztopljive) pa manj kot v možki. (Ludwig, Phys. 1854. II. 26). — Pis.

K a z a l o.

	Stran
Kolednica	1
Sprava	2
Kriva prisega	38
Škerjanček, podoba življenja	46
Jagodice	49
Sveti večer	79
Učenec pa kolač ali nespametna sramožljivost	88
Ljuba priprostost	90
Vojaška smert	92
Volk in lesica	93
Posavska	95
Deklica na razpotju	96
Livada in deklica	98
Spomladi	99
Želja	99
Minljivost	100
Izgovor	101
Uzrok tertne boleznj	102
Smert Senjanina Iva	104
Mihal Andreaš, pesnik in pevec slovenski	106
Simon Rudmaš, šolski svetovavec na Koroškem	110
Avstralci	116

Iz Podjunske doline v železno Kaplo	124
Ljubno	127
Bled	132
En dan na planini nad Kamnikom	142
Potopis vodene kapljice	149
Bele mravlje	156
Kako gospodinji natora v našem telesu	160

